بەهەشت

لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا

نووسینی

🕮 ناوی کتێب : بەهەشت لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا

✍ نووسینی : محمد ملا فائق شارەزووری.

❁ ژمارەی لاپەڕە: ٢٣٢

❁ نۆرەی چاپ: یەکەم

❁ ژمارەی تیراژ: ٢٠٠٠

❁ ساڵی چاپ : ١٤٣٠ هـ - ٢٠٠٩ م .

❁ ژمارەی سپاردن: (١٩٥)

تێبینی:

بۆ دەست کەوتنی ئەم بەرهەمە بە(کۆ) پەیوەندی بکە

بەم ژمارە مۆبایلەوە: ٠٧٧٠١٥٥٤٠٨٥

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

إن الحمد لله ، نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له ،وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لاشريك لَهُ ، وَ أَشْهَدُ أنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسولُهُ .

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ ﴾ (آل عمران :١٠٢).

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ ﴾ (النساء /١).

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾ (الأحزاب :٧٠-٧١).

أمّا بعد فإنَّ أصدَقَ الحديثِ كتابَ الله وَ خَيرُ الهَدي هَديُ محمد (ﷺ) وَ شَرَّ الأمورِ مُحدَثاتُها ، وَكُلَّ مُحدَثةٍ بِدعة ، وَ كُلَّ بِدعَةٍ ضَلالة وَ كُلَّ ضَلالةٍ في النّار*.

وە پاشان :

پێویستە لەسەر موسوڵمان پێش هەموو شتێك ئیمان و باوەڕ خۆی بناسێت لە ڕێگەی كار كردنی بەسوننەتی پێغەمبەر ﷺ بۆ پەروەردەكردنی نەوەیەكی ئیسلامی نوێ ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ ئیمان وبیرو باوەڕی فێری هاوەڵەكانی دەكرد پێش ئەوەی قورئانیان فێربكات وەكو هاوەڵی بەڕێز جوندوبی كوڕی عەبدولاّ ﷺ دەفەرموێت :

" كنا مع النبيُّ ﷺ ونحن فتيان حزاورة ، فتعلمنا الإيمان قبل أن نتعلم القرآن ، ثم تعلم القرآن فازددنا به إيماناً ".[1] واتە: ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بووین ﷺ وەئێمە گەنجانێكی تازە پێگەیشتوو ووریا و ژیر بووین فێری باوەڕ دەبووین لەپێش ئەوەی كە فێری قورئان ببین پاشان قورئان فێردەبووین و باوەڕمان زیاتر دەبوو پێی.

---

* ئەمە پێی دەوترێت (خطبة الحاجة) كە هەمیشە پێغەمبەر (ﷺ) ووتارەكانی بەمە دەست پێ دەكرد.وە بۆ زیاتر ڕوون كردنەوە سەیری كتێبی (خطبة الحاجة) بكە لاپەڕە (١٤ـ ١٩) كە شەش لە هاوەڵەكانی پێغەمبەر (ﷺ) گێڕاویانەتەوە.

[1] أخرجه: ابن ماجة في ((سنن)) (٦١) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) برقم (٥٢).

وە هەروەها ئیبن عومەر ﷺ دەفەرموێت : " لقد عشنا برهة من دهرنا ، وأحدنا يؤتى الايمان قبل القران ، وتنزل السورة على محمد ﷺ فنتعلم حلالها وحرامها وامرها وزاجرها ومايبنغي ان يقف عنده منها ... ثم لقد رأيت اليوم رجالاً يؤتى احدهم القران قبل الايمان ، فيقرأ مابين فاتحته الى خاتمته ، مايدري ما امره ولا زاجره ولا ما ينبغي أن يقف عنده فينثره نثر الدقل " (٢)

واتە: زەمانێکمان بردە سەر و تیایدا ژیاین ئێمە هەر یەکێکمان ئیمانمان وەر دەگرت پێش ئەوەی قورئان فێر ببین ، وە ئایەت دەهاتە خوارەوە بۆ پێغەمبەر ﷺ حەڵاڵ وحەرام و فەرمان و قەدەغەکان وە ئەوەی پێویست بوایە فێر دەبووین ، بەڵام ئەمڕۆ دەبینم پیاوانێك قورئان فێردەبن پێش ئەوەی ئیمان فێربن ، یەکێك لە وانە لەسورەتی (الفاتحة)ەوە دەیخوێنێتەوە بۆ کۆتایی سورەتی (الناس) ، بەڵام بێ ئاگایە لەحەڵاڵ و حەرام کراوەکانی وە هەروەها فەرمانەکانی ئەوەتا قورئان هەڵدەڕێژێت وەك هەڵڕژاندنی قەسپە خورما.

بۆیە پێویستە لەسەر موسوڵمان ئیمان و ئەرکەکانی بە باشی فێر ببێت پێش هەموو شتێك ، وە یەکێك لە ڕووکنەکانی ئیمان باوەڕ هێنانە بە بەهەشت و دۆزەخ . چونکە زانست پێش قسە وکردەویە ، لەبەر ئەوە پێویستە بەهەشت بناسێت پاشان باوەڕ پێ بهێنێت ، وە زانایانی ئیسلام هەوڵ وکۆششیان کردووە بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتی بەهەشت وەکو ئەبو نەعیم و ئیبن و قەیم و چەندین زانای تر ...

وە پێم باش بوو لێکۆڵینەوەیەکی بابەتیانەی هەڵگۆزراو بکەم بۆ هەموو وورده کاریەکانی ئەم بابەتە گرنگە ئەویش بە چاو پیاخشاندنەوەی ئایەتە پیرۆزەکان و فەرموودە ((صحيح))ەکان کە لەکتێبی ((السنن)) و ((المسانيد)) و ((الجامیع)) دا هاتووە ، وە هەروەها بە چاو پیاخشاندنەوە بە سەرچاوەی دەرهێنانی فەرموودەکان وە پشت بەستن بە ووتەی زانایانی فەرموودەناس دەربارەی ڕاستێتی فەرموودەکە کە دەهێنرێتەوە بە بەڵگە بۆ جێگیر کردنی مەسەلەیەکی دیاریکراو ، لێرەدا زۆر هەوڵ درا بۆ ئەوەی بابەتەکە پاك و پوخت بێت ئەویش

---

(٢) أخرجه : الحاكم في ((المستدرك)) (٣٥/١) ، وصححه على شرط الشيخين ووافقه الذهبي ، والبيهقي في ((السنن الكبرى)) (٣/ ١٢٠).

لەڕێگەی کۆکردنەوەی ئایەتە پیرۆزەکانی قورئان و فەرموودە ڕاستەکانی پێغەمبەر ﷺ کە لەو بارەیەوە هاتووە بە بێ قسەکردن تیایدا ، مەگەر ئەوەی پێویست بێت ڕوون بکرێتەوە لە ووشە نامۆکاندا یان ڕاڤەی فەرموودەکان یاخود لێکدانەوەی ئەو مانایانەی کە ئالۆزن بۆ ئەوەی موسوڵمان شارەزابی و تێڕوانینێکی تەواوی هەبێت بە واتای بابەتەکە ، وە پێم باش بوو ئەو ((کردارە چاکانە)) کۆ بکەمەوە کە دەبێتە هۆیەك بۆ ئەوەی خاوەنەکەی بکاتە بەهەشتەوە .

وە سەرەتایی لێکۆڵینەوەکەم بە ((پێناسەی بەهەشت)) دەست پێ کرد پاشان ناوەکانی و جێگەکەی و بۆنەکەی و فراوانی یەکەی وە چۆنێتی چوونە ژوورەوەی باوەڕداران بۆ ناو بەهەشت، وەقسە کردنی بەهەشت ، وەچونێتی باخ و باخاتەکانی .. .هتد .

وەکۆتایی بابەتەکەم بە باس کردنی ئەو کارە چاکانە هێناوە کە هۆکارن بۆ چوونە ناو بەهەشت . داوا لە خوای گەورە دەکەم کە ئەم نوسینەم بە چاك بگێڕێت وە تەنها لەبەر خاتری ئەو بێت ، وە داوا دەکەم ڕێنمویی و بەردەوامی و زاست ڕەوانیمان پێ ببەخشێت وە بەو زانستەی کە فێری کردوین کەڵکمان پێ ببەخشێت (آمین).

پێناســـەی بەهەشـــت

ئیبنو قەیم (رحمه الله) دەفەرمووێت : " الجنـة هـو الاسـم العـام المتنـاول لتلـك الـدار و مـا اشتملت عليه من أنواع النعيم واللذة والبهجة والسرور وقرة الاعين ، وأصل اشتقاق هـذه اللفظة من الستر و التغطية و منه الجنين لاستتاره في البطن ، و الجانّ لاستتارهِ عن العيـون ، والمِجَنْ لستره ووقايتهِ الوجه ، والمجنون لاستتار عقلهِ و تواريـه عنـه ، والجـانّ وهـي الحيّـة الصغيرة الرقيقة ، ومنه سمّي البُستانَ جنّة لآنه يستر داخلـه بالاشـجار و يغطيـه "[٣]. واتـه: ناوێکی تایبەتە بۆ ئەو جێگە پڕ کامەرانی وخۆشی یە کە خوای گـەورە ئامـادەی کـردووە بـۆ پیاوچاکانی خۆی ، وە بنچینەی ووشەکە وەرگیراوە لەواتای داپۆشـراو شـاراوە ، وەکـو (جـنین) واتە: (کۆرپەلە) کە شاراوەیە لەسکی دایك دا ، وە هەروەها ووشەی (جن) کەلە چاو شـاراوەیە وە (مجنون) (واتە: شێت) کە عەقڵی داپۆشراوە وەبە (بستان) (واتە: باخ) دەوترێت (جَنة) (واتە: بەهەشت) چونکە هەموو لایەکی لەناوەوە داپۆشراوە بە دار و درەخت) .

ناوەکانی بەهەشت

١- **دار السلام :** (واتە: جێگەی بێ ترس و ئارامی) وەکو خوای گـەورە دەفـەرمووێت : ﴿لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَـٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾﴾ (الأنعام: ١٢٧)

٢- **جنة الخلد :** (واتە : بەهەشتی نەبڕاوە و هەتا هـەتا)خـوای گـەورە دەفـەرمووێت : ﴿قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾﴾ (الفرقان: ١٥)

٣- **جنات النعيم :** (واتە: جێگە و باخاتی پڕ نیعمەت) خوای گـەورە دەفـەرمووێت :﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَـٰهُمْ جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾﴾ (المائدة: ٦٥)

---

[٣] ابن القيم الجوزية في ((مختصر حادي الارواح)) (ص: ٨٢) .

٤- **جنات عدن :** (واتە: باخەکانی جێگەی (عدن)) خـوای گـەوره دەفـەرمویت: ﴿ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ ﴾ (التوبة: ٧٢) .

٥- **جنات الفردوس:** (واتە: باخەکانی جێگەی (فردوس)) خوای گەوره دەفەرمویت:﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ ﴾(الكهف: ١٠٧) .

٦- **جنات المأوى:** (واتە: جێگە و باخەکانی حەوانەوە) وەکوخوای گەورەدەفـەرمویت :﴿ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ ﴾ (السجدة: ١٩) .

٧- **دار المتقين:** (واتە: جێگەی خۆپەرێزان) خوای گـەوره دەفـەرمویت:﴿ وَقِيلَ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ ﴾ (النحل: ٣٠)

٨- **دار المقامة :** (واتە: جێگەی نیشتەجێ و ئارامی) خوای گەورەدەفەرمویت: ﴿ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ عَنَّا ٱلْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ ﴾(فاطر: ٣٤ – ٣٥) .

٩- **المقام الامين:** (واتە: جێگەی مانەوەی بێ ترس) خوای گەوره دەفەرمویت:﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ ﴾(الدخان: ٥١)

١٠-**المقعد الصدق:** (واتە جێگەی ڕاستی و ڕاستگۆیان) خـوای گـەوره دەفـەرمویت :﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍۭ ﴿٥٥﴾ ﴾ (القمر: ٥٤ – ٥٥).

ئامادە کردنی بەهەشت

خوای گەورە بەهەشتی لەگەڵ دروست کردنی زەوی وئاسمانەکاندا دروست کرد پێش دروست کردنی ئادەم ﷺ و ئامادەکراوە بۆ جێبەجێ کارانی فەرمانی کانی خوا، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ﴾(آل عمران: ١٣٣). وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**لّما خلق الله الجنة والنار أرسل جبريل الى الجنة فقال : اذهب فانظر اليها و الى ما اعددت لاهلها فيها**)) [٤] .

واتە: ((دوای ئەوەی خوای گەورە بەهەشت و دۆزەخی دروست کرد جبریلی ﷺ نارد بۆ تەماشا کردنی ناو بەهەشت وپێی فەرموو : برۆ سەیری بکە و تەماشا بکە چیم ئامادە کردووە بۆ خاوەنەکانی...)) . وەلە ڕیوایەتێکی تردا : ئەنەسەی کوڕی مالیك ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ثم انطلق بي جبريل حتى انتهى الى سدرة المنتهى فغشيها الوان لا أدري ماهي ؟ قال : ثم دخلت الجنة فاذا فيها جنابذ* اللؤلؤ و اذا ترتبها المسك**))[٥]. واتە: ((لەگەڵ جبریل دا بە ڕێکەوتین تا گەیشتینە جێگەی (**سدرة المنتهى**) کۆمەڵە ڕەنگێك داپۆشی بوو نەم دەزانی چی یە ؟ ئەنجا چوومە ناو بەهەشتەوە تەماشام کرد قوبەو گومەزی مرواری لێ یە ، وە خاکەکەی بۆنی خۆشی میسك بوو)). وە کەعبی کوڕی مالیك ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی: ((**انَّ نسمة* المؤمن طائر يعلق في شجر الجنة حتى يرجع إلى جسده يوم يُبعث**)) [٦]. واتە: ((ڕۆحی بڕوادار وەکو باڵندەیەك وایە

---

[٤] أخرجه : أبو داود ((السنن)) (٤٧٤٤) ، والنسائي((السنن)) (٢/٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٦٠)، واحمد ((المسند)) (٣٣٣/٢) ، وقال الحافظ ((فتح الباري)) (٦/ ٣٦٩) : إسناده قوي ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترمذي)) (٢٠٧٥) ، وفي ((صحيح النسائي)) (٣٥٢٣) وفي ((المشكاة)) (٥٦٥٩) عن أبي هريرة مرفوعاً .

* جنابذ : أي القباب .

[٥] أخرجه : الإمام البخاري ((الصحيح)) (٣٤٩) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٦٣) .

* النسمة : أي الروح .

[٦] أخرجه : مالك ((الموطأ)) (٢٤/١) ، والنسائي (١٠٨/٤) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٢٧١) ، وصحّحه الشيخ الألباني في ((صحيح النسائي)) (١٩٦٠) ، وفي ((صحيح ابن ماجة)) (٣٤٤٦) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٩٩٥) ، وفي ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٥٢٩) .

بە درەختەکانی بەهەشتەوە چلاو چل دەکات و دەنۆشێت تاکو ئەو ڕۆژەی دەگەڕێتەوە بۆ لاشەکەی لە ڕۆژی زیندوبوونەوەدا)).

بەهەشت لەکوێدایە ؟

بەهەشت لەسەرو ئاسمانی حەوتەمەوەیە لەژێرعەرش دا لای (سیدرة المنتهى) خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ ﴾ (النجم: ١٤-١٥) (واتە: بەهەشت لای (سیدرة المنتهى) یە کە لەوێدا بەهەشتی (مأوى) هەیە کە جێگەی حەوانەوەیە....) .

وەهەروەها دەفەرموێت : ﴿ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ ﴾(الحاقة: ٢٢) واتە: بەهەشتی زۆر بەرزی سەروئاسمانەکان.

وەهەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ لە شەوڕەویەکەیدا بەرز کرایەوە بۆ ئاسمانی حەوتەم پاشان بۆ (سدره المنتهى) پاشان بۆ بەهەشت : پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ((.... **ثم عُرِجَ بنا الى السماء السابعة فاستفتح جبريل ... ثم ذهب بي الى السدرة المنتهى**)) [٧] واتە: .... بەرەو ئاسمانی حەوتەم کەوتینە ڕێ و جبرەئیل داوای کردنەوەی دەرگاکەی کرد .... پاشان بەرێکەوتین بۆ (سدرة المنتهى))).

بۆنی بەهەشت

بۆنی خۆشی بەهەشت بە پێی ماوەکان جیاوازیان هەیە ئەوەش بە هۆی بەرزونزمی پلەی باوەڕدارانەوەیە لە ڕۆژی کۆتایدا (والله اعلم) عەبدولای کوڕی عومەرﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرە ﷺ کە فەرموویەتی:

((**من قتل نفساً معاهداً لم يرح رائحة الجنة وان ريحها ليوجد من مسيرة أربعين عاما**))[٨].

واتە: ((هەر کەسێك کەسێکی ((**معاهد**)) [واتە: ئەو جولەکە و گاورەی لەناو موسوڵماناندا دەژین و سەرانە دەدەن] بکوژێت ئەوا بۆنی بەهەشت ناکات ، وە بۆنەکەی هەست پێ دەکرێت لە دووری ماوەی چل ساڵ)).

---

[٧] أخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٦٣) .

[٨] أخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٣١٦٦) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((وان ریحها لتوجد من مسیرة سبعین عاماً))[٩]. ((واتە: بۆنەی بەهەشت هەستی پێی دەکرێت لە دووری حەفتا ساڵ)). وەلە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت: ((من قتل نفسا معاهدة بغیر حقها ، لم یرح رائحة الجنة ، وان ریح الجنة لیوجد من مسیرة مئة عام)) [١٠]. واتە: ((هەر کەسێك نەفسێکی ((معاهد)) بەناهەقی بکوژێت بە بێ ئەوەی حەقێکی لا بێت ، ئەوا بۆنی بەهەشت ناکات وە بۆنی بەهەشت هەست بەبۆنی دەکرێت لە دووری سەد ساڵ)) وەلەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((من قتل معاهدا* في عهده لم یرح رائحة الجنة ، و ان ریحها لیوجد من مسیرة خمس مئة عام)) [١١]..واتە: ((هەر کەسێك (معاهد) ێك بکوژێت بۆنی بەهەشت ناکات وە بۆنەکەی هەستی پێ دەکرێت لە دووری پێنج سەد ساڵ)).

فراوانی بەهەشت

خوای گەورە ڕوونی کردۆتەوە کە پانتایی بەهەشت بە ئەندازەی پانتایی وفراوانی ئاسمانەکان و زەویەکانە وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ ١٣٣﴾(آل عمران: ١٣٣) ، وەهەروەها پێغەمبەر ﷺ ڕوونی کردۆتەوە کەلە بەهەشت دا سەد پلە هەیە وەهەر پلەیەکی بەئەندازەی نێوانی ئاسمان و زەویە ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ان في الجنة مائة درجة ... ما بین الدرجتین کما بین السماء والارض)) [١٢]. واتە: ((لەناو بەهەشت دا سەد پلە هەیە ... لەنێوانی هەر دوو پلەیەکدا وەك

---

[٩] أخرجه: النسائي ((السنن)) (٢٥/٨) ، والترمذي ((السنن)) (١٤٠٣) وقال : حسن صحیح ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٦٨٧) ، وصححه الشیخ الألباني في ((صحیح الترمذي)) (١١٣٢) ، وفي ((صحیح ابن ماجة)) (٢١٧٦) ، وفي ((سلسلة الأحادیث الصحیحة)) (٢٣٠٧) .

[١٠] أخرجه: ابن حبان في ((الصحیح)) (٧٣٨٢) وقال محققه : إسناده صحیح علی شرط البخاري ، وصححه الشیخ الألباني في ((سلسلة الأحادیث الصحیحة)) (٢٣٥٦).

* معاهداً : أي الذي یعطي الجزیة من اهل الکتاب .

[١١] أخرجه : احمد ((المسند)) (٥٠/٥) (٢٠٥٠٦) وقال محققه : حدیث صحیح ، وابن حبان ((الصحیح)) (٧٣٨٣) وقال محققه : حدیث صحیح ، والحاکم ((المستدرك)) (٤٤/١) وصححه علی شرط مسلم ووافقه الذهبي ، وصححه الشیخ الألباني في ((صحیح الجامع)) (ترتیب ١٠٥/٣رقم (٥)).

[١٢] أخرجه : البخاري ((الصحیح)) (٢٧٩٠) .

نێوانی ئاسمان و زەوی وایە)). وەفراوانی بەهەشت لەگەورەیی دەرگاکانی ، وکۆشك وتەلار و درەختەکان و بەرو بووەمەکانی دا دەردەکەوێت :

لەئەبی سەعیدی خدریەوە ﷺ گێردراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((ان مابين المصراعين* في الجنة مسيرة أربعين سنة))** [١٣]. واتە:((لە نێوانی ئەم لا و لای تاکە دەرگایەکی بەهەشتدا ماوەی ڕێ ڕۆیشتنی چل ساڵە)). وەلەئەبی موسای ئەشعەریەوە ﷺ گێردراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((ان للمؤمن في الجنة لخيمة من لؤلؤة واحدة مجوفة* طولها – في رواية – : عرضها – ستون ميلاً ..))** [١٤]. واتە: خاوەن باوەڕ خێمەیەکی هەیە لە مرواریەکی ناو بۆش درێژیەکەی (واتە: بەرزیەکەی) - لەڕیوایەتێکی تردا - پانتایەکەی - شەست میلە....)) واتە: نزیکەی (١٠٠کم) دەبێت.

وە ئەبو هورپیرە ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی : **((ان في الجنة لشجرة يسير الراكب في ظلها مائة عام))** [١٥]. واتە.((لەناو بەهەشت دا درەختێك هەیە ئەسپ سواری تیژڕەو ماوەی سەد ساڵ لەژێر سێبەرەکەیدا دەڕوات تەواو نابێت)).

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەرەوە ﷺ فەرموویەتی : **((رفعت لي سدرة المنتهى فاذا نبقها مثل قلال* هجر ، و اذا ورقها مثل اذان الفيلة))** [١٦]. ((واتە: (**سدره المنتهى**)م نیشان درا بینیم گەڵاکانی بە ئەندازەی گوێچکەی فیلێك دەبوو وە بەروبومەکەی وەکو کوپەڵە گەورەکانی ناوچەی (هەجەر) دەبوو)).

لەڕیوایەتەکەی عوتبەداﷺ دەفەرموێت : **((قام أعرابي إلى رسول الله ﷺ فقال : فيها عنب – (يعني في الجنة) يارسول الله ؟ قال : ((نعم)) ، قال : ما عظم العنقود منها؟ قال :**

---

* المصراعين : أي جانبي الباب .

[١٣] أخرجه : احمد ((المسند)) (٣/٢٩) ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٦٩٨) وفي ((صحيح الجامع)) (٣١٩٠) .

* مجوفة : أي مفرغة من الداخل .

[١٤] أخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢/٥٣٤) .

[١٥] أخرجه: أحمد ((المسند)) (٢/٤٨١) ، والحميدي ((المسند)) (١١٣١) ، والبخاري ((الصحيح)) (٤٨٨١) .

* قلال : الجرار .

[١٦] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٠٧) .

((**مسيرة شهر للغراب الابقع لاينثني ولايفتر**))[١٧]. واتە: لادێی یەك هاتە لای پێغەمبەری خوا ﷺ و پێی ووت : ئەی پێغەمبەر: ئایا لەناو بەهەشت دا ترێ هەیە؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((بەڵێ)) پاشان ووتی هێشوەکانی چەندە گەورەیە؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((هێشوویەکی بەقەد ماوەی یەك مانگ فڕینی قەلەڕەشێکی پەڵاویە لەم سەرەوە بفڕێت بۆ ئەو سەر بە بێ وەستان)).

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**يكون في النار قوم ماشاء الله ثم يرحمهم الله ، ثم يخرجهم... لوطاف بأحدهم أهل الدنيا لاطعمهم وسقاهم وفرشهم لاينقص ذلك مما عنده**))[١٨]. واتە: ((کەسانێك لەناو ئاگری دۆزەخدا دەمێننەوە تاکو خوای گەورە ویستی لێ بێت ، پاشان ڕەحمیان پێ دەکات و لەناو ئاگر دەریان دەکات ... (واتە یەکێك لەوانەی کە لەئاگری دۆزەخ هێنراونەتەدەر و چوونەتە ناو بەهەشت) گەر هەموو کەسانی دونیا ببنە میوانی یەکێك لەوان دەتوانێت خواردن و خواردنەوە و جێگەیان پێ ببەخشێت بێ ئەوەی هیچ لە بەشەکەی خۆی کەم ببێتەوە)) .

وەفراوانی بەهەشت بە ئەندازەی نیعمەتەکانی دەردەکەوێت ئەوەتا پێغەمبەری خوا ﷺ ڕوونی کردۆتەوە کە یەکەم خواردنێك پێشکەش دەکرێت بە یەکەم تاقمی ئەهلی بەهەشت جگەری حوت وگایە کە حەفتا هەزار کەس لێ ی دەخوات .

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((...**ثور و نون يأكل من زيادة كبدهما سبعون ألفاً**))[١٩] . واتە: ((یەکەم خواردنیان خواردنی زیادەی جگەری حوت و جگەری گایە کەحەفتا هەزار لێی دەخوات ..)). بەهەشت زۆر فراوان و گەوریە ، ئەوەتا ئەو کەسەی کە لە نزمترین پلەی بەهەشتدا یە دە ئەوەندەی موڵکی هەموو دونیای پێ دەدرێت کە پانتایەکەی بەقەد ماوەی سەد ساڵە بە چاوی خۆی دەیبینێت . پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... **فيقول ((الله تعالى)): الم ترض إن اعطيك مثل الدنيا منذ خلقتها الى يوم افنيتها وعشرة اضعافه ...فيقال له** :

---

[١٧] أخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤١٦) وقال محققه : إسناده قوى .

[١٨] أخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٢٨) وقال محققه : إسناده قوى .

[١٩] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٥٢٠) .

اشرف ، قال : فيشرف* ، فيقال له : ملكك مسيرة مائة عام ، ينفذه بصرك ...)). واتە: ((خوای گەورە دەفەرموێت : ئایا ڕازی نابیت ئەوەندی دونیات پێ ببەخشم لەو ڕۆژەی کە دروستم کردوە تا ئەو ڕۆژەی لە ناوم بردوە ، و دە ئەوەندەی ئەوەش ...وەپێی دەوترێت : بەرز بەرەوە ، دەفەرموێت : بەرز دەبێتەوە ، وەپێی دەوترێت : موڵکی تۆ ماوەی سەد ساڵ ڕێگەیە کە بە چاوی خۆت دەیبینیت ...))[٢٠]. وە گەورەیی وفراوانی بەهەشت زیاتر لەوەدا دەر دەکەوێت کە ژمارەیەکی زۆر لەموسوڵمانانی بۆ ئامادە کراوە ، وەیەکەم تاقمی موسوڵمانان کە دەچنە بەهەشت حەفتا هەزار کەسن ، وەخوای گەورەش ئەوەی بەخشیوە بە ئومەتەکەی پێغەمبەری خۆمان ﷺ کە لەگەڵ هەر یەکێك دا حەفتا هەزاری تر بچێتە ناو بەهەشت .

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((اعطيت سبعين الفاً [من امتي] يدخلون الجنة بغير حساب، وجوههم كالقمر ليلة البدر ، ... فستزدت ربي عزوجل فزادني مع كل واحد سبعين الفا))**[٢١]. واتە: ((خوای گەورە حەفتا هەزار کەسی لەئومەتەکەمی پێ بەخشیم کە بەبێ لێپرسینەوە دەچنە بەهەشت ڕوویان درەوشاوەیە وەك مانگی چواردە ، ... داوای زیاترم کرد لەخوای پەروەردگار ، وەئەویش لەگەڵ هەر یەکێك لەوانە حەفتا هەزار کەسی تری بۆ زیاد کردم کە بچنە ناو بەهەشت)). وەئەمە (والله اعلم) نزیکەی (٤,٩٠٠,٠٠٠,٠٠٠) چوارملیار ونۆسەدملیون موسوڵمان دەبێت ، لەگەڵ ئەوەش دا خوای گەورە بە تکای پێغەمبەر ﷺ چەندەهای زیاتر دەردەکات لە دۆزەخ و نیشتەجێ ی بەهەشتیان دەکات ، وە هەروەها بە تکای پێغەمبەران و فریشتەکان و شەهیدەکان و پیاوچاکان و موسوسڵمانان ژمارەیەکی زۆرتر دەچنە ناو بەهەشت ، وەهەروەها خوای گەورە بە ڕەحمی خۆی سێ مشت لە دۆزەخ دەردەکات و دەیانکاتە ناو بەهەشت.

---

* فيشرف : أي ينظر من اعلى البناء من الشرفة .

[٢٠] أخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٩٧٦٣) ، والإمام الحاكم ((المستدرك)) (٣٧٦/٢) وصححه ووافقه الذهبي، وعبد لله بن احمد في كتاب ((السنة)) (١٢٠٣) وقال محققه : إسناده حسن ، وصححه الشيخ الألباني في ((مختصر العقيدة الطحاوية)) (ص: ٢٦٤) ، وفي ((مختصر العلو)) (٦٩) (ص : ١١٠) ، وصححه الشيخ شعيب الارناؤوط في ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٦٠٦/٢) .

[٢١] أخرجه : احمد ((المسند)) (٦/١)، وابو يعلى ((المسند)) (٣٧٨٣)، و صححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٤٨٤) ، وفي ((صحيح الجامع)) (١٠٥٧) .

ئەبو ئومامەوە ﷺ گێڕاویتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... وعدني ربي ان يدخل الجنة من امتي سبعين الفاً .. وثلاث حثيات من حثيات ربي))[٢٢] . واتە: ((خوای گەورە بەڵێنی پێداوم کە حەفتا هەزار کەس لە ئومەتەکەم بکاتە ناو بەهەشتەوە ...لەگەڵ سێ مشت لەمشتەکانی خوای گەورە)) وە ئەو مشتانە - ان شاء الله — چەندەها کەس دەگرێتەوە کە لەژماردن وسەرژمێری کردن نایەن وە خوای گەورە نەبێت کەس نازانێت ژمارەیان چەند دەبێت. وەکو عومەری کوڕی خەطاب ﷺ دەفەرموێت : "ان الله قادر على ان يدخل الناس بحفنة واحدة "[٢٣] واتە: "خوای گەورە بەتوانایە کە بە یەك مشت هەموو خەڵکان بخاتە ناو بەهەشتەوە" . وە لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا بەهەشت پڕنابێت ، تاکو خوای گەورە کەسانێکی تری بۆ دروست دەکات ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... ولايزال في الجنة فضل حتى ينشئ الله لها خلقا فيسكنهم فضل الجنة))[٢٤] .واتە: ((بەردەوام لەناو بەهەشتدا چۆڵی هەیە تاکو خوای گەورە کۆمەڵە کەسانێکی بۆ دروست دەکات و نیشتەجێ یان دەکات و ئەو چۆڵی یەی بەهەشت بەوان. پێ پڕدەکاتەوە)).

تکای پێغەمبەر ﷺ بۆ چوونە ژورەوەی خەڵکان بۆ ناو بەهەشت

دوای ئەوەی موسوڵمانان لە ئاوی حەوزی کەوسەر دەخۆنەوە ، چاوەڕوانن کەبچنە ناو بەهەشت کە لەبەردەمیاندایە و لە دوورەوە دەیبینن دەرگاکانی داخراوە ، وەخەڵکان مقۆ مقۆی ئەوەیانە هەندێکیان لەگەڵ هەندێکیاندا کە کێ تکابکات و دەرگای بەهەشتیان بۆ بکاتەوە ، وەئەم داواکاریەی خەڵکان جێ بەجێ کردنەکەی دواجار دەگەڕێتەوە بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ وتکایان بۆ دەکات ، وەك لەم ڕیوایەتانەی خوارەوە داهاتووە دوای ڕێکخستنیان:

---

[٢٢] أخرجه : احمد إمام أهل السنة والجماعة في ((المسند)) (٥/٢٦٨) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٣٧) وقال : حسن غريب ، و ابن ماجة ((السنن)) (٤٢٨٦)، وجود إسناده ابن كثير ((تفسير القران العظيم)) (١/٥٥٨) من طريق الطبراني و ابن أبي عاصم ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترمذي)) (١٩٨٤) ، وفي ((صحيح ابن ماجة)) (٣٤٥٩) وفي ((سلسلة الأحاديث الأحاديث الصحيحة)) (٢١٧٩) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٧١١١) .

[٢٣] أخرجه : احمد ((المسند)) (١٣٠٠٧) (٣/١٩٣) وقال محققه الشيخ الأرناؤوط : حديث صحيح إسناده حسن، وقال ابن حجر الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (١٠/٤٠٤) رواه احمد والطبراني ((المعجم الأوسط)) بإسناد حسن .

[٢٤] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٧٣٨٤) .

١- ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی: **((یجمع الله تبارك وتعالى الناس ، فیقوم المؤمنون حین تزلف لهم الجنة ، فیأتون ادم ، فیقولون: یا ابانا استفتح لنا الجنة ، فیقول : وهل اخرجکم من الجنة الا خطیئة ابیکم لست بصاحب ذلك))** [٢٥] . واتە: ((کاتێ خوای گەورە خەڵکان کۆ دەکاتەوە ، کاتێ باوەڕداران بەهەشتیان لێ نزیك دەکرێتەوە ، دەچن بۆلای ئادەم و پێی دەڵێن : ئەی باوکی هەموومان دەرگای بەهەشتمان بۆ بکەرەوە ، ئەویش دەفەرموێت: ئایا هەر هەڵەی باوکتان نەبوو کە ئێوەی لە بەهەشت دەرکرد ؟ نەخێر ئەو کارە بەمن ئەنجام نادرێت)).

٢- ئەبو سەعیدی خودری ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کەفەرموویەتی: **((....ولکن أتوا نوحاً ، فیأتون نوحاً فیقول : اني دعوت على اهل الارض دعوة فاهلکوا ، ولکن اذهبوا الى ابراهیم ((خلیل الله)) فیأتون ابراهیم فیقول : ((لست بصاحب ذلك)) اني کذبتُ ثلاث کذبات)) ثم قال ﷺ : ((مامنها کذبة الا ماحلّ بها عن دین الله ، ولکن ائتو موسى ، فیأتون موسى فیقول : ((لست بصاحب ذلك)) : اني قد قتلت نفساً ، ولکن ائتوا عیسى ، فیأتون عیسى فیقول : ((لست بصاحب ذلك)) اني عُبدتٌ من دون الله ، ولکن ائتوا محمداً))** [٢٦].

واتە: ئادەم دەفەرموێت : ((....بەڵام بچن بۆلای نوح ، ئنجا دەچن بۆلای نوح و پێیان دەفەرموێت: دوعایەکی وەهام کرد لە دانیشتوانی سەر زەوی تا هەموویان لەناو چوون ، بەڵام بچن بۆلای ئیبراهیم ((خۆشەویستی خوایە)) وەدچن بۆلای ئیبراهیم، وە ئەویش دەفەرموێت : ((من شایەنی ئەوە نیم)) من سێ درۆم کردوە پاشان پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((هەر درۆیەك لەوانە تەنها لەبەر پارێزگاری کردنی بووە بۆئاینەکەی خودا)) بەڵام بچن بۆلای موسا ، ئەوان دەچنە لای موسا و ئەویش دەڵێت : ((من شایەنی ئەوە نیم)) من نەفسێکم کوشتووە بەڵام بچنەلای عیسا ئەوان دەچنەلای عیسا و ئەویش دەفەرمووێت : من جگە لە خوا پەرستراوم ، بەڵام بچن بۆ لای محمد)) . لەڕیوایەتێکی تردا : لەسەلمانەوە ﷺ دەفەرموێت : **((فیأتون النبي**

---

[٢٥] أخرجه : مسلم ((الصحیح)) (١٣٣) .

[٢٦] أخرجه : الترمذي ((السنن)) (٣١٤٨) وقال : حسن صحیح ، وصححه الشیخ الألباني في ((صحیح سنن الترمذي)) (٢٥١٦) وقال : صحیح .

ﷺ فيقولون : يانبـي الله انت الذي فتح الله لك ، وغفر لك ماتقـدم مـن ذنبـك وماتـأخر ، وقد ترى مانحن فيه فأشـفع لنـا الى ربـك ، فيقـول : أنـا صـاحبكم ، فيخـرج يجـوس بـين الناس))[٢٧] واتە: دەچنە لای پێغەمبەر ﷺ دەڵێن ئەی پێغەمبەری خـوا ، تـۆ خـوای گـەورە لەهەموو گوناهێکت خۆش بووە نابینی ئێمە لەچ حاڵێکداین تکامان بۆبکـە لای خـوای خـۆت ئەفەرموێت : من ئەو کەسەم ، وە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : بـەڕێ دەکـەوم و ڕێـم بـۆ چـۆڵ دەکەن)). لەڕیوایەتەکەی عوبادەی کوڕی صامتەوەﷺ پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... وان معي لواء الحمد أنا أمشي ويمشي الناس معي ، حتى اتي باب الجنة))[٢٨] .واتە: ((من ئاڵای (حمد)م هەڵگرتووە وە دەڕۆم و خەڵکان لەگەڵمدا دێن، تاکو دەچمەی بەر دەرگای بەهەشـت)) . وە لەڕیوایەتەکەی ئەنەس داﷺ : دەفەرموێت : ((...... وأنا أول من يدخل الجنـة ولافخـر اخذ بحلقة باب الجنـة ...))[٢٩].واتە: ((من یەکەم کەسـم کەدەچـمە نـاو بەهەشـتەوە بـەبێ شانازی و دەست بەئەڵقەی دەرگای بەهەشتەوە دەگرم وله درگادەدەم ...)).

له ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : [...فأقعِقُها ...][٣٠] واتە : دەی جوڵێنمـەوە و دەنگـی لێدانی دەرگاکە دێت .لەڕیوایەتێکی ترەوە لەئەنەسەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبـەر ﷺ کـە فەرموویەتی: [...فأستفتح ، فيقول الخازن : من انت ، [فـأقول محمـد] ، فيقـول ((مرحبـا بمحمد))][٣١] واتە: داوای دەرگا کردنەوە دەکەم ، وە دەرگاوانی بەهەشت دەڵێـت : تـۆ کێـت؟ منیش دەڵێم : محمدم ، ئەویش دەڵێت : ((پێشوازی بێت لەمحمـد)). ((بـك أمـرت ان لا افـتح لاحد قبلك))[٣٢]. واتە: ((فەرمانم پێکراوە کە یەکەم جار دەرگا لە تۆ بکەمەوە و پێش تۆ لە هیچ کەسێکی تری نەکەمەوە)) .لەڕیوایـەتێکی تـردا دەفـەرموێت : ((......فيفتتحـون لـي

---

[٢٧] أخرجه : الطبراني ((الكبير)) رقم : (٦١١٧) ، والهيثمي ((المجمع)) (٣٧٢/١٠) : رجاله رجال الصحيح ، وابن أبي عاصم ((السنة)) (٨١٣) ، وقال محققه الشيخ الألباني : إسناده صحيح على شرطهما وهو في حكم المرفوع .

[٢٨] في رواية : الحاكم (٣٠/١) صححه على شرطهما ووافقه الذهبي .

[٢٩] في رواية : احمد (١٤٤/٣) ، وقال الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٥٧١)، إسناده جيد .

[٣٠] في رواية: الترمذي (٣١٤٨).

[٣١] في رواية : الحاكم (٣٠/١).

[٣٢] في رواية : مسلم (١٣٣).

ويرحبـون بـي فيقولـون مرحبـاً ...)) [٣٣] .واتـە.((...دەرگاکـەم بۆدەکەنـەوە و پێـشوازی وبەخێرهاتنم دەکەن ...)) .

لە ڕیوایەتێکی تردا لەئەبی هورەیرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویـەتی: ((**فانطلق فآتي تحت العرش** ...))[٣٤]. واتە: ئنجا بەرێ دەکەوم تا دەچمە ژێر عـەرش ...)) .

وەلەڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...... **فيقيمني رب العالمين منـه مقامـاً لم يقمه أحداً قبلي ولم يقمه أحدا بعدي** ...)) [٣٥] واتە: ((خوای پـەروەردگار دەموەسـتێنێت لە جێگەی وەستانێکدا و پلەو پایەیەکم پێدەبەخشێت کە لەپێش مندا بەکەسی نەبەخـشیوە وە نایبەخشێ بەکەسی تریش لەدوای من ...)) .

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((...**فاستاذن على ربـي ويـؤذن لـي**...)) .واتـە: ئیـزن لەپەروەردگار وەردەگرم ئەویش ئیزنم دەدات ((...**فيستقبلني وجـه الجبـار جـل جلالـه**)) [٣٦]. واتە: ((وە بە ڕوخساری خوای گەورە لە ڕوومدا شـاد دەبم)).((و کـاتێ کـە دەیبینـم یەکـسەر دەچمە سوجدە بردن بۆ خوا))[٣٧].لەڕیوایەتێکی تردا: ((... **لربي ثم يفتح الله علي ويلـهمني من محامده وحسن الثناء عليه شيئً لم يفتحه لآحد قبلـي**))[٣٨].واتـە: ((پاشـان خـوای گـەورە سوپاس وستایشێکم نیشان دەدات کە نیشانی کەسی تری نەداوە لەوەو پێش)) .لەڕیوایەتێکی تردا ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی: ((...**فيدعني مـا شـاءالله ان يدعني ثم يقال**...))[٣٩] واتە: ((خوای گەورە وازهێنانێك وازم لێ دەهێنێـت تـا ئـەو کاتـەی خۆی ویستی لێ بێت ، پاشان دەوترێت ...)). ((**يا محمد ارفع رأسـك وقـل تـسمع ، وسـل تعطه، واشفع تشفع ، فارفع راسي فأقول : يارب أُمتي أُمتي ، فيقال : يا محمد ادخـل الجنـة من امتك من لاحساب عليهم من الباب الايمن من أبواب الجنـة وهـم شـركاء النـاس فيمـا**

---

[٣٣] في رواية : الترمذي (٣١٤٨).

[٣٤] في رواية : مسلم (١٣٣).

[٣٥] في رواية : ابن حبان (٦٤٦٥).

[٣٦] في رواية : الإمام احمد (٣/١٤٤) رقم (١٢٤٦٩)، و قال محققه الارناؤوط :السنده جيّد.

[٣٧] في رواية : مسلم (١٢٧) .

[٣٨] في رواية : مسلم (١٣٣).

[٣٩] رواية : ابن حبان (٦٤٦٤) وقال محققه : إسناده صحيح على شرط مسلم .

سوى ذلك من الابواب ..)) [٤٠]. واتە: ((ئەی محمد سەرت بەرز بکەرەوە و قسە بکە تا قسەکانت ببیسترێت و داوا بکە تا پێت ببەخشرێت وە داوای تکا کردن بکە تا تکاکردنت لیّ وەربگیرێت ، منیش سەر بەرز دەکەمەوە و دەڵێم : ئەی پەروەردگار ئومەتەکەم ئومەتەکەم ، پێم دەوترێت ئەی محمد : ئەوانەی کە لێپرسینەوەیان لەسەر نیە لە ئومەتەکەت بیان کەرە ژوورەوەی بەهەشت لە دەرگای لای ڕاستی دەرگاکانی بەهەشت وە ئەوان بەشدارن لەگەڵ خەڵکاندا لە چوونە ژوورەوە لە دەرگاکانی تری بەهەشتەوە)) .

خەڵکان چۆن دەچنە ناو بەهەشت

خوای گەورە لە ڕۆژی قیامەت دا خەڵکان بە ڕووت وقوتی زیندوودەکاتەوە وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((یحشر الناس یوم القیامة حفاة عراة غرلاً ...)) [٤١] . واتە: ((خەڵکان لەڕۆژی قیامەتدا پێ پەتین و بە ڕووت و قوتی کۆ دەکرێنەوە ...)). وەیەکەم کەس کە خوای گەورە پۆشاکی بەبەردا دەکات ، خۆشەویستی خوا ئیبراهیمە ﷺ . لەئیبن و عەباسەوە ﷺ دەگێڕنەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: ((ان أول الخلائق یکسی یوم القیامة ابراهیم خلیل الله)) [٤٢]. واتە: ((یەکەم کەسێك کەلەقیامەت دا پۆشاکی بە بەردا دەکرێت خۆشەویستی خوا ئیبراهیمە)). وەخوای گەورە پۆشاکێکی سپی قیبطی بە بەردا دەکات .لە ئیمامی عەلی یەوە ﷺ دەگێڕنەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((اول من یکسی ابراهیم قبطیتین)) [٤٣] واتە: ((یەکەم کەس کە پۆشاکی بە بەردا دەکرێت ئیبراهیمە پۆشاکێکی سپی قیبتی بە بەردا دەکرێت)). ئنجا خوای گەورە پێغەمبەر ﷺ پۆشتە دەکات. لەکەعبی کوڕی مالیکەوە ﷺ دەگێڕنەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((یبعث الناس یوم القیامة فاکون انا وامتي علی

---

[٤٠] في روایة : مسلم (١٣٣) .

[٤١] أخرجه : البخاري (٣٣٤٩) .

[٤٢] أخرجه : البخاري ((فتح الباري)) (٣٧٧/١١) .

[٤٣] أخرجه : ابو یعلي ((المسند)) (١٦٥/١) باسناد صحیح علی شرط مسلم – کما قال الشیخ الألباني في ((مختصر العلو)) (ص: ١٢٥).

تل فيكسوني ربي حلة خضراء...))[٤٤]. واتە: ((خوای گەورە لە ڕۆژی قیامەت دا خەڵکان زیندوو دەکاتەوە لەوێ من و ئومەتەکەم لەسەر گردۆڵکەیەکین وە پۆشاکێکی سەوزم بە بەردا دەکات ...)) .

لەڕیوایەتێکی تردا : ((...حمراء...)) واتە:((پۆشاکێکی سورم بە بەردا دەکات ...)) [٤٥] ، وەلەو موسوڵمانانەی کەپۆشاکی ئیمانیان بە بەردا دەکرێت وەکو لەم فەرموودەیەدا هاتووە : پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((من ترك اللباس تواضعاً لله وهو يقدر عليه دعاه الله يوم القيامة حتى يخيره من أي حلل الايمان شاء يلبسها)) [٤٦]. واتە: ((هەر کەسێك واز لە جل وبەرگی (گران بەها) بهێنێت لەبەر خۆبەکەم زانین بۆ خوای گەورە، ئەو کەسە خوای گەورە بانگی دەکات لە ڕۆژی کۆتایدا و سەرپشکی دەکات لە هەڵبژاردنی کام بەرگ و پۆشاکی ئیمان کە خۆی ویستی لێیەتی تا لەبەری بکات)). وەئیمامی تورمزی لە(سوننەکەیدا) دەفەرموێت: ((يعني مايعطى اهل الايمان من حلل الجنة)) [٤٧] واتە : ((لەوانەی کە دەبەخشرێت بەباوەڕداران لەپۆشاکی ئەهلی بەهەشت)) . وەهەندێ لەبڕواداران پۆشاکی ڕێزیان بە بەردا دەکرێت وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... ما من مؤمن يعزى اخاه بمصيبة الا كساه الله سبحانه من حلل الكرامة يوم القيامة)) [٤٨] . واتە: ((هەر باوەڕدارێك دڵنەوایی برایەکی موسوڵمانی بداتەوە لەناخۆشیەکدا ئەوا بە دڵنیای خوای گەورە پۆشاکی ڕێزی بە بەردا دەکات لەڕۆژی قیامەت دا)) . لەڕیوایەتێکی تردا : ((حَلة خضراء يُصبر بها)) [٤٩] . واتە: ... پۆشاکێکی سەوزی بەبەردا دەکرێت و دەکرێتە خەلاتی)).

---

[٤٤] أخرجه : ابن حبان (٦٤٤٥) ، والحاكم (٣٦٣/٤) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وأحمد (٤٥٦/٣) ، والطبراني ((الكبير)) (١٤٢/١٩) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (٣٧٧/١٠) أحد إسنادي ((الكبير)) رجاله رجال الصحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) برقم (٢٣٧٠،٢٤٦٠) .

[٤٥] في رواية : الطبراني ((الكبير)) (١٤٢/١٩) .

[٤٦] أخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٤٨) وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٧١٨) ، و ((صحيح سنن االترمذي)) (٢٠١٧) .

[٤٧] قاله الترمذي : في ((السنن)) (٦٥٠/٤) تحت حديث رقم (٢٤٨١) .

[٤٨] أخرجه : ابن ماجة (١٦٠١) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٣٠١) ، و(الاوراء) : (٧٦٤) .

[٤٩] أنظر : ((ارواء الغليل)) (٧٥٦) ، وهو حديث حسن .

وەخوای گەورە خەڵکان زیندوو دەکاتەوە لەتافی لاویدان و تەمەنیان لە سی و سێ ساڵاندایە وەکو لەفەرمودەکەی میقداد دا هاتووە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:((...ما من احد يموت سقطاً* ولاهرماً وانما الناس فيما بين ذلك الا بعث ابن ثلاث وثلاثين سنة...)) [٥٠]. واتە: ((هەر کەسێك کەدەمرێت لە بار چوو بێت یاخود بە پیری مرد بێت ئەوا خوای گەورە لەتەمەنی سی وسێ ساڵیدا زیندویان دەکاتەوە)) .

وەخوای گەورە موسوڵمانان لەسەر شێوەی باوکە ئادەم زیندویان دەکاتەوە کە درێژیان شەست باڵە : ئەبوهورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((فكل من يدخل الجنة على صورة ادم ستون ذراعاً)) [٥١] واتە: ((هەر کەسێك کە دەچێتە ناو بەهەشت لەسەر شێوەی ئادەمە بەرزیەکەی شەست باڵە)).

ڕیوایەتێکی تردا لەئەبی هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...وهم على خلق ادم ستون ذراعاً في عرض سبعة أذرع)) [٥٢] . واتە ((کەسانی ناو بەهەشت لەسەر شێوەی ئادەمن بەرزیەکەیان شەست گەزە وەپانیەکەیان حەوت گەزە)).وەخوای گەورە شێوەی موسوڵمانان ئەکاتە باشترین وێنە هەموو ڕەنگ سپین و چاو ڕێژراون .

مەعاز ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((يدخل اهل الجنة جرداً مرداً مكحلين بني ثلاث و ثلاثين)) [٥٣] واتە: ((ئەهلی بەهەشت کاتێ دەچنە ناو بەهەشتەوە بێ موو و چاو ڕێژراون وگەنجی تەمەن سی و سێ ساڵانن)) .

---

* سقطاً : هي الولد يسقط قبل تمامه وهو مستبين الخلق .

[٥٠] أخرجه : الطبراني ((الكبير)) (٢٠/٦٦٣)، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٠/٣٣٤) ، إسناده حسن ، وقال المنذري ((الترغيب)) (٦/٢٧٣) : رواه البيهقي بإسناد حسن ، وقال الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٥١٢) : إسناده صحيح.

[٥١] أخرجه : البخاري (٣٣٢٦) ، ومسلم (٤/٢١٨٣) .

[٥٢] أخرجه : احمد (٢/٢٩٥) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٠/٣٩٩) ، رواه الطبراني ((الصغير)) (٨٠٨) و ((الأوسط)) إسناده حسن ، وصححه الشيخ احمد شاكر في تحقيق ((المسند))(١٥/٧٤) وقال :إسناده صحيح.

[٥٣] أخرجه : احمد (٥/٢٣٢) ، والترمذي (٢٥٤٥) وقال حسن غريب ، والهيثمي ((المجمع)) (١٠/٣٩٩) وقال : إسناده حسن، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترمذي)) (٢٠٦٤)، وفي ((المشكاة)) (٥٦٣٩) .

لەڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**یدخل اهل الجنة جرداً مرداً بیضاً جعاداً مكحلين**))[٥٤] واتە: ((ئەهلی بەهەشت کە دەچنە بەهەشتەوە بێ موو و ڕەنگ سپین و خوای گەورە دەیانخاتە یەك شێوەوەو(**جعاداً**)ن ئەم ووشەیە دوو واتای هەیە : یان قژیان لوول و ئالۆز بووە یان بە واتاکەی تر لاشەیان بەهێز و پتەو دەبێت وەچاویشیان ڕێژراوە)) ، پاشان خوای گەورە ڕق و کینە و ڕەوشتی خراپ و دوژمنایەتی لەدڵی موسوڵمانان دەردەکێشێت پاشان دەیانخاتە ناو بەهەشت وەکو میقداد ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی : ((......**فان كان من اهل الجنة ((أي من المؤمنين)) كان على مسحة ادم ، وصورة يوسف، وقلب أيوب** ....))[٥٥] واتە: ((هەر کەسێك لەئەهلی بەهەشت کە دەچێتە ناو بەهەشت بە شێوەی ئادەمە لەبالا بەرزی دا وەبە شێوەی یوسفە لەجوانیدا وەلەسەر شێوەی پاکێتی دڵی ئەیوبە - سەلامی خوایان لێ بێت -)) وە پێغەمبەر یوسف ﷺ نیوەی جوانی پێ بەخشراوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((**اعطي يوسف ((وامه)) شطر الحسن**))[٥٦] واتە: ((نیوەی جوانی بەخشراوە بەیوسف ودایکی)) لەڕیوایەتێکی تردا : ((**وقد اعطي يوسف شطر الحسن**)) واتە: ((نیوەی جوانی دراوە بە یوسف)).

کەسانی بەهەشت هیچ جیاوازیەك لە نێوانیاندا نیە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((...**لااختلاف بينهم ولا تباغض قلوبهم على قلب رجل واحد** ...))[٥٧] واتە: ((هیچ جیاوازیەك و ڕق و کینەیەك لەنێوانیان دا نیە و دڵەکانیان لەسەر دڵی یەك پیاوە ...)) وە بە گەیشتنی باوەڕداران بۆ ناو بەهەشت دەست دەکەن بە خواردنەوەی ئاوی ئەو ڕووبارەی کە لای

---

[٥٤] أخرجه : احمد (٢/٢٩٥) رقم (٧٩٣٣) وقال محققه :حديث حسن بطرقه، وصححه احمد شاكر في ((مسند احمد)) (٧٤/١٥) ، والترمذي (٢٦٦٢) ، والدار مي (٢٨٢٩) ، والطبراني ((الصغير)) (١٧/٢) رقم (٨٠٨) ، وقال السيوطى في تخريج ((أحاديث شرح العقائد)) : (١٢) إسناده حسن .

[٥٥] أخرجه : الطبراني (٢٠/٦٣٣٠) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٠/٣٣٤) إسناده حسن ، وقال الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٥١٢) إسناده صحيح .

[٥٦] أخرجه : احمد (١٤٠٥٠) وقال محققه الارناؤوط : إسناده صحيح على شرط مسلم، وابن شيبة (١٩٦/٤) ، والحاكم (٥٧٠/٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي .

[٥٧] في رواية : البخاري (٣٢٤٥) .

دەرگای بەهەشتەوەیە وە هەرچی ئازار و پیسی هەیە بە بۆنەی ئەو ئاوەوە دەڕوات وە خۆشی ونیعمەتەکان بە سەریاندا دەڕژێت وە قژیان نا ئالۆزکێت وبژ نابێت ...

دەبێت لەبەردەم دەرگای بەهەشتدا چی هەبێت!

لەبەردەم دەرگاکانی بەهەشت دا ڕووبارێك یان چەند ڕووبارێکی لێیە :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**الشهداء على بارق* نهر بباب الجنة ، في قبة خضراء ، يخرج اليهم رزقهم من الجنة بكرة وعشياً**)) [٥٨] واتە: ((شەهیدەکان ڕۆحیان دەچێتە ناو گومەزێکی سەوز لای ڕۆخی ڕووبارێکی بەردەم بەهەشت لەبەهەشتەوە هەموو بەیانیان و ئێوارانێك ڕزقیان بۆ دێت)) ، وە هەروەها دەتوانرێت فەرمووەدەکەی مالیکی کوڕی ئەبو سەعسەعەی ئەنصاریش ﷺ بهێنرێتەوە بە بەڵگە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**...رُفعت لي سدرة المنتهى ، فأذا نبقها مثل قلال هجر ، واذا ورقها مثل اذان الفيلة ، واذا اربعة انهار ، نهران باطنان ، ونهران ظاهران ، فقلت : ما هذا ياجبريل ؟ قال : أما الباطنان فنهران في الجنة ، واما الظاهران فالنيل والفرات**)) [٥٩] . واتە: ((پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : هەر لە دوورەوە چوار ڕووبار دیار بوو دوو ڕووبار لەناو بەهەشت وە دوانی تر لەدەرەوەی بەهەشت ئەو دوانەی ناو بەهەشت [پێ دەچێت کەوسەر و سەلسەبیل بێت (واللە أعلم). وە ئەو دوانەی دەرەوەی بەهەشت فورات و نیلە (سەرچاوەکەی کە لەبەردەم بەهەشت دایە خوای گەورە خۆی دەزانێت کە چۆن دەیهێنێت و لەسەر زەویدا هەڵی دەقوڵێنێت)] بە جبریلم ووت ئەوانە چین ؟ فەرمووی ئەوانە دوو ڕووباریان لەبەهەشت دایە وەئەوانەی کە لەدەرەوەی بەهەشتن نیل و فوراتن)) وەئەم دوو ڕووبارە پێش ئەوەی باوەڕداران بچنە ناو بەهەشتەوە لێ ی دەخۆنەوە وەکو لەفەرموودەکەی ئیمامی عەلی ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((يساق

---

* بارق نهر : أي طرف وحافة النهر .

[٥٨] أخرجه : احمد (٢٦٦/١) والطبراني ((الكبير)) (١٠٨٥) ، والحاكم (٧٤/٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، والطبري (٢٣٢٣) ، وقال الحافظ ابن كثير ((تفسيره)) (٦٠٧/١) رواه الطبراني باسناد جيد ، وابن ماجة (٤٦٥٨) وقال محققه : اسناده قوي ، وقال السيوطي ((شرح الصدور)) (ص: ٢٣١) سنده حسن ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٣٧٤٢) ، وقال الارناؤوط في تخريجه ((زاد المعاد)) (٩٢/٣) اسناده صحيح .

[٥٩] اخرجه : البخاري (٣٢٠٧) .

الذين اتقوا ربهم الى الجنة زمراً حتى اذا انتهوا الى باب من ابوابها وجدوا عنده شجرة يخرج من تحت ساقها عينان تجريان ...))[٦٠] واتە: ((ئەو کۆمەڵانەی کە تەقوای خوایان کردوە بەرێ دەکرێن بەرەو بەهەشت تاکو دەگەنە بەردەم دەرگای بەهەشت درەختێکی گەورە دەبینن کە دوو ڕووبار لەژێری دا دەڕوات ...)).

دەرگاکانی بەهەشت و بیناکانی

خوای گەورە دیواری بەهەشتی لەئاڵتون و زیو دروست کردووە وەکو لەم فەرموودەیەدا هاتووە لە ئەبی سەعیدی خدریەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((انّ حائط الجنة لبنة* من ذهب ولبنة من فضة ...))[٦١] واتە: ((دیواری بەهەشت لەخشتی ئاڵتون و خشتی زیو دروست کراوە ...)) ، هەروەها ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... قلنا يا رسول الله ، حدثنا عن الجنة مابناؤها ؟ قال : لبنة من ذهب ، ولبنة من فضة ، وملاطها المسك الاذفر ، وحصباؤها اللؤلؤ والياقوت ، وترابها الزعفران...))[٦٢] واتە: ((ووتمان ئەی پێغەمبەری خوا دەربارەی بەهەشت پێمان بڵێ لەچی دروست کراوە؟ فەرمووی : خشتێکی ئاڵتونە و خشتێکی زیوە و چەو ولمەکەی هەمووی

---

[٦٠] اخرجه : الطبري (٣٥/٢٤) ، وابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (٨) موقوفاً ، والبيهقي ((البعث)) (٢٤٦) ، وابن ابي شيبة (٣٣٩٩٣)، وأبو نعيم ((صفة الجنة)) (٢٨١،٢٨٠) ، وابن كثير ((نهاية البداية)) (١٢٦/٢) ، وقال الحافظ ابن حجر العسقلاني ((المطالب العالية)) (٤٥٩٢) هذا حديث صحيح ، وصححه البوصيري ايضاً في ((اتحاف الخيرة المهرة))) برقم (١٠٢٠٨) ، وقراه السيوطي ((الدر المنثور)) (٢٦٣/٧)، واخرجه: المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٥٤٣٨) ، و ضعفه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) برقم (٢١٨١) ، ولهذا الحديث شاهدان : الاول : اخرجه الحاكم (٣٧٦/٢) وهو حديث صحيح بلفظ ((...فينطلق به الى غدير عند باب الجنة فيغتسل فيعود إليه ريح أهل الجنة و الوانهم)) . واتە: ((بەرێ دەکەوێت بەرەوجۆگەیەکی گەورە لای دەرگای بەهەشت خۆی دەشوات و بۆنی خۆش و ڕوخساری جوانی کەسانی ناو بەهەشتی بۆ دەگەڕێتەوە وبەرامەی بەهەشت و ڕەنگ و بۆکانی دەچێتەوە بەسەردا)) الثاني : اخرجه مسلم (١٧٨) بلفظ:((ثم ترفع له شجرة عند باب الجنة)) واتە: ((...پاشان لای دەرگای بەهەشت درەختێکی لێ دەر دەکەوێت))

* لبنة : طابوقة او مايبنى به الجدار .

[٦١] اخرجه : البزار (٣٥٠٨) موقوفاً على ابي سعيد باسنادٍ صحيح كما قال الحافظ العراقي في تخريج ((الاحياء)) (٥٢٢/٤)، وقال المحقق ابن القيم في ((حادي الارواح)) الباب (١٥٦) والحديث صحيح موقوفاً .

[٦٢] اخرجه : احمد (٣٠٤/٢) ، وابن حبان (٧٣٨٧) وقال محققه حديث صحيح بشواهده ، والترمذي (٢٥٢٦) برقم (٢٠٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٣١١٦)، وفي ((المشكاة)) (٨٩/٣) .

مرواریە و تێکەڵی نێوانەکەی میسکە وە خۆڵەکەشی زەعفەرانە ...)) . وە دەرگاکانی بەهەشت هەشت دەرگایە وەکو لەم فەرمودەیەدا هاتووە ، لەسەهلی کوڕی سەعدەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...**في الجنة ثمانية ابواب**)) [٦٣] واتە: ((...لەبەهەشتدا هەشت دەرگای هەیە)) ، وەلە ڕیوایەتەکەی عوتبەی سولەمیدا ﷺ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((**الجنة لها ثمانية أبواب والنار ، لها سبعة أبواب** ...)) [٦٤] واتە: ((بەهەشت هەشت دەرگا هەیە و دۆزەخیش حەوت دەرگای هەیە)) ، وە عومەری کوڕی خەطاب ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...**الاّ فتحت له أبواب الجنة الثمانية يدخل من أيها شاء**)) [٦٥] (لەباسێکی دەست نوێژدا بوو) پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ئەوا هەر هەشت دەرگاکانی بەهەشتی بۆ دەکرێتەوە تا لەهەر کامیانە ویستی لێ بوو بچێتە ناوی)). وە هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ فراوانی دەرگاکانی بەهەشتی ڕوون کردۆتەوە کە جیاوازی ماوەی نێوانیان . وەکو مەککە و مەدینە و هەجەری بەحرەینی وایە ...

ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...**والذي نفسي بيده انّ مابين المصراعين من مصاريع الجنة كما بين مكة وهجر اوكما بين مكة وبُصرى**)) [٦٦] واتە: ((سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە نێوانی دوو دەرگای بەهەشت بەئەندازەی ماوەی نێوان شاری مەککە و هەجەرە یاخود بەئەندازەی ماوەی نێوان مەککە و بوصرایە)).

وە لەڕیوایەتێکی تردا لەعوتبەی کوڕی غەزوانەوە ﷺ دەفەرموێت: ((... **ولقد ذكر لنا انّ مابين مصراعين من مصاريع الجنة مسيرة أربعين سنة** ..)) [٦٧] . واتە: ((پێغەمبەر ﷺ بۆی باس کردووین کە ماوەی نێوان دوو دەرگای بەهەشت چل ساڵە ...)). ئەبو سەعیدی خودری ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**لنا انّ مابين المصراعين من مصاريع الجنة**

---

[٦٣] أخرجه : البخاري (٣٢٥٧) .

[٦٤] اخرجه : احمد (١٨٥/٤) ، وابن سعد (٤٣٠/٧)، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٨١٢) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣١١٩).

[٦٥] اخرجه : مسلم (٢٣٤) ، وابو داود (١٦٩) ، والنسائي (٩٢/١) .

[٦٦] أخرجه : البخاري (٤٧١٢) ، ومسلم (٣٢٨) .

[٦٧] اخرجه : احمد (١٧٤/٤) ، ومسلم (١٠٢/١٨) بشرح النووي .

مسيرة أربعين سنة ..)) [٦٨] واتە: ((ماوەی نێوان دوو لای دەرگایەکی بەهەشت ماوەی چل ساڵ ڕێگەیە)).

وەلەڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((...ما بين مصراعين من مصاريع الجنة مسيرة سبع سنين))** [٦٩] .واتە: ((ماوەی نێوان دوو لای دەرگایەکی بەهەشت ماوەی حەوت ساڵە)) . وەئەم ڕیوایەتانە دەریدەخات کە دەرگاکانی بەهەشت جیاوازن لەڕووی گەورەیی و فراوانی و پانیەوە هەیانە ماوەی چل ساڵە و هەندێکیان حەوت ساڵە وەهەندێکیان ماوەی نێوانیان نێوانی مەککە و هەجەرە، هەموو دەرگاکانی بەهەشت ناویان هەیە بەپێی کردەوە چاکەکان ، وەکو دەرگای خێرکردن و دەرگای ڕەیان و جیهاد و نوێژ ، وەکو لەفەرموودەکەی ئەبو هورەیرە ﷺ داهاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت :

((...فمن كان من اهل الصلاة دُعي من باب الصلاة ، ومن كان من اهل الجهاد دُعي من باب الجهاد ...)) [٧٠] .واتە: ((...هەر کەسێك خاوەن نوێژ بێت (واتە شەو نوێژ و ڕەواتب و سوننەتەکانی ئەنجام دابێت) لەدەرگای نوێژکردنەوە بانگی لێ دەکرێت وەهەر کەسێك خاوەنی جیهاد بێت لە دەرگای جیهاد کردنەوە بانگ دەکرێت ...)) .

وە هەروەها لەفەرموودەیەکی تردا هاتووە کە کەسێك لەدەرگای زیکر کردنی خوا وە بانگ دەکرێت ، لەسەعدی کوڕی عەبادەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((...الا**

---

[٦٨] اخرجه : احمد (٣/٢٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٦٩٨) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢١٩٠).

[٦٩] اخرجه : ابن حبان (٧٣٨٨) وقال محققه : اسناده صحيح ، وقال الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٤/٢٧٤) اسناده صحيح .

[٧٠] أخرجه: البخاري (٣٦٦٦) ، ومسلم (١٠٢٧) وفي رواية ابي هريرة: ((اذاكان يوم القيامة دعي الانسان باكثر عمله...)) واتە: ((لەڕۆژی قیامەت دا مرۆڤەکان بەزۆرینەی کردەوەکانیان بانگ دەکرێن ئەگەر نوێژەکانیان باشتر بوو ئەوا بەو ناوەوە بانگیان لێ دەکرێت وە ئەگەر ڕۆژوەکانیان باشتر بێت ئەوا بەو ناوەوە بانگیان لێ دەکرێت وەئەگەر خاوەنی جیهاد بوون ئەوا بەناوی جیهادەوە پاشان دێتە لای دەرگایەك لەدەرگاکانی بەهەشت کە پێی دەوترێت (ڕەیان) ڕۆژوەوانەکانی لێوە بانگ دەکرێن، ئەبو بەکر فەرمووی ئەی پێغەمبەری خوا کەس هەیە لەدەرگای دوو کردەوە وە بانگی لێ بکرێت ؟ فەرمووی : بەڵێ : ئەوە تۆ دەبیت)) رواه البزار (٣٤٧٤) واسناده حسن كما قال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/٣٩٨) .

ادلك على باب من ابواب الجنة ؟ لاحول ولا قوة الا بالله ...)) [٧١] واته ((ئایا دەرگایەك لەدەرگاکانی بەهەشتت نیشان بدەم ئەویش زیکری (لاحول ولاقوة الاباللە) یە)) ، وە یەکێك لە دەرگاکانی تری بەهەشت : دەرگای چاکەکردنە لەگەڵ باوك ودایکدا ، ئەبودەرداء ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت: ((الوالدُ أوسط أبواب الجنة فأضع ذلك الباب أو إحفظهُ –في رواية– [في حافظ على والديك أوترك]))[٧٢]. واتە: باوك دەرگای ناوەڕاستی دەرگاکانی بەهەشتە تۆش ئەو دەرگایە باش ئاگاداری بکە یان لێ گەڕێ — لە ڕیوایەتێکدا: پارێزگاری لەباوك و دایکت بکە یان وازبهێنە.

یەکەم کەس کە دەچێتە ناو بەهەشت

یەکەم کەس کە دەچێتە ناو بەهەشتەوە پێش هەموو دروستکراوانی خوا پێغەمبەری ئازیز و سەروەرمانە ﷺ ، ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...انا اول من یقرع باب الجنة)) [٧٣] واتە: ((...من یەکەم کەسم کەتەقە دەدەم لەدەرگای بەهەشت)) . وە خوای گەورە فەرمانی کردەوە کە یەکەم جار دەرگای بەهەشت بۆ پێغەمبەر ﷺ بکرێتەوە ، ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((... فیقول : بك امرت ان لاافتح لاحد قبلك)) [٧٤] .واتە: ((فریشتەی دەرگاوانی بەهەشت بەپێغەمبەر ﷺ دەڵێت : فەرمانم پێ کراوە کە بۆ هیچ کەسی تری نەکەمەوە لەپێش تۆدا)) .وەیەکەم ئومەت کە دەچنە ناو بەهەشتەوە ، ئومەتی ئیسلامیەکە باشترین ئومەتن وەئومەتی باشترین پێغەمبەرن . ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((نحن اول من یدخل الجنة))[٧٥] واتە: ((ئێمە یەکەم ئومەتین کەدەچینە ناو بەهەشتەوە)) . وەیەکەم کۆمەڵ کە دەچنە ناو

---

[٧١] اخرجه : احمد (٤٢٢/٤) ، والترمذي (٣٨٣٤) قال : صحيح غريب ، والحاكم (٢٩٠/٤) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٧٤٦) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٦١٠) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٨٣٤) .

[٧٢] أخرجه:ابن ماجة (٣٦٦٣،٢٠٨٩)، وصححه الشيخ الألباني ((الصحيحة))(٩١٣)،و((صحيح ابن ماجة)) (١٦٩٩،٢٩٥٥).

[٧٣] اخرجهُ : مسلم (٣٣١) .

[٧٤] اخرجهُ : مسلم (٣٣٣) .

[٧٥] اخرجه : مسلم (٥٨٥/٢) .

بەهەشتەوە لەئومەتی پێغەمبەر ﷺ ، ئەو حەفتا هەزار کەسەن کە خوای گەورە پەیمانی دابوو بە پێغەمبەرەکەی ﷺ.

جابر ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((... **فتنجو اول زمرة وجوههم كالقمر ليلة البدر سبعون الفاً لايحاسبون ثم الذين يلونهم ...**))[٧٦] واتە: ((.... یەکەم کۆمەڵ کە ڕزگاریان دەبێت ودەچنە بەهەشتەوە ، ڕوویان درەوشاوەیە وەك مانگە شەوی چواردە ئەو حەفتا هەزار کەسەن کە لێپرسینەوەیان لەسەر نی یە پاشان ئەوانی تر بەدوایاندا دێن...)).

وە هەروەها پێغەمبەری خواﷺ باسی چۆنێتی چونە ناو بەهەشتی ئەوانەی کردوە کە هەندێکیان دەستی هەندێکیان گرتووە ، وە ڕووشیان لەسەر شێوەی مانگە شەوی چواردەیەمی درەوشاوەیە . ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أول زمرةِ تدخل الجنة من أمتي [سبعون ألفاً بغير حساب]** [٧٧] **[ولاعذابٍ]** [٧٨] **متما سكون آخذلإ بعضهم ببعض حتى يدخل أولهم و آخرهم الجنة...**))[٧٩] واتە: ((یەکەم کۆمەڵ لە ئومەتەکەی من کە دەچنەناو بەهەشت [حەفتا هەزار کەسن بەبێ لێپرسینەوە] [وەبەبێ سزا] هەندێکیان دەستی هەندێکیان گرتووە بەیەکەوە تاوەکو هەر حەفتا هەزارەکە هەموویان دەچنە ناو بەهەشت ...)).وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت :((...**لااختلاف بينهم ولاتباغض ، قلوبهم على قلب رجل واحد**))[٨٠].واتە: ((...هیچ جیاوازی و ڕق وکینە و بوغز لە نێوانیاندا نی یە دڵەکانیان وەك دڵی یەك پیاوە)) .وە لە ڕیوایەتەکەی ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...**تضئ وجوههم اضاءة القمر ليلة البدر ...**))[٨١] . واتە: ڕوویان دەدرەوشێتەوە وەکو درەوشاندنەوەی مانگی شەوی چواردە ...)).

---

[٧٦] اخرجه : مسلم (٣١٦).

[٧٧] أخرجه: البخاري (٣٣٤٧) ، و (٦٥٤٣) ،و مسلم (٢١٩٩) من حديث سهيل بن سعد.

[٧٨] في رواية مسلم.

[٧٩] اخرجه : الحميدي (١١٤٣) ، واحمد (٧١٥٥،٧١٦٨، ٨٢٠٥)، والبخاري (٣٣٢٧) ، ومسلم (٢٨٣٤) ، وابن ماجة (٤٣٣٣)، وابن حبان (٧٤٢٠) ،وعبد الرزاق (٢٠٨٦٦).

[٨٠] في رواية : البخاري (٣٢٤٥) .

[٨١] في رواية : البخاري (٥٨١١) ، ومسلم (٢٦٩).

وەعمرانی کوڕی حصین ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**قيل : ومن هم ؟ قال (النبي) ﷺ هم : الذين لايكتون* ، ولايسترقون* ، ولايتطيرون* ، وعلى ربهم يتوكلون ...**))[٨٢] واتە: ((ووترا: کێن ئەوانە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی : ئەوانەن کەداخ ناکەن و داوا لەبرا موسوڵمانەکانیان ناکەن کە دوعایان بەسەردا بخوێننەوە وەهیچ شتێك بە شووم نازانن وە هەر پشت وپەنایان بەخوای خۆیانە)) .

وە هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ ڕوونی کردۆتەوە کە هەژارە کۆچکارەکان لەپێشرەوی ئەو کۆمەڵەن کە دەچنە بەهەشت ، لەعەبدوڵای کوڕی عەمرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...**أول من يدخل الجنة من خلق الله ، الفقراء المهاجرون الذين يسدبهم الثغور ، وتتقى بهم المكاره* ، ويموت احدهم وحاجته في صدره ، لايستطيع لها قضاء ، فيقول الله لمن يشاء من ملائكته : ايتوهم فحيّوهم ، فيقول الملائكة : ربنا نحن سكان سماواتك وخيرتك من خلقك أفتأمرنا ان ناتي هؤلاء ، فنسلم عليهم ؟ قال (الله تعالى) : انهم كانوا عباداً يعبدوني لايشركون بي شيئاً ، وتسد بهم الثغور ، وتتقى بهم المكاره ، ويموت أحدهم وحاجته في صدره لايستطيع لها قضاء ، فتأتيهم الملائكة عند ذلك ، فيدخلون عليهم من كل باب : ﴿ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ۝٢٤ ﴾** (الرعد: ٢٤)))[٨٣] واتە: ((...یەکەم دروستکراوانێکی خوا کە دەچنە ناو بەهەشتەوە هەژارە کۆچکارەکانن کە هەموو کەلێنێکیان پێ پڕدەکرایەوە وە هەموو نارەحەتیەکیان پێ دوور دەخرایەوە ، ئەوانە بە ناواتی خۆیانەوە سەریان دەنایەوە و نەیان دەتوانی بەدی بهێنن ، خوای گەورە بەو فریشتانەی

---

* يكتون : لايستعملون الكيل.

* لايسترقون : لايطلبون من احد ان يقرأ عليهم الرقية .

* لايتطيرون : لايتشاءمون .

[٨٢] في رواية : البخاري (٤/١٤٠٦) ، ومسلم (٣٧١) .

* وتتقى بهم المكاره : كانوا فداء للاسلام واهلها .

[٨٣] اخرجه : احمد (٢/١٦٨) ، والاصفهاني ((حلية الاولياء)) (١/٣٤٧) ، والبزار (٣٦٦٥) ، والحاكم (٢/٧١) وصححه وافقه الذهبي ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (١٠٣٨) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٠/٢٥٩) ، رواه احمد والبزار والطبراني ورجالهم ثقات ، وابن حبان (٧٤٢١) وقال محققه : اسناده صحيح ، وصححه الشيخ احمد شاكر في تحقيق ((المسند)) (٦٥٧٠) (١٠/٧٦) ،وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣١٨٣).

خۆی دەفەرموێت : بڕۆن پێشوازیان لێ بکەن ، فریشتەکان دەڵێن : ئەی خودایە ئێمە نیشتەجێی ئاسمانەکانی تۆین وە چاکترین دروست کراوانی تۆین فەرمانمان پێ دەکەیت کە بچینە لای ئەوانە و سەلامیان لێ بکەین ؟ خوای گەورە دەفەرموێت : ئەوانە بەندەی من بوون دەیان پەرستم و هیچ هاوتایان بۆ بڕیار نەدەدام وە هەموو کەلێنێکیان پێ پڕدەکرایەوە و هەموو ناڕەحەتیەکی ڕۆژگاریان پێ دوور خرایەوە ، یەك لە وانە دەمرد و هیواکانی لە ناوسنگیدا بوو نەیدەتوانی بیهێنێتە دی ، فریشتەکانیش لە هەموو دەرگاکانەوە پێشوازیان لێ دەکەن و دەڵێن: سەلامتان لێ بێت بە هۆی ئارام گریتانەوە گەیشتنە چاکترین دوا هەوارگەتان)) .وە لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((...اول ثلة يدخلون الجنة الفقراء المهاجرين : الذين تتقى بهم المكاره ، اذا امروا سمعوا وأطاعوا ، وان كانت للرجل منهم حاجة الى السلطان لم تقض له حتى يموت وهي في صدره ، وانّ الله عزوجل ليدعوا يوم القيامة الجنة فتأتي بزخرفها وزينتها فيقول : اين عبادي الذين قاتلوا في سبيلي وقوتلوا و اوذوا في سبيلي و جاهدوا في سبيلي ادخوا الجنة ، فيدخلونها بغير حساب [عذاب]، و تأتي الملائكة فيسجدون فيقولون : ربنا نحن نسبح بحمدك الليل والنهار و نقدس لك ، من هؤلاء الذين آثرتهم علينا ؟ فيقول الرب عزوجل : هؤلاء الذين قاتلوا في سبيلي ، و اوذوا في سبيلي ، فتدخل عليهم الملائكة من كل باب ﴿سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ ۝٢٤﴾))[84] واتە: ((یەکەم کۆمەڵ کە دەچنە بەهەشتەوە هەژارە کۆچکارەکانن ئەوانەن کە ناڕەحەتیەکانی ڕۆژگاریان پێ دوور خرایەوە ئەگەر فەرمانیان پێ بکرایە گوێڕایەڵیان دەکرد ،و ئەگەر یەکێکیان پێویستیەکی بەکار بەدەستێك هەبووایە ئەوا ئەو پێویستیەی بۆ نەدەهاتە دی و بەو ئاواتەوە سەری دەنایەوە ، وە لەو ڕۆژەدا خوای گەورە بانگی بەهەشت دەکات و ئەویش بە خۆڕازاندنەوە و جوانی یەکانیەوە دێت و خوای گەورە دەفەرموێت : لەکوێن ؟ بەندەکانی من ئەوانەی لەپێناوی مندا بەشەڕ هاتوون و شەڕیان لەگەڵ کراوە وئازاردراون وکوژراون با بچنە ناو بەهەشتەوە ، و ئەوانیش دەچنە ناو بەهەشتەوە بە بێ لێپرسینەوە ، وفریشتەکان دێن و سوجدە

---

[84] اخرجه:أحمد (٦٥٧١) وقال محققه : حديث صحيح ، و الحاكم (٢/٧١) وصححه ووافقه الذهبي، و الاصفهاني في ((الترغيب والترهيب)) (ص: ٢١٣) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٤٢٥٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٥٥٩) .

بۆ خوای خۆیان دەبەن و دەڵێن : ئەی پەروەردگارمان ئێمە شەو و ڕۆژ تەسبیحات و سوپاسی تۆ دەکەین و بە گەورت دەزانین ، ئەمانە کێن کە پێش ئێمەت خستوون؟ خوای پەروەردگار دەفەرموێت : ئەوانە ئەو کەسانەن کەلە پێناوی مندا بەشەڕ هاتوون و شەڕیان لەگەڵ کراوە و ئازاردراون فریشتەکانیش لە هەموو دەرگاکانەوەپێشوازیان لیٚ دەکەن و دەچنە لایان وپێیان دەڵێن : ((سلام عليكم بما صبرتم)) واتە: ((سڵاوتان لیٚ بێت بۆئارام گرتن و خۆڕاگریتان)).

وە یەکەم کەس لە هەژارە کۆچکارەکان کە دەچێتە ناو بەهەشتەوە ئەبوبەکری صدیقە ﷺ پێغەمبەر ﷺ بە ئەبوبەکری فەرموو :

((...اما انّك يا ابا بكر اول من يدخل الجنة من امتي...))[85] .واتە: ((... تۆ ئەی ئەبو بەکر یەکەم کەس دەبێت لە ئومەتەکەم کە دەچێتە ناو بەهەشتەوە ...))، وە هەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ ڕوونی کردۆتەوە کە هەژارە کۆچکارەکان پێش دەوڵەمەندەکانیان بە چل ساڵ یان پێج سەد ساڵ دەچنە ناو بەهەشتەوە (والله اعلم) .

لە عەبدوڵای کوڕی عەمرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...بشر فقراء المهاجرين انهم ليدخلون الجنة قبل الاغنياء ((يوم القيامة)) بأربعين خريفاً ...))[86] واتە: ((... مژدە بدە بە هەژارە کۆچکارەکان کە ئەوان بە چل ساڵ پێش دەوڵەمەندەکان ((لەڕۆژی قیامەت دا)) دەچنە ناو بەهەشتەوە...)) پیٚ دەچێت پێش سەرجەم موسوڵمانانی بەهەشت بە چل ساڵ بچنە ناو بەهەشتەوە .وە لە دوای هەژارە کۆچکارەکان ئەنصاریەکان دەچنە ناو بەهەشتەوە ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...الانصار ...اول من يدخل الجنة من أمتى))[87] واتە: ((ئەنصاریەکان یەکەم کەسانێکن لە ئومەتەکەم کە دەچنە ناو بەهەشت)). وە لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((ان فقراء المهاجرين يدخلون الجنة قبل أغنيائهم بمقدار

---

[85] اخرجه : ابو داود (٤٦٥٢) ، والحاكم (٧٣/٢) و صححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، والامام احمد في ((الفضائل)) (٥٩٣) وقال محققه : اسناده صحيح لغيره ، وضعّفه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الضعيفة)) (١٧٤٥) .

[86] أخرجه: مسلم (٧٣٨٨) ، الدارمي (٣٣٩/٢) ، وابن حبان (٦٧٧) و اللفظ له وقال محققه: اسناده صحيح على شرط مسلم ، و الحاكم (٧٠/٢) وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٩٦).

[87] أخرجه: البزار باسناد حسن — كما قال الهيثمي في ((المجمع)) (٤١/١٠).

خمسمائة عام))[٨٨] واتە: ((هەژارە کۆچکارەکان پێش دەوڵەمەندەکانیان بە ماوەی پێنج سەد ساڵ دەچنە ناو بەهەشتەوە)) .

وەئەم هەژارانە فریشتەکان پێشوازیان لێ دەکەن کاتێ کە دەچنە ناو بەهەشتەوە وە دەورەیان ئەدەن وە خوای گەورە لەزیادەی جگەری حوت خواردنیان دەداتێ وە لەڕووباری سەلسەبیل ئاویان پێ نۆش دەکات ، وەکو لەفەرموودەکەی سەوباندا ﷺ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...قال ((اليهودي)) فمن اول الناس إجازة)) واتە: ((...جولەکەیەك پرسیاری کرد لە پێغەمبەری خوا ﷺ ووتی : یەکەم کۆمەڵ ڕێیان پێ دەدرێت بۆ چوونە ناو بەهەشت کێن ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((فقراء المهاجرين ، قال اليهودي : فماتحفتهم حين يدخلون الجنة ؟ قال : زيادة كبد النون ، قال : فما غذاؤهم على اثرها ؟ قال : ينحر لهم ثور الجنة الذي كان يأكل من أطرافها))[٨٩] واتە: ((هەژارە کۆچکارەکانن ، پاشان ووتی : خواردنی چیان دەدرێتێ؟ فەرمووی : زیادەی جگەری حوت ، پاشان ووتی : کام خواردنیان لە دوای ئەوە پێ دەدرێت؟ فەرمووی : گایەکەی بەهەشتیان بۆ سەر دەبڕرێت کە لەجێگەکانی بەهەشتا دەلەوەڕا ...)) .لەڕیوایەتێکی ئەبی سەعیدی خدری دا ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ثور ونون يأكل من زيادة كبدهما سبعون الفاً ...))[٩٠] واتە: یەکەم خواردنیان زیادەی جگەری گا و نەهەنگە کە حەفتا هەزار لێی دەخوات)) ، وەلەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((أول شئ يأكله أهل الجنة رأس ثور وكبد حوت...))[٩١] واتە: یەکەم شتێك کەئەهلی بەهەشت دەیخۆن سەرو کەللەی گایەکە لەگەڵ جگەری حوتێك)) .

وەلەڕیوایەتەکەی سەوبانەوە ﷺ دەفەرموێت : ((......قال :فما شرابهم عليه ؟)) واتە: ((پرسیار کرا خواردنەوەیان لە دوای ئەوە چی یە ؟ پێغەمبەر ﷺفەرمووی : (من عين تسمى سلسيلا)...))[٩٢]واتە: ((لە کانیاوێکی بەهەشت کە پێی دەوترێت سەلسەبیل)).

---

[٨٨] اخرجه : ابن ماجة (٤١٢٣)، وحسنه الشيخ الالباني في ((المشكاة)) (٢١٩٨) .

[٨٩] اخرجه : مسلم (٣١٥) ، والحاكم (٤٨١/٣).

[٩٠] اخرجه : البخاري (٦٥٢٠).

[٩١] اخرجه :ابن حبان (٧٤٢٣) : وقال محققه :اسناده صحيح على شرط مسلم .

[٩٢] اخرجه :ابن حبان (٧٤٢٢) وقال محققه : حديث صحيح .

پاشان هاوەڵە بەڕێزەکان جێگەی خۆیان دەگرن لە بەهەشت دا خۆیان و خێزانەکانیان و کوڕەکانیان و نەوەکانیان پێش هەموو موسوڵمانانی تر بەگشتی ، وەکو لەفەرموودەکەی ڕوفاعەدا هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...ولقد وعدني ربي ان يدخل من أمتي سبعين ألفاً بغير حساب واني لآرجوا ان لايدخلوها ، حتى تتبؤوا أنتم ومن صلح من أزواجكم ((وذرياتكم)) مساكن في الجنة))[٩٣] .واتە: ((...خوای گەورە پەیمانی پێداوم کەحەفتا هەزار کەس لەئومەتەکەم بەبێ لێپرسینەوە بچنە ناو بەهەشتەوە هیوادارم ئەوان نەچنە ناوی تاکوخۆتان و ژنەکانتان و کوڕەکانتان و منداڵەکانتان شوێنی خۆتان وەردەگرن لە بەهەشت دا .)).وەیەکەم کەس لەهاوەڵەبەڕێزەکان کەدەچنە ناو بەهەشتەوە ، کۆچکارە بەڕێزەکانن وەکو لەفەرمودەکەی عەبدولای کوڕی عەمرودا ﷺ هاتووە کە دەفەموێت پێغەمبەر ﷺ پێی ووتم: ((اتعلم اول زمرة تدخل الجنة من أمتي؟)) واتە: ((ئایا دەزانیت یەکەم کۆمەڵ لەئومەتەکەم کێن کەدەچنە بەهەشت ؟)) ."قلت : الله ورسوله أعلم " ووتم: خواو پێغەمبەری خوا باشتر دەزانن ، فەرمووی : ((المهاجرون ياتون يوم القيامة الى باب الجنة ، ويستفتحون ، فيقول لهم الخزنة أوقدحوسبتم ؟ فيقولون : بأي شئ نحاسب ؟ وانما كانت أسيافنا على عواتقنا في سبيل الله حتى متنا على ذلك ؟ قال فيفتح لهم ، فيقيلون فيه أربعون عاماً قبل ان يدخلها الناس))[٩٤] . واتە: ((کۆچکارەکان لە ڕۆژی قیامەت دا دێنە بەردەم دەرگای بەهەشت وە دەرگایان بۆ دەکرێتەوە و دەرگاوانی بەهەشت پێ یان دەڵێت : ئایا خوای گەورە لێپرسینەوەی لەگەڵدا کردن ؟ ئەوانیش دەڵێن لەکام شت لێمان بپرسێتەوە ، ئێمە شمشێرەکانمان بەردەوام

---

[٩٣] اخرجه : احمد (١٦/٤) ، وابن ماجة (٤٢٨٥) ، والطياليسي (١٢٩١) ، والبزار (٣٥٤٣) ، والطبراني ((الكبير)) (٤٥٥٨)، وقال الهيثمي ((المجمع)) (٤٠٨/١٠): رواه البزار و رجاله رجال الصحيح ، والنسائي ((عمل اليوم والليلة)) (٤٧٥)، وقال الحافظ في ((الاصابة))(٤٩٣/٢) اسناده صحيح ، وابن حبان (٢١٢) : وقال محققه :اسناده صحيح على شرط البخاري ، وقال الضياء : رواه احمد واسناده على شرط مسلم كما في ((تفسير القران العظيم)) لابن كثير (٥٥٩/١) ، وصححه العلامة الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٤٠٥) ، وفي ((الارواء)) (١٩٨/٢) وفي ((صحيح ابن ماجة)) (٣٤٥٨) ، وقال الشيخ مقبل في كتابه ((الصحيح المسند)) (٣٤٢/١) :اخرجه احمد وهو حديث صحيح .

[٩٤] اخرجه :الحاكم (٧٠/٢) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٤٢٦٠) ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٨٥٣) وقال : صحيح على شرط مسلم .

بەسەر شانمانەوە بوو لەپێناوی خوادا تاکولەسەر ئەوە مردین ؟ دەفەرموێت: دەرگای بەهەشتیان بۆدەکرێتەوە ، پێش ئەوەی خەڵکان بچنە ناوی بەچل ساڵ و ئەوان تیایدا دەحەوێنەوە)).

هەژارەکان لەپێش دەوڵەمەندەکاندا دەچنە ناو بەهەشت

دوای ئەوەی کەحەفتا هەزاری یەکەم دەچنە ناو بەهەشتەوە ،وە لە دەستەی ئەوانە هەژارە کۆچکارەکانن کە دەچنە ناو بەهەشتەوە پاشان ئەو کەسانە بانگ دەکرێن بۆ بەهەشت کە بەنهێنی و بەئاشکرا سوپاس گوزاری خوایان کردوە لەخۆشی و ناخۆشی دا وەکو ئیبن عەباس ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە: ((**أول من يُدعى الى الجنة يوم القيامة الحمادون الذين يحمدون الله في السراء والضراء**))[٩٥] . واتە: ((یەکەم کەسانێك کەبانگ دەکرێن بۆ بەهەشت سوپاس گوزرانی خوان کەسوپاسی خوایان کردووە لەکاتی خۆشی وناخۆشی دا.)) .پاشان موسوڵمانە هەژارەکان بانگ دەکرێن وەرێگەیان دەدرێت کە بچنە ناو بەهەشتەوە ، پێش برا دەوڵەمەندو کاربەدەستەکانیانەوە ،وەکو لەم فەرموودەیەی عەبدولای کوڕی عەمرو ﷺ داهاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**تجتمعون يوم القيامة ، فيقال : اين فقراء هذه الامة ومساكينها ؟ قال فيقومون ، فيقال لهم : ماذا عملتم ؟ فيقولون : ربنا ابتلينا فصبرنا ، واتيت الاموال والسلطان غيرنا، فيقول الله :صدقتم ، قال: فيدخلون الجنة قبل الناس**))[٩٦].

واتە: ((هەموو کۆ دەبنەوە لەقیامەتدا و دەوترێت : کوا هەژارەکانی ئەم ئومەتە ؟ دەفەرموێت: دێن وپێ یان دەوترێت چیتان کرد؟ ئەوانیش دەڵێن : ئەی پەروەردگار تاقی کراینەوە و نارامان گرت ، سەروەت وسامان وخێر و دەستەلاتت بەخشی بەغەیری ئێمە ، خوای گەورەش دەفەرموێت : ڕاستتان کرد : دەفەرموێت : ئەنجا دەچنە ناو بەهەشتەوە پێش هەموو

---

[٩٥] اخرجه :الطبراني ((الكبير)) (١٢٣٤٥) وفي ((الدعاء)) (١٧٦٨) ، والبزار (١/١٩٥)، والبغوي ((شرح السنة)) (١٢٧٠) ، والحاكم (١/٥٠٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي وابونعيم الاصفهاني ((الحلية)) (٥/٦٩) ، والهيثمي ((المجمع)) (١٠/٩٥) وقال : رواه البزار باسناد حسن ، وحسنه المنذري ((الترغيب)) (٢٣٢٤)، وضعف الشيخ الألباني رواية الحاكم والطبراني مرفوعاً في ((ضعيف الجامع)) برقم : (٢١٤٧)، و ((ضعيف الترغيب)) (٩٥٦) ، وقال في ((السلسلة الضعيفة)) (٢/٩٤) : رواه ابن المبارك ((الزهد)) (١٩٥) بسند صحيح عن سعيد بن جبير موقوفاً عليه.

[٩٦] اخرجه : ابن حبان (٧٤١٩) وقال محققه :اسناده حسن .

خەڵکان)). وەهەروەها پێغەمبەری خواﷺ ڕوونی کردۆتەوە ،کە هەژارانی ئەم ئومەتە دەچنە ناو بەهەشتەوە پێش دەوڵەمەندەکان بە پێنج سەدساڵ . وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**يدخل فقراء المؤمنين ((المسلمين)) الجنة قبل اغنيائهم بنصف يوم ، وهو خمسمائة عام**))[٩٧] واتە: ((هەژارە باوەڕدارەکان و((موسوڵمانەکان)) دەچنە بەهەشتەوە پێش دەوڵەمەندەکان بەنیو ڕۆژ کە پێنج سەدساڵە)). وەئەم هەژارو کەم دەستانە زۆرینەی ئەهلی بەهەشتن ، وەکو لە فەرموودەکەی ئوسامە داهاتووە ﷺ کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**قمت على باب الجنة ((فرأيت اكثر أهلها الفقراء)) ((ورأيت أصحاب الجد محبوسين)) غير ان أصحاب النّار قد أمربهم الى النّار ...**))[٩٨]. واتە: ((وەستام لای دەرگای بەهەشت و ((بینیم زۆربەی کەسەکانی ناو بەهەشت هەژار و کەم دەستەکان بوون)) ((وەبینیم دەوڵەمەندەکانیش لەبەردەم دەرگای بەهەشت دا وەستێنرا بوون)) بەڵام دۆزەخیەکان فەرمانیان پێ کرابوو بۆ ناو ئاگر ...)) .بۆیە پێغەمبەری خوا ﷺ داوای لە خوای پەروەردگار دەکرد کە لە ڕیزی کۆمەڵ و تاقمی هەژارەکاندا کۆی بکاتەوە، وەلە ودوعاکەی دا دەیفەرموو : وەکو ئەبو سەعیدی خدری ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت : ((**اللهم احيني مسكيناً ، وأمتني مسكيناً واحشرني في زمرة المساكين**))[٩٩] واتە: ئەی پەروەردگارم بەهەژاری بمژێنە و بەهەژاری بمرێنە و لەگەڵ ڕیز و کۆمەڵی هەژاراندا کۆم بکەرەوە)). وەهەروەها پێغەمبەر ﷺ دوعای بۆ ئومەتەکەی کردووە کە لەماڵی دونیا کەمیان پێ ببەخشێت تاکو لەو کەسانە بن کە پێش دەکەون بۆ چوونە ناو بەهەشت وەکو لەفەرموودەکەی فەزاڵەی کوڕی عوبێدا ﷺ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**اللهم من امن بك ، وشهد اني رسولك ، فحبب اليه لقاءك ، وسهل عليه قضاءك ، وأقلل له من الدنيا ، ومن لم يؤمن بك ولم يشهد أني رسولك ، فلا**

---

[٩٧] اخرجه :احمد (٥/٥٠) ، والترمذي (٢٣٥٣) وقال حسن صحيح ، وابن ماجة (٤١٢٢) ، وابن حبان (٦٧٦) وقال محققه : اسناده حسن ، وقال ابن كثير ((نهاية البداية)) (٢/٣٩٨): اسناده على شرط مسلم ،وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٩١٨).وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٣٢٦)، وفي ((المشكاة)) (٥٢٤٣)، وفي ((صحيح الجامع)) (٨٠٧٦) :صحيح .

[٩٨] اخرجه : احمد (٥/٢٠٥) ، والبخاري (٥١٩٦) ، ومسلم (٢٧٣٦).

[٩٩] اخرجه : ابن ماجة (٤١٢٦) ، وعبد بن حميد (٢/١١٠) ، وصححه الشيخ الالباني في :((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٣٢٨)، وفي ((الارواء)) (٨٦١) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٣٠٨) .

تحبب اليه لقاءك ولاتسهل عليه قضاءك ، وأكثر له من الدنيا))[١٠٠] واتە : ((ئەی پەروەردگارم هەر کەسێك باوەڕی بە تۆ هێناوە وە شایەتی داوە کەمن نێراوی تۆم بەیەك گەیشتنەوەی خۆتی لا خۆشەویست بکەیت وە قەزا و قەدەری لەسەر سوك بکەیت وە ماڵی دونیای کەم پێ ببەخشیت ، وە هەر کەسێك باوەڕی بەتۆ نی یە و باوەڕی بە ڕەوانە کردنی من نی یە لەلایەن تۆوە خوای گەورە بەیەك گەیشتنی خۆتی لاخۆشەویست نەکەیت و قەزا و قەدەری خۆتی لەسەر سوك نەکەیت و ماڵی دونیای زۆری پێ بدەیت)).

وە لە دەستەی ئەو کەسانەی خوای گەورە دەیانخاتە ناو بەهەشتەوە لەدوای جنۆکە و مرۆڤ ڕۆژەکانە بە تایبەتی ڕۆژی جومعە وە لەگەڵ ڕۆژی ((جومعە)) دا تەنها بانگ بێژان لەئومەتی پێغەمبەر ﷺ دەچنە ناو بەهەشت ، وەکو لە فەرموودەکەی ئەبی موسادا هاتووە رضي الله عنه کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**ان الله يبعث الايام يوم القيامة على هيئتها ، ويبعث يوم الجمعة زهراء منيرة* ، أهلها يحفون بها* كالعروس تهدي الى كريمها تضئ لهم ، يمشون في ضوئها ، ألوانهم كالثلج بياضاً ، ريحهم تسطع* كالمسك ، يخوصون في جبال الكافور ، ينظر اليهم الثقلان ، مايطرقون تعجباً ، حتى يدخلوا الجنة ، لايخالطهم أحد ، الا المؤذنون المحتسبون**))[١٠١] واتە: ((خوای پەروەردگار ڕۆژەکان وەکو شێوەی خۆیان زیندو دەکاتەوە لەڕۆژی قیامەت دا، وە لە ناو ئەو ڕۆژانەدا ڕۆژی جومعە زیندو دەکاتەوە سپی و پرشنگدارە خاوەنەکانی دەورەی دەدەن ولێ ی کۆ دەبنەوە وەکو بوکێك بەڕی دەکرێت و دەچن بەرەو بەهەشت لەژێر ڕۆشنایی یەکەی ڕۆژی جومعەدا دەڕۆن ڕەنگیان وەکو بەفری سپی وایەو بۆنیان وەکو بۆنی میسك بڵاودەبێتەوە ولەشاخەکانی کافور بەڕێ دەکەون و هەموو جنۆکە و مرۆڤ

---

[١٠٠] اخرجه : الطبراني ((الكبير)) (٨٠٨/١٨) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٢٨٦/١٠) : رجالة ثقات ، وابن حبان (٢٠٨) وقال محققه : اسناده صحيح ، والبيهقي ((شعب الايمان)) برقم (١٠٤٤٥)، وصححه الشيخ الألباني في ((الصحيحة)) (١٣٣٨).

* زهراء منيرة : بيضاء ووضاء .

* يحفون بها : يجتمعون حولها .

* تسطع : تنتشر ريحهم .

[١٠١] اخرجه : ابن خزيمة ((الصحيح)) (١٨٢/١) ، والحاكم (٢٧٧/١) وصححه، و البيهقي ((الشعب)) (٣٠٤١)، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٧٠٦) ،وفي ((صحيح الجامع)) (١٨٧٢) .

سەیریان دەکەن ، چاویان داناخەن تاکو ئەوان دەچنە ناو بەهەشتەوە کەس تێکەڵیان نابێت تەنها ئەو بانگ وێژانەی کە لەبەر خوا بانگیان داوە)). وەپاش تێڕوانین لەفەرموودەکەی پێغەمبەری خوا ﷺ کە دەفەرموێت : ((...ینظر الیهم الثقلان مایطرقون)) . واتە: : ((خەڵکان تەنها سەیری بانگ بێژەکان دەکەن وچاویان لێ ناتروکێنن کاتێ کە دەچنە بەهەشتەوە لەگەڵ ڕۆژی جومعەدا)) ، لەم فەرموودەیەوە ئەو گفتەی پێغەمبەرمان ﷺ بۆ ڕوون دەبێتەوە کەدەفەرموێت: ((...أطول الناس أعناقاً یوم القیامة المؤذنون))[١٠٢] . واتە: ((بانگ بێژەکان لە هەموو کەسانێك سەربەرز و گەردن بەرزترن لەڕۆژی قیامەتدا)).

پاشان ئەو موسوڵمانانەی تر کەماون لەئومەتی پێغەمبەر ﷺ دەچنە ناو بەهەشت کە ئەمان پێش هەموو ئومەتەکانی تر دەکەون چونکە باشترین ئومەتن ، وە خوای گەورە تایبەت مەندی کردوون بە ڕێزی زیاتر ، چونکە پێغەمبەرەکەیان باشترین پێغەمبەرە وئومەتەکەشی ، زۆرینەی کەسانی ناوبەهشتن وەکو لەفەرمودەکەی بورەیدەدا ﷺ هاتووە کەپێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((أهل الجنة عشرون ومائة صف ، ثمانون منها من هذه الامة ، وأربعون من سائر الامم))[١٠٣]. واتە: ((ئەهلی بەهەشت سەدو بیست ڕیزن هەشتایان لەم ئومەتەن وە چل ڕیزەکەی تر لەئومەتەکانی تری پێشوون)).

چۆن بڕواداران دەچنە ناو بەهەشت ؟

باوەڕداران کۆمەڵ کۆمەڵ بەڕێزەوە ڕەوانەی ناو بەهەشت دەکرێن ، لەسەر ڕوویان خۆشی و کامەرانی دەبینرێت ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ زُمَرًاۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتۡ أَبۡوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمۡ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡ طِبۡتُمۡ فَٱدۡخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ ﴾(الزمر: ٧٣) ٠وە موسوڵمانان لەسەر درەوشاوەترین ئەستێرەی ئاسمان دەکرێنە ناو بەهەشت . وەکو لەفەرموودەکەی ئەبو هورەیرەدا

---

[١٠٢] اخرجه : مسلم (٣٨٧) ، ونظر: ((صحیح سنن ابن ماجة)) (٥٩٣)

[١٠٣] اخرجه : احمد (٣٦٦٦١) ، وابو یعلی (٢/٢٩٤) ، والبخاري (٦٥٢٨) ، ومسلم (٣٧٦) ، والترمذي (٢٥٤٦) ، وقال حديث حسن ، وابن ماجة (٤٢٨٣)، وصححه الشيخ الالباني في ((صحیح ابن ماجة)) (٣٤٦٢) ، والحاكم (٨١/١) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، وابن حبان (٧٤٦٠) وقال محققه :حدیث صحیح ، واللفظ للترمذي .

هاتووەﷺ کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویێت : ((...ثم الذين يلونهم على أضوا كوكب دري في السماء...)) [١٠٤] . واتە: ((پاشان ئەوانەی کە بەدوایاندا دێن بۆ ناو بەهەشت بەشێوەی درەوشاوە ترین ئەستێرەی پرشنگدار لە ئاسماندا دەکرێنە ناوی)).وە کاتێ کە دەگەنە بەر دەرگای بەهەشت لە دوو سەرچاوەی ڕووباری بەردەوام لێی ڕۆیشتوو دەخۆنەوە وە چی ناڕەحەتی و ناخۆشی هەیە لەناو سکیاندا دەڕوات و پاك دەبنەوە وە پاشان نیعمەتەکانیان پێ دەبەخشرێت وەکو ئیمامی عەلی ﷺ دەفەرموێت : ((يساق الذين اتقوا ربهم الى الجنة زمرا حتى اذا انتهوا الى باب من ابوابها وجدوا عنده شجرة يخرج من تحت ساقيها عينان تجريان فعمدوا الى احداهما كأنما أمروابها فشربوا منها فأذهبت مافي بطونهم من أذي وقذي أو بأس ثم عمدوا الى الاخرى فتطهروا منها فجرت عليهم بنضرة النعيم فلن تتغير أبشارهم تغيراً بعدها أبداً ، ولن تشعث أشعارهم كأنما دهنوا بالدهان ، ثم انتهوا الى خزنة الجنة فقالوا : سلام عليكم طبتم فادخلواها خالدين ......))[١٠٥] . واتە: ((ئەو کۆمەڵانەی کە لە خوا ترساون و تەقوا و ملکەچی خوایان کردووە بەڕێ دەکرێن بۆ بەهەشت کاتێ کە دەگەنە بەر دەرگایەك لە دەرگاکانی بەهەشت لەوێدا درەختێك دەبیننەوە لەژێر درەختەکەدا دوو سەرچاوەی ڕووبار دەڕوات دەچن بۆ لای ڕووبارێکیان وەکو فەرمانیان پێ کرابێت وە لێی دەخۆنەوە چی لەناو سکیاندا هەبووە لە ئازار و ناڕەحەتی تیایدا نامێنێت ، پاشان دەچن بۆ ڕووبارەکەی تریان وە پێی پاك دەبنەوە ، وە گەش و جوان دەبنەوە ڕویان لە دوای ئەوەوە قەت گۆڕانکاری بەسەردا نایەت . وە قژیشیان بژو ئاڵۆسکاو نابێت وەکو ڕۆنی لێ درابێت وایە ، پاشان دەگەنە لای دەرگاوانی بەهەشت وە پێیان دەڵێت : سڵاوی خواتان لێ بێت بچنە ژوورەوە بە هەتاهەتایی...)) ، وە قەرەباڵغیەك دروست دەبێت لە بەردەم دەرگای بەهەشت دا تاوەکو

---

[١٠٤] اخرجه : البخاري (٣٣٢٧) ، ومسلم (٢٨٣٤) .

[١٠٥] أخرجه :الطبري ((التفسير)) (٢٣٣١٧) ، وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٨) موقوفاً ، والبيهقي ((البعث)) (٢٤٦) ، وابن أبي شيبة (٣٣٩٩٣) و أبونعيم ((صفة الجنة)) (٢٨٠-٢٨١) ، وابن كثير ((نهاية البداية)) (٢/١٢٦) ، وقال الحافظ ابن حجر ((المطالب العالية)) (٤٥٩٢) : هذا حديث صحيح وحكمه حكم المرفوع اذ لا مجال للرأي في مثل هذا ،وقال البوصيري ((اتحاف الخيرة المهرة)) (١٠٢٠٨): رواه اسحاق بن راهوية بسند صحيح وحكمه حكم المرفوع ، و اقره السيوطي في ((الدر المنثور)) (٧/٢٦٣) ، و ضعفه الشيخ الالباني في ((ضعيف الترغيب)) (٢١٨١) ، و ((الضعيفة)) (٦٧٢٤) ، واوردته للعلم و الا عتبار فقط.

خۆیان ئامادە بکەن بۆ چوونە ژورەوە ، وەکو لە فەرموودەکەی عوتبەی کوڕی غەزوان دا ﷺ دەفەرمویّت : ((......**ولقد ذُكر لنا ان مصراعين من مصاريع الجنة بينهما مسيرة أربعين سنة ، ليأتينّ عليه يوم وهو كضيظ* من الزحام** ..))[١٠٦]. واتە: ((پێغەمبەر ﷺ بۆی باس کردوین کە ماوەی نێوان دوو دەرگای بەهەشت ڕێگەی چل ساڵە و ڕۆژێك دێت بەسەریدا کەزۆرچڕو قەرەباڵغ دەبێت ...)) . وەکاتێ باوەڕداران نزیك دەبنەوە لە دەرگاکانی بەهەشت ، فریشتەکان لەو دەرگا تایبەتیانەوە بانگیان دەکەن کە تایبەتە بەخۆیان و لەوێوەی دەچنە ژوورەوە بەپێ ی کردارە چاکەکانیان ، بگرە تیایاندایە هەیە لە هەموو دەرگاکانەوە بانگ دەکرێت ، وەکو پێغەمبەری خوا ﷺ ڕوونی کردۆتەوە لەفەرموودەکەی ئەبو هورەیرەوە ﷺ کە دەفەرمویّت : ((**من انفق زوجين ... من المال مما يملك** ...))[١٠٧] **في سبيل الله [قيل : ومازوجان ؟ قال فرسان من خيله ، بعيران من أبله، عبدانِ من رقيقه]**[١٠٨] **[حتي عدَّ اصناف المال كلُه]**[١٠٩] **نودي من أبواب الجنة :ياعبدالله [يامسلم]هذا خير ، فمن كان من أهل الصلاة دُعي من باب الصلاة ،ومن كان من أهل الجهاد دُعي من باب الجهاد ، ومن كان من أهل الصيام دُعي من باب الرَّيان ،ومن كان من أهل الصدقة دُعي من باب الصدقة. فقال أبو بكر ﷺ . يارسول الله بابي أنت وأمي هل يدعي أحد من تلك الابواب لكها؟ قال :نعم و أرجو أن تكون منهم))**. ووتیان : ((جوتێك یان دوان چیە؟ فەرمووی: دوان لەئەسپەکانی یا خود دوان لەحوشترەکانی یاخود دوان لە کۆیلەکانی)) واتە: ((هەرکەسێك ((...جووتێك لەو ماڵ وسامانەی کە هەیەتی لە پێناوی خودادا بیبەخشێت...)) یا دووان لە ووشترەکانی یاخود دوو کۆیلە لە کۆیلەکانی)) ((......هەتاوەکو هەموو جۆرەکانی سامانی ژمارد)). ئەو کەسە لە دەرگاکانی بەهەشتەوە بانگ دەکرێت ، ئەی بەندەی خوا ((.....ئەی موسوڵمان...)) ئەمە خێرە ، هەرکەسێك لە خاوەنی نوێژ بێت لە دەرگای نوێژکردنەوە بانگی

---

* كضيظ : ممتلئ ومزدحم .

[١٠٦] أخرجه: مسلم (١٠٢/١٨) بشرح النووي، وأحمد (٢٠٠٢٥) وقال محققه : اسناده حسن

[١٠٧] في رواية ابن حبان (٤٦٤٢) وقال محققه : اسناده صحيح .

[١٠٨] عند ابن حبان (٤٦٤٤) وقال محققه :إسناده صحيح ، وهو من حديث أبي ذر .

[١٠٩] عند ابن حبان (٤٦٤٥) :صحيح.

لیٚ دەکریٚت وە هەرکەسێك خاوەنی جیهادکردن بیٚت ئەوا لە دەرگای جیهادەوە بانگی لیٚ دەکریٚت وە هەرکەسێك خاوەنی ڕۆژوو بیٚت ئەوا لە دەرگای ڕەیانەوە بانگی لیٚ دەکریٚت ، وە هەرکەسێك خاوەنی خێروچاکە کردن بیٚت ئەوا لە دەرگای چاکەکردنەوە بانگی لیٚ دەکریٚت. پاشان ئەبوبەکری صدیق ﷛ فەرموی : ئەی پێغەمبەری خوا دایك وباوکم بەقوربانت بیٚت ئایاکەس هەیە لە هەموو دەرگاکانەوە بانگی لیٚ بکریٚت ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : بەڵیٚ هیوام وایە تۆ یەکێك بیت لەوانە))[١١٠].

وە لای دەرگاکانی بەهەشت منداڵی باوەڕدارەکان کە بە منداڵی مردوون چاوەڕوانی دایك و باوکیان دەکەن وە دەرگای بەهەشتیان بۆ دەکەنەوە ،وەك لە فەرموودەکەی معاویەدا ﷛ هاتووە کە دەفەرمویٚت : ((ان رجلا كان يأتي النبي ﷺ ومعه ابن له ، فقال له النبي ﷺ : **اتحبه ، فقال : يارسول الله احبك الله كما احبه ، ففقده النبي ﷺ فقال : مافعل ابن فلان ، قالوا يارسول الله مات ، فقال النبي ﷺ لابيه : أما تحب ان لاتأتي باباً من أبواب الجنة الا وجدته ينتظرك ((الا وجدته قد سبقك اليه يفتحه لك))**[١١١] . واتە: ((پیاوێك دەهاتە لای پێغەمبەری خوا ﷺ وکوڕەکەی لەگەڵ خویدا دەهێنا ، پێغەمبەر ﷺ پیٚی فەرموو : ئایا خۆشت دەویٚ ؟ ئەویش ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوەندەی کەمن ئەم کوڕەم خۆشم دەویٚت خوای گەورەش تۆی ئەوەندەی خۆش بویٚت.پاشان ماوەیەك دیارنەما پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەوە کوڕی فلاٚن کەس چی بەسەرهات ؟ ووتیان : مرد ئەی پێغەمبەری خوا ، پاشان پێغەمبەری خوا ﷺ بە باوکی فەرموو ئایا پیٚت خۆش نی یە لە هەر دەرگایەکی بەهەشتەوە بچیٚت ببینیت کوڕەکەت چاوەڕیٚتە ((یاخواد ببینیت پیٚشت کەوتووە ودەرگای بەهەشتت بۆ دەکاتەوە)).((**فقال رجل : يارسول الله أ له خاصة أو لكلنا ؟ قال : بل لكلكم**))[١١٢]. واتە: ((پیاوێك ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئایا هەر تایبەتەبەوەوە ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: نەخێر ئەوە بۆ هەمووتانە)) .وە ئەو منداڵانە دەستی دایك وباوکیان دەگرن تا

---

[١١٠] اخرجه : البخاري (٣٦٦٦) ومسلم (١٠٢٧) ، والنسائي (١٦٨/٤) .

[١١١] من رواية النسائي (١١٨/٤)، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن النسائي))(١٩٧٤).

[١١٢] اخرجه :احمد (٣٥/٥) والنسائي (١١٨/٤)،والحاكم (٣٥/٥) وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الألباني في ((المشكاة)) (١٧٦٥) و ((احكام الجنائز)) (ص :١٦٢).

دەیانخەنە ناو بەهەشتەوە ، وەکو پێغەمبەری خوا ﷺ دەفـەرموێت : ((**صـغارکم دعـا مـیص*** **الجنة يتلقى أحدهم أباه أو قال أبويه ، فيأخذ بناصية ثوبه أويـده ، كمـا أخـذ أنـا بـصنفه*** **ثوبك هذا ، فلا يتناهى حتى يُدخله الله وايّاه الجنة**)) [١١٣] .واتە: ((منداڵەکانتان گەشـتیاری ناو بەهەشتن هەریەکێکیان کە بە باوکی یاخود باوك و دایکی دەگات دامێنی کراسەکەی یاخود دەستی دەگرێت ، وەکو چۆن من دامێنی کراسەکەی تۆ دەگرم بەری نادات تاوەکو خوای گـەورە هەردووکیان دەخاتە ناو بەهەشتەوە)).وەبێگومـان ئەو منداڵانـەش دەگرێتـەوە کـە بەکۆرپـەیی لەسـکی دایکیـان کەوتونەتـە خـوارەوە و مـردون ، وەکـو لـە فەرمودەکـەی مـەعازدا ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفـەرموێت : ((**والـذي نفـسي بيـده ان الـسقط ليجُـر أمـه بسرره*** **الى الجنة ، اذا احتسبته**))[١١٤] واتە: ((سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە ئەو منداڵە کۆرپەیەی کەلە سکی دایکی کەوتۆتە خوارەوە و لە بارچووە و ومردووە بـەو(وێلاّشـە) پەتـەی کەبەناوکی یەوە بەستراوە دایکی ڕادەکێشێت بۆ ناو بەهەشت ئەگەر ئارام بگرێـت لەسـەری)) . لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**يقال لهم : ادخلوا الجنـة ؟ فيقولـوا حتـى يجـيءَ آبوانـا ، فيقال : دخوا الجنة أنتم و آباؤكم**))[١١٥]. واتـە: پێیـان دەوترێـت : بـچنە نـاو بەهەشـت ؟ ئەوانیش دەڵێن نا تا (دایك و باوك)مان دێن ، ئەنجا پێیان دەترێت: بچنە ناو بەهەشتەوە خۆتان ودایك وباوکتان)) وەکاتێ موسوڵمانان کە چونە نـاو بەهەشـتەوە ، هەرکەسـێك لـەوان دەڕوات بۆلای کۆشك وتەلاری خۆی کە بۆی ئامادەکراوە، وەماڵی خۆی دەناسێتەوە وەکو چۆن لـەدنیادا ماڵی خـۆی دەناسـێت ، وەکـو لەڕیوایەتەکـەی ئـەبو سـەعیدی خـودری ﷺ دەیگێڕێتـەوە کـە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**والذي نفسي بيده ان احدهم بمنـزله أهدى منه بمـسكنه كـان في الدنيا**))[١١٦]. واتە: ((سوێند بەوەی کە گیانی منی بەدەستە هەر یەکێك لـە بەهەشـتیەکان

---

* دعا ميص : هي دويبة صغيرة تعيش في الماء والمعنى صغار سياحون في الجنة .

* صنف : طرف الثوب .

[١١٣] مسلم (٢٦٣٥) .

* سرر : حبل المشيمة .

[١١٤] اخرجه :ابن ماجة (١٦٠٩) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح ابن ماجة)) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٦٥٣٥).

[١١٥] أخرجه : أحمد ((المسند)) (٦٢٢٢٢) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط البخاري و مسلم.

[١١٦] اخرجه :البخاري (٦٥٣٥).

جێگە و خانووی خۆی دەناسێت وەکو چۆن لە دنیادا جێگەو خانووی خۆی ناسیوە)) .وە هەروەها خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿وَيُدۡخِلُهُمُ ٱلۡجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمۡ ۝٦﴾ (محمد: ٦) .واتە: دەیانکاتە ناو ئەو بەهەشتەی کە پێی ناساندوون.

باخ و بێستانەکانی ناو بەهەشت

بێ گومان لەناو بەهەشتدا باخ و باخاتی زۆری تێدایە ، وەکو لەفەرموودەکەی دایکی حاریسەدا‌ ﷺ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت : ((...**یا أم حارثة انها جنان في جنة وان ابنك أصاب الفردوس الاعلى**))[117] واتە: ((ئەی دایکی حاریسە لەناو بەهەشتدا باخ و بێستانی زۆرهەیە وە کوڕەکەی تۆ فیردەوسی هەرە بەرزی بەدەست هێناوە)). لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرمووێت : ((**یا أم حارثة انها ليست بجنة واحدة، ولكنها جنان كثيرة وان حارثة لفي أفضلنها**))[118]. واتە: ((ئەی دایکی حاریسە ناو بەهەشت تەنها یەك باخی تێدا نی یە بگرە چەندەها باخ وبێستانی زۆری تیایە حاریسەش لەناو باشترین باخیاندایە)). وە خوای گەورەش لەقورئانی پیروزدا ڕوونی کردۆتەوە کە لەناو بەهەشت دا چوار باخ و باخاتی تێدایە وەکو دەفەرمووێت : ﴿وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ۝٤٦﴾ (الرحمن: ٤٦) ، وەهەروەها دەفەرمووێت : ﴿وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ۝٦٢﴾(الرحمن: ٦٢) ، وە پێغەمبەری خواش ﷺ باسی ئەو باخ و باخاتانەی لەفەرموودە پیرۆزەکانیدا ڕوون کردۆتەوە کە دەفەرمووێت : ((**جنتان من فضة انيتهما وحليتهما وما فيهما ، وجنتان من ذهب انيتهما وحليتهما وما فيهما**))[119] واتە: ((دوو باخیان لە زیوە لەگەڵ هەموو ئەو لوپەلەکانی ناوی ، وە دووباخەکەی تریان لە ئاڵتونە لەگەڵ هەموو ئەو کەلوپەل و پێداویستیەکان ناوی)). وە ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ لە ڕاڤەی ئەم ئایەتەدا دەفەرمووێت : ((﴿وَلِمَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ۝٤٦﴾ : **جنتان من ذهب للسابقين** ،

---

[117] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٢٨٠٩).

[118] اخرجه : احمد امام أهل السنة والجماعة في ((المسند)) (١٢٤/٣) ، وابن سعد ((الطبقات)) (٥١٠/٣) ، وقال الشيخ الالباني في ((سلسلة الاحاديث الصحيحة)) (١٨١١) : سنده صحيح على شرط مسلم .

[119] اخرجه : الدرامي ((المسند)) (٢٨٢٢) ، والبخاري ((الصحيح)) (٤٨٧٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٠) ، واحمد ((المسند)) (٤١١/٤) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٢٨) ،واللالكائي (٦٩٧) .

وجنتـان مـن فـضة للتـابعين))[١٢٠] واتـه : دووبـاخی ئـاڵتونی بـۆ پـێش کەوتوانـه (واتـه: صەحابەکان) و دوو باخی زیوویش بۆ شوێن کەوتوانی ئەوان (واته: تابعين))).

وه زانای پایه بەرز ئیبن و قەیم (رحمه الله)کە لەکتێبە بەنرخەکەی (حادي الارواح) دا باسـی گـەورەی و چـاکیەتی دوو بەهەشـتی یەکـەم دەکـات لـه ده ڕووەوه بـه بـەراورد لەگـەڵ دوو بەهەشتەکەی دواهەمیندا)[١٢١] ، وه خوای گەوره له ناو بەهەشـتەکاندا بەهەشـتی عـەدنی بـه دەستی خۆی دروست کردوه وەك عەبدوڵای کوڕی عومەری کوڕی خـەطـاب ﷺ دەفـەرمـوێت : "خلق الله أربعة أشياء بيده : العرش ، القلم ، جنة عدن وادم عليه السلام ، ثم قـال لـسائر الخلق كن فكان" [١٢٢] واته: ((خوای گەوره چوار شتی بەدەستی خوی دروست کردوه : عـەرش وقەڵەم وبەهەشتی عەدن وئادەم ﷺ پاشان به هەموو دروستکراوەکانی خۆی فـەرموو: بـبن وه هەموو بوون)) وەخوای گەوره بەهەشتی عەدی داپۆشیوه و سەر ناوەتـەوه ، مـوەغیرەی کـوڕی شـعبة ﷺ دەگێڕێتەوه کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویەتی : ((سأل موسى عليه السلام ربه : مـا أدنى أهل الجنة منزلة ... قال : رب فاعلاهم منـزلة ؟ قال : أولئك الذين أردت غرسـت كرامتهم بيـدي وختمـت عليهـا ، فلـم تـر عـين ، ولم تـسمع أذن ، ولم يخطـر علـى قلـب بشر))[١٢٣]. واته: ((موسا ﷺ پرسیاری له خوای پەروەردگار کرد، کە نزمترین پلەی بەهەشت بۆ کێیه ؟ ...پاشان فەرمووی ئەی بەرزترین پله بۆ کێیه ؟ فەرمووی : ئەوانەی سامان و ڕێـز و جێگەیانم بۆ چاندون بەدەستی خۆم وه پاشان مۆرم پیا ناوه نەهیچ چاوێك بینویەتی و نـەهیچ گوێچکەیەك بیستویەتی وه قەت به دڵی کەسدا نەهاتووه)).

وەلەئیبن و عـەباسەوه ﷺ دەفەرموێت : ((اتخذ الله لنفسه جنة ثم اتخذ دونها أخرى ، حتى أطبقها بلؤلؤة واحدة وهي التي لا تعلم الخلائق مافيها ، وهي الـتي قـال تعـالى: ﴿ فَلَا تَعۡلَمُ

---

[١٢٠] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٨٤/١) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي .

[١٢١] انظر: ((مختصر حادي الارواح)) (ص:٨٩).

[١٢٢] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٣١٦/٢) وصححه ووافقه الذهبي ، واللالكائي ((شرح اعتقـاد اهـل السنة والجماعـة)) (٩٧/١)، وابي نعيم ((صفة الجنة)) (٥٠) ، وقال الشيخ الالباني في ((مختصر العلو)) (ص: ١٠٥) :اسناده صحيح على شرط مسلم ، وفي رواية قال بن جـابر ﷺ: ((.. غـرس الله الجنـة بيده و جعـل ترابهـا الـورس والزعفـران وجعـل جبالهـا المسك، وخلق آدم بيده وكتب التوراة لموسى) . أخرجه : هناد((الزهد)) برقم (٤٦) وقال محققه : اسناده صحيح.

[١٢٣] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٣١٢) .

نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ... ﴿١٧﴾ ﴾ يأتيهم منها كل يوم تحفة)) [١٢٤].((واتە: خـوای گـەورە یەکێك لە بەهەشتەکانی بەدەستی خۆی دروست کردووە وپاشان بە مرواریەك سەری ناوەتـەوە و کە هیچ دروست کراوێك نازانێت چی تیایە ، ئەوەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ... ﴿١٧﴾ ﴾ (السجدة: ١٧) هەموو ڕۆژێك لە لایەن خـواوە جـوانتر و ڕازا وەتر دەبێت)) .

وە لەکەعبی کوڕی مـالیکەوە ﷺ دەفەرموێت : ((إنَّ الله جلَّ ذکره خلق دارا جعل فيها من الازواج و الثمرات و الاشربة ، واطبقها فلم يرها أحدٌ مـن خلقـه لا جبريـل ولاغـيره مـن الملائكة ثـم قـرأ ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ.... ﴿١٧﴾ ﴾(السجدة: ١٧))) [١٢٥] . واتە: ((خوای پەروەردگار بەهەشتێکی دروست کردووە هەرچـی هەیـە لـەئافرەت و بـەروبووم و خواردنەوەیە تیایدایە وە سەری ناوەتەوە هیچ لەدروستکراوەکانی نە یـان بینیـوە نـە جبریـل و نەغیری جبریل لەفریشتەکان ، پاشان کـەعب ﷺ ئـەم ئایەتـەی خوێنـدەوە ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ.... ﴿١٧﴾ ﴾ (السجدة: ١٧) واتە: هیچ نەفسێك نازانێت چیان بۆ شاراوەتەوە لە بەختەوەری)).وەئەم بەهەشتەش لەبەهەشتی عەدنە ، وەکو ئەبو هـوڕەیرە ﷺ دەیگێڕێتـەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((... وما بين القوم وبين أن ينظروا الى ربهـم تبـارك وتعـالى الارداء الكبرياء على وجهه في جنة عدن))[١٢٦] واتە: ((...لەنێوانی ئەوان و نێوان ئەوەی کە سەیری خوای پەروەردگاریان بکەن تەنها پەردەپۆشیٚ شکۆ و گەورەییە لەسەر ڕووی لە بەهەشتی عەدندا)). وە ئەم بەهەشتە تایبەتە بە ئەوانەی کە خوای گەورە لە فەرموودەیـەکی قودسـی دا باسیان دەکات و دەفەرموێت : ((أعددت لعبادي الصالحين مالا عين رأت ولا أذن سمعت ولا

---

[١٢٤] اخرجه:الحاكم (٢/٤٧٥) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي وقال محققه (٣٨٢٧):سنده صحيح على شرط البخاري.

[١٢٥] أخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٩٧٦٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢/٣٧٦) وصححه ووافقـه الـذهبي ، وصـححه الشيخ الالباني في ((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) (ص: ٦٤) ، وفي ((مختصر العلو)) (ص: ١١٠) .

[١٢٦] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٤٨٧٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٠) ، وعن ابن مسعود ﷺ قال : (جنات عدن بطن الجنة [أي : وسط]) . أخرجه: ابن المبارك (١٢٨) ، والطبراني (١١/١١٠) ، و هناد ((الزهد)) (٤٨) وقال محققه : اسناده صحيح.

خطر علی قلب بشر...))[١٢٧] واتە: ((ئامادەم کردووە بۆ بەندە چاکە خوازەکانم لەوەی کە نەچاو بینیویتی ونە گوێ بیستوێتی ونەبەدڵی هیچ کەسێکیشدا هاتووە ...)).سەیری ئەم بابەتەبکە بەفراوانی لەکتێبی ((التذکرة))دا (٣٥٩/٢).

قسەکردنی بەهەشت

بەهەشت دروست کراوێکە لە دروست کراوەکانی خوای پەروەردگار و هێناویەتە قسەکردن وەکو چۆن هەموو شتێکی تری هێناوەتە قسەکردن ، وەکو لەفەرموودەکەی ئەبو هورەیرە دا هاتووە ﷺ کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : (([((اختصمت النار والجنة)) فقالت النار : اوثرت بالمتكبرين والمتجبرين ، وقالت الجنة : مالي لايدخلني الا ضعفاء الناس وسقطهم وعجزهم ، فقال الله سبحانه للجنة انت رحمتي ارحم بك من اشاء من عبادي ، وقال للنار : انت عذابي اعذب بك من اشاء من عبادي ولكل واحدة منكما ملؤها][١٢٨]))...)) واتە: [((بەهەشت و دۆزەخ بوو بە دەمەقاڵێ یان دۆزەخ ووتی : بۆ چی هەر خۆ بە زل زان و زۆردارەکان فرێ دەدرێنە ناو منەوە ، وەبەهەشتیش ووتی : بۆچی منیش هەر لاواز و هەژار و پەك کەوتەکان نەبێت هیچ کەسێکی تر نایەتە ناو من ، خوای گەورەش بە بەهەشتی فەرمو‌و تۆ ڕەحمەتی منیت ڕەحم بەوبەندانەم دەکەم کەخۆم دەمەوێت ،وەبە دۆزەخی فەرموو : تۆ سزای منیت دەتکەمە سزا بۆ ئەو بەندانەی کە خۆم دەمەوێت وە هەردوولاتان دەبێت پڕ بکرێن))].
وە لە ئەنەسەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((من سأل الله الجنة ثلاثاً قالت الجنة : اللهم أدخله الجنة))[١٢٩] واتە : ((هەرکەسێك داوای بەهەشت بکات لەخوا سێ جار ئەوا بەهەشت دەڵێت : ئەی پەروەردگار بیکەرە ناو بەهەشتەوە)). وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((الا قالت الجنة : یارب أنّ عبدك فلاناً سألني ، فأدخله الجنة))[١٣٠] . واتە: ((بەهەشت دەڵێت : ئەی پەروەردگار فلاّن بەندەی تۆ داوای منی کرد ، تۆش بیکەرە ناو

---

[١٢٧] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٤٧٨٠) .

[١٢٨] اخرجه البخاري ((الصحيح)) (٧٤٤٩-٤٨٥٠)، واللالكائي (٧٢٠).

[١٢٩] اخرجه :الترمذي ((السنن)) (٢٧٥٢) ، وانظر :الهامش (٥٧٩) .

[١٣٠] اخرجه :ابو يعلى ((المسند)) (٦١٩٢) ، وصححه المنذري ((الترغيب)) رقم (٥٣٤٣) ، وصححه ايضا الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٥٠٦) .

بەهەشتەوە)). وە بەهەشت خۆی تامەزرۆی بەندە چاکخوازەکانە ، لەئەنەسەوە ﷺ گێردراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((انّ الجنة لتشتاق الى ثلاثة علي وعمار وسلمان)) واتە: ((بەهەشت موشتاقی سێ کەسە عەلی و عەممارو سەلمان (رضي الله عنهم)))[131].

لەریوایەتێکی ئەبو سەعیدی خدری دا ﷺ دەفەرموێت : ((ان الله أحاط الجنة لبنة من ذهب ولبنة من فضة وغرس عرشها بيده ، وقال لها تكلمي فقال : قد أفلح المؤمنون[فلما نظرت الملائكة الى حسنها قالت : طوبى لك منازل الملوك]))[132] . واتە: ((خوای گەورە دیوارەکانی بەهەشتی دروست کردوە بەخشتی ئاڵتون وزیو وەعەرشەکەی بەدەستی خۆی داناوە وەپێشی فەرموو قسە بکە؟ ئەویش ووتی : بڕواداران سەرفراز بوون [کاتێك فریشتەکان تەماشای جوانی بەهەشتیان کرد پێیان ووت: مژدەت لێ بێت ئەی جێگەی پادشاکان])).

ناوی بەهەشتیەکان

خوای گەورە ناوەکانی ئەهلی بەهەشتی لەکتێبی زۆر بەرزدا تۆمارکردووە ، وەکوخوای گەورە خۆی دەفەرموێت : ﴿كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلۡأَبۡرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ١٨﴾(المطففين: ١٨) وەزیاتر مەعناکەی لەم فەرموودەیەی پێغەمبەردا ﷺ روون دەبێتەوە .

لەبەراءی کوڕی عازەبەوە ﷺ گێردراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...حتى ينتهي به الى السماء السابعة ، فيقول الله عزوجل : اكتبوا كتاب عبدي في عليين ... فيكتب كتابه في عليين ... فيقول الله عزوجل : اكتبوا كتاب عبدي في سجين في الارض

[131] اخرجه :الترمذي ((السنن)) (٣٧٩٧) وقال حسن غريب ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٩٨٦)، وفي ((صحيح الجامع)) (١٥٩٨).

[132] اخرجه: البزار ((المسند))(٣٥٠٩) ، والطبراني ((معجم الاوسط)) (٥٦٤٨) ، وقال الحافظ المنذري ((الترغيب والترهيب))(٩٥٢/٤) ، رواه الطبراني في ((الكبير)) و((الاوسط)) باسنادين واحدهما جيد ، وكذالك قال الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (٣٩٧/١٠) ، وضعف الشيخ الألباني الحديث مرفوعا –كمافي ((سلسلة الاحاديث الضعيفة)) (١٢٨٣–١٢٨٤)، وصحيح اسناده موقوفا الحافظ العراقي في ((المغني)) (٤١٩٩)، وصححه ايضاً ابن القيم في ((حادى الأرواح)) كمافي ((مختصره)) ، (ص: ٢٤٩) ، وقال الشيخ الألباني في ((سلسلة الاحاديث الصحيحة)) (٢٦٦٢) :اسناده صحيح على شرط مسلم موقوفا ، وانظر ((صحيح الترغيب)) (٣٧١٤).

السفلی ....))[١٣٣] واتە: ((تاکو ڕوحی مردووەکە دەگەیەنرێتە ئاسمانی حەوتەم ، خوای گەورە دەفەرموێت : ناوی ئەم بەندەیم بنوسن لەکتێبی هەرەبەرزدا ....وە دەنوسرێت لەتۆمارگەی هەرەبەرزەکاندا ....وەخوای گەورە سەبارەت بەڕوحی بێ باوەڕ دەفەرموێت : ناوی ئەم بەندەیەم لەتۆمارگەی (سجین) لە هەر خواروی زەویدا تۆماربکەن ....)). وە ناوەکانی ئەهلی بەهەشت ناوی باوکیان و هۆزەکانیان لەگەڵ نوسراوە وەمۆری لێ دراوە نەلێی زیاد دەکرێت وە نەلێی کەم دەکرێت ، لەعەبدولای کوڕی عومەرەوە ﷺ دەفەرموێت :

((خرج علینا رسول الله ﷺ وفي یده کتابان فقال : ... للذي في یده الیمنی)) . واتە: ((پێغەمبەری خوا ﷺ هات بۆلامان وە دووکتێبی بەدەستەوەبوو وەفەرمووی ....بەوکتێبەی کەبەدەستی ڕاستی یەوەبوو ((هذا کتاب من رب العالمین فیه اسماء أهل الجنة وأسماء أبائهم وقبائلهم ، ثم اجمل علی اخرهم فلا یزاد فیهم ولاینقص منهم أبداً))[١٣٤].

واتە: ((ئەمەکتێبی خوای پەروەردگارە – ناوەکانی ئەهلی بەهەشتی تیایە ناوی خۆیان وباوکیان وهۆزەکانیان پاشان هەڵگیراوە و کۆتایی پێ هاتووە نەلێی زیاد دەکرێت ونەلێشی کەم دەکرێت)) پێدەچێت لەوێدا پێغەمبەر ﷺ دوو کتێبی وەك نموونە نیشان دابن ، چونکە پێغەمبەرانیش (علیهم الصلاه السلام) ناوی بەهەشتیەکان و دۆزەخیەکان و ژمارەیان نازانن . وەلەبەشی قەدەری شەرعیدا ئەگەر کۆمەڵە کردارێك هەبوو هەرکەس کردەوەی پێ کرد خوای گەورە لە ئەهلی بەهەشت ناوی تۆماردەکات ، وەك لەئەبی سەعدی خدرییەوەﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((خمس من عملهن في یوم کتبه الله من أهل الجنة : من عاد مریضاً ، وشهد جنازة ، وصام یوماً ، وراح یوم الجمعة واعتق رقبة))[١٣٥] واتە: ((پێنج

---

[١٣٣] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢٨٧/٤) ، وابوداود ((السنن)) (٤٧٥٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٧/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الألباني في ((احكام الجنائز)) (ص: ٢٠٢)

[١٣٤] اخرجه :احمد ((المسند)) (١١٧/٢) ، والترمذي ((السنن)) (٢١٤١) ، والنسائي ((التفسير)) (٤٩٣) وقال محققه : اسناده حسن ، وابن ابي عاصم ((السنة)) (٣٤٨)، وابو نعيم ((الحلية)) (١٤٨/٥) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٧٤٠) ، وفي ((المشكاة)) (٩٦) ،وفي ((سلسلة الاحاديث الصحيحة)) (٨٤٨).

[١٣٥] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٢٧٧١) وقال محققه :اسناده قوى ،ابویعلی ((المسند)) (١٠٤٤)، وقال الهیثمي ((مجمع الزوائد)) (١٦٩/٢) ، رواه ابویعلي و رجاله ثقات ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الاحاديث الصحيحة)) (١٠٢٣)

كردارهەن هەركەسێك لەرۆژێكدا ئەنجامیان بدات ئـەواخوای گـەوره لەئـەهلی بەهەشـت نـاوی تۆمارده‌كات هەركەسێك سەردانی نەخۆشێك بكات وه ئامادەی بە رێ كردنی جەنازەیەك ببێـت وه ئەو رۆژه بەرۆژوو بێت وەنوێژی جومعە جێ بەجێ بكات وه بەندیەكی ئازاد بكات)).

رێگای بەهەشت

گرتنی رێگەی بەهەشت بەشوێن كەوتنی پێغەمبەران دەبێت ﷺ وەبەتایبەتی پێغەمبـەری ئازیزو خۆشەویستی و پایە بەرزمان محمد ﷺ لە جابرەوه ﷺ دەفەرموێت : ((**جاءت ملائكة الى النبي ﷺ فقال بعضهم : انه نائم ، وقال بعضهم : العين نائمة والقلب يقظـان ، فقـالوا : ان لصاحبكم هذا مثلاً فاضربوا له مثلاً ، فقالوا : مثله كمثل رجل بنى داراً وجعل فيهـا مادبـة* وبعث داعياً ، فمن أجاب الداعي دخل الدار واكـل مـن المادبـة، ومـن لم يجـب الـداعي لم يدخل الدار ولم يأكل من المأدبة ، فقالوا : أولوها* له يفقهها فقال بعضهم : ...الـدار الجنـة والداعي محمد فمن أطاع محمداً فقد أطاع الله ، ومن عصى محمداً فقـد عـصى الله ، ومحمـد فرق* بين الناس**)) [١٣٦] واتە: ((هەندێ فریشتە هاتن بۆ لای پێغەمبـەری خوا ﷺ هەندێكیان ووتیان : ئەوه نوستوه هەندێكیشیان ، ووتیان نەخێر چاوی نوستووه بەلام دڵی بەئاگایە ووتیـان ئەو هاوەڵەتان نمونەیەكی بۆ بهێننەوه ، پاشان ووتیان : نمونەی ئەو وەكو نمونـەی پیاوێـك وایـە خانویەكی دروست كردبێت و سفره و خوانێكی تێـدا دروسـت كردبێـت و خـەڵكانی بـۆ بـانگ كردبێت گەر هەر كەسێك بێت بە دەنگی ئەو بانگ هێشتەوه ئەوا دێتە ئەو خانوەوه و لەو سفره و خوانە دەخوات ، بەلام گەر نەهات ئەوا نایەتە ئەو خانوەوه و لە وەلیمەكەش ناخوات ، پاشان ووتیان: ماناكەی بۆ لێك بدەنەوه تا تێ ی بگات ، هەندێكیان ووتیـان...خانوەكـە بەهەشـتە و بانگ خوازەكە محمده ﷺ هەر كەسێك گوێ رایەڵی پێغەمبەرﷺ بكات ئەوا گوێ رایەڵی خـوای كردووه وه هەر كەسێك سەر پێچی محمد بكات ﷺ ئەوا سەر پێچی خوای كردووه وه پێغەمبـەر

* مادبة : طعام الوليمة .
* اولوها : فسروها له حتى يفهمه .
* فرق : أي الايمان به يفرق بين الكافر والمؤمن .

[١٣٦] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٧٢٨١) .

ﷺ جیاکەرەوەیە لە نێوان خەڵکان دا (واتە: باوەڕ هێنـان بـە پێغەمبـەر ﷺ و شـوێن کـەوتنی جیاکەرەوەی نێوان کافر و باوەڕدارە)).

بەڵام ئەو کەسانەی کە ناوی پێغەمبەریان ﷺ لاهێنراو سەڵاواتیان لەسەر پێغەمبەر ﷺ نـەدا ئەو کەسانە ڕێگەی بەهەشتیان وون کردووە ، لە ئەبو هورەیرە‌رضي الله عنه گێڕدراوەتەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویەتی : ((من ذكرت عنده فنسي الصلاة عليّ خُطـئ (بـه) طريـق الجنـة))[١٣٧] واتە: ((هەر کەسێك ناوی منی لا ببرێت و لەبیری بچێت سەڵاوات لەسەر من بدات (ئەو کەسـە ڕێگەی بەهەشتی وونکردووە)) کەواتە سەڵاوات دان لەسەر پێغەمبەری خوا ﷺ ڕێگەیەکـە بـۆ چوونە بەهەشتەوە.

وە هەروەها فێربوونی زانستی شەرعیش یەکێکە لەڕێگەکانی تر بـۆ چـوونە بەهەشـتەوە : وەکو ئەبو هورەیرە‌رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((من سلك طريقاً يلتمس فيه علماً سهل الله له طريقاً الى الجنة))[١٣٨] واتە: هەرکەسێك ڕێگەیەك بگرێتەبەر بۆ بەدەست هێنانی زانستێك ، ئەوا خوای گەورەش ڕێگەی بەهەشت بۆ ئاسان دەکات)) لەڕیوایەتێکی تردا: ((سلك الله به طريقاً الى الجنة ...))[١٣٩] واتە: ((خوای گـەورە بـە ڕێگەیەکـدا دەیبـات تـا دەیگەیەنێتە ناو بەهەشت ...))

پـــلەکـــانی بەهـــەشـــت

پلـەکانی بەهەشـت جیـاوازن بـەپێی کردەوەکـانی مـرۆڤن ،خـوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ ﴾(الأنعـــام: ١٣٢) ، و ﴿ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ ﴾ (الأحقاف: ١٩)، وە هەروەها خـوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿ هُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ ﴾(آل عمـران: ١٦٣)

---

[١٣٧] اخرجه :الطبراني ((المعجم الكبير)) (٢٨٧٧)، وابن ابي حاتم ((الصحيح)) (٢/١٩٤)، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/١٦٤)... لـه شواهد يرتقي بها الى درجة الحسن ،وحسنه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٣٣٧)، وصححه لشواهده الشيخ شعيب الارناؤوط في تحقيقه على ((جلاء الافهام)) (٩٥).

[١٣٨] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) ، والترمذي ((السنن)) (٢٦٤٦) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٢٥) ، وصححه الشيخ الالباني ((صحيح سنن الترمذي)) (٢١٣٤) .

[١٣٩] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٩٤٥) ، وصححه الشيخ الالباني ((صحيح سنن الترمذي)) (٢١٥٩) .

واته: (ئەوانە هەر یەكێكیان پلەی خۆیان هەیە لای خوای گەوره ، و خـوای گـەورەش بینـەری كارەكانیانـە) . وەجێگـە وشـوێنی موسـوڵمانان لـە نـاو بەهەشـت داجیـاوازە بـەپێی كـردە وەچاكەكانیان ،هەتا هەندێ لەجێگەكانی ئەهلی بەهەشت وەكو ئەستێرەیەكی دوور لـە ئاسمـان دەبینرێت چونكە بەهەشت سەدپلەیە و هەرپلەیەك وەك نێوانی زەوی وئاسمانـە كـە سەدسـاڵە . پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویت : ((في الجنة مائة درجة مابين كل درجتين مائـة عـام)) [١٤٠] واتـە: لەبەهەشت دا سەدپلە هەیە و نێوانی هەر دوو پلەیەكی بەهەشت ماوەی سەدسـاڵە)) .وە ئـەبو سەعیدی خدری ﷺ دەگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (([((انّ أهـل الجنـة لـيتراؤن أهل الغرف من فوقهم كما يتراؤن الكوكب الدري الغابر* في الافق مـن المـشرق والمغـرب لتفاضل مابينهم)) ، قالوا : يا رسول الله تلك منازل الانبياء لايبلغها غيرهـم ، قـال : بلـى والذي نفسي بيده رجال امنوا بالله وصدقوا المرسلين]))[١٤١] واته: ((ئەهلی بەهەشت خـاوەن كۆشـكەكانی نـاو بەهەشـت لەسـەر و خۆیانـەوە دەبیـنن ، وەكـو ئەسـتێرەیەكی پڕشـنگداری ڕۆیشتووە لە ئاسۆی ڕۆژهەلآت یان ڕۆژئاوای بەرزی ئاسماندا بەهۆی جیاوازی نێوان پلـەكانیان)) ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوانە جێگای پێغەمبـەرانن و كەسـی ترجگـە لـەوان پـیٚ ی ناگات ، فەرمووی: بەڵی سوێند بەوەی كە نەفسی منی بەدەسـتە ئـەوە پلـەی كەسـانێكە كـە باوەڕیان بەخوای خۆیان هـەبووە و پێغەمبـەرانیان بەڕاسـت زانیـووە)). وەخـوای پـەروەردگار دەفـــەرمویت : ﴿ سَابِقُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا كَعَرۡضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أُعِدَّتۡ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٢١﴾ ﴾(الحديـــــد: ٢١). واته: (پێشبڕكێ بكەن بۆلێخۆش بوونی خوا و دەست خـستی بەهەشـتێك كـە پانتایەكـەی وەك فراوانی ئاسمان و زەویە ئامادەكراوە بۆ كەسانێك كە بڕوایـان بـەخوا و پێغەمبـەركانی هێنـاوە

[١٤٠] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٥٢٩) وقال: حديث غريب ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٩٢٤) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٥٤) .

* الدري : المضئ . الغابر : الذاهب الذي تدلى للغروب .

[١٤١] اخرجـه: البخـاري ((الـصحيح)) (٣٢٥٦) ، ومـسلم ((الـصحيح)) (٢٨٣١) ، واحمـد ((المـسند)) (٣٤٠/٥) ، وابـوداود ((السنن)) (٩٦) ، وابويعلى ((المسند)) (١١٣٠) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٣٩٣) وقال محققه : صحيح .

ئەوەش بەخشینی خوایە و دەیبەخشێتە ئەوانەی کە خۆی ویستی لێیەتی خوای گەورەش خاوەنی بەخشینی هەرە گەورەیە).

وە پێغەمبەر موسا ﷺ پرسیاری لەخوای پەروەردگار کرد سەبارەت بە نزمترین پلەی بەهەشت وە بەرزترین پلەی بەهەشت ،وەکو لە فەرموودەکەی موغیرەی کوڕی شوعبەدا ﷺ هاتووە دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((سأل موسى عليه السلام ربه : ما أدنى أهل الجنة منزلة ؟ قال : رجل يجئ بعدما دخل أهل الجنة فيقال له : ادخل الجنة ، فيقول : رب كيف وقد نزل الناس منازلهم واخذوا أخذاتهم ؟ فيقال له : أترضى أن يكون لك مثل: ملك من ملوك الدنيا ؟ فيقول : رضيت رب ، فيقول له : لك ومثله ومثله ومثله ، قال فقال في الخامسة :رضيت رب فيقول هذا لك وعشرة أمثاله، ولك مااشتهت نفسك ولذت عينك ، فيقول : رضيت ربي ، قال : رب فاعلاهم منزلة ؟ قال : اولئك الذين أردت غرست كرامتهم* بيديّ وختمت عليها ، فلم ترعين ، ولم تسمع أذن ، ولم يخطر على قلب بشر))[١٤٢] واتە: ((موسا ﷺ پرسیاری لەخوای پەروەردگار کرد کە نزمترین پلەی ئەهلی بەهەشت چەندە ؟ فەرمووی : پیاوێك دێت دوای ئەوەی کەئەهلی بەهەشت چوونە ناو بەهەشتەوە ، پێی دەوترێت بچۆرە ناو بەهەشت: ئەویش دەڵێت : چۆن ئەی پەروەردگار خەڵکان هەموو جێگە وبەشی خۆیان وەرگرتووە لە ناو بەهەشت دا ؟ پێی دەوترێت : ئایا ڕازی دەبیت تۆش بەوێنەی پاشایەك لەپاشاکانی دونیات پێ بدرێت؟ دەڵێت : بەڵێ ڕازیم ، خوای گەورەش دەفەرموێت : ئەوەندەو ئەوەندەو ئەوندەی هاوشێوەی ئەو بۆ تۆ ، دەفەرموێت : لە پێنجەم جاردا دەڵێت: ڕازیم ئەی پەروەردگار ،خوای گەورەش دەفەرموێت : هەمووی بۆ تۆ لەگەڵ دە ئەوەندی تردا و چی نەفست پێی خۆشە و چاوت پێی خۆشە بۆت دابین کراوە ، ئەویش دەڵێت : ڕازیم ئەی پەروەردگار . پاشان پێغەمبەر موسا ﷺ فەرمووی پەروەردگار ئەی بەرزترین پلە بۆ کێ یە ؟ خوای گەورەش فەرمووی : بۆ کەسانێکن کەمن بەهەشتەکانیانم لەبەر ڕێزی ئەوان (بەدەستی خۆم دروست کردووە) و مۆرم بەسەردا ناوە وکەس نەیبینیوە وەکەسیش نەی بیستووە

---

* غرست كرامتهم : بنيت جنتهم بيديّ .

[١٤٢] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٣١٢) .

وبەخەیاڵی كەسیشدا نەهاتووه)). وەبەرزترین پلەی ناو بەهەشت ((وەسیلە)) یە كە پلەی پێغەمبەری خوایە ﷺ لەعەمرِی كوڕی عاصەوه ﷺ دەگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل مايقول ثم صلوا عليّ فأنه من صلّى صلاة صلىّ الله بها عشراً...... ثم سلوا الله لي الوسيلة فأنها منزلة في الجنة لاتنبغي الا لعبد من عباد الله وارجوا أن أكون أنا هو...))**[١٤٣] واتە: ((گەر گوێتان لەبانگ بێژ بوو چی ووت ئێوەش وەكو ئەو بیلێنەوە وپاشان سلاّواتم لەسەر بدەن هەركەسێك سەلاّواتم لەسەر بدات خوای گەورە دە سەلاّوتی لەسەر دەدات ......پاشان داوای وەسیلەم بۆبكەن چونكە وەسیلە جێگەیەكە لە بەهەشتدا كەس پێی ناگات جگە لە بەندەیك لە بەندەكان خودا ، هیوادارم ئەو شوێنە بۆ من بێت......)). لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرموێت : **((الوسيلة درجة عند الله عزوجل ليس فوقها درجة ...))**[١٤٤] واتە: ((وەسیلە پلەیەكە لای خوای گەورە كە لەسەر و ئەو پلەیەوە هیچ پلەیەكی تر نی یە ...)). ئیبنو عباس ﷺ لە وەسفی (وسیلە) و شوێنی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: **((.. اعطاه (الله) في الجنة الف الف قصر في كل قصر ماينبغي له من الازواج و الخدام))**[١٤٥] . واتە: خوای گەورە هەزار كۆشكی بەخشیە پێغەمبەرەكەی لە هەموو ئەو كۆشكانەدا هاوسەر و خزمەتكاری تایبەتی تێدایە. وە وەسیلە لەسەرو فیردەوسە و فیردەوسیش لەسەروی بەهەشتەوەیە ، وەكو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((الجنة مئة درجة ... وان أعلاها الفردوس وان أوسطها الفردوس وان العرش على الفردوس))**[١٤٦] واتە: ((بەهەشت سەد پلەیە هەرە بەرزەكەی فیردەوسە و ناوەڕاستەكەشی فیردەوسە وە عەرشیش لەسەرو فیردەوسەوەیە)) .وە لە خوار وەسیلەوە شوێن و پلە و پایەی پێغەمبەران هەیە وە لەو شوێنەشدا شوێنی خۆشەویستی خوا پێغەمبەر ئیبراهیم ؑ لێ یە. لەئەبو هورەیرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە كە

---

[١٤٣] اخرجه: مسلم ((الصحيح)) (٣٨٥) ،أبوداود (٥٢٧) .

[١٤٤] اخرجه : احمد امام اهل السنة والجماعة في ((المسند)) (٨٣/٣) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٧١٥١) .

[١٤٥] أخرجه : الطبري ((التفسير))(٢٩٠٥١) ، وقال ابن كثير ((التفسير)) (٤٣١/٦) : اسناده صحيح ومثل هذا مايقال الاّ عن توقيف.

[١٤٦] اخرجه: ابن ماجة ((السنن)) (٤٣٣١) ، والحاكم ((المستدرك)) (٨٠/١) ، وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، و صححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤٩٦) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٩٢٢) .

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان في الجنة قصراً من درّة لاصدع فيه ولا وهن* أعده الله لخليله ابراهيم ﷺ))[147] واتە: ((لەبەهەشت دا کۆشکێك هەیە لەمرواری دروست کراوە بە بێ ئەوەی هیچ شکاویەکی بێت خوای گەورە ئامادەی کردووە بۆ ئیبراهیم ﷺ)).

وە نزمتر لە شوێن و جێگەی پێغەمبەران شوێن و جێگەی شەهیدان و ڕاستگۆیانە: ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان الرجل من أهل الجنة ليشرف على أهل الجنة كأنه كوكب دريّ ، وان أبابكر وعمر لمنهم وأنعما))[148] واتە: ((یەکێك لەکەسانی بەهەشت لە جێگە بەرزەکەی خۆیەوە تەماشای خوارەوە دەکات و سەیری ئەهلی بەهەشت دەکات وەکو ئەستێرەیەکی پرشنگدار بەدی دەکەوێت و ئەبو بەکر وعومەر بەشادیەوە لەوانن)).

ڕاستگۆیان ئەو دۆستانەی خوان کە پارێزگاریان لە بەجێگەیاندنی ئەرکەکانی ئاینی خوایان کردووە ، عومرەوی کوڕی مورەی جوهەنی ﷺ دەگێڕێتەوە دەفەرموێت: ((جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : يارسول الله ، أرأيت ان شهدت ان لااله الا الله ، وأنك رسول الله، وصليت الصلوات الخمس ، وأديت الزكاة ، وصمت رمضان وقمته ، فممن أنا ، قال: ((من الصديقين والشهداء))[149]. واتە : ((پیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا ، گەر من شایەتی بدەم کە تەنها یەك خوا هەیە و تۆش پێغەمبەری خوایت وەنوێژە فەرزەکان ئەنجام بدەم و زەکات ببەخشم ، و ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان بگرم و شەو نوێژەکانی ئەنجام بدەم من لە کامانە دەبم ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((تۆ لە ڕیزی ڕاستگۆیان و شەهیدان دەژمێردرێت)).وە هەروەها بەڵگەی تر بۆ ئەمە ئایەتەکەی خوای گەورە کە

---

* درة لا صدع فيه ولا وهن : لؤلؤة لاكسر فيها ولا عيب .

[147] اخرجه : البزار ((المسند)) (٢٣٤٦) ، والطبراني ((معجم الاوسط)) (٢١٢٥) و رجالهما رجال الصحيح ، كما قال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٢٠١/٨).

[148] اخرجه : احمد ((فضائل الصحابة)) (٧٠٦) وقال محققه : اسناده حسن ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢٠٢٦).

[149] اخرجه : البزار ((المسند)) (٢٠٧٩) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣٤٣٨) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط الشيخين ، وقال ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤٦/١) اسناده حسن اوصحيح ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٩٩٣).

دەفـــــــەرموێت : ﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَۖ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ وَنُورُهُمۡۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١٩﴾ ﴾(الحديــد: ١٩) .وە لــــە ئایەتێکی ترداده‌فـەرموێت : ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقٗا ﴿٦٩﴾ ﴾(النساء: ٦٩).

هەندێك لەو كەسانەی كەپلەی بەرزیان هەیە لەناوبەهەشتدا

١- ئەوانە كە جیهاد و خەبات دەكەن لە پێناوی خوای گەورەدا :-

ئەبو هورەیرە دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ و دەفەرموێت : ((.... **ان في الجنـة مائـه درجـة اعدها الله للمجاهدين في سبيل الله ، ما بين كل درجة كما بين السماء والأرض**.....))[١٥٠] واتە: لە بەهەشتدا سەد پلە هەیە خوای گەورە ئامادەی كردوە بۆ موجاهیدەكان ئەوانەی كە لــە پێناوی خــوادا دەجــەنگن دژبــە دوژمنــانی بــیٚ بــاوەڕ وە نێــوانی هەرپلەیەكـدا وەك نێـوانی ئاسمانەكان و زەوی یــە ....)).وە هــەروەها ئــەو تیرهاوێــژە دڵــسۆزانەی لــە جــەنگی دژ بــە دوژمناندا تیریان هاویشتووە ئەوانیش لە پایە بەرزانی بەهەشتن .

ئەبی سەلەمەوە ﷺ دەگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من بلغ العـدو بـسهم ، رفعه الله به درجة ... اما انها ليست بعتبة* أمـك ولكـن مـابين الـدرجتين مائـة عـام**))[١٥١] .واتــە: ((هەركەســێك تیرێــك بگەیەنێتــە دوژمــن، ئــەوا خــوای گــەورە پلەیــەك بــەرزی دەكاتەوە...... بەڵام ماوەی نێوانی دووپلە سەدساڵە)).

---

[١٥٠] اخرجه :البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٠).

* العتبة : مايمسك الباب بالجدار .

[١٥١] اخرجه :النسائي ((السنن)) (٢٧/٦) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٢٩٤٧) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٦٣٠٧).

٢-ئەوکەسەی منداڵی بێ باوك دەگرێتە ئەستۆی خۆی :

سەهلی کوڕی سەعد ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : (([**انا وكافل اليتيم في الجنة كهاتين**] **وأشار بالسبابة والوسطى**))[١٥٢] واتە: (([من و ئەو کەسەی کە منداڵێکی بێ باوك دەگرێتە خۆی ئاوها] ئیشارەتی کرد بۆ پەنجەی شایەتمان و ناوەڕاستی . واتە لەبەهەشتدا)) .

٣-شەهیدەکان :

نەعیمی کوڕی حمار ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**افضل الشهداء ، الذين يقاتلون في الصف الاول ، فلايلتفتون وجوههم حتى يقتلوا اولئك يتلبطون* في الغرف العلى من الجنة** ...))[١٥٣] واتە: ((باشترینی شەهیدەکان لای خوا ئەوانەن کەلەڕیزی پێشەوەی شەڕدا دەجەنگن و ئاوڕیەم لاولادا نادەنەوە تا دەکوژرێن ئەوانە خۆش گوزەران دەبن لە ژووره بەرزەکانی ناوبەهەشت)).

٤-خاوەن قورئان (واتە : ئەو کەسەی کە قورئانی لەبەر بووە) :

عەبدولای کوڕی عومرو ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**يقال لصاحب القران يوم القيامة : اقرأ وارق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا فان منزلتك عند اخر اية كنت تقرأوها**))[١٥٤] واتە: ((لە ڕۆژی قیامەتدا : بەهاوەڵی قورئان دەوترێت (واتە ئەوکەسەی کەبەردەوام قورئانی خوێندۆتەوە و لەبەری کردووە وپێدا چۆتەوە) : بخوێنەرەوە و بەرزبەرەوە وەکو چۆن تۆ لەدونیادا دەت خوێندەوە ، پلەی تۆ دوا ئایەتە کە دەیخوێنیت)).

---

[١٥٢] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٥٣٠٤) ، وابوداود ((السنن)) (٥١٥٠) ، والترمذي ((السنن)) (١٩١٨).

* يتلبطون : يتنعمون .

[١٥٣] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢٨١/٥) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (١١٠٧) ، وفي ((صحيح الترغيب و الترهيب)) رقم (١٣٢٨)..

[١٥٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٧١/٢) ، وابوداود ((السنن)) (١٤٦٤) ، والترمذي ((السنن)) (٢٩١٤) وقال :حسن صحيح وابن حبان ((الصحيح)) (٧٦٦) وقال محققه :اسناده حسن ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٢٤٠) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٣٢٩) .

لەڕیوایەتێكی تردا دەفەرموێت : ((يقال لصاحب القران اذا دخل الجنة اقرا و اصعد فيقرأ ويَصعدّد بكل اية درجة حتى يقرأ اخر شئ معه))[155] . واته: ((بەهاوەڵی قورئـان دەوترێـت كاتێ كە دەچێتە ناو بەهەشت بخوێنـە و سـەركەوە ئـەویش دەی خوێنێـت و بەهـەر ئایـەتێك پلەیەك بەرز دەكرێتەوە تا خوێندنی دوائایەت كەلەبەریەتی)) .

لەڕیوایەتێكی تردا ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتـەوە كـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((يجئ صاحب القران يوم القيامة فيقول : يارب حله ، فيلبس تاج الكرامـة ، ثـم يقـول : يـارب زده، فيلبس حلة الكرامة ويزاد بكل اية حسنة))[156] واته: ((خاوەنی قورئان ڕۆژی قیامـەت دێت و قورئان دەڵێت : ئەی پەروەردگار ڕێزداری بكە ئەنجا تاجی ڕێز دەكرێتەوە سەری ، پاشان دەڵێـت: ئـەی پـەروەردگار زیـادی بكـە ، وەپۆشـاكی ڕێـزی بەبـەردادەكرێت وبەهەرئایـەتێك چاكەیەكی دەدرێتێ و بەرزدەبێتەوە)) ، لەڕیوایەتێكی تردا دەفـەرموێت : ((......ان القـران يلقى صاحبه يوم القيامة ... فيقول له : هل تعرفني ؟ فيقول : ما اعرفـك ...فيقـول : أنـا صاحبك القران الذي اظمأتك في الهواجر* واسهرت ليلك وان كل تاجر وراء تجارته وانـك اليوم من وراء كل تجارة فيعطى الملك بيمينه والخلـود بـشماله ، ويوضـع علـى رأسـه تـاج الوقار ويكسى والداه حلتين لا يقوم لهما أهل الدنيا فيقولان : بم كسينا هذه ؟ فيقال بأخـذ ولدكما القران ، ثم يقال له اقرأ واصعد في درجة الجنة وغرفها فهو في صـعود مـادام يقـرأ هـذّاً* كـان أو تـرتيلاً))[157]. واتـــه: ((...قورئـــان لـــەڕۆژی قیامەتـــدا دەگـــات

---

[155] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٣٧٨٠) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٨١٢١) ، وفي ((صحيح ابي داود)) (١٣٦٧) ، وفي ((المشكاة)) (٢١٣٤) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٤٧) ، وفي ((سلسلة الصحيحة)) (٢٢٤٠).

[156] اخرجه :الترمذي ((السنن))(٢٩١٥) وقال حسن صحيح ،والحاكم ((المستدرك)) (٥٥٢/١) وصححه الذهبي، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٣٢٨).

* الهواجر : جمع الهاجرة وهي الظهيرة .

* هذّاً : أي سريعة القراءة .

[157] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٤٨/٥) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٧٨١) ، والدارمي ((السنن)) (٤٥٠/٢) ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (٤٩٢/١٠) ، وقال الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٤٨)، وفي ((شرح العقيدة الطحاوية)) (ص :٥٩) :اسناده يحتمل للتحسين ، وقال الشيخ الارناؤوط في ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٩٤/١) : اسناده قابل للتحسين ، و اللفظ لأحمد ، وقال الحافظ في ((المطالب العالية)) (٣٤٩٢) اسناده حسن .

بەخاوەنەکەی...وەپێی دەڵێت : ئایا دەم ناسی ؟ ئەویش دەڵێت: نەخێر ناتناسم ......قورئانیش دەڵێت من قورئانی هاوڕێی تۆم لە ڕۆژە گەرمەکاندا تۆم تینوو دەکرد وە شەو شەو نوخونیت پێوە دەکردم وە هەموو بازرگانێك بەدوای بازرگانیەکەیەتی وەئێستاش تۆ لەدوای بازرگانیەکەتەویت ، ئەنجا سامان دەدرێتە دەستی ڕاستی ، وە نەمری دەدرێتە دەستی چەپی وەتاجی ڕێز لەسەری دادەنرێت وە دوو پۆشاکی ئاوریشم دەکرێت بە بەری دایك وباوکیدا خەڵکانی دونیاش شتی وایان نەدیوە، دەڵێن : ئەمە بەهۆی چی یەوە بوو پێمان بەخشرا و ئەم پۆشاکەمان لەبەرکرا؟ پێ یان دەوترێت : بە هۆی ئەوەی کەکوڕەکەتان قورئانی وەرگرتوو وفێری بوو ودەی خوێندەوە پاشان پێی دەوترێت: بخوێنەو بەرز بەرەوە بە پلەکانی بەهەشت و ژوورەکانیدا ، ئەو کەسە هەر لەبەرزبوونەوە دایە گەر لەسەرخۆ بیخوێنێت یان خێرا)) .

٥-داوای لێخۆش بوونی کوڕ بۆ باوك و دایك :

ئەبو هوریرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ان الله ليرفع للعبد (الصالح) الدرجة في الجنة ، فيقول : يارب أنى لي هذه ؟ فيقول : بأستغفار ولدك لك [من بعدك]**))[١٥٨] واتە: ((خوای گەورە پلەی بەندەی چاکخوازی خۆی وا بەرز دەکاتەوە لە بەهەشتدا، ئەو کەسە دەڵێت: ئەی پەروەردگار ئەم پلە بەرزەم بەهۆی چی یەوە پێی بەخشرا؟ خوای گەورەش دەفەرموێت: ئەوە بەهۆی داوای لێخۆش بوونی کوڕەکەتەوە بوو کە لەدونیادا بۆی کردیت [لە دوای خۆت])).

٦-کەسێك باوکێکی چاکخوازی هەبوو بێت :

ئیبن و عەباس ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : (([((**ان الله ليرفع ذرّية المؤمن اليه في درجته ، وان كانوا دونه في العمل لتقربهم عينه**)) ثم قرأ : ﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ

---

[١٥٨] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢/٥٠٩) ، وصحح اسناده الحافظ ابن كثير ((البداية و النهاية)) (٢/٣٤٠) ، وحسن اسناده الحافظ العراقي في تخريج ((الاحياء)) (١/٣١٥) ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (١٠/٣٩٦) (١٢٠٨٠) والزيادة له ، وابن ماجة في ((السنن)) رقم (٣٦٦٠) ، والبزار ((المسند))(٣١٤١) ، والطبراني ((معجم الاوسط)) (٥١٠٤)، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٧/٧٨) ، وقال ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/٢١٠) : رواه الطبراني في الاوسط ورجاله رجال الصحيح ،وصحح اسناده الشوكاني في ((فتح القدير)) (٥/١٤٢) و صححه محققه أيضاً ، وحسن اسناده الأرناؤوط في تحقيقه لمسند احمد (١٠٦٠١٠) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح ابن ماجة)) (٢٩٥٣)، و((الصحيحة)) (١٥٩٨) ، و ((صحيح الجامع)) (٣٦٠٢).

ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلۡحَقۡنَا بِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَمَآ أَلَتۡنَٰهُم مِّنۡ عَمَلِهِم مِّن شَيۡءٖۚ كُلُّ ٱمۡرِيِٕۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٞ ﴾ ثم قال : ((وما نقصنا الاباء بما اعطنا البنين)) [159] واتە: ((خوای گەورە نەوەی بڕوادار بەرز دەکاتەوە بۆ لای پلەی بڕوادار هەر چەندە لەخوار پلەی خۆشیانەوە بێت بۆ ئەوەی بڕواداران زیاتر دڵخۆش بن)) پاشان ئەم ئایاتەی خوێندەوە: ﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱتَّبَعَتۡهُمۡ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلۡحَقۡنَا بِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَمَآ أَلَتۡنَٰهُم مِّنۡ عَمَلِهِم مِّن شَيۡءٖۚ كُلُّ ٱمۡرِيِٕۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٞ ﴿٢١﴾ ﴾(الطور: ٢١). پاشان فەرمووی : ((ئەوەی بەخشیمانە نەوەکان هیچ لە پاداشتی باوکەکانیان کەم نەکردەوە)).

٧- توش بوانی بە بەڵا لەدونیادا :

جابر ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((یود أهل العافیة یوم القیامة حین یعطی أهل البلاء الثواب لو أن جلودهم كانت قُرِّضت بالمقاريض)) [160] واتە: ((خۆش گوزەرانەکانی دونیا لەقیامەت دا کاتێ کە دەبینن ئەو کەسانەی کە لەدونیادا توشی بەڵاو ناخۆشی هاتبوون چ پاداشتێکیان بۆهەیە ئەوانیش خۆزگە دەخوازن لەدونیا گۆشتەکانییان بەمقاش پارچە پارچە بکرایە و ئەوانیش ببونایەتە خاوەنی هەمان پاداشت)).

٨-بەجێ هێنانی نوێژەکان :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((اكثروا من السجود فانه ليس من مسلم يسجد لله تعالى سجدة الا رفعُة الله بها درجة في الجنة)) [161] واتە: ((زۆر سوجدەببەن (واتە: نوێژی سوننەت بکەن) ، چونکە هەر موسوڵمانێك سوجدەیەك بۆ خوا ببات ئەو کەسە خوای گەورە پلەیەك بەرزی دەکاتەوە لەناو بەهەشت دا)).

---

[159] اخرجه : البزار ((المسند)) (ص: ٢٢١) ، والطبري (١٥/٢٧) ، والحاكم (٤٦٨/٢) ، وهناد ((الزهد)) (١٧٩) وقال محققه: اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة))(٢٤٩٠).

[160] أخرجه:الترمذي ((السنن)) (٢٤٠٢)، وقال : حديث غريب ، وحسنه الشيخ الألباني في ((سلسلة الحاديث الصحيحة)) (٢٢٠٦) ، وفي (صحيح سنن الترمذي)) (١٩٦٠) ، وفي ((المشكاة)) (١٥٧٠).

[161] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٢٨/٣) ، وابن سعد ((الطبقات)) (٥٠٨/٧) ، والطبراني ((المعجم الاوسط)) (١٧/١)، وحسنه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٥١٩) ، وفي ((صحيح الجامع)) (١٢٠٤) .

٩- ئەوکەسانەی یادی خوا دەکەن :

ئەبو سەعیدی خدری ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ليذكرن الله قوم على الفرش الممهدة يدخلهم الجنات العلى**))[١٦٢] واتە: ((کۆمەلآنێك هەن هەمیشە زیکری خوا دەکەن لەسەر فەرشە ڕاخراوەکان خوای گەورە دەیانخاتە ناو بەهەشتی بەرین و بەرز)).

١٠- ئەوکەسانەی کە پێش برکێ دەکەن لەچوونیان بۆ نوێژی جومعەو یاد کردن :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**احضروا الذكر (في رواية : الجمعة) وادنوا من الامام ، فان الرجل لايزال يتباعد حتى يؤخر في الجنة و إن دخلها**))[١٦٣] واتە: ئامادەی زیکرکردن بن (لەڕیوایەتێکدا [ئامادەی نوێژی جومعە] بن و لەئیمامەوە نزیك ببنەوە ، پیاوی واهەیە بەردەوام خۆی دوادەخات تاکوخوای گەورە دوای دەخات لە بەهەشت هەر چەندە بشچێتە ناوی)).

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**احضروا الجمعة ،فان الرجل ليكون من أهل الجنة فيتأخرُ عن الجمعة ، فيؤخر عن الجنة وإنه لمن اهلها**))[١٦٤] واتە: ((ئامادەبن بۆ نوێژی جومعە و لەئیمام نزیك ببنەوە ، پیاوی وا هەیە لەئەهلی بەهەشتە بەلآم خۆی لەنوێژی جومعە دوادەخات تا ئەویش دوادەخرێت لەبەهەشت هەر چەند ئەو کەسە ئەهلی بەهەشتیش بێت)) .

١١- هەژارە خۆ ڕاگرەکان :

عەبدولآی کوڕی عومەر ﷺ دەفەرموێت : ((**لايصيب عبدٌ مِن الدنيا شيئاً الاّ نقص من درجات عند الله و إن كان عليه كريماً**))[١٦٥](واتە: هەر بەندیەك شتێکی دونیای دەست کەوێت دەبێتە هۆی کەم کردنەوەی پلەکەی لای خوای گەورە هەر چەندە لای خوا ڕێزداریش بێت). پێدەچێت ئیبنو عومەر ﷺ ووتەکەی لەو فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ وەرگرت بێت کە

---

[١٦٢] رواه: ابويعلى (١١١٠) باسناد حسن – كما قال : الحافظ الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٧٨/١٠) .

[١٦٣] اخرجه :احمد ((المسند)) (١١/٥)، وابوداود ((السنن)) (١١٩٨) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢٨٩/١)، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٢٣٨/٣)،وصححه الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٣٦٥)، وفي ((صحيح الجامع)) رقم : (٢٠) .

[١٦٤] اخرجه :الطبراني ((الكبير)) (٦٨٥٤) ، والصغير (٣٤٦) ، وأحمد (١٠/٥) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٧١٥) ، و((صحيح الجامع)) (٢٠١) و ((الصحيحة)) (٣٦٥).

[١٦٥] أخرجه: هناد ((الزهد) (٥٥٥) وقال محققه: اسناده صحيح، و صححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٢٢٠).

دەفەرمویّت: ((إن الأكثرين هم الأ قلون –في رواية– [هم الأسفلون] يوم القيامة الا من قال [بالمال] هكذا و هكذا و هكذا [من بين يديه و من خلفه] و عن يمينه و عن شماله [وكسبه من طيّب] وقليل ماهم))[١٦٦] واته: پاره زۆرەکان هەره بیّ پاره و پلە نزمەکانن لە رۆژی کۆتایدا مەگەر تەنها ئەوانیان نەبیّت کە بەهەر دوو مشتیان و بەهەر چوار لایاندا پارەیان بەخشیوه و بەحەلاڵ پەیدایان کردوه و زۆر کە میشیان بەو جۆرەن.

کۆشك و ژوورو چادرەکانی ناوبەهەشت

پیّغەمبەری خوا ﷺ روونی کردۆتەوە کەبەهەشت دروست کراوە، لەخشتی ئالتون و زیوی تیّکەڵ کراو بەمیسك ، ئەبو هورەیرە ﷺ دەگیّرێتەوە کە پیّغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : قلنا : يارسول الله حدثنا عن الجنة ما بناؤها ؟ قال : ((لبنة من ذهب ، ولبنة من فضة ، وملاطها* المسك الاذفر ، وحصباؤها اللؤ لؤ والياقوت وترابها الزعفران))[١٦٧] واتە: ((ووتمان ئەی پیّغەمبەری خوا باسی بەهەشتمان بۆبکە خانوەکانی چۆنە ؟ فەرموی : ((خشتیّکی لە ئالتونە و خشتیّکی لەزیوە و گیراوەکەشی لەمیسکە وەچەو و بەردەکەشی گەوهەر و مرواریيە وخۆڵەکەشی زەعفەرانە)).وەهەندیّ لەکۆشکەکانی بەهەشت لەئالتونی ساغ دروست کراون ، وە لەوکۆشکانە کۆشکەکەی پیّشەوای موسوڵمانان عومەری کوڕی خەطابە ﷺ . بورەیدە ﷺ دەگیّرێتەوە کە پیّغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((أدخلت الجنة ((فاتيت على قصر مربع مشرف* من ذهب)) فقلت : لمن هذا القصر ؟ قالوا : لشاب من قريش ، فظننت أني أنا هو ، فقلت ومن هو ؟ قالوا : لعمر بن الخطاب))[١٦٨] واتە: ((چومە ناو بەهەشتەوە ((وەچوومە نزيك

---

[١٦٦] أخرجه : البخاري (٢٣٨٨، ٦٤٤٤) ، ومسلم (٩٩٠) ، وابن ماجة (٤١٣١) .

* ملاطها : وهي الشئ التي يجعل في البناء حتى يتماسك .

[١٦٧] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢/٣٦٢)، والطيالسي ((المسند)) (٢٥٨٣) ، والدارمي ((السنن)) (٢/٣٣٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٢٦) ، والطبراني ((الاوسط)) (٢٥٥٣) ، والبزار ((المسند)) (٣٥٠٩) ، وابونعيم ((الحلية)) (٢/٢٤٨) وصحح الموقوف الحافظ العراقي في ((الاحياء)) (٤/٥٢٢) ، واخرجه ابن حبان ((الصحيح)) (٧٣٨٧) وقال محققه : حديث صحيح بشواهدة ، وقال ابن حجر الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (١٠/٣٩٦) رجال رجال الصحيح ،وصححه الألباني في ((المشكاة)) (٣/٨٩).

* مشرف : يعني مطول .

[١٦٨] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٠٧) ومسلم ((الصحيح)) (١٦٤) والنسائي ((السنن)) (١/٢١٧).

کۆشکێکی چوارگۆشەی ئالتونی بەرز)). ووتم ئەو کۆشکە هی کێ یە ؟ ووتیان : ئەو کۆشکە بۆ لاوێکی قورەیشی ئامادەکراوە ، منیش واگومانم برد کەهی من بێت پاشان ووتم ئەوکەسە کێ یە ؟ ووتیان : عومەری کوڕی خەطابە)). وا دەردەکەوێت کۆشکەکان هەمووی لەقوبەی گەوهەر دروست کرابێت وەکو لەفەرموودەکەی ئیسرائدا هاتووە ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((....ثم دخلت الجنة فاذا فيها جنابذ (أي : قباب) اللؤلؤ واذا ترابه المسك))[١٦٩] واتە: ((پاشان چومە ناو بەهەشتەوە و سەیرم کرد قوبەکانی هەمووی گەوهەر و مرواریيە وەخۆڵەکەشی میسکە)) ، وەهەندێ لەوکۆشکانە لەبەردی مرواری دروست کراون بناغە و سەقفەکەی سەوز و سور و زەردە ....وەکو لە فەرموودەکەی عەلی دا ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...فاذا انتهى الى منزله نظر الى أي شي اساس بنيانه ، فاذا جندل اللؤلؤ فوقه صرح أخضر وأصفر وأحمر ومن كل لون ، ثم رفع رأسه فنظر الى سقفه فاذا مثل البرق لولا أن الله قدر له لالم ان يذهب ببصره ...))[١٧٠] واتە: ((کاتێ بەهەشتیەکە دەگاتە جێگاکەی خۆی یەکەم جار سەیری بناغەکەی دەکات تا بزانێت لەچی دروست کراوە تەماشا دەکات هەمووی لەمرواری دروست کرا و سەرەکەی کۆشکی سەرەوەی سەقفەکەی سەوز و زەردە و سوروە لە هەموو ڕنگی ،پاشان سەری بەرزدەکاتەوە سەیری سەقفەکەی دەکات تیشکەکەی وەکو بروسکەوایە گەر قەدەری خوا نەبوایە لەوە بوو چاوی نەی بینایە)).

وەنیشتەجێ بوانی ئەو خانوو وکۆشکانە بەخۆشی تیایدا دەژین وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾﴾(التوبة: ٧٢) وە نیشتەجێ بوانی تیایدا هەتا هەتا دەمێننەوە بەبێ ترس وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟

---

[١٦٩] اخرجه :احمد في ((المسند)) (٥/٣٦٠) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٧٨٩٤) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (١٩٦).

[١٧٠] اخرجه :الطبري (٢٤/٣٥) وابويعلي (٢/٤٥)، وقال ابن حجر في ((المطالب العالية)) (٤٥٩٢) : هذاحديث صحيح وحكمه حكم المرفوع ، وصحح اسناده ايضا البوصيري في ((مختصر الاتحاف)) (٨٨٦١).

وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ (٣٧) ﴾(سبأ: ٣٧) ، وه هەروەها ئەو ژوور وتەلارانە لە سەریان ژوری تر هەیە واتە قات قات لەسەر یەکن و باڵەخانەی بەرزیان هەیە وەکوخوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ (٢٠) ﴾ (الزمر: ٢٠) ، وه ئەو ژوورانە لە دەرەوە ناوەوەی دەبینرێت وه لە ناوەوەش دەرەوەی دەبینرێت وەکو لە فەرموودەکەی ئیمامی عەلی دا هاتووه ﷺ دەگێڕێتەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ان في الجنة غرفاً يرى ظاهرها من باطنها وباطنها من ظاهرها**))[١٧١] واتە: ((لە بەهەشتدا ژوور هەیە لە ناوەوه دەرەوەی دیارە وەلە دەرەوەش ناوەوەی دیارە)).وه ئەو ژوورانەش لە مرواری سپی و یاقوتی سورو بەردێکی تەنکی سەوز دروستکراون.

وەکو لە فەرموودەکەی ئەنەس دا هاتووه ﷺ دەگێڕێتەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**... فيرجع أهل الغرف الى غرفهم : وهي غرفة من لؤلؤة بيضاء وياقوتة حمراء وزمردة خضراء ليس فيها فصم ولا وصم* ، مطردة ، فيها أنهار ، متدلية ، فيها أثمارها فيها أزواجها و خُدمها ومساكنها**))[١٧٢] واتە: ((خاوەن ماڵەکان دەگەڕێنەوه بۆ ژوورەکانیان : کە لە مرواری سپی و یاقوتی سور و زەرد و بەردێکی تەنکی سەوز دروست کراون نەشکاوی و

---

[١٧١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٤٣/٥) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٢٧) وقال حديث غريب ، والطبراني ((الكبير)) (٣٤٦٦)، والحاكم ((المستدرك)) (٨٠/١) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٠٩) وقال محققه :اسناده قوى، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٣٠٠/٤) وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٢١١٩) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٥١) .

* لا فصم ولا وصم : أي ليست فيها كسر ولا صدع ولا عيب .

[١٧٢] اخرجه : الشافعي ((المسند)) (٤٢٤) ، وعبدالرزاق ((المصنف)) (٢٥٦/٣) ، والبزار ((المسند)) (٣٥١٩) ، وابويعلي ((المسند)) (٤٢٢٨) ، وابونعيم ((صفة الجنة)) (٣٩٥) : والطبراني ((الحاديث الطوال)) (٣٥) ، وقال ابن كثير ((نهاية البداية)) (٣٩٥/٢): رواه الشافعي والبزار وابو يعلي و هذه طرق جيدة وقال الحافظ الضياء وقدروى من طريق جيد عن انس ، وقال محقق كتاب ((السنة)) لعبدالله بن احمد (٤٦٠) : رواه الطبراني ((الاوسط)) باسناد جيد ، وابو يعلي ((مسنده)) باسناد جيد ، وقال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٢٧٤/٤) : رواه ابن ابي الدنيا والطبراني ((الاوسط)) باسنادين احد هما جيد قوي ،وقال ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٦٤/٢) رواه الطبراني ((الاوسط)) ورجاله ثقات ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) رقم (٦٩٤) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٩٢٣) مختصرا .

نەدرزی تێدایە ، هەر لەو ناو ئەو ژوورانەدا ڕووبار وتاڤگە و باخ و میوە و نیشتەجێ و هاوسەر وخزمەتکاری تێدایە.)).

وە هەروەها لەبەهەشتدا خێمە هەیە ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ ﴾ (الرحمن: ٧٢) . وە ئەو خێمانە لە مرواری ناو بۆش دروست کراون وەکو لەڕیوایەتەکەی ئەبو موسادا هاتووە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان للمؤمن في الجنة لخيمة من لؤلؤة واحدة مجوفة طولها [وفي رواية :عرضها] ستون ميلاً [في كل زاوية منها اهلون] يطوف عليهم المؤمن فلا يرى بعضهم بعضاً))[(١٧٣)] واتە: بڕوادار لەبەهەشت دا خەیمەیەکی هەیە کەلە مرواریەکی ناو بۆش دروست کراوە درێژییەکەی [لەڕیوایەتێکدا : پانی یەکەی] شەست میلە [لە هەر ژوور و سوچێکدا هاوسەر وحوریەکانی تێدایە] بڕوادار بەسەریاندا دەگەڕێت و کەسیان کەسانی تر نابینن)).وە ئەو خێمانە سەقف ودەرگا و کلیلەکانی هەمووی لە گەوهەری ناوبۆشە وەکو لەفەرموودەکەی ئیبن مەسعود دا ﷺ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...فينطلق أمامه (أي خازن قصره) حتى يفتح له القصر ... وهو من درّة مجوّفة سقائفها وابوابها واغلاقها ومفاتيحها منها ، تستقبله جوهرة خضراء مبطنة بحمراء فيها سبعون باباً كل باب يفضي الى جوهرة خضراء مبطنة ، كل جوهرة تفضي الى جوهرة على غير لون الاخرى ، في كل جوهرة سرر وأزواج ووصائف* ...))[(١٧٤)] واتە: ((دەرگاوانی کۆشکەکەی لەپێشەوە دەڕوات تاکو دەرگای کۆشکەکەی بۆ دەکاتەوە......ئەویش سەیر دەکات سەقف و دەرگا و داخەر و کلیلەکانی هەموو لەگەوهەری ناوبۆش دروست کراون جەوهەرێکی سەوزی گەورە دەبینێت (واتە: کۆشکێکە) دەرەوەی سەوزە بەڵام ناوەوەی سورە حەفتا دەرگای تیایە و هەموو دەرگایەك بەرەو کۆشکێکی جەوهەری ناو سەوز دەڕوات ، وە هەموو یەکێك لەو کۆشکە جەوهەریانە بەرەو کۆشکی جەوهەری ڕەنگ جۆراو جۆر دەڕوات ،وە لە هەموو کۆشکێکی جەوهەردا کورسی و قەنەفە و قەڵەوێرە و هاوسەر

---

(١٧٣) اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢/٥٣٤) برقم (٢٨٣٨) ((كتاب الجنة)) .

* وصائف : جمع وصيفة وهي الخادمة .

(١٧٤) اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٩٧٦٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٧٦/٢) ، وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الألباني في ((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) (ص: ٢٦٤) ، وفي ((مختصر العلو)) (ص: ١١٠) .

و خزمەتکاری تایبەتی خۆی تێدایـە)). وە گـەورەترین ژمـارەی کۆشـك لـەناو بەهەشـتدا بـۆ پێغەمبەری خوا ﷺ ئامادەکراوە ،وەکو لەفەرموودەکـەی ئـیبن عەباسـدا ﷺ دەگێڕێتـەوە کـە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**عرض علي ماهو مفتوح لامتي بعدي فسرني ، فانزل الله تعالى ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ﴾ فاعطاه الله في الجنة الف قصر من لؤلؤ ترابهـا المسك في كـل قصر ماينبغي له من الولدان و الخدم**))[١٧٥] واتە: ((خـوای گـەورە نیـشانی دام لـە دوای مـن ئومەتەکەم چەند دەوڵەمەند وخاوەنی کۆشکی گـەورە و خـۆش گـوزەران دەبـن ئـەوەش زیـاتر دڵخۆشی کردم ، وە خوای گەورە ئـەم ئایەتـەی دابەزانـد ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ﴾(واتـە: ڕۆژی کۆتای بۆ تۆ چاکترە لە دونیا) ، وە خوای گەورە هەزار کۆشکی مرواری پێ بەخـشی کـە خۆڵەکەی میسکە و هەرچی پێویستی یەك هەبێت لە ناو کۆشکەکاندا لـە خزمـەتکار وشـتانی تری تێدا ئامادە کراوە)).

وە خوای گەورە کۆشکێکی لە مرواری ناو بۆش بەخشیوە بەخەدیجەی خێزانی پێغەمبەر ﷺ لە ئەبو هورەیرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ان جبریـل قـال للنبـي ﷺ هذه خديجة اقرئها السلام من ربها ، وامرهُ ان يُبشّرها ببيت في الجنة من قصب* ، لاصـخب فيه ولانصب***))[١٧٦] واتە: ((جبرەیل ﷺ بەپێغەمبەری ﷺ فەرموو ئەوە خەدیجەیە وسـەلای خوای پێی ڕابگەیەنە (واتە: خوای گەورە سەلام دەکات لە خەدیجە) وە فەرمانی کردووە مـژدەی پێ بدات بەکۆشکێك لەبەهەشتدا لە مرواری و گەوهەر دروست کراوە و دەنگـەدەنگ و مانـدو بوونی تێدانیە)).

وە هەروەها ئاسیای خێزانی فیرعەون خوای گەورە کۆشکێکی بەویش بەخشیوە کاتێك داوای کرد لە خوای گەورە ڕزگاری بکات لە فرعون وکردەوەکانی و خانوویـەکی بـداتێی لەبەهەشـتدا وەکوخـوای گـەورە دەفـەرموێت :﴿ ...ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًا فِي

[١٧٥] اخرجه :الطبراني ((المعجم الاوسط)) (٣٤/١) وحسن اسناده الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (١٣٩/٧) ، وصحه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٧٩٠).

* القصب : الدر واللؤلؤ .

* صخب ونصب : ضجيج وتعب .

[١٧٦] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٨٢٠) ، مسلم ((الصحيح)) (١٨٨٧/٤) .

ٱلْجَنَّةِ...﴿١١﴾﴾ (التحريم: ١١) . وە خوای گەورە کۆشکەکەی هەر لە دونیادا نیشانی ئاسیایی داوە. ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان فرعون اوتدّ* لآمراته أربعه أوتاد في يديها ورجليها ، فكان اذا تفرقوا عنها ظلّلتها الملائكة ، فقالت ﴿ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾﴾ (التحريم: ١١) فكشف لها عن بيتها في الجنة))[١٧٧] واتە: ((فیرعەون چوار مێخی بۆ هاوسەرەکەی ئاسیە داکوتی بە هەردوو دەست و هەردووقاچی دا کەئەوان دوور دەکەوتنەوە لەسزادانی و بەجێ یان دەهێشت ، فریشتەکان سێبەریان دەکرد بەسەریەوە ئینجا ئەویش لەوکاتەدا ئەو دوعایەی پێشووی دەکرد هەتا لەوێدا خوای گەورە کۆشکەکەی لە بەهەشتدا پێ نیشاندا)).

ئەو کەسانەی کۆشکیان بۆ دروست دەکرێت لە ناو بەهەشت دا

١- ئەو کەسانەی کە بەردەوامن لەسەر ئەنجام دانی نوێژە سوننەتەکان :-

ئوم و حەبیب (رضي الله عنها) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی ((مامن عبد مسلم يصلي لله كل يوم ثنتي عشرة ركعة تطوعاً من غير الفريضة الا بنى الله له بيتاً في الجنة))[١٧٨] واتە: ((هەر بەندەیەکی موسوڵمان دوانزە ڕکات نوێژی سوننەت جگە لە نوێژە فەرزەکان بۆ خوابکات خوای گەورە خانوویەکی لە بەهەشتدا بۆ دروست دەکات)).

---

* الوتد : وهي مايحكم به الجدار .

[١٧٧] اخرجه : ابويعلى ((المسند)) (١٥٢١/٤) ، والحاكم ((المستدرك)) (٤٩٦/٢) وصححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (١٦٣٧) عن سلمان موقوفا ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٥٠٨) اسناده صحيح على شرط مسلم .

[١٧٨] اخرجه :احمد ((المسند)) (٣٢٧/٦) ، ومسلم ((الصحيح)) (٧٢٨) ، وابوداود ((السنن)) (١٢٥٠) ، والنسائي ((السنن)) (٢٦١/٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (١١٤١) وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن النسائي)) (١٦٩٣-١٧٠٧) ، وفي ((المشكاة)) (١١٥٩) .

٢-دروست کردنی مزگەوت لە پێناوی خوادا :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((من بنى لله مسجداً يذكر الله فيه ، بنى الله عزوجل له بيتاً في الجنة))[١٧٩] واتە: ((هەرکەسێك لەبەر خاتری خوا مزگەوتێك دروست بکات و زیکری خوای تیا بکرێت ئەوا خوای گەورە خانوویەکی بۆ دروست دەکات لەناو بەهەشتدا)). لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((من بنى لله مسجداً ولو كمفحص* قطاة بنى الله له مثله في الجنة))[١٨٠] واتە: ((هەرکەسێك مزگەوتێك دروست بکات لەبەر خاتری خوا ، ئەگەر ئەوەندی هێلانەی پەلەوەرێکیش بێت خوای گەورە کۆشکێکی بۆ دروست دەکات لەناو بەهەشتدا)).وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((من بنى مسجداً يبتغي به وجه الله [لايريدُ به رياءً ولاسمعةً] بنى الله له بيتاً في الجنة [أوسعَ منه]))[١٨١]. واتە: هەر کەسێك مزگەوتێك دروست بکات تەنها لەبەر ڕەزامەندی خوا ومەبەستی خۆنیشاندان و ناوبانگ دەرکردن نەبێت ، ئەو کەسە خوای گەورە مالێکی فراوان تری بۆ دروست دەکات لەبەهەشتدا.

٣-ئەوکەسانەی کە پارێزگاری لەنوێژی چێشتەنگاو و چوار ڕکات نوێژی پێش نیوەڕۆ دەکەن : -

ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((من صلى الضحى أربعاً وقبل الاولى (أي الظهر) أربعاً بني له بيت في الجنة))[١٨٢] واتە: ((هەرکەسێك هەموو ڕۆژێك نوێژی چێشتەنگاو و چوار ڕکات بکات وەپێش نیوەڕۆش چوار ڕکات بکات خوای گەورە خانوویەکی بۆ دروست دەکات لەناو بەهەشتدا)) .

---

[١٧٩] اخرجه : النسائي ((السنن)) (٣٨٢٤) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٦٦٤) وفي ((صحيح الجامع)) (٦١٣٠) ، وفي ((المشكاة)) (٣٣٨٥) .

* مفحص قطاط : أي مسكن طائر صغير .

[١٨٠] اخرجه : ابوداود ((السنن)) (٣٨٢٤) ، وابن ماجة ((السنن)) (٧٣٨) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٦٠٩) وقال محققه: اسناده صحيح على شرط البخاري ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٦٠٣).

[١٨١] أخرجه: أحمد (٢/٢٢١)، و البخاري (٤٥٠) ، ومسلم (٥٣٣) ، والطبراني ((الأوسط)) (٤/٢١٠) ، وانظر : ((صحيح الترغيب)) (٢٧٣،٢٧٤).

[١٨٢] اخرجه : الطبراني ((المعجم الاوسط)) (١/٥٩) ، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٣٤٩) .

٤-خاوەن ڕەوشتە جوانەکان و ئەوانەی دەمەقاڵەناکەن :

ئەبو هورەیرە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((أنا زعيم ببيت في ربض* الجنة لمن ترك المراء* وان كان محقاً ، وببيت في وسط الجنة لمن ترك الكذب وان كان مازحاً، وببيت في أعلى الجنة لمن حسن خلقه)) [١٨٣] واتە: ((من کەفالەتی کۆشکێك لەقەراخی بەهەشتدا دەکەم بۆ ئەوکەسەی واز لەموناقەشەو دەمەقاڵەکردن بهێنێت گەر لەسەر هەقیش بێت وە کەفالەتی کۆشکێکیش دەکەم لە ناوەڕاستی بەهەشتدا بۆ ئەو کەسەی واز لە درۆکردن بهێنێت گەر بەگاڵتەشەوە بێت ، وەکەفالەتی کۆشکێکیش دەکەم لەبەرزای بەهەشتدا ئەوکەسەی کە خوڕەوشتی جوان بێت)).

٥-ئەوکەسانەی کەمنداڵێکیان دەمرێت و ئارام دەگرن :

ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی ((اذا مات ولد العبد قال الله لملائكته : قبضتم ولد عبدي ؟ فيقولون : نعم . فيقول : قبضتم ثمرة فؤاده ، فيقولون : نعم . فيقول : ماذا قال عبدي ؟ فيقولون : حمدك واسترجع ، فيقول الله : ابنوا لعبدي بيتاً في الجنة وسمُوه بيت الحمد)) [١٨٤] واتە: ((ئەگەر منداڵی هەربەندەیەك بمرێت ، خوای گەورە بەفریشتەکانی دەفەرموێت: ئێوە ڕۆحی منداڵی بەندەکەی منتان کێشا ؟ ئەوانیش دەڵێن بەڵێ خوای گەورەش دەفەرموێت: ئێوە جگەر گۆشە و بەرهەمی دڵیتان لێ کردەوە؟. ئەوانیش دەڵێن بەڵێ : خوای گەورەش دەفەرموێت : ئەی بەندەکەم چی ووت ؟ ئەوان دەڵێن سوپاس و ستایشی تۆی کردو ووتی: (انا لله وانا اليه راجعون) خوای گەورەش دەفەرموێت : کۆشکێك دروست کەن بۆ بەندەکەم لەناو بەهەشتداو ناوی بنێن کۆشکی سوپاس گوزار)).

---

* زعيم : كفيل ، ربض : طرف .

* المراء : الجدال .

[١٨٣] اخرجه : ابوداود ((السنن)) (٤٨٠٠)، وحسنه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٧٣) ، وصححه الامام النووي في ((رياض الصالحين)) (٦٣٠) .

[١٨٤] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٢٠٨) وقال حديث صحيح غريب ، واحمد ((المسند)) (٤/٤١٥) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٤٠٨) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٨١٤) .

٦-ئەوکەسانەی کەقسەی جوان دەکەن و خواردن دەدەن بەهەژاران :

ئیمامی عەلی ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان في الجنة لغرفاً يرى ظهورها من بطونها وبطونها من ظهورها ... هي لمن أطاب الكلام واطعم الطعام وادام الصيام وصلى بالليل والناس نيام))[١٨٥] واتە: ((لە بەهەشتدا چەندین جێگا و ژوور هەیە لە دەرەوە ناوەوە دەبینرێت و لە ناوەوەش دەرەوە دەبینرێت ....پرسیارکرا: ئەوانە بۆکێ دروست کراون ؟ فەرمووی: بۆ ئەو کەسانەیە کەقسەی جوان و رێك و پێك دەکەن و خواردن دەبەخشنە برا موسوڵمانەکانیان وەلە سەر رۆژووگرتنی (سوننەت) بەردەوامن وە شەونوێژ دەکەن لە کاتێکدا خەڵکان نوستون)).

٧- باوەڕداره کۆچکاره تێکۆشەرەکان :

لە فەزاڵەی کوڕی عەبیدەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((أنا زعيم لمن امن بي واسلم وهاجر ببيت في ربض الجنة ، وببيت في وسط الجنة ، وأنا زعيم لمن امن بي ، وأسلم وجاهد في سبيل الله ببيت في ربض الجنة وبيت في وسط الجنة وببيت في أعلى غرف الجنة))[١٨٦] واتە: ((من کەفالەتی ئەو کەسەدەکەم کە باوەڕی پێ هێنام و موسوڵمان بوو وە کۆچی کرد وە لە پێناوی خوادا ، بەکۆشکێك لە ناوەڕاستی بەهەشتدا وە کۆشکێك لەقەراخی بەهەشتدا وە هەروەها من کە فالەتی کۆشکێك دەکەم لە قەرخی بەهەشتدا ، وە کۆشکێك لە ناوەڕاستی بەهەشتدا ، وەکۆشکێك لە تەلاری بەرزی بەهەشتدا بۆ ئەو کەسەی بڕوای بەمن هێناوە وموسوڵمان بووە وە تێکۆشاوە لە پێناوی خوادا)).

---

[١٨٥] اخرجه :احمد ((المسند))(٣٤٣/٥) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٢٧) وقال حديث غريب ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (٣٤٦٦) ، والحاكم ((المستدرك)) (٨٠/١) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، و حسنه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٥١) .

[١٨٦] اخرجه : النسائي ((السنن)) (٢١/٦) ، والطبراني ((معجم الكبير)) (٨٠١/١٨) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٦١٩) وقال محققه اسناده الصحيح ، والحاكم ((المستدرك)) (٧١/٢) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي، و البيهقي ((السنن الكبرى)) (٧٢/٦) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٢٩٣٦) ، و ((صحيح الجامع)) (١٤٦٥) .

٨-خوێندنه‌وه‌ی سوره‌تی (الاخلاص) ده‌جار :

مه‌عازی کوڕی جه‌به‌ل ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی : ((من قرأ قل هو الله أحد عشر مرّات بنى الله له بيتاً في الجنة))[١٨٧] واته: ((هه‌رکه‌سێك ده‌جار (قل هو الله احد.......) بخوێنێت ئه‌وا خوای گه‌وره کۆشکێکی له‌ناو به‌هه‌شت دا بۆ دروست ده‌کات)).

٩- سه‌ردانی موسوڵمانان و نه‌خۆش :

ئه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی : ((من عاد مريضاً أو زار اخاً له ناداه مناد : ان طبت وطاب ممشاك وتبوأت من الجنة منزلاً)) [١٨٨] واته: ((هه‌رکه‌سێك سه‌ردانی نه‌خۆشێك بکات یاخود سه‌ردانی برایه‌کی موسوڵمانی بکات ئه‌و که‌سه بانگ بێژێك بانگی ده‌کات وپێی ده‌ڵێت : کامه‌ران و دڵشاد به ، وه کۆشك و جێگه‌یه‌کیشی بۆ مسۆگه‌ر ده‌کرێت له‌ناو به‌هه‌شت دا))

١٠- پڕکردنه‌وه‌ی بۆشایی نێوان ڕیزه‌کانی نوێژی جه‌ماعه‌ت :

دایکی بڕواداران عائشه (رضي الله عنها) گێڕاویه‌ته‌وه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێت : ((من سدّ فُرجة رفعه الله بها درجة وبنى له بيتاً في الجنة))[١٨٩] واته: ((هه‌ر که‌سێك بۆشایی یه‌ك (له‌ڕیزی نوێژ خوێنه‌کان دا) پڕبکاته‌وه خوای گه‌وره پله‌یه‌ك به‌رزی ده‌کاته‌وه و کۆشکێکیشی له‌ناو به‌هه‌شتدا بۆ دروست ده‌کات)).

دره‌خته‌کانی ناو به‌هه‌شت

خوای گه‌وره ڕوونی کردۆته‌وه که‌جۆره‌ها دار و دره‌خت له‌ناو به‌هه‌شت دا هه‌یه له‌وانه :-

١- **تری :** خوای گه‌وره‌ده فه‌رموێت : ﴿ حَدَآئِقَ وَأَعۡنَٰبٗا ﴿٣٢﴾ ﴾ (النبأ: ٣٢) .

٢-**هه‌ناروخورما :**خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت : ﴿ فِيهِمَا فَٰكِهَةٞ وَنَخۡلٞ وَرُمَّانٞ ﴿٦٨﴾ ﴾ (الرحمن: ٦٨).

---

[١٨٧] اخرجه : الدارمى في ((السنن)) (٢/٤٥٩) واحمد في ((المسند)) (٣/٤٣٧) ، والطبراني في ((معجم الكبير)) (٢٠/٣٩٨) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٦٤٧٢) وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٥٨٩).

[١٨٨] اخرجه : البخاري في ((الادب المفرد)) (٣٤٥) ، والترمذي في ((السنن)) (٢٠٠٨) وقال حديث صحيح ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٦٣٣)، وفي ((صحيح الادب المفرد)) (٢٦٢) ، وفي ((المشكاة)) (٥٠١٠) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢٦٢٣) .

[١٨٩] اخرجه : الطبراني في ((المعجم الاوسط)) (٣/٥٠٥) والاصبهاني ((الترغيب)) (١٩٨٢)، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٥٠٥) .

٣-**سیدر:** خوای گەورە دەفەرمویّت :

﴿ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ ﴾(الواقعة: ٢٨ – ٢٩) .

٤- **وەجۆرەها میوەی زۆر تری تیایە**، خوای گەورەدەفەرمویّت :﴿ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ ﴾(ص: ٥١) .

هەندیك سیفاتی درەختەکانی ناوبەهەشت

١-**سیفەتی دارخورماکانی :** ڕەگی دار خورماکانی لەمرواریە و قەدەکەی ئالّتونە :

سەلمان ﷺ دەفەرمویّت : ((**أصولها اللؤلؤ والذهب وأعلاه الثمر**)) [١٩٠] واتە: ((ڕەگ وقەدەکانی مرواری وئالّتونەو بەروبوومەکەی لەبەرزایەکەیدایە)). وە قەدەکانیشی لە زومورڕودی سەوزن وسەقفەکەشی پۆشاکی ئەهلی بەهەشتە ، لەئیبن و عەباسەوەﷺ دەفەرمویّت: ((**نخل الجنة جذوعها من زمرد خضر ، وكربها* ذهب أحمر ، وسعفها كسوة لأهل الجنة ، منها مقطعاتهم* وحللهم ...**)) [١٩١] واتە: ((دارخورمای بەهەشت قەدەکەی لە زومورڕودی سەوزە ولقەکانی لەئالّتونی سورن وپەلەکانیشی پۆشاکی ئەهلی بەهەشتە ....)).

٢-**سیدر :** لەسەلمانی کوڕی عامرەوە ﷺ دەفەرمویّت : ((**اقبل أعرابي يوماً فقال : يارسول الله ذكر الله في الجنة شجرة مؤذية وما كنت أرى ان في الجنة شجرة تؤذي صاحبها . قال رسول الله ﷺ : ((ماهي)) ؟ قال : السدر فان له شوكاً مؤذياً : قال: اليس الله يقول :**

---

[١٩٠] اخرجه : أحمد ((الزهد)) (١٥٠)، و وكيع ((الزهد)) (٢١٥) ، و هناد ((الزهد)) (٩٨) وقال محققه : حديث حسن ، والبيهقي ((البعث والنشور)) (٣١٦) باسناد حسن كما قال المنذري ((الترغيب)) (٩٧٠/٤) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٣٣).

* كرب : اصول السعف الراض .

* مقطعاتهم : جمع مقطعة وهي الثوب القصير او البردة التي عليها الوشي (النقوش) .

[١٩١] اخرجه : ابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (٥٠) باسناد جيد – كما قال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٩٧١/٤) ، والحاكم (٤٧٥/٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((البعث)) (٣١١) ،وأبو نعيم ((صفة الجنة))(٣٥٤) ، وابن المبارك ((الزيادات)) (١٤٨٨)، وهناد (الزهد)) (٩٩) وقال محققه : اسناده حسن ،وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه لـ((شرح السنة)) (٤٣٨٤) اسناده قوى ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٧٣٥) .

﴿ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴾ خضد الله شوكه فجعل مكان كل شوكه ثمرة فانها لتنبتُ ثمراً ، تفتق الثمرة منها عن اثنتين وسبعين لوناً من طعام مافيها لون يشبه الآخر))[١٩٢].

واته: ((جارێکیان ئەعرابییەك هات بۆلای پێغەمبەر ﷺ ووتی : خوای گەورە باسی درەختێکی کردووە لەناو بەهەشتدا دڕکاوی و بەئازارە من نابینم کەلەناو بەهەشتدا درەختێك هەبێت ئازاری خاوەنەکەی بدات ·پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((ئەو درەختە چی یە))؟ ئەویش ووتی : سیدر درەختێکی دڕکاوی و بەئازارە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ئایا خوای گەورە نافەرموێت: ﴿ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ ﴾(الواقعة: ٢٨) (دارسیدرێکی بێ دڕکاوی (یاخود دڕکەکەی شکاوە) خوای گەورە دڕکەکەی نەهێشتووە و لەجێی هەر دڕکێکدا بەرێکی داناوە و ئەو بەرەحەفتا و دوو جۆر خواردنی لێ دروست دەکرێت کە جۆراو جۆرن هیچیان ڕەنگیان لە یەکتر ناچێت)) .

لەریوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((...ان الله جعل مكان كل شوكة منها ثمرة مثل خصوة التيس الملبود.. فيها سبعون لوناً من الطعام))[١٩٣] .واتە: ((...خوای گەورە لەجێی هەر دڕکێکدا بەروبومێکی داناوە کە حەفتا جۆری لەخواردنی لێ دروست دەکرێت ..)). وەگەڵای ئەو درەختی سیدرە بەئەندازەی گوێ فیلێك دەبێت ، وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((رفعت لي سدرة المنتهى .. واذا ورقها مثل اذان الفيلة [تكاد الورقةُ تغطي هذه الامة]))[١٩٤] واتە: ((سیدرة المنتهى)م پێ نیشان درا .... بینیم گەڵاکانی بە ئەندازەی گوێچکەی فیلێك دەبوو [نزیکە تەنها گەڵایەکی ئەم ئومەتە دایپۆشێت])).لەریوایەتێکی تردا : ((فاذا نبقها مثل الجرار ، فلما غشيها من امر الله ماغشيها تحولت يا قوتاً أو زمرداً أو نحو ذلك))[١٩٥]. واتە:

---

[١٩٢] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٢/٤٧٦) وصححه ووافقه الذهبي ، ورواه ابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٠٨) باسناد حسن كما قال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٤/٩٧٨)، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٤٣).

[١٩٣] اخرجه : الطبراني ((الكبير)) (١٧/٣١٨) ، وابي داود ((البعث))(٦٩) وقال محققه : صحيح ،و البيهقي ((البعث)) (٢٧٦) وقال محققه : صحيح ، وابونعيم ((صفة الجنة)) (٣٤٧) وقال محققه : صحيح ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/٤١٤) رواه الطبراني ورجاله رجال الصحيح .

[١٩٤] انظر: ((صحيح الجامع)) للالباني رقم (٤١٩٩).

[١٩٥] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٦٢) ، وابويعلى ((المسند)) (٣٣٧٥) ، واحمد ((المسند)) (١٢٣٠) وقال الشيخ الارناؤوط : اسناده صحيح على شرطهما .

((گەلاَکانی بەئەندازەی کوپەڵەکانی هەجەر دەبوو کاتێك فەرمانێکی خودای پێگەیشت گۆڕا بۆ یاقوت و گەوهەر و زومەڕە یا هاوشێوەی ئەوان)).

٣-**درەختی (طوبا)** : - ئەویش درەختێکی زۆرگەورە و بەرزە و ئاستی فیردەوسە وەکو دارگوێز وایە : لەعوتبەی کوڕی عەبد سەلەمی یەوە ﷺ دەیگێڕێتەوە کە ئەعرابیەك هات بۆلای پێغەمبەری خوا ﷺ ووتی: **یارسول الله فیها فاكهة ؟ قال : ((نعم، وفيها شجرة تدعى طوبى هي تطابق الفردوس))** ، **فقال : أي شجر أرضنا تشبه ؟ قال : ((ليس تشبه شيئاً من شجر ارضك ، ولكن اتيت الشام)) ؟ قال : لا يارسول الله ، قال : ((فانها تشبه شجرة بالشام تدعى الجوزة تنبت على ساق واحد ، ثم ينتشر اعلاها ...))**[196] واتە : ((...ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئایا لە ناو بەهەشتدا میوەی تیایە ؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((بەڵێ درەختێکی تیایە پێی دەوترێت (**طوبا**) لەئاستی فیردەوس دایە)) پاشان ووتی: ئەو درەختە لەچ درەختێکی ئەم ناوچەیەی لای خۆمان دەچێت ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((لەهیچ درەختێکی زەوی خۆتان ناچێت ، بەڵام ئایا نە چوینەتە شام ؟)) ئەویش ووتی : نەخێر ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((ئەو درەختە لەدرەختێکی شام دەچێت پێی دەوترێت دار گوێز، لەسەر قەدێکی هەستاوە و لەسەرەوە بڵاوبوەتەوە .....)) وەئەو درەختی (طوبا)یە درەختێکی زۆر گەورەیە سێبەرەکەی سەد ساڵ ڕێ یە .

ئەبو سەعیدی خودری ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((طوبى شجرة في الجنة مسيرة مائة عام ثياب أهل الجنة تخرج من اكمامها))**[197] واتە : ((**طوبا** درەختێکی گەورەیە لەناو بەهەشت دا ماوەکەی سەد ساڵ ڕێیە ، پۆشاکی ئەهلی بەهەشت لەو درەختەوە دەردەچێت)).لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : **((ان في الجنة لشجرة يسير الراكب الجواد**

---

[196] أخرجه : الطبراني ((معجم الكبير))(٣١٢/١٧) واللفظ له وفي ((معجم الأوسط)) (٤٠٤) ، والبيهقي ((البعث)) (٢٧٤)، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤١٤) وقال محققه : حديث صحيح لغيره ،وقال القرطبي ((التذكرة)) (٣٧٨/٢) اسناده صحيح ، وحسن اسناده االهيثمي ((المجمع)) (٤١٤/١٠)، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٢٩)،و قال محققه ابن مسعود ﷺ : [(سدرة المنتهى) صبرة الجنة (أي وسطها) عليها فضول السندس و الستبرق] . أخرجه : هناد ((الزهد)) (٥٠) وقال محققه : اسناده صحيح.

[197] اخرجه : احمد ((المسند)) (٧١/٣) ، وابو يعلي ((المسند)) (١٣٧٤)) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٦٩٨٥) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٩١٨).

المضمّر* السريع مائة عام لا يقطعها))[١٩٨] واتە: ((لە بەهەشتدا درەختێك هەیە ئەسپ سواری تیژڕەو ماوەی سەد ساڵ دەڕوات و سێبەرەکەی تەواو ناکات)).لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرمووێت : ((يسير الراكب في الفنن منها مئة سنة ، ويستظل بالفنن* منها مئة راكب))[١٩٩] واتە: ((سوار بەژێر پەلەکانی دا دەڕوات ماوەی سەد ساڵ وە هەموو پەلێك سەد سوار دادەپۆشێت)). لە ڕیوایەتەکەی (سمرة بن جندب) ﷺ : دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت : ((إن في الجنة شجرة مستقلة على ساقٍ واحد عرضُ ساقِها ثنتان و سبعون سنة))[٢٠٠] . (واتە: لەبەهەشتدا درەختێك هەیە لەسەر یەك قەد وەستان و پانی قەدەکەشی حەفتاودوو ساڵە) . وە تێکڕا هەموو درەختەکانی بەهەشت قەدو پەلەکانی ئاڵتونە.

ئەبو هورەیرە ﷺ دەفەرمووێت پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ما في الجنة شجرة الا وساقها من ذهب))[٢٠١] واتە:((هەر درەختێك لە بەهەشت دا هەیە قەد و پەلەکانی لە ئاڵتونە)) ، درەختی بەهەشت گەڵاکانی ناوەرێت و میوەکانی بەردەوام و بێ ناوکن : وەکو خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ أُكُلُهَا دَآئِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ ۖ وَّعُقْبَى ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾﴾(الرعد: ٣٥) وە هەروەها دەفەرمووێت : ﴿ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾﴾ (الرحمن: ٤٨) واتە لق و پەلی پڕ میوەی هەیە ، وە هەروەها دەفەرمووێت: ﴿مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾﴾ (الرحمن: ٦٤) واتە: هەمیشە سەوز و تێر ئاون ﴿....وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾﴾ (الرحمن: ٥٤) واتە: میوەکانی سەرجەم شۆڕ ونزیکن بۆ لێ کردنەوە.

---

* المضمر : الفرس الذي قلل علفه تدريجياً ليشتد جريه .

[١٩٨] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٤٨٨١) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٨) ، وأحمد ((المسند)) (٤٨/٢) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٢٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٣٣٥).

* الفنن : الغصن .

[١٩٩] أخرجه: الترمذي ((السنن)) (٢٥٤١)، وحاكم ((المستدرك)) (٤٦٩/٢) و صححه على شرط مسلم و وافقه الذهبي ، و قال : الشيخ الأرناؤوط في ((جامع الأصول)) (٥٠٢/١٠) : حديث حسن.

[٢٠٠] أخرجه : البزار (٣٥٢٩) ، و الطبراني (٧٥٦٢) و اسناده حسن كما قال الهيثمي ((المجمع)) (١٨٧٢٩).

[٢٠١] أخرجه: الترمذي ((السنن)) (٢٥٢٥) وقال :حديث حسن ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤١٠) ، وقال محققه : حديث حسن، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترمذي)) (٢٠٤٩) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٥٦٤٧).

میوە و بەرو بوومەکانی ناو بەهەشت

بەهەشت جۆرەها میوەی تیایە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ ......وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ......﴿١٥﴾ ﴾(محمد: ١٥). وە هەموو جۆرێکی خۆشی تیایە کە مرۆڤ حەزو ئارەزووی بکات وەکو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ ﴾ (المرسلات: ٤٢) وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ ﴾(الواقعة: ٣٢ – ٣٣) واتە: بەروبومەکەی بەردەوامە ئەگەرلێ ی بکەیتەوە تەواو بوونی بەسەردا نایەت ، وەدەفەرموێت :﴿ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ ﴾(الواقعة: ٢٠) واتە بۆیان هەیە لەکام میوەهات کە خۆیان بیانەوێت هەڵی ببژێرن · میوە و بەربوومەکانی بەهەشت لە میوەکانی دونیا ناچێت تەنها لەناوەکانیاندا لەیەك دەچن، خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾ ﴾(البقرة: ٢٥) .لە ئیبن عەباسەوە ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**ليس في الجنة شئ يشبه ((ما)) في الدنيا الا الاسماء**)) [٢٠٢] واتە: ((هیچ شتێك نی یە لەبەهەشتدا لەشتانی دونیا بچێت تەنها ناو نەبێت)).واتە: تەنها لە ناودا وەك یەكن.

وە بەروبومی دنیا نزیکە لە بەروبومی بەهەشت بچێت : ئەبو موسای ئەسعەری ﷺ دەیگێڕێتەوە فەرموویەتی: ((**اهبط الله ادم عليه السلام من الجنة وعلّمه صنعة كل شئ وزوّده من ثمار الجنة ، فثماركم هذه من ثمار الجنة غير أنّها تتغير وتلك لاتتغير**))[٢٠٣] واتە: ((خوای گەورە ئادەمی لەبەهەشت دابەزاندە سەر زەوی ،وە دروست کردنی هەموو شتێکی

---

[٢٠٢] اخرجه : ابونعيم ((صفة الجنة)) (٢/٢١) ، و وكيع ((الزهد)) (١) ، وهناد ((الزهد)) (٣)، وقال محققه : اسناده صحيح، وصححه الشيخ الألباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٢١٨٨)·

[٢٠٣] اخرجه: الطبري ((التفسير)) (١/٣٩٣) وقال محققه احمد محمد شاكر :اسناده صحيح وهو في حكم المرفوع ، والبزار (٢٣٤٥)، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٨/١٩٧) رواه البزار والطبراني ورجاله ثقات، و أورده الدينوري ((المجالسة)) (٢٨٠٨) وقال محققه : أثر صحيح .

فێرکرد وە لەبەروبومی بەهەشتی پێ بەخشی ، وە ئەو بەروبومەی ئێوە لەبەروبومی ناو بەهەشتە تەنها ئەوە نەبێت ئەم بەروبومەی دونیا دەگۆڕێت وخراپ دەبێت و لە ناو دەچێت بەلاَم، ئەوەی ناوبەهەشت گۆڕانی بەسەر دانایەت و لەناو ناچێت)).

وەئەهلی بەهەشت لە هەموو ئەو میوانە دەخۆن و زۆربەتام و چێژن ،خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ۝٥٥﴾ (الدخان: ٥٥). وە ئەوان زۆر ڕازین بەو ژیانەو بەو شێوە ئاسانەی کە ئەو خواردنانەیان تیادا دەست دەکەوێت ، خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝٢١ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝٢٢ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۝٢٣﴾(الحاقة: ٢١ - ٢٣) وە لە هەر جۆرە میوەیەك دووشێوە دەخۆن خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ زَوْجَانِ ۝٥٢﴾ (الرحمن: ٥٢) وە بەروبومی بەهەشت زۆر گەورەیە وە بەرزترە بەسەر بەروبومی دونیادا لەخواردنی و بۆنی و ڕەنگی وقەبارەیی و...وەیەکێك لەوانە درەختی (نەبك) کە تۆ لە دونیادا بەبچوکی دەبینیت بەلاَم نەبکی ناو بەهەشت پێغەمبەری خوا ﷺ وەسفێکی زۆر جوانمان بۆ دەکات و دەفەرموێت : ((...واذا ورقها مثل اذان الفيلة واذا نبقها مثل قلال هجر))[٢٠٤].

واتە: ((گەلاَکانی بەئەندازەی گوێچکەی فیلەو وەنەبکەکەش وەکو کوپەلەکانی هەجەر وایە)). وەهەروەها ئەو هێشوەترێیانە کە تۆ لەدونیادا بەبچوکی دەیانبینیت بەلاَم لەناو بەهەشتدا پێغەمبەر ﷺ بۆمان وەسف دەکات و دەفەرموێت : ((قام اعرابي الى رسول الله ﷺ فقال : فيها عنب يارسول الله ؟ قال : ((نعم)) ، قال : ما عظم العنقود منها ؟ قال : ((مسيرة شهر للغراب الابقع لايَقعُ ولاينثني ولايفتر*)) ، قال فما عظم الحبة منه ؟ قال : هل ذبح أبوك تيساً من غنمه قط عظيماً ؟)) قال : نعم ، قال : فسلخ اهابه فاعطاه امك ، وقال : ادبغي لنا هذا ، ((ثم افري لنا منه)) دلواً نروي به ماشيتنا)) ؟ قال : نعم ، قال : فان تلك الحبة تشبعني وأهل بيتي ؟ قال : ((نعم وعامة عشيرتك))))[٢٠٥] .واتە: ((ئەعرابی یەك هاتە لای پێغەمبەر ﷺ ووتی : ئەی

---

[٢٠٤] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٠٧).

* لاينثني ولا يفتر : أي لايضعف عن الطيران .

[٢٠٥] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (١٢٦/١٧) ، وفي ((المعجم الاوسط)) (٤٠٤) ، واحمد ((المسند)) (١٨٣/٤) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤١٦) وقال محققه: حديث صحيح لغيره ، وحسن اسناده الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤١٤/١٠) ، وقال القرطبي

پێغەمبەری خوا ئایا ترێ لەناو بەهەشتدا هەیە ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((بەڵێ)) ئینجا ئەعرابیەکە ووتی : باشە گەورەیی هێشووەکانی چەندن ؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((ماوەی ڕێ ڕۆیشتن و فڕینی یەك مانگی قەلەڕەشێکی پەلاویە کەلەفڕیندا بێ توانا نەبێت و نەکەوێت)) ئینجا ووتی : گەورەیی دەنکەکانی ترێکە چەندە ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ئایا قەت باوکت بەرانێکی گەورەی لە مەڕومالاتەکەی سەر بڕیوە)) ؟ ووتی بەڵێ ، فەرمووی: ئەنجا کەوڵی کردووە و داویەتە دەس دایکت و ووتی ئەم پێستەمان بۆ چاك بکە و سەتڵێکمان بۆ لێ دروست بکە تامەڕەکانمانی پێ ئاو بدەین؟ پاشان دەشتەکیەکە ووتی : بەڵێ کەواتە ئەو دەنکە خۆم و هەموو خێزانەکەم تێر دەکات ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی (بەڵێ خۆت و سەرجەم خزم و هۆزەکەت تێر دەکات)) .

وەخواردنی ئاو بەهەشت بڕانەوەو لەناو چوونی بەسەردا نایەت ، وەکو لەفەرموودەکەی ئیبن وعەباسدا ﷺ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...**اني رأيت الجنة – أو أريت الجنة، فتناولت منها عنقوداً ، ولو أخذته لأكلتم منه ما بقيت الدنيا**)) [٢٠٦] . واتە: ((بەهەشتم پێ نیشان درا دەستم برد بۆ هێشویەك ترێ ، گەر بم هێنایە لێتان دەخوارد هەتا کۆتایی دونیا و قەت تەواو نەدەبوو)) لەگەڵ ئەوەشدا ئەو دارە سیدرە دڕکاویانە دەبێتە خواردنێکی ڕەنگ جۆراوجۆر بۆ ئەهلی بەهەشت ، لەئەبی ئومامەوە ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**[في سدر مخضود] قال :يخضد الله شوكة فيجعل مكان كلّ شوكة ثمرةً ، فانها تنبت ثمراً تفتق الثمرة منها عن اثنتين وسبعين لوناً من طعام ما منها لونٌ يشبه الآخر**))[٢٠٧] دەفەرموێت : خوای گەورە دڕکەکەی نەرم دەکات وە دەیشکێنێت وە لەجیاتی هەر

((التذكرة)) (٣٧٨/٢) اسناده صحيح ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٢٩)، وقال عبد الله بن عمرو رضي الله عنه : (العقودُ أبعد من صنعاء) قال ذلك وهو بمدينة (عمان) الشام . أخرجه: هناد ((الزهد)) (١٠٥) و قال محققه : اسناده صحيح .

[٢٠٦] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٥٩/٢) ، والنسائي ((السنن)) (١٤٧/٣) ، وابن خزيمة ((الصحيح)) (١٣٩٣) ، وابو داود ((السنن)) (١١٩٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (١٤٠٥) ، وفي ((صحيح ابي داود)) (١٠٧٥) ، عن ابن عباس في حديث الكسوف مرفوعاً.

[٢٠٧] أخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٤٧٦/٢) وصححه و وافقه الذهبي ، و ابن مبارك ((الزهد)) (٧٤) ، و البيهقي ((البعث)) رقم (٢٧٦)، وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٠٨) باسناد حسن كما قال المنذري ((الترغيب))(٩٧٨/٤) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٤٣).

دڕکێك بەروبومێك دادەنێت لەو بەروبومە حەفتا و دوو جۆر خواردن دروست دەکات کە هیــچی لەوی تر ناچێت ......)).لەڕیوایەتەکەی عەتبەی کوڕی عەبد سەلەمیدا ﷺ دەفەرموێت: ((جاء أعرابي فقال : يارسول الله اسمعك تذكر في الجنة شجرة لا أعلم اكثر شوكاً منها – يعني الطلح – فقال رسول الله ﷺ:((فان الله يجعل مكان كل شوكة منها مثل خصوة التيس الملبود* فيها سبعون لوناً من الطعام لا يشبه لون أخر)) [٢٠٨].واتە: ((ئەعرابیەك هات بـۆ لای پێغەمبــەری خوا ﷺ وپێی ووت: ئەی پێغەمبەر خوا ﷺ لێت دەبیستم باسی درەختێك دەکەیت لە بەهەشتدا ، هیچ درختێك نازانم دڕکی لە وە زۆر تر بێـت؟ پێغەمبـەر ﷺ فـەرموو : ((خـوای گـەورە لـە جیاتی هەموو دڕکێك لە دڕکەکانی میوەیـەك دادەنێـت حـەفتا جـۆر خـواردنی جـۆرا وجـۆری تێادایەوە و هیچیان لەوی تریان ناچێت)) .

وە خورمای بەهەشت وەکو خورمای دنیا نی یە، لەئیبن و عەباسـەوە ﷺ دەیگێڕێتـەوە کـە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((نخل الجنة ...وثمرها امثال القلال والدلاء ، أشد بياضاً من اللبن ، وأحلى من العسل ، وألين من الزبد ، ليس فيها عجم)) [٢٠٩] واتـە: ((خورمـای بەهەشت ... بەروبوومەکـەی بەئەنـدازەی کوپەڵـە ودۆڵـەکان دەبـن ، کـە لەشـیر سـپی تـرن وەلەهەنگوین شیرین ترن وە لەکەرە نەرمترن وە ناوکیشیان تێدا نی یە)).

وەئەهلی بەهەشت بەو شێوەی کە خۆیان ئارەزوویـان لێ یـە لەبـەروبوومی بەهەشـت دەخـۆن ، بەرائی کوڕی عازەب ﷺ دەفەرموێت : ((ان أهل الجنة يأكلون من ثمار الجنة قياماً وقعوداً ومضطجعين على أي حال شاءوا)) [٢١٠] واتە: ((ئەهلی بەهەشت لەبەروبوومی بەهەشت دەخۆن

---

* التيس الملبود : أي ذكر الماعز الذي تلبد شعره .

[٢٠٨] أخرجه: الطبراني ((المعجم الكبير)) (٣١٨/١٧) (١٣٠) ، وابي داود ((البعث و النشور)) (٦٩) وقال محققه ابي اسحاق الحويني الاثري : صحيح ، وابو نعيم ((صفة الجنة)) (٣٤٧) (١٩٣/٣) ، وقال محققه : صحيح ، وأبو نعيم ((الحلية)) (١٠٣/٦) ، وقال الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (٤١٤/١٠) : رواه الطبراني ورجاله رجال الصحيح .

[٢٠٩] أخرجه : ابن ابي دنيا ((صفة الجنة)) (٥٠) موقوفاً باسنادٍ جيّد – كما قال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٩٧١/٤) ، و الحاكم (٤٧٥/٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي، والبيهقي ((البعث)) (٣١١)، وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه ل((شرح السنة)) (٤٣٨٤) : حديث حسن، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٣٥).

[٢١٠] اخرجه : البيهقي موقوفاً في ((البعث)) رقم (٢١٢) باسنادٍ حسن – كما قال المنذري ((الترغيب)) (٩٧١/٤)، وابو نعيم ((صفة الجنة)) (٣٥١) (١٩٧/٣) وقال محققه : اسناده حسن ، وابن أبي شيبة (١٥٩٣٠) ، و هناد ((الزهد)) (١٠٠) وقال محققه : اسناده صحيح ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٣٤).

بەدانیشتنەوە و بەپێوە و وەبە پاڵکەوتنەوەو چۆن خۆیان بیانەوێت)) وەگـژوگیای نـاو بەهەشـت بۆنیان خۆشە بە تایبەتی گوڵە ڕێحانە ، عەبدوڵای کوڕی عومرو ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((سيد ريحان أهل الجنة الحناء)) [٢١١] واتە: ((... گەورەی ڕێحانـەی ئـەهلی بەهەشت خەنەیە ...)) .وە درەختەکانی بەهەشت دەڕوێت بە زیکر کردن لەدونیادا : پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((من قال سبحان الله العظيم وبحمده ، غرست له نخلة (في رواية شـجرةٌ) في الجنة)) [٢١٢] واتە: ((هەرکەسێك بڵێت (سبحان لله العظيم و بحمده) دار خورمایـەك (یـان درەختێکی) بۆ دەڕوێت لەناو بەهەشت دا)) لەڕیوایەتێکی تـردا عەبـدوڵای کـوڕی عـەمرو ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((اكثروا من غـرس الجنـة ، فانـه عـذب ماؤهـا طيـب ترابهـا ، فـاكثروا مـن غراسـها : لاحـول و لا قـوة الا بـالله)) [٢١٣] واتـە: چـاندنی درەختەکانتان زۆر بکەن لە بەهەشتدا، چـونکە ئاوەکـەی شـیرینە و خاکەکـەی پـاك و بەپیتـە وژمارەی درەختەکانی زیاد دەبێت بە زۆر وتنەوەی ((لاحول ولاقوه الابالله)). لەڕیوایەتێکی تردا ئیبن مەسعود ﷺ دەیگێڕێتەوە وەلە پێغەمبـەرەوە ﷺ و دەفـەرموێت: ((لقيـت ابـراهيم ليلـة اسري بي ، فقال : يامحمد : اقرأ أمتك مني السلام واخبرهم ان الجنة طيبة التربة عذبة المـاء ، وان غراسها : سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر)) [٢١٤] واتە: ((لـەو شـەوەی

---

[٢١١] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٣٦٧٧) ، وقال الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٤٢٠) سنده صحيح على شرط مسلم .

[٢١٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٤٠/٣) ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (٢٩٠/١٠) ، والبغوي ((شرح السنة)) (١٢٦٥) ، والترمذي ((السنن)) (٣٤٦٤) و قال حديث حسن صحيح غريب ، والحاكم ((المستدرك)) (٥٠١/١) وصححه ووافقه الذهبي، وابن حبان ((الصحيح)) (٨٢٦) وقال محققه حديث صحيح بشواهده ، وقال : ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٩٥/١٠) : رواه احمد واسناده حسن ، وصححه الشيخ الالباني في ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (٦٤) ، وفي ((صحيح الترمذي)) (٢٧٥٧) .

[٢١٣] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (١٣٣٥٤) ، واحمد ((المسند)) (٤١٨/٥) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٨٢١) وقال محققه : صحيح بشواهده ، وحسنة المنذري ((الترغيب و الترهيب)) (٤٤٥/٢) ، وقال ابن حجر الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (٩٧/١٠) : رجاله احمد رجال الصحيح ، وحسنه الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٢١٣) .

[٢١٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤١٨/٥) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١٣٢/٤) ، والترمذي ((السنن)) (٣٤٦٢) ، وقال الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (٩٧/١٠) رواه احمد ورجاله رجال الصحيح ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٧٥٥) ، وفي ((صحيح الكلم الطيب)) (١٥) ، وفي ((سلسلة الأحاديث الصحيحة)) (١٠٦،١٠٥) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٤٦٠) .

کە تیایدا شەو ڕەویم پێکرا گەیشتم بە ئیبراهیم ووتی : ئەی محمد سەلامی من بگەیێنە بە ئومەتەکەت وە هەواڵیان بدەرێ کە بەهەشت خاکەکەی بەپیتە و ئاوەکەشی شیرینە ، و چاندنی درەختەکانی بە ووتنی: (سبحان الله والحمد لله ولااله الا الله و الله اکبر) دەبێت)) .لەڕیوایەتێکی تردا ئەبو هورەیرە ﷺ دەیگێڕێتەوە و دەفەرموێت: ((ان رسول الله ﷺ مرّبه وهو يغرس غرساً ، فقال : ((يا اباهريرة ما الذي تغرس؟)) قلت : غراساً لي ، قال : ((الا ادلك على غراس خير لك من هذا)) ؟ قال : بلى يارسول الله ، قال : ((قل سبحان الله والحمد لله ولااله الا الله والله اكبر ، يغرس لك بكل واحدة شجرةٌ في الجنة)) [٢١٥] .واتە: ((پێغەمبەر ﷺ تێپەڕی بەلایدا و ئەو چەند نەمامێکی بەدەستەوە بوو دەیچاندن و پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو : ((ئەی ئەبو هورەیرە ئەوە چی دەچێنیت ؟)) منیش ووتم : چەند نەمامێکی خۆمە ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((ئایا پێت ڕابگەیێنم شتێك لەوە چاکترە بۆ تۆ کەبیچێنیت؟)) ئەویش ووتی : بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا پێم بڵێ ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی: ((بڵێ : سبحان الله والحمد لله ولااله الا الله ولله اکبر)) ، بەهەر یەکێك لەو زیکرانە درەختێکت لەناو بەهەشتدا بۆ دەچێنرێت)).

کشتوکاڵ کردن لەناو بەهەشت

زەوی بەهەشت وەکو پێغەمبەر ئیبراهیم ؑ فەرمووی چاکە و بەپیتە وئاوەکەشی شیرینە وە بەکارە بۆ چاندن . ئەبو هورەیرە ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان رجلاً من أهل الجنة استاذن ربه في الزرع فقال له : أولست فيما اشتهيت ؟ قال : بلى ولكني احبُ أن أزرع ، فاسرع فبادَر الطرفَ* نباتُه وإستواؤه واستحصاده وتكويره أمثال الجبال ، فيقول الله عزوجل : دونك يا ابن ادم فانه لايشبعك شئ)) [٢١٦] واتە: ((پیاوێك لەئەهلی بەهەشت ئیزنی دەخوازێت لەخوای خۆی کەشت بچێنێت لەناو بەهەشتدا خوای گەورە پێی دەفەرمووێ : ئایا هەر شتێك ئارەزوولێ بێت لە بەردەستدا نیە ؟ ئەویش دەڵێت: بەڵێ

---

[٢١٥] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٣٨٠٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٦٩).

* فبادر الطرف : أي تم نبته واستواؤه وحصاده في لمح البصر . وتكويره : جمع ثمره .

[٢١٦] اخرجه :البخاري ((الصحيح)) (٧٥١٨).

بەڵام من حەز دەكەم شت بچێنم ، ئەنجا ڕێگەی پێ دەدرێت و ئەویش خێرا تۆوی خۆی دەچێنێت لەیەك چاو تروكانێكدا دەڕوێت و بەرز دەبێتەوە و دەی دورێتەوە ومەڵۆی دەكات و بەوێنەی چیاكان بەرز دەبێتەوە خوای گەورەش دەفەرمووی : ئەی نەوەی ئادەم ئەوەتا بگەرە تۆ بەهیچ شتێك تێر نابیت ...)) .

ڕووبارەكانی ناو بەهەشت

ڕووبارەكانی ناو بەهەشت هەمیشە لەسەری دەڕوات و وەستانی بۆ نیەوە لەژێر ژوور و خێمەو كۆشك و باخاتەكانیانەوە دەڕوات : وەكوخوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا۟ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا۟ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا۟ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ ﴾(البقرة: ٢٥) .

وە لە بەهەشت دا چوار ڕووبار هەیە خوای گەورە لەقورئان دا باسی كردووە و دەفەرموێت : ﴿ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ أَنْهَٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ وَأَنْهَٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾ ﴾(محمد: ١٥) .واتە: نموونەی ئەو بەهەشتەی كەمژدە دراوە بەبەندە ملكەچەكانی خوا تیایدا هەیە چەندها ڕووبار لە ئاوی تێك نەچوو ، وە چەندها ڕووباری شیر كە تامیان تێك ناچێت ، وە چەندها ڕووبار لە شەرابی پاك و بەلەزەت بۆ ئەوانەی كە دەینۆشن ، وە چەندها ڕووبار لە هەنگوینی پاڵاوتەكراو ، وەلە هەموو جۆرە میوەیەك لەگەڵ مسۆگەر بوونی لێخۆش بوونی خوای گەورە بۆیان.

وە حەكیمی كوڕی معاویەوە لە باوكیەوە ﷺ دەیگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان في الجنة بحر الماء وبحر العسل وبحر الخمر ، ثم تشقق الانهار بعد))[٢١٧] واتە: ((لە بەهەشتدا دەریای ئاو و دەریای هەنگوین و دەریای شەراب هەیە پاشان ڕووبارەكان بەش بەش

(٢١٧) اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٥٧١) وقال حسن صحيح ، واحمد ((المسند)) (٥/٥) ، والدارمي ((السنن)) (٢٨٣٦) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١١٠٣٢/١٩) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٨)، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٧٨) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢١٢٢) .

دەبن دەتەقن)) وە ڕووبارەکانی تری ناو بەهەشت سەیحان وجەیحان و نیل وفوراتە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((رفعت لي سدرة المنتهى في السماء السابعة ، نبقها مثل قلال هجر ، وورقها مثل أذان الفيلة ، يخرج من ساقها نهران ظاهران ، ونهران باطنان ، فقلت : ياجبريل ماهذا؟ قال اما النهران الباطنان ففي الجنة ،وأما الظاهران فالنيل والفرات))[٢١٨] واتە: ((...(سيدرة المنتهى)م پێنیشان درا لەئاسمانی حەوتەم ،ئەبکەکانی وەکو کوپەڵەکانی هەجەر وابوو وەگەڵاکانی وەکو گوێچکەی فیلەکان وابوو، لەژێر قەدەکەیەوە دوو ڕووباری ئاشکرا و دوو ڕووباری شاراوە دەردەچو ، ووتم: ئەی جوبرەئیل ئەوە چی یە ؟ فەرمووی : ئەو دوو ڕووبارە شاراوەیە هی بەهەشتن وە ئەو دوو ڕووبارە ئاشکرایەش نیل و فوراتن)).

وەلەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((سيحان وجيحان والفرات والنيل كل من أنهار الجنة))[٢١٩] واتە: ((سەیحان و جەیحان و نیل و فورات لە ڕووبارەکانی ناو بەهەشتن)). هەروەها ئاوی کەوسەریشی لێ یە . ئەنەس ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((دخلت الجنة فاذا بنهر يجري ، حافتاه خيام اللؤلؤ ، فضربت بيدي الى مايجري فيه من الماء فاذا أنا بمسك أذفر* ، فقلت: لمن هذا ياجبريل ؟ قال : هذا الكوثر الذي أعطاك الله عزوجل))[٢٢٠] واتە: ((چوومە ناو بەهەشتەوە بینیم ڕووبارێك دەڕوات ، لێوارەکانی چادری مرواری بوو دەستێکم کێشا بە ناویدا ووتم بزانم چی یە سەیرم کرد هەر مسێکی سافە ووتم : ئەوە بۆ کێیە ئەی جبرەئیل؟ فەرمووی : ئەوە ئاوی کەوسەرە کە خوای گەورە بەخشیویەتی بەتۆ)) وەپێغەمبەری خوا ﷺ وەسفی ئەم ڕووبارەی زۆر بەوردی کردووە ، وەکو لەفەرموودەکەی ئەنەسدا هاتووە ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((الكوثر نهر في الجنة تجري على وجه الارض))[٢٢١] واتە: ((ئاوی کەوسەر ڕووبارێکە لەناو بەهەشت لەسەر ڕووی زەوی

---

[٢١٨] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٠٧،٣٨٨٧).

[٢١٩] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٥٣٤/٢) كتاب الجنة .

* مسك اذفر : مسك طيب الرائحة .

[٢٢٠] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٥٨١) ، واحمد ((المسند)) (١٠٣/٣) .

[٢٢١] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٥٢/٣)، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٤٧١) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم.

ناو بەهەشت دەڕوات)) ،[جريا ليس بمشقوق*] [٢٢٢] واتــە: ئـەو ئـاوە دەڕوات و پێویـستی بەجۆگەلە نی یە، [وفي رواية : ولم يشقق شقاً] [٢٢٣]. واتــە: لــە چـاڵدا نیــەو جۆگەلـەی لــێ نەبۆتەوە، [حافتاه قباب الدر المجوف] [٢٢٤] . واتە: لێوارەكانی لەقوبەی گەوهەری نـاو بۆشــن -و في رواية –[حافتاه من الذهب] واتە: لێوارەكانی ئـاڵتوون بــوو ،[وفي روايــة : حافتـاه قباب اللؤلؤ المجوف] [٢٢٥]. واتە: لەڕیوایەتێكی تــردا : لێوارەكـانی لەقوبــەی مــرواری نـاو بۆشن،[مجراه على الياقوت والـدر] [٢٢٦] . واتــە: ڕێڕەوەكــەی بــە ســەر یــاقوت وگەوهــەردا دەڕوات،[وفي رواية : حصباؤها اللؤلؤ] [٢٢٧] . واتە: چەو و زیخەكەی مروارین [وتربتـه أطيـب من المسك] [٢٢٨] . واتە: گڵەكەی لەمیسك بۆن خۆشترە [وماءوه][٢٢٩] واتە: ئاوەكەی [أبـرد من الثلج][٢٣٠] . واتە: زۆر ساردترە لەبەفر، [وألين من الزبد] [٢٣١]. واتە: نەرم ترە لەكـەرە [من شرب منه شربة لم يظمأ بعدها أبداً] [٢٣٢] . واتە: هەر كەسێك قــومێكی لــێ بخواتــەوە هەتا هەتایە تینوی نابێت – وفي رواية – [شرابه أحلى من العسل و أشدُّ بياضاً مـن اللـبن وأطيبُ من ريح المسكِ مَن شرب منه شربةً لم يظمأ بعدها ولم يسود وجهه أبـداً] [٢٣٣] واتــە:

---

* بمشقوق : يعني لايحتاج الماء الى ان يجري في الجداول .

[٢٢٢] اخرجه : البزار (٣٤٨٨) باسناد حسن كما قال المنذري ((الترغيب))(٥٣٠٠)، وصـحـحه الـشيخ الألبـاني في ((صـحيح الترغيب)) (٣٦١٩).

[٢٢٣] أخرجه: أحمد ((المسند)) (١٥٢/٣) ، وصححه الشيخ الألباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٥١٣).

[٢٢٤] أخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٦٥٨١) .

[٢٢٥] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٤٩٦٤).

[٢٢٦] أخرجه: ابن ماجة ((السنن)) (٤٣٣٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((المشكاة)) (٥٦٤١) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤١٨) .

[٢٢٧] أخرجه : احمد ((المسند)) (٣/ ١٥٢) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٤٧١) .

[٢٢٨] أخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٤٣٣٤) .

[٢٢٩] أخرجه : الترمذي (٤٥٤٢) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترمذي)) (٢٠٦٣) .

[٢٣٠] أخرجه: الترمذي (٤٥٤٢) .

[٢٣١] اخرجه : الحاكم في ((المستدرك)) (١/ ٧٦) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي .

[٢٣٢] أخرجه : أحمد ((المسند)) (٢٢١٥٦) وقال محققه : صحيح ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٤٤) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٣٠٣) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤٧٢) .

[٢٣٣] أخرجه:الحاكم (٥٤٣/٣) وصححه، والبيهقي((البعث)) (١٢٨)، وأحمد((المسند)) (٥٩١٣) ، وقال محققه: حديث قوي.

ئاوی کەوسەر شیرین ترە لە هەنگوین وە سپی ترە لـە شـیر وە بـۆن خۆشـترە لـە بـۆنی مـسك هەرکەسێك قومێکی لێ بخواتەوە هەرگیز تونی نابێت وە هەرگیز ڕووی ڕەش ناکرێت)) .

ئاوی کەوسەر

ئەبو زەر ﷺ دەیگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**یـشخب*** **فیـە میزابـان [في روایة : شعبین]** [٢٣٤] (واتە: دوو پلوسك یاخو دوو شیوی تێ دەڕژێت و ئاوی لە بەهەشتەوە بۆ دەهێنێت) **یمدانه من الجنة أحدهما من ذهب والاخر من ورق))** [٢٣٥] واتە: یەکێکیان ئالتونە و ئەوی تیریان زیوە. هەر چـوار ڕووبارەکـەی نـاو بەهەشـت هەڵـدەقوڵێت لـەژێر شـاخ و چـیا میسکەکانی فیردەوسەوە.

عوبادەی کوڕی صـامت ﷺ دەگێڕێتـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**الجنـة مئـة درجة...والفردوس أعلاها درجة ، ومنها الانهار الاربعة والعـرش فوقهـا ، فـان سـالتم الله فاسلوه الفردوس الاعلى))** [٢٣٦] واتە: ((بەهەشت سەد پلەیە وە فیردەوس بەرز ترین پلەیانـە ، هەر چوار ڕووبارەکەش لەوێوە دێت و عەرشیش لەسەرویانەوەیە گەر داواتان لـەخوا کـرد داوای فیردەوسی لێ بکەن)) .

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**فاذا سالتم الله فاسالوه الفـردوس ، فانـه أوسـط الجنـة وأعلى الجنة ، وفوقه عرش الرحمن ، ومنه تفجـر أنهـار الجنـة))** [٢٣٧] واتـە: ((گـەر داواتـان لەخوای گەورە کرد داوای فیردەوسی لـێ بکـەن چـونکە ئـەوە ناوەڕاسـت و بـەرزترین شـوێنی بەهەشـتـە ، وە سـەرەوەی عـەرشـی خـوای گەورەیـە وەلـەوێوە ڕووبارەکـانی نـاو بەهەشـت هەڵدەقوڵێت)).

---

* یشخب : یصب .

[٢٣٤] في روایة :ابن حبان في ((الصحیح)) (٦٤٥٧) وقال محققه صحیح .

[٢٢٩] اخرجه : مسلم ((الصحیح)) (٢٣٠٠) .

[٢٣٠] اخرجه :الترمذي ((السنن)) (٢٥٣١) ، وصححه الشیخ الألباني في ((صحیح الترمذي)) (٢٠٥٦) ، وفي ((سلسلة الأحادیث الصحیحة)) (٩٢٢).

[٢٣٧] اخرجه :البخاري ((الصحیح)) (٢٧٩٠،٧٤٢٣).

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرمویّت : ((أنهار الجنة تخرج من تحت تـلال [في روايـة : جبـال] المسك)) [٢٣٨] واتە: ((ڕووبارەكانی بەهەشت لە ژێرگرد و چیاكانی میسكەوە دێنەدەر)).

وەلەوانەیە بەهەشتی عەدن نزیك بێت لەفیردەوس ،یاخود لەژێریدا بێت چونكە ئەم ڕووبارانـە تێدەپەڕن لەفیردەوسەوە بۆ بەهەشتی عەدن پاشان بۆ بەهەشتەكانی تر .

ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ گێڕاویەتیەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...وهذه الانهار تشخب من جنة عدن ثُم تصدَّع بعد ذلك أنهاراً)) [٢٣٩] واتە: ((ئەو ڕووبارانە لـە بەهەشـتی عەدەنەوە دەڕژێن پاشان دەبنە چەند ڕووبار و جیادەبنەوە)) .

وەڕووبارەكانی بەهەشت (ڕۆیـشتنێك دەڕۆن لەسـەر ڕووی زەوی نـاو بەهەشـت زەوی كـەرت كەرت نین) وەكو ئیبن و عەباس ﷺ دەفەرمویّت : ((انهار الجنـة تجري علـى أرضٍ في الجنـة مستكّفة* لاتفيض هاهنـا ولاهاهنـا)) [٢٤٠] واتـە: ((ڕووبارەكـانی بەهەشـت لەسـەر زەوی نـاو بەهەشت دەڕۆن بەخشندەیە لەبەخشن و بەرهەمدا بـەبێ ئـەوەی هـیچ شـتێك ڕێگـەی بگرێـت وپێویستی بە هیچ هەبێت)) (بەلاّم ئەم ووتەیە (ضعيف)ە) ، وە ئیمامی (مسروق) (رحمه الله) فەرموویەتی: " أنهار الجنة تجري في غير أخدود " [٢٤١]. واتە: ڕووبارەكانی بەهەشـت بەجۆگـەدا نارِوات . وەچەند ڕووبارێكی تر هەیە وەكو : (نهر البيـذخ) [٢٤٢] (ڕووبـاری بیـزخ) (وە نهـر الحياة) [٢٤٣] (ڕووباری ژیان).

---

[٢٣٨] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٠٨) ، وقـال محققـه : اسناده حسن ، وابـونعيم ((صـفة الجنـة)) (٣١٣) وقـال محققه: اسناده حسن ، والبيهقي ((البعث و النشور)) رقم (٢٦٧) وقال :الصحيح.

[٢٣٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٩٧٣١) وقال محققه : اسناده ضـعيف ، والطيالـسي (٥٢٩) ، وقـال الهيثمـي ((المجمـع الزوائد)) (٣٩٧/١٠) و رواه احمد رجاله رجال الصحيح . وأوردناه للعلم فقط .

* مستكفة : سخية في العطاء والاثمار .

[٢٤٠] أخرجه : ابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٤٤) موقوفا باسـناد حـسن كما قـال المنـذرى ، في ((الترغيـب والترهيـب)) (٥٤٨٢) ، وأورده أبو الشيخ ((العظمة)) (٥٩٩) ، وضعفه الشيخ الألباني في ((ضعيف الترغيب)) (٢٢٠٠).

[٢٤١] أخرجه : هناد ((الزهد)) (٩٥) وقال محققه :اسناده صحيح .

[٢٤٢] انظر : موضع ((آنية الجنة)).

[٢٤٣] انظر : صحيح البخاري (٤٧٣٩).

کانیەکانی ناو بەهەشت

لە ناو بەهەشت دا چەند کانیەك هەیە وەکو خوای گەورە دەفەرمویّت ﴿ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ﴾(الحجر: ٤٥).

ناوی کانیەکانی بەهەشت ئەمانەن :

١-**سەل سەبیل :** خوای گەورەدەفەرمویّت : ﴿ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ ﴾ (الإنسان: ١٨) (واتە: سەلسەبیل : ناوێکی جوان ڕەو وخۆش و بەگێورەی ئارەزووی بەهەشتیەکانە).

٢- **سەرچاوەکانی تەسنیم :** خوای گەورە دەفەرمویّت : ﴿ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ ﴾(المطففين: ٢٧ – ٢٨) بۆ واتای ((تەسنیم)) ئیبن و مەسعود ﷺ دەفەرمویّت: ((کانیەکە لەبەهەشتدا بۆ کەسە زۆر نزیکەکانی خوایە بە پوختەی و بێ ئەوەی هیچی تری تێکەڵ بکریّت دەیخۆنەوە بەلاّم بۆ کەسانی (أصحابِ اليمين) بە تێکەڵ کراوی لەگەڵ ئاوی تردا دەیخۆنەوە)) [٢٤٤].

وەکانیەکانی بەهەشت بەپێی خواست و داوا کردنی خاوەنەکانیان هەڵدەقولێت وەخۆیان چۆنیان بوویت و لەهەرکاتێکدا ئارەزوویان لیّ بیّت هەڵی دەقولێنن ٠وەکو خوای گەورەدەفەرمویّت : ﴿ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ ﴾(الإنسان: ٦) واتە :کانیەکە بەندەکانی خوا لیّ دەخۆنەوە و لە هەر شوێنێك بیانەویّت هەڵی دەقەولێنن.

خواردەمەنی ناوبەهەشت

خوای گەورە دەفەرمویّت : ﴿ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ ﴾(الزخرف: ٧٣) (واتە: لە بەهەشتدا میوەی یەکجار زۆرتان دەبیّت ولیّ ی دەخون) .وەهەروەها دەفەرمویّت : ﴿ وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾(الطور: ٢٢) (واتە: جۆرەها گۆشت ومیوەیان هەیە لە ئەوانەی کە خۆیان ئارەزوویان لیّ بیّت). وەهەروەها دەفەرمویّت : ﴿ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ ﴾(الطور: ١٩) (واتە: بخۆن و بخۆنەوە و بنۆشن لە پاداشتی کارە چاکەکانتان) .

---

[٢٤٤] انظر : ((تفسير ا لطبري)) (٢٥٧/١٤) ،وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٣٥).

خەڵکی ناو بەهەشت لەهەموو جۆرە میوەیەکی ناو بەهەشت دەخۆن وە لـە هـەموو جـۆرە گۆشتێکیش بەتایبەت زیادەی جگەری حوت لەگەڵ گۆشتی گای نـاو بەهەشـت و باڵنـدەی نـاو بەهەشت ، خوای گەورە دەفـەرموێت : ﴿ وَفَٰكِهَةٖ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ۝٢٠ وَلَحۡمِ طَيۡرٖ مِّمَّا يَشۡتَهُونَ ۝٢١ ﴾ (الواقعة: ٢٠ – ٢١) وە باڵندەکانی ناو بەهەشت زۆر گەورەن و بە نموونەی ووشترێك دەبن.

ئەنەس ﷺ دەگێڕێتـەوە لـە پێغەمبـەرەوە ﷺ کەفەرموویـەتی: ((ان طـير الجنـة كامثـال البخت* ترعى في شجر الجنة))[٢٤٥] . واتە : ((باڵندەی ناو بەهەشت وەکو نموونەی ووشـترێکی مل درێژە دەنیشێتەوە ودەخوات لەسەر درەختی بەهەشت)).لە ڕیوایەتێکی تردا دەفـەرموێت : [((فيها (أي في الكوثر) طير أعناقها كاعناق الجزور*)) قال عمر : ان هذه لناعمة . قـال : ((اكلتُها أنعُم منها))] [٢٤٦] واتە : ((لە ناو ناوی کەوسەردا باڵندە هەیـە ملـی بەقـەدەر ملـی ووشترێك دەبێت)) ئیمامی عومەر فەرمووی ئا ئەوانە زۆر بەختەوەرن . پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((ئەوەی گۆشتی ئەو باڵندەیە دەخوات زۆر بەختەوەرتر و خۆشحاڵ ترە)) . لەڕیوایـەتێکی تـردا لە (موغیث کوڕی ئـسەلەمیەوە) دەفەرموێت ((اذا اشتهى الرجل الطائر دعاه فيجئ حتى يقع على خوانه* فيأكل من أحدجانبيه قديداً ومن الاخر شواءً* ثـم يعودكمـا كـان فـيطير))[٢٤٧] واتە: ((گەر پیاوێك حەزی لە پەلەوەرێك بێت بانگی دەکات و ئەویش دێت وە دەکەوێتـە سـەر سفرەکەی و پیاوەکەش لەلایەکی پەلەوەرەکە دەخوات بەووشکی ولایەکەی تری بەبرژاوی پاشـان پەلەوەرەکە وەکو یەکەم جاری لێ دێتەوە و دەفڕێت)) .

---

* البخت : هي الابل الخراسانية الطويلة العنق .

[٢٤٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٢١/٣) وقال محققه (١٣٣١١) : صحيح ، وقال المنذري ((الترغيب)) (٩٧٦/٤) رواه احمد باسنادٍ جيد ، و قال الحافظ العراقي في تخريج ((الاحياء)) (٥٢٤/٤) رقم (٤٢١٢) : رواه احمد باسناد صحيح، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٤٠) .

* الجزور : الابل .

[٢٤٦] اخرجـه: أحمـد (١٣٣٠٦) وقـال محققـه : اسـناده صـحيح ، والترمـذي ((الـسنن)) (٢٥٤٢) ، و النـسائي ((الكـبرى)) (١١٧٠٣) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٦٣) وفي ((المشكاة)) (٥٦٤١) .

* خوانه : مائدته .

* القديد : اللحم المجفف . الشواء : اللحم المشوي .

[٢٤٧] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٩٨/١٣) (٣٤٠٨١) ، وابـو نعـيم ((الحليـة)) (٦٨/٦) ، وابـن ابـي الـدنيا ((صـفة الجنة))) (١٠٤) ، وقال الشيخ الارناؤوط في تخريج ((جامع العلوم)) (٥٠/٢) : اثر مرسل صحيح .

لەڕیەایەتێکی تردا ئەبو ئومامەوە ﷺ دەفەرموێت : ((انّ الرجُلَ من أهل الجنة ليشتهي الطير من طيور الجنة ، فيقع في يده منفلقاً نضيجاً))[٢٤٨] واتە : ((پیاوێکی بەهەشتی حەز لەپەلەوەرێك دەکات لەپەلەوەرەکانی بەهەشت ، خێرا دێتە ناو دەستی یەوە بە پاککراوی و برژاوی)).

وە خوای گەورە هەر یەکێك لە بەهەشتیەکان هێزی سەد کەسی دەداتێ تا توانای خـواردن و خواردنەوەی هەبێت ، زەیدی کوڕی ئەرقەمەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((والذي نفس محمد بيده ، ان احدهم ليعطي قوة مئة رجل في المطعم والمشرب)) [٢٤٩].واتە: سوێند بەوەی کە گیانی محمدی بەدەستە هەر کەسێکی بەهەشتی توانای سەد کەسی دەدرێتێ لە خـواردن و خواردنـەوە)). پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرموێت : ((أهـل الجنـة يـأكلون ويـشربون ، ولايبولون ولا يتغوطون ولايمتخطون، ولايبزقون ، يُلهّمون الحمد والتسبيح كما يلـهمون النفس ، طعامهم لـه جـشاء* وريحهـم المـسك))[٢٥٠] واتـە : ((خـەڵکی بەهەشـت ئـەخۆن و ئەخۆنەوە بە بێ ئەوەی میز و پیسایی بکەن وتف ڕۆکەن و بەڵغـەم فـڕێ بـدەن و (سـبحان الله والحمد الله) دەڵێت وەك هەناسەدان ، خۆاردنەکەیان دەنگی تێربونی بەدوادا هەیە و بـۆ نەکـەی بۆنی میسکە)) لەڕیوایەتێکی تـردا دەفـەرموێت : ((... طعـامهم ذلـك جـشاء (ورشـح) كريح المسك ، يلهمون التسبيح (والتكبير) والتحميد كما تلـهمون الـنفس))[٢٥١] واتـە : ((دەخۆن تا تێر دەبن هەناسە و بۆنیان وەك بۆنی میسکە و (سبحان الله و الله أكبر والحمد الله) بێ ئەرك دەڵـێن وەك چـۆن هەناسـە دەدەن بـێ ئـەرك)) لـە ڕیوایـەتێکی تـردا دەفـەرموێت : ((...حاجتهم عرق يفيض من جلودهم مثل المـسك ، فـاذا الـبطن قـد ضـمر))[٢٥٢].واتـە:

---

[٢٤٨] اخرجه : ابن ابي الدنيا ، وقال محققوا ((الترغيـب والترهيـب)) (٥٥٠٨) : حـسن موقـوف ، وأورده الـشيخ الألبـاني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٤١) وسكت عنه.

[٢٤٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٦٧/٤) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) رقم : (٥٠٠٧) ، والبزار ((المسند)) (٣٥٢٢) ، وابن حبان ((الـصحيح)) (٧٤٢٤) وقـال محققـه : اسـناده صـحيح ، وصـحح اسـناده ايظـاً الحـافظ العراقـي في ((الاحيـاء)) (٥٢٤/٤) (٤٢١٠) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٢١٦/١٠) ورجال احمـد والبـزار رجـال الـصحيح ،وصـححه الـشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب))(٣٧٣٩) .

* جشاء : هي الصوت الذي يخرج من فم الانسان عند امتلاء معدته .

[٢٥٠] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٣٥) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم .

[٢٥١] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٣) .

[٢٥٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٦٧/٤) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٢٤) وقال محققه : اسناده صحيح.

((میز و پاشەڕۆیان نیه و دەبێت بە عەرەق ودەتکێت لەپێستیان وەکو بۆنی میسك و ناوسکیان بەتاڵ دەکاتەوە)).

خەڵکی بەهەشت ماندوو نابن لە ئامادەکرنی خواردنەنیان بەڵکو خزمەتکارەکان بۆیان ئامادە دەکەن لەناو قاپ و پێداویستی ئاڵتونیدا وەك خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٧١) ﴾ (الزخرف: ٧١) وەخەڵکی بەهەشت هەرگیز برسیان نابێت وەکو خوای گەورە بەئادەمی (عليه السلام) فەرموو : ﴿ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ (١١٨) ﴾ (طه: ١١٨) وەخواردنی بەهەشت هەمیشەییە و نەبڕاوەیە ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوا وَّعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ (٣٥) ﴾(الرعد: ٣٥) وە خەڵکی بەهەشت دڵخۆشن بەو خواردنەیان و چێژی لێ دەبینن خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (١٨) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (١٩) ﴾ (الطور: ١٨ – ١٩) باشترین کاتی خواردنی بەهەشتیەکان کاتی بەیانیان و ئێوارانە وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (٦٢) ﴾ (مريم: ٦٢) لە ئیبن و عەباسەوە رضي الله عنه گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**الشهداء على بارق نهر بباب الجنة في قبة خضراء ، يخرج اليهم رزقهم من الجنة بكرة وعشياً**)) [٢٥٣] واتە : ((شەهیدەکان لەسەر قەراغی ڕووبارێکن لای دەرگای بەهەشت لە گومەزێکی سەوز دان ڕزقیان بۆ دێت لە بەهەشتەوە بەیانیان و ئێواران)) وە ئەوەش بۆ ئەوەیە تا خەڵکانی بەهەشت بێزار نەبن لە زۆر خواردن و هەموو کاتەکانیان تەنها بەخواردنەوە بەسەر نەبن (والله أعلم).

---

[٢٥٣] اخرجه: احمد ((المسند)) (٢٦٦/١) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١٠٨٥٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (٧٤/٢) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، والطبري ((التفسير)) (٢٣٢٣) وجوّد اسناده الطبري ابن كثير ((تفسيره)) (٦٠٧/١) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٦٥٨) وقال محققه : اسناده قوي ، وحسّن اسناده السيوطي ((شرح الصدور)) (ص: ٢٣١)، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٣٧٤٢) ، وصحح اسناده الشيخ الارناؤوط في تعليقه على ((زاد المعاد)) (٩٢/٣).

شەرابی بەهەشت

خوای گەورە شەرابی پاك دەداتە بەهەشتەكانیان ، وەكو خوای گەورە دەفەرمویت : ﴿ عَٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ ﴾ (الإنسان: ٢١) وە هەروەها دەفەرمویت : ﴿ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ ﴾(الصافات: ٤٧) . واتە: ئەو شەرابانە كە بەهەشتیەكان دەیخۆنەوە پێی نارشێنەوە و نارەحەتیان ناكات، وەهەروەها لەئایەتێكی تردا دەفەرمویت : ﴿ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ ﴾ (الواقعة: ١٩) ئەو شەرابانە نەسەریان پێی دێشێت و نە سەرخۆش دەبن. وەهەروەها دەفەرمویت : ﴿ يَتَنَٰزَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ ﴾ (الطور: ٢٣) (واتە: عەقڵیان ناڕوات بەخواردنی ئەو شەرابە وتێك ناچێت تاكو قسەی پڕوپوچ بكەن و تاوان بكەن).

وەجاری واهەیە شەرابەكەیان كافوری تێكەڵ دەكرێت كەزۆر ساردەو بۆنێكی خۆشی هەیە وەكوخوای گەورەدەفەرمویت : ﴿ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ ﴾ (الإنسان: ٥) وەهەندێ جار بۆیان تێكەڵ دەكرێت لەگەڵ زەنجەبیل كەگەرم و بۆن خۆشە وەكو خوای گەورەدەفەرمویت : ﴿ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ ﴾ (الإنسان: ١٧) وەئەم تێكەڵ كردنە بۆ (اصحاب اليمين) وغەیری ئەوان و (المقربون) بێ تێكەڵ كردن دەیخۆنەوە ،وە ناوی ئەو سەرچاوەیە كە تێكەڵ بەو شەرابە دەكرێت تەسنیمە ،وەكو خوای گەورەدەفەرمویت : ﴿ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ ﴾(المطففين: ٢٧) وە دوا شەرابیان تێكەڵ بەمیسكی ڕووت دەكرێت وەكوخوای گەورە دەفەرمویت : ﴿ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾ (المطففين: ٢٥ – ٢٦) واتە: ئەو چاكخوازانە ئاو و شەرابێكیان دەدرێتێ كە دوورە لەغەش و تێكەڵە بەمیسك ، ئەبو دەرداء ﷺ لەوەسفی ئەو (رحيق مختوم)ەدا دەفەرمویت: ((ئەوە شەرابێكی سپی یە وەك زیو كۆتایی شەرابەكەیان پێ دێنن ، ئەگەركەسێكی خەڵكی دونیا دەستی تێبخات هیچ ڕۆح لەبەرێك نامێنێت لەسەر زەویدا كە بۆنی نەكات))[٢٥٤] .

---

[٢٥٤] انظر : مختصر ((حادي الأرواح)) (ص:١٧٥).

وەهەروەها ئەو شەرابە پاکە نسیبی ئەو باوەڕدارانە دەبێت کە لەدونیادا شەرابیان نەخواردۆتەوە ، ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕراویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من سرّه ان يسقيه الله عزوجل من الخمر في الاخرة فليتركه في الدنيا**))[٢٥٥] واتە: ((هەر کەسێك پێی خۆشە خوای گەورە لەشەرابی ڕۆژی دوایی بێ بەشی نەکات با لەدونیادا وازی لێ بهێنێت)) هەر کەسێك مەی بخواتەوە لەدونیاد و بچێتە بەهەشت بە پاداشتی چاکەکانی ئەوا لەبەهەشتدا نایخواتەوە ، عەبدوڵای کوڕی عومەر ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من شرب الخمر في الدنيا [ثم مات و هو يشربها] ولم يتب [منها] لم يشربها في الاخرة – وفي رواية – [حرّمها الله عليه في الاخرة] وان أدخل الجنة**))[٢٥٦] .واتە: ((هەر کەسێك شەراب (مەی) بخواتەوە لەدونیادا وە تۆبە نەکات و لەسەر ئەو کارە مرد بێت ئەوا لە ڕۆژی کۆتایدا نایخواتەوە هەرچەند بکرێتە ناو بەهەشتیش)).

لەناو بەهەشت دا ئاوی شیرین هەیە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَمَآءٍ مَّسۡكُوبٍ ﴿٣١﴾ ﴾ (الواقعة: ٣١) ئەبو ئومامە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**انّ الرّجل من أهل الجنة ليشتهي الشراب من شراب الجنة فيجئ الأبريق فيقع في يده فيشرب ثم يعود الى مكانه**))[٢٥٧] . واتە: ((یەکێك لە کەسانی بە هەشتی ئارەزووی یەکێك لە شەرابەکانی بەهەشت دەکات و سوراحی پەرداخەکە دێتەوە ناو دەستیەوە لێی نۆش دەکات و پاشان دەگەڕێتەوە جێگەی خۆی)). وەئەو شەرابەش کە دەیخۆنەوە هیچماندو بون وبێ تاقەتی پێوە نابینین . وە ئاویش لە باشترین خواردنەوەیان دەبێت ، سوهەیب ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە

---

[٢٥٥] اخرجه: الطبراني ((الاوسط)) و اسناده حسن – كما قال الحافظ العراقي ((تخريج الاحياء)) (٥٢٢/٤) رقم (٤٢٠١) ، وأخرجه ايضًا ابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٢٨) ، وقال ابن مسعود ﷺ : " الرحيق : أي الخمر ، و (محتوم) يجدون عاقبتها طعم المسك " . أخرجه : البيهقي (البعث) (٣٦١) ، وابن المبارك (١٥٢٢) ، وهناد ((هناد)) (٦٤) وقال محققه: رجاله ثقات.

[٢٥٦] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٠٠٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٣٧٤) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (١٤٨/٢) ،وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٣٨٤ –٢٦٣٤) ، وفي ((صحيح ابن ماجة)) (٢٧٣٩) واللفظ للبيهقي ، و الزيادة لعبد الرزاق (١٧٠٥٦) ، و احمد (٤٩١٦) وقال محققه : اسناده صحيح على شرطهما

[٢٥٧] أخرجه: ابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٣٢) باسناد جيد – كما قال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٥٥٠٢) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٢٨).

دەفەرمویّت : ((ان سید الاشربة في الدنیا والاخرة الماء ...)) [٢٥٨] واتە: ((و سەرووەری خواردنەوەکان لەدونیا ورۆژی کۆتایی دا ئاوە ...)) . وەخوای گەورە دەفەرمویّت : ﴿ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِي وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ فِيهَآ أَنْهَٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ...... ﴿١٥﴾ ﴾(محمد: ١٥) واتە : وێنەی ئەو بەهەشتەی کە خوای گەورە بڕیاری داوە بدرێت بە پارێزکاران ئەمەیە: چەندەها ڕووباری لە ئاوی تێدایە کە بەردەوام لەسەری دەڕوات وە سازگار و بۆن ورەنگ و تام نەگۆڕاوە .

حۆری عەین

لە تەواوێتی خۆشیەکانی ناو بەهەشت ئەوەیە کە خوای گەورە هاوسەر و حۆری دەبەخشێتە بڕواداران ، سەبارەت بەمانای بە ووشەی حۆری ، ئیمامی مجاهد دەفەرمویّت: **"الحور یحارُ فیها الطرف من رقة الحلل و صفاء اللون"** [٢٥٩] واتە: حۆری بەمانای سەرسوڕهێنەر هاتووە و ئەو ئافرەتەیە کە چاو توشی سەرسوڕمان دەکات لە ناسکی پۆشاکەکانی و پاکی ڕەنگەکەی.

وەحەسەنی بەصری (رحمه الله) دەفەرمویّت : **"الحور الشدیدة البیاض (أي: بیاض العین و الشدیدة) السواد (أي: سودا العین)** " [٢٦٠] . واتە: حۆری ناوە بۆ ئەو ئافرەتەی کە سپیەتی چاوی زۆر سپیە و ڕەشی گلێنەی چاوی زۆر ڕەشە.

وە ئەو سیفەتانەی کە حۆری لە ئافرەتانی دونیا جیا دەکاتەوە ، ئەمانەی لای خوارەوەیە:

١-ئەو حۆریانە زۆر پاکن :-

خوای گەورە دەفەرمویّت : ﴿ ......وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾ ﴾ (البقرة: ٢٥) . ئیبن و قەیم (رحمه الله) لە تەفسیری ئەو ئایەتەدا دەفەرمویّت : واتە: (ئەوانەی پاکن وە دوورن لە حەیز (واتە: خوێنی سوڕی مانگانە) ونیفاس (واتە: خوێنی پاش منداڵ بوون) و میز و پاشەڕۆ و تف و بەڵغەم و هەموو پیسی یەك کە لە ئافرەتی دونیادا هەیە لەگەڵ ئەوەشدا پاك کراونەتەوە لە هەرچی ڕەوشتی خراپ و سیفاتی ناشیاو هەیە وە زمانیشان دوورە

---

[٢٥٨] اخرجه: الحاكم ((المستدرك)) (٤/ ١٣٨) وصححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٥٩٠٤).

[٢٥٩] انظر: ((تفسير الطبري)) (٨١/٢٥) ، و ابن الأثير ((النهاية)) (٤٥٨/١).

[٢٦٠] انظر: ((تفسير الطبري)) (١٠٢/٢٧) ، وابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (٢٩٩).

لە قسەی پڕە و پوچ و بێ کەڵك وە پۆشاکەکانیشیان خاوێنە و لەپیسی و لەکەداری و پەڵە پاریزراوە)[٢٦١].

٢- جوانی یەکی بێ وێنەیان هەیە :-

(الحور) : واتا ئافرەتێکی گەنجی جوانی سپی پێستی چاو بەڵەکی گەورە لەگەڵ تۆخی سپیایی چاوی و ڕەشی قەترانی گلێنەی چاوی. خوای گەورە لەوەسفی ئەوانەدا دەفەرموێت : ﴿ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ ﴾(الرحمن: ٥٨) واتە : لە سپی پێستیاندا وەکو سپێتی یاقوت و سپێتی مەرجانن، وە خوای گەورەدیسان دەفەرموێت : ﴿ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ ٱلْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ ﴾ (الواقعة: ٢٢ – ٢٣).(واتە : لە سپی پێستیاندا وەك مرواری سپی پاریزراون).

ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر فەرموویەتی: ((... **ولو أن امرأة من أهل الجنة اطلعت الى أهل الارض لاضاءت مابينها**))[٢٦٢] واتە : ((گەر ئافرەتێکی بەهەشتی خۆی نیشانی خەڵکی سەر زەوی بدات نێوانی ئاسمان و زەوی ڕووناك دەکاتەوە)).

وە لە (فەرموودەیەکی لاوازدا) لە ئەبو سەعیدی خدرییەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ان الرجل ليتكئ في الجنة سبعين سنة قبل ان يتحول : ثم تأتيه امراة فتضرب على منكبيه ، فينظر وجهه في خدها أصفى من المرآة ... فَتُسلِّمُ عليه فَيَرُدَّ ويسألها من أنت ؟ فيقول : أنا من المزيد ((وانه ليكون عليها سبعون ثوباً ينفذها بصره حتى يرى مخ ساقها***))[٢٦٣] واتە : ((پیاوێك لە بەهەشت لەسەر جێگەکەی خۆی پاڵ

---

[٢٦١] ابن قيم الجوزية ((مختصر حادي الارواح)) (ص: ٢٠٤) ، وهومأخوذ من قول الامام مجاهد :حيث قال : " أي مطهرات من الحيض و الغائط و البول و المخاط و البُصاق و النُخام و الولد و المني". أخرجه : الطبري (١/١٣٧) ، وابن المبارك ((الزوائد)) (٢٤٣) ، والبيهقي ((البعث)) (٣٩٩) ، و ابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٢٨٥، ٢٩٢) و ابو نعيم ((صفة الجنة)) (٣٦٢) ، و هناد ((الزهد)) (٢٧) وقال محققه : اسناده صحيح.

[٢٦٢] اخرجه :البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٦) .

* مخ ساقها يعني صفاؤها: لون بشرتها ورقتها .

[٢٦٣] اخرجه :احمد ((المسند)) (٣/٧٥) (١١٧١٥) وقال محققه : اسناده ضعيف، وابويعلي ((المسند)) (١٣٨٦) ، وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٢٧٧) ، وقال الحافظ العراقي في تخريجه على ((الاحياء)) (٤/٥٢٥) رقم : (٤٢١٥) رواه ابويعلي باسناد حسن ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/٤١٩) : رواه احمد وابويعلي واسنادهما حسن ، وابن حبان (٧٣٩٧) وقال محققه اسناده ضعيف.وأوردته للعلم والاعتبار فقط.

دەداتەوە حەفتا ساڵ بە بێ ئەوەی ئاوڕبداتەوە، پاشان ئافرەتێك دێت بـۆ لای و دەسـت دەخاتـە سەر هەر دووشانی ، ئەویش سەیری ڕومەتی ئافرەتەكە دەكات خۆی دەبینێتەوە لە ڕومەتی دا چونكە ڕوومـەتی لـە ئاوێنـە بێگـەرد تـرە .... سـەلامی لێ دەكـات و ئـەویش وەلامـی سەلامەكەی دەداتەوە و پرسیاری لێ دەكات تۆ كێیت ؟ ئەویش دەڵێت : من لە و زیادەیەم كـە خوای گەورە پێی بەخشیویت: ((وە ئەو حۆریە پێستی سپی هەر دووقاچی دیار دەبێت گەرچـی حەفتا پۆشاكیشی لەبەردابێت ، وخاوەنەكەی دەیبینێت)).

وە لەئیبن و مەسعودەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...**على كـل زوجة سبعون حلة يرى مخ سوقهما من وراء لحومهما وحللهما ، كما يرى الشراب الاحمـر في الزجاجة البيضاء**))[٢٦٤] واتە: ((هەر یەكێك لەو حۆری عەینانە حەفتا پۆشـاكی تـەنكی ئاوریشمیان لەبەر دایە وئێسكی قاچی دیارە لە پـشتی گۆشـت و پۆشـاكەكانیانەوە وەك چـۆن شەرابی سور دیارە لە ناو شوشەی سپیدا))

٣- تەنها تەماشای مێردەكانی خۆیان دەكەن :

خـــوای گـــەورە دەفـــەرموێت : ﴿ فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرۡفِ لَمۡ يَطۡمِثۡهُنَّ إِنسٌ قَبۡلَهُمۡ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ ﴾ (الـرحمن: ٥٦) وە هــەروەها دەفــەرموێت : ﴿ وَعِندَهُمۡ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرۡفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ ﴾ (الـصافات: ٤٨) (مجاهد) دەفەرموێت : "واتە چاوەكانیان تەنها دەڕوانێتە مێردی خۆیـان ، وەهــەروەها نــەفس وڕۆح وبیریـان هــەر هــەمووی تــەنها لای مێــردی خۆیانــە"[٢٦٥]. وەهــەروەها خــوای گــەورە دەفــەرموێت: ﴿ حُورٌ مَّقۡصُورَٰتٌ فِي ٱلۡخِيَامِ ﴿٧٢﴾ ﴾(الـرحمن: ٧٢) واتــە: لەخێمــەكانی خۆیانــدا نیشتەجێن و نایەنە دەرو تەنها مێردی خۆیان دەبینن .

---

[٢٦٤] اخرجـه: الطبرانـي ((المعجـم الكـبير))(١٠٣٢١-٨٨٦٤)، والطبرانـي ((المعجـم الاوسـط)) رقـم (٩١٩) ، وعبـدالرزاق (٢٠٨٦٨)، ابن المبارك (٢٦٠) ، والبيهقي ((البعث)) (٣٧٠) ،والبزار ((المسند)) (٣٥٣٦) ، وقـال المنـذري ((الترغيـب والترهيب)) (٣/٩٨٠) : رواه الطبراني باسناد صحيح ، والبيهقي باسناد حسن ، وقـال ابـن قـيم ((حـادي الارواح)) : ((مختصر حادي الارواح)) (ص: ١٨٨) : اسناده على شرط الصحيح ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/ ٤٧١) : رواه الطبراني ((الاوسط)) واسناد ابن مسعود صحيح ، وقال الحافظ الضياء : هذا على شرط الصحيح — نقله عن ابن كثير ((نهاية البداية)) (٢/ ٣٢٥) ، وحسنه الارناؤوط ((شرح السنة)) (٤٣٧٤) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٤٥).

[٢٦٥] أخرجه : الطبري ((التفسير)) (٩٢/٢٧) ، وهناد ((الزهد)) (١٧/١٦) وقال محققه : اسناده صحيح.

٤-حۆریەکان هەموویان گەنجن :

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ ﴾(النبأ: ٣٣) واتە: هەموویان لاون و یەك تەمەنن کە سی وسێ ساڵن .

٥-حۆریەکان مێردەکانی خۆیان زۆر زۆر خۆش دەوێت :

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ ﴾(الواقعة: ٣٧) (عرباً) سەعید کوڕی جوبەیر (رحمە الله) دەفەرموێت : "واتە: زۆر زۆر شەیدای مێردەکانیانن و زۆریان خۆش دەوێن "[٢٦٦] و هەر لەدونیادا پشتیوانی لێ دەکەن تا ئەو کاتەی لەبەهەشت پێی دەگەن. وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((**لا تؤذي امراءة زوجها في الدنيا الا قالت زوجته من الحور العين : لاتؤذيه قاتلك الله فانما هو عندك دخيل يوشك أن يفارقك الينا**))[٢٦٧] واتە : ((هەر ئافرەتێك ئازاری مێردەکەی بدات لە دونیادا، ئەوا ژنەکەی خۆی لە حۆریەکانی بەهەشت هەڵدەداتێ ودەڵێت: ئازاری مەدە خوا بتکوژێت ئەوە ئەمانەتێکە لای تۆ نزیکە لێت جیا بێتەوە وبگاتە لای ئێمە)).

٦-حۆریەکان هەر هەموویان کچن :

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ ﴾(الواقعة: ٣٦) واتە: بەکچێنی دروستمان کردوون وە لەئایەتێکی تردا دەفەرموێت : ﴿ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٥٦﴾ ﴾ (الرحمن: ٥٦) واتە : کەس نەچووەتە لایان پێشتر نە لە ئینس و نە لە نەجنۆکە . وە لەئەبو هورەیرەوە ﷺ دەفەرموێت : ((**قيل له (أي للنبي ﷺ) انطأ في الجنة ؟ قال : [نعم والذي نفسي بيده دحماً دحماً* فاذا قام عنها رجعت مطهرة بكراً]**))[٢٦٨] واتە : ((بە پێغەمبەر ﷺ

---

[٢٦٦] أخرجه : الطبري ((التفسير)) (١٨٦/٢) ، وهناد ((الزهد)) (٣١) وقال محققه : اسناده حسن.

[٢٦٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٤٢/٥) ، وابن ماجة ((السنن)) رقم (٢٠١٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٧٣) .

* دحماً دحماً : أي وطئاً بعد وطئاً .

[٢٦٨] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٠٢) ، وقال محققه اسناده حسن ، واخرجه البزار (٣٥٢٤) ، والطبراني ((الكبير)) (٧٤٧٩) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب))(٣٧٣٩).

ووترا لە بەهەشت دا جووت بوون هەیە ؟ پێغەمبەرﷺ فەرمووی [بەڵێ سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە جار لەدوای جار هەیە وهەر پاك دەبنەوە و دەبنەوە بەکچ])).

لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**ان الرجل من أهل الجنة ليعُطى قوة مائة رجل في الاكل والشرب والشهوة والجماع ...**))[٢٦٩] واتە : ((پیاوێکی بەهەشتی توانای سەد پیاوی دەدرێتێ لە خواردن و خواردنەوە وئارەزوو و جووت بوون لەگەڵ ئافرەتدا)) . لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**قيل : يارسول الله هل نصل الى نسائنا في الجنة ؟ قال : [ان الرجل ليصل في اليوم الى مائة عذراء][ان أصحاب الجنة في شغل فاكهون]**))[٢٧٠] واتە : ((پرسیار کرا لە پێغەمبەر ﷺ ئایا ئێمە دەچینە لای ئافرەتەکانمان لە ناو بەهەشت دا ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی :[پیاوێکی بەهەشتی لە ڕۆژێکدا دەتوانێت لەگەڵ سەد کچ دا جووت ببێت] [خەڵکانی ناو بەهەشت لە خۆشی و ئارەزووەکانیان دا کاتی خۆیان بەسەر دەبەن])).

لەڕیوایەتەکەی ئەنەسداﷺ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**[يعطى المؤمن كذا وكذا من الجماع]قيل : يارسول الله أويطيق ذلك ؟ قال : يعطى قوة مائة**))[٢٧١] واتە : (([پێغەمبەر ﷺ فەرمووی توانای ئەوەندە وئەوەندە دەدرێت بە بڕوادار بۆ جووت بوون] ووترا : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئایا بڕوادار ئەوەندە دەتوانێت ؟ فەرمووی : [توانای سەد پیاوی پێ دەدرێت])).

٧-ئەو حۆریانە خوڕەوشت جوانن :

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ فِيهِنَّ خَيۡرَٰتٌ حِسَانٞ ﴿٧٠﴾ ﴾(الرحمن: ٧٠) واتە: خوڕەووشت و هەڵس وکەوت و ڕوخساریان لەو پەڕی جوانیدایە ..

٨-بۆنیان زۆر خۆشە :

---

[٢٦٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٦٧/٤) ، والدارمي في ((السنن)) (٢٨٢٥) ، والطبراني (٧٤٧٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٦٢٧) .

[٢٧٠] اخرجه : ابو نعيم ((صفة الجنة)) (١٦٩/١) والطبراني ((الصغير)) (٧٩٥) ،والبزار (٣٥٢٥) ، وصحح اسناده الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٣٦٧)، وصححه ابن القيم والضياء – كما قال ابن كثير في ((تفسير القران العظيم)) (٨١/٦) .

[٢٧١] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٥٣٦) وقال صحيح غريب، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي))(٢٠٥٩).

ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی : ((... **ولـو أن امـرأة مـن أهل الجنة اطلعت الى أهـل الارض لاضـاءت مابينهمـا ولملأتـه ريحـاً**))[٢٧٢] واتـە : ((گـەر ئافرەتێکی بەهەشتی خۆی نیشانی خەڵکانی سـەر زەوی بـدات نێـوانی زەوی وئاسمـان ڕوونـاك دەکاتەوە و بۆن خۆشی دەکات)) .

٩-ئەو حۆریانە خشڵ وئاڵتونی جوانیان هەیە کە زیاتر قەشەنگ و ڕازاوەیان دەکات :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...**ولنصفيها على رأسها خير مـن الـدنيا ومافيهـا**))[٢٧٣] واتە: ((تەنها سەر پۆشـەکەی سـەری چـاکترە لـە دونیـا ولەوەشـی کەتیایدایـە هەیـە)) لـە ڕیوایەتێکی تردا [((... **ولنصيف امراءة من الجنة خير مـن الـدنيا ومثلـها معهـا**)) **قـال : قلت : يارسـول الله ومـا النـصيف ؟ قـال : ((الخمـار))))**][٢٧٤] واتـە : ((سەرپۆشـی ئافرتێکی بەهەشـتی باشـترە لـە دوو ئەوەنـدی دونیـا)). ئـەبو هـورەیرە ﷺ فـەرمووی ئـەی پێغەمـبەری خوا ((نـصیف)) چـی یـە؟ فـەرمووی ((سەرپۆشـە)). لـە ڕیوایـەتێکی تـردا لـە ئەنەسەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... **ولتاجها على رأسها خير من الدنيا وما فيها**))[٢٧٥] . واتە : ((ئەو تاجەی لەسەریەتی باشترە لـە دونیـا و لەوەشـی کـە لـە دونیادا هەیە)).

وە لە ئەبو سـەعیدەوە ﷺ گێڕدراوەتـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((... **وانـه ليكون عليها سبعون ثوباً ادناها مثل النُعمان من طوبى فينفذها بصره حتي يرى مخ سـاقها مـن وراء ذلـك ، وان عليهـا التيجـان ، وان ادنـى لؤلـؤة عليهـا لتـضي مـابين المـشرق والمغرب**))[٢٧٦] واتە : ((ئەو حۆریە حەفتا پۆشاکی لەبەر دایە کەمترینیان وەکو گـوڵی سـوور

---

[٢٧٢] اخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٦).

[٢٧٣] اخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٦).

[٢٧٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٨٣/٣) واسناده جيد كما قال المنذري ((الترغيب)) (٤٧١/٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٩٧٨) ،و((صحيح الترغيب))(٣٧٦٧) .

[٢٧٥] أخرجه: الطبراني ((المعجم الاوسط)) (١٢٧٥)، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد))(١٠/ ٤١٨) :اسناده جيد .

[٢٧٦] أخرجه: احمد ((المسند)) (٣/ ٧٥) (١١٧١٥) وقال محققه:اسناده ضعيف ، وابويعلي ((المسند)) (١٣٨٦) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٨٧٦٢) رواه أحمد و أبويعلى والسنادهما حسن، وقـال الحـافظ العراقـي : ((المغـني)) (٤٢١٥): رواه: أبويعلى باسناد حسن ، وأخرجه ايضاً : ابن حبان (٧٣٩٧) وقال محققه : اسناده ضعيف . واورده للعلم فقط..

(شقائق النعمان)ـە کە لە درەختی (طوبا)یە ئەو کەسە ئێسکی قاچی دەبینێت لەسەر و ئەو حەفتا پۆشاکەوە ، وە تاجیان لەسەر دایە کە بچوکترین مرواری تاجەکەی نێوان ڕۆژهەلات و ڕۆژئاوا ڕووناک دەکاتەوە)).

پێشوازی کردنی حۆریەکان

لە فەرموودەکاندا هاتووە کە حۆریەکان پێشوازی لە مێردە موسڵمانەکانیان دەکەن لە دونیاشدا لەو کاتەی کە گیانی دەردەچێت لە لاشەی ، وەکو لەو هاوەڵە ئەعرابییە کۆچکارە ڕوویدا کە لەیەکێ لەجەنگەکاندا شەهید بووە ، وە پێغەمبەر ﷺ هاتە لای جەنازەکەی وەدڵخۆش بوو پاشان پشتی تێکرد ، وەهۆی پشت تێکردنەکە ئەوە بوو کەفەرمووی :
((... وأما اعراضي عنه فان زوجته من الحور العين ألان عند رأسه))[٢٧٧] واتە : ((بۆ یە لە تەرمەکەی ڕووم وەرگێڕا چونکە ئائێستا هاوسەرەکەی لە (الحور العين) لای سەریەوەیەتی)). وە پێغەمبەر ﷺ بە شەهیدێکی تری فەموو: ((فقد رأيتُ زوجته من الحور العين نازعتُه جُبةٌ له.....))[٢٧٨] واتە: بینیم هاوسەرکەی لە (الحور العين) دەرچووە سەر تەرمەکەی و خۆی نزیك دەکردەوە لە پۆشاك و جوبەکەی .

وەسەبارەت بەم باسە ئیمامی (موجاهید) لە تابیعی بەڕێز یەزیدی کوڕی شەجەرەﷺ دەگێڕێتەوە کە سەبارەت بە شەهید فەرموویەتی: " ... وتنزل إليه زوجتاه من الحور العين يمسحان التراب عن وجهه، ويقولان : قد آن لك ، ويقول : قد آن لكمان..." [٢٧٩] .
واتە: شەهید هەر دوو هاوسەرەکەی لە (حور العين) دادەبەزنەلای و ڕوخساری لە تۆزوخۆڵ پاك دەکەنەوە وە پێی دەڵێن : ئێستا کاتی خۆتە ، ئەویش پێیان دەڵێت : ئێوەش ئێستا کاتی خۆتانە ...)) .وەهەروەها فەرموودەکان ڕوونیان کردۆتەوە کە دواهەمین کەسی موسوڵمان لەناو

---

[٢٧٧] أخرجه: البيهقي ((شعب الايمان)) رقم (٤٣١٧) باسناد حسن ، كما قال المنذري ((الترغيب والترهيب)) برقم: (٢٠٥٩)، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣٨٢).

[٢٧٨] أخرجه: الحاكم (٩٣/٢) وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣٨١).

[٢٧٩] أخرجه: البيهقي (البعث و النشور)) (٥٦٢) ، والبزار (١٧١٤) ، وهناد ((الزهد)) (١٦١) وقال محققه : اسناده صحيح، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣٧٧).

جەهەنەم دێتەدەرەوە و دەچێتە ناو بەهەشتەوە چۆن حوریەکەی خۆشحاڵە و پێشوازی دەکات لەو مێردە موسڵمانەی . لەئیمامی عەلی یەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... ثم ينطلق غلام من اولئك الولدان الى بعض أزواجه من الحور العين ، فيقول : قد جاء فلان باسمه الذي يُدعى به في الدنيا ، فتقول : أنت رأيته ؟ فيقول : أنا رأيته وهو ذا باثري فيستخف احداهنّ الفرح حتى تقوم على اسكُفة بابها ...))[٢٨٠] واته : ((یەك لە خزمەت کارەکانی کۆشکەکانی دەڕوات (واتە: دوای ئەوەی هەمووان دەچن بۆ پێشوازی ئەو خاوەن بەهەشتە موسوڵمانە دونیا) یەکێك لەو خزمەتکارانە دەگەڕێتەوە بۆ ماڵەوە بۆلای حۆری عەینەکان بۆ ئەوەی هەواڵی گەیشتنی مێردەکەی پێ ڕاگەیەنێت و بەحۆری عەینەکە دەڵێت: ئەوا فلاڵن کەس گەیشتە ئێرە بەو ناوەی کە لەدونیادا بانگی لێ کراوە ، ئەویش دەڵێت تۆ بەچاوی خۆت بینیت ؟ ئەویش دەڵێت: بەڵێ من بینیم و ئێستا دەگاتە ئێرە حۆریەکە ئەوەندە بەجۆش و پەرۆشە بۆ بینین وگەیشتنی مێردی لەوێدا هەڵدەستێ و دەچێتە بەردەگاو دەوەستێ)). لە ریوایەتێکی تردا لەئەبو سەعیدی خدریەوە ﷺ دەفەرموێت: ((... ثم يدخله الله الجنة فيدخل عليه زوجتاه من الحور العين " فيقولان : الحمد لله الذي أحياك لنا وأحيانا لك ...))[٢٨١] واته : ((پاشان خوای گەورە ئەو بڕواداره دەخاتە ناو بەهەشتەوە و دوو حۆری عەین لە خێزانەکانی دێنە لای و پێی دەڵێن سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە تۆی بۆ زیندوو کردینەوە و ئێمەشی بۆ تۆ زیندووکردەوە ...)).

---

[٢٨٠] أخرجه: الطبري ((التفسير)) (٢٣٣١٧) ، وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٨) موقوفاً ، والبيهقي ((البعث)) (٢٤٦) ، وابن أبي شيبة (٣٣٩٩٣) و أبونعيم ((صفة الجنة)) (٢٨٠-٢٨١) ، وابن كثير ((نهاية البداية)) (٢/١٢٦) ، وقال الحافظ ابن حجر ((المطالب العالية)) (٤٥٩٢) : هذا حديث صحيح وحكمه حكم المرفوع اذ لا مجال للرأي في مثل هذا ،وقال البوصيري ((اتحاف الخيرة المهرة)) (١٠٢٠٨): رواه اسحاق بن راهوية بسند صحيح وحكمه حكم المرفوع ، و اقره السيوطي في ((الدر المنثور)) (٧/٢٦٣) ، و ضعفه الشيخ الالباني في ((ضعيف الترغيب)) (٢١٨١) ، و ((الضعيفة)) (٦٧٢٤) ، واوردته للعلم و الا عتبار فقط.

[٢٨١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/٢٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٥٥٧) .

ژمارەی حۆرییەکان

لەفەرمووده (صحيح)ەکاتدا هاتووە هەر پیاوێك لەبەهەشت دا دوو هاوسەری حۆری هەیە وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...لكل واحد منهم زوجتان ...))[٢٨٢] واتە : ((هەر یەکێك لە بەهەشتیەکان دوو هاوسەری هەیە لە حۆری عەین)) وە لە ئیبن مەسعودەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... لكل رجل منهم زوجتان من الحور العين... ما فيها من أعزب))[٢٨٣] واتە : ((هەموو پیاوێکی بەهەشتی دوو هاوسەری حۆری هەیە و بێ ژن و مێرد لەبەهەشتدا نیە)). بەڵام شەهید حەفتاو دوو هاوسەری لە حۆری عەین هەیە ، لە میقدامی کوڕی معدیەکروبەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((للشهيد عند الله ست خصال: ...ويزوج اثنتين وسبعين زوجة من الحور العين ...))[٢٨٤] واتە : ((شەهید لای خوا شەش شتی بۆ هەیە ...وە حەفتاودوو حۆری دەکرێتە هاوسەری)).

وە لە فەرموودەیەکی (صحيح)دا هاتووە کە هاوسەرەکانی خاوەن باوەڕ لە حۆری عەین زۆر لەوە زیاترە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ان للمؤمن في الجنة لخيمة من لؤلؤة واحدة مجوفة طولها ستون ميلاً ، فيها أهلون يطوف عليهم المؤمن فلا يرى بعضهم بعضاً))[٢٨٥] واتە : ((خاوەن باوەڕ لەبەهەشت دا خێمەیەکی هەیە لە مرواری ناو بۆش درێژی یەکەی شەست میلە ، پڕە لە هاوسەری بڕوادار و بەسەریاندا دەگەڕێت و هیچ یەکێکیان ئەوی تر نابینێت)).

---

[٢٨٢] اخرجه: الترمذي ((السنن))(٢٥٣٧) وقال حديث صحيح،وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح السنن الترمذي)) (٢٠٦٠).

[٢٨٣] اخرجه :احمد ((المسند)) (١٠٥٩٣) وقال محققه الشيخ الارناؤوط :اسناده صحيح على شروطهما ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١٠٣٢١) ، والترمذي ((السنن)) (٢٦٥٤) مختصرا ، والبزار ((المسند)) (٢٨٥/١) ، و الطبراني ((المعجم الاوسط)) (٤٨٠) ، وقال الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٤١١/١٠) رواه الطبراني في ((الاوسط)) واسناده صحيح.

[٢٨٤] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (١٧٢٨) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح السنن الترمذي)) (١٣٥٨) ، و((احكام الجنائز)) (٣٥).

[٢٨٥] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٤٣) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٨) واللفظ له ، وفي رواية ((والذى نفسي بيده أن الرجل ليفي في اليوم الواحد الى مائة عذراء)) واتە: سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە پیاوێك دەتوانێت ڕۆژی سەد جار بچێتە لای ئەوئافرەتانە و هەر دەبنەوە بە کچ)) اخرجه:البزار ((كشف)) (١٩٨/٤) ، وقال الشيخ مقبل الوادعي في ((الصحيح المسند)) رقم (١٣٩٨) حديث صحيح.

لە ڕیوایەتەکەی ئیبن و مەسعوددا ﷺ لـە بەسـەرهاتی دواهـەمین کـەس کـە دەچێتە نـاو بەهەشت پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((...**فینطلق أمامه حتى يفتح له القصر ... وهـو مـن درّة مجوفة سقائفها وأبوابها وأغلاقها ومفاتيحها منها تستقبله جوهرة خضراء مبطنـة بحمـراء فيها سبعون باباً كل باب يفضي الى جوهرة خضراء مبطّنة ، كل جوهرة تفـضي الى جـوهرة على غير لون الاخرى في كل جوهرة سرر وأزواج ووصائف أدنـاهن حـوراء عينـاء عليهـا سبعون حلة يرى مخ ساقها من وراء حللها ...**))[٢٨٦].

واته : ((خزمەت کارەکە دەڕوات لە پێش خۆیەوە تـاکو دەرگـای کۆشـکەکەی بـۆ دەکاتـەوە ...کە سەقف و دەرگاو کێلون و کلیلە کانی لە گەوهەری ناوبۆش دروست کراوە وەلە پێـشیەوە ژوورێکی گەوهەری سەوزی ناو سورە کە حەفتا دەرگای تیایە .... وە لە هەموو ژوورێکدا کەل وپەل و خزمەتکار و خێزانی خۆی تیایە کە مترینیان حۆریەکی چـاوبەڵەکە و مـۆخی ئێـسقانی قاچی دیارە لە پشتی حەفتا بەرگ لە پۆشاکەکانی)).

گۆرانی ووتنی حۆریەکان

پێغەمبەر ﷺ ڕوونی کردۆتەوە کە حۆری عەینـەکان لـەناو بەهەشـت دا بەخۆشـترین دەنـگ گۆرانی بۆ مێردەکانیان دەڵێن بە دەنگێك کە هیچ کەسێك گـوێی لـێ نـەبووە ، وەکـو خـوای گەورە دەفەرمویت:﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمۡ فِي رَوۡضَةٖ يُحۡبَرُونَ ١٥ ﴾ (الروم: ١٥) . (**یەحیای کوڕی کثیر**) دەفەرمویت لە تەفـسیری ئـەو ئایەتـەدا: " واتـە : گـوێ گرتن بۆ گۆرانی لەناو بەهەشت دا " [٢٨٧] .

وە لە ئیبن وعومەرەوە ﷺ گێڕدراوەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**ان أزواج أهـل الجنة ليغنّين أزواجهن باحسن أصوات ماسمعها أحد قط وان مما يغنين :**

---

[٢٨٦] اخرجه:الطبراني ((المعجم الكبير)) (٩٧٦٣) ، والحاكم في ((المستدرك)) (٣٧٦/٢) وصححه ووافقه الذهبي، وصححه الشيخ الالباني في ((مختصر العلو)) (ص:١١٠) ، و((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) (ص: ٢٦٤).

[٢٨٧] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٣٤٠١٠) ، والترمذي (٢٥٦٥) ، والطبري (١٩٢١) ، وابونعيم ((الحلية)) (٩٦/٣) ، وابن المبارك ((الزهد)) (٢٣٤) ، وابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٢٥٧)، و البيهقي ((الشعب)) (٤٠٩) ، وهناد ((الزهد)) (٤) و قال محققه : اسناده صحيح .

نحن الخيرات الحسان

أزواج قـوم الـكرام

ينـظرن بقـرة اعيـان))

واتە : ((حۆری عەینەکان کە هاوسەری مێردەکانیانن لەناو بەهەشت دا بـە خۆشـترین دەنـگ گۆرانی دەڵێن بۆ مێردەکانیان کە هیچ کەسێك گوێی لێ نەبووە وەئەوەی کە دەیلێن :

ئێمـە بـاشتریـن ئـافرەتـانین

خـــێزانی قـــەومی ڕێزگیراوانین

بەچاوی ڕەزامەندی بۆیان دەڕوانین

وە هەروەها لەو گۆرانیانەیاندا دەڵێن :

نحن الخالدات فـلا يمتنـه

نحن الامنـات فـلايخفنـه

نحن المقيمات فلا يظعنه*))[٢٨٨]

واتە: ئێمەیـــن هـــەر دەژیـــن و نـــامـــرین

ئێمـــەین هـــەر هێـــوریـــن و نـــاتـــرسین

ئێمەین هەر نیشتەجێین ولێرە دەرناکرێین))

وەگۆرانی حۆریەکان (سبحان الله والحمد لله)یە و بەدوورە لە بەکارهێنانی هەموو جۆرە جوزە لەو ئامێرێك - والله اعلم - ئەبو ئومامە ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ما من عبد يدخل الجنة الاّ ويجلس عند رأسه وعنـد رجليـه ثنتـان مـن الحـور العـين ، يغنيانـه باحـسن صـوت سمعـه الانـس والجـن ، ولـيس بمزمـار شـيطان* ولكـن بتحميـد الله

---

* فلايضعنه : لا يسافرن ولايخرجن .

[٢٨٨] اخرجه : الطبراني ((المعجم الصغير)) (ص: ١٥٢) رقم (٧٣٤) ، وقال الهيثمي في ((المجمع الزوائد)) (١٠/٤١٩) : رجاله رجال الصحيح ، وابو نعيم ((صفة الجنـة)) (٤٣٢) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٥٦١) ، وفي ((الروض)) (٤٩٦) .

* مزمار الشيطان : أي بغير الات العزف .

وتقديسه))[٢٨٩]. واته : ((هەر بەندەیەك كە دەچێتە بەهەشتەوە لە لای سەریەوە ولای قاچیەوە دووحۆری عەین دادەنیشن و بەچاكترین دەنگ گۆرانی بۆ دەڵێن كە مرۆڤ و جنۆكە بیستبێتیان و دوورە لە ئامێر و جوزەڵەی شەیتان وە گۆرانیەكانیان سوپاس و بە پیرۆز زانینی خوایە)).بەڵام ئەم فەرموودەیە زۆر (**ضعیف**)ە و تەنها بۆ زانیاریت هێناومە.

زۆرێك لە حۆریەكان لەسەر هەر دوو قەراغی ڕووبارێكن بە درێژای ناو بەهەشت گۆرانی دەڵێن ، ئەبو هوریرە ﷺ دەفەرموێت: ((**إنّ في الجنة نهرا طولُ الجنة ، حافتاه العذاري ، قيام متقابلاتٌ يُغنين باحسن أصواتٍ يسمعُها الخلائق ، حتى مايرون أنَّ في الجنة لذةً مثلها . قيل: يا أبا هريرة و ماذاك الغناء؟قال ان شاء الله التسبيح و التحميد والتقديس و ثناءٌ على الرَّب عزوجل**))[٢٩٠].واته: لەبەهەشتدا ڕووبارێك هەیە بە درێژای ناو بەهەشت ، لەسەر هەر دوو كەنارەكەی حۆری هەیە و لەڕووی یەكدا بە پێوە وەستاون وگۆرانی دەڵێن بەچاكترین دەنگێك كە هەموو بونەوران دەیبیستن تا وا دەزانن هیچی ترنییە لە بەهەشتدا لەوە خۆش تربێت ، ووترا: ئەی ئەبوهوڕیرە لە گۆرانیەكانیاندا چی دەڵێن ؟ فەرمووی لە گۆرانیەكانیاندا سوپاس و پاكی و پیرۆزی و ستایشی خوای گەورە دەكەن. وە ئەو مژدەیەش (واتە: گوێ بیستیوونی گۆرانیەكانی بەهەشت) بۆ ئەو كەسانە دەبێت كە لە دونیادا خۆیان لە گۆرانی و مۆسیقا بە دوور گرتووە لەبەر ڕەمەزاندی خوا ، وەك (محمد بن المنكدر) (رحمه الله) دەفەرموێت: "**بلغني إن الله عزوجل يقول يوم القيامة : أين عبادي الذين كانوا ينزهون أنفسهم واسماعهم عن اللهو ومزا مير الشيطان : آحلوهم رياض المسك و أخبروهم أني قد أحللتُ عليهم رضواني**"[٢٩١] واته: بۆیان گێڕاوینەتەوە كە خوای گەورە لە ڕۆژی كۆتاییدا دەفەرموێت: لە كوێن بەندەكانی من ئەوانەی نەفس و گۆی خۆیان پاك ڕاگرتووە لە گاڵتە و گەپ و جوزە لەی شەیتان، ئەوانە نیشتەجێی باخەكانی میسك بكەن و پێیان ڕاگەیەنن كەمن لەوان ڕازیم.

---

[٢٨٩] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٧٤٧٨) باسناد حسن كما قال الحافظ العراقي ((المغني)) (٥٢٦/٤) رقم (٤٢٢٢)، وابو نعيم ((صفة الجنة)) (٤٣٤) ، و البيهقي ((البعث)) (٤٢١)، وقال الشيخ الألباني في ((ضعيف الترغيب)) (٢٢٣٢): ضعيف جداً، واوردنا الحديث لاعتيبار فقط.

[٢٩٠] أخرجه: البيهقي ((البعث و النشور))(٤٢٥)، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٧٥١).

[٢٩١] أخرجه : ابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (٢٦) ، وأبونعيم ((الحلية)) (١٥١/٣) ، و الدينوري ((المجالسة)) (١٣٣٠) وقال محققه : اسناده صحيح.

خێزانی باوەڕداران لەدونیا وڕۆژی کۆتایی دا

هاوسەری باوەڕدار لەدونیادا لەگەڵ مێردەکەیدا دەچێتە بەهەشتەوە ، و خۆش گوزەرانن خوای گەورە شێوە ورووخساری ئەو ئافرەتانە دەگۆڕێت بۆ حۆری عەین و لەوان جوان تریش دەبن، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ أَنتُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ تُحۡبَرُونَ ﴿٧٠﴾ ﴾ (الزخرف: ٧٠) (واتە : خۆتان وژنەکانتان بچنە ناو بەهەشت) .وەهەروەها دەفەرموێت : ﴿ هُمۡ وَأَزۡوَٰجُهُمۡ فِي ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلۡأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ ﴾(یس: ٥٦) واتە : خۆیان وژنەکانیان لەژێر سێبەردا ولەسەر جێگاکانیاندا پاڵ دادەنەوە ، وەهەروەها دەفەرموێت : ﴿ إِنَّآ أَنشَأۡنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلۡنَٰهُنَّ أَبۡكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتۡرَابًا ﴿٣٧﴾ ﴾(الواقعة: ٣٦ - ٣٧) (واتە : دروستیان دەکەینەوە دروست کردنەوەیەکی جیاواز لە ژیانی دونیا کە توشی فەوتان نابێت جارێکی تر ، دروستمان کردوون هەموو کچن و هاوتەمەنن). پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت ((هنّ عجائزكم العُمّش الرُمّص)) [٢٩٢] واتە : ((ئەوانە پیرێژنە لاوازە پەك کەوتووە چاو ڕیپۆقاویەکانی دونیان)) .

وە لە عائیشەوە(رضي الله عنها) دەفەرموێت : ((ئافرەتێکی ئەنصاری هات بۆ لای پێغەمبەر ﷺ ووتی داوا بکە لە خوا تا من بکاتە ناو بەهەشت ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : [((يا ام فلان)) ان الجنة لايدخلها عجوز))] واتە : ((ئەی دایکی فلان کەس پیرێژن ناچێتە بەهەشت)) ئافرەتەکەش ڕۆیشتوو و دەستی کردە گریان، پێغەمبەر ﷺ بانگی کردەوە وپێی فەرموو : [پیر بە پیری ناچێتە بەهەشت ((خوای گەورە ئەگەر وویستی لێ بێت بیانکاتە بەهەشت دەیانکاتەوە بەکچ . وەك خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ إِنَّآ أَنشَأۡنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلۡنَٰهُنَّ أَبۡكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتۡرَابًا ﴿٣٧﴾ ﴾(الواقعة: ٣٥ - ٣٧)[٢٩٣]. وەهەروەها وەکو پێغەمبەر ﷺ بەعائیشەی فەرموو : [((أما ترضين أن تكوني زوجتي في الدنيا والاخرة)) [٢٩٤] واتە : ((ئایا ڕازی نابیت

---

[٢٩٢] اخرجه: الترمذي ((السنن)) (٣٢٩٦)، والطبري ((١٨٥/٢٧)) ، وابو نعيم في ((صفة الجنة)) (٣٩٠) وحسنه محققه لطرقه.

[٢٩٣] اخرجه : الترمذي ((الشمائل المحمدية)) (٢٠٥) ، والبغوي ((معالم التنزيل)) (١٩٢/٨) ، وحسنه الشيخ الالباني بطرقه وشواهده في ((مختصر الشمائل)) (٢٠٥) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٩٨٧) ، وفي ((غاية المرام)) (٣٧٥) .

[٢٩٤] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (١٠/٤) ، وصححه الشيخ الالباني ((السلسلة الصحيحة)) (٢٢٥٥).

کە تۆ خێزانم بیت لەدەنیا و لەڕۆژی کۆتایشدا)) ئەویش فەرمووی : بەڵێ ، وە پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : [کەوابوو تۆ خێزانی منیت لە دونیا و لە ڕۆژی کۆتایشدا)). وە ئافرەتی موسوڵمان بۆ دوا مێردی دەبێت کە لە دونیادا لەگەڵی ژیاوە ،پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ایما امرأة توفي عنها زوجها فتزوجت بعده فهي لآخر أزواجها)) [٢٩٥] واتە : ((هەر ژنێك مێردەکەی بمرێت و دوای ئەو شووبکاتەوە بۆ دوا مێردی دەبێت لە بەهەشت دا)).

چاکترینی ئافرەتانی دونیا لە بەهەشتدا چوار ئافرتن وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد ، وفاطمة بنت محمد ، واسية بنت مزاحم أمراة فرعون، ومريم ابنة عمران)) [٢٩٦] واتە : ((باش ترین ئافرەتانی بەهەشت خەدیجەی کچی خولەیدە وفاطمەی کچی محمد ﷺ و ئاسیای کچی مزاحمی (ژنەکەی فیرعەون) وە مەریەمی کچی عیمرانە)) . وە ئافرەتانێکی کەم دەچنە ناوبەهەشت ئەوەش بەهۆی ناڕازی بوونیان لە مێردەکانیان و زۆر بۆلەبۆڵەکردن و نەفرەت کردن و گلەیی کردنیان..... پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((اطلعت في النار فرأيت أكثر أهلها النساء ، واطلعت في الجنة فرأيت أكثر أهلها الفقراء)) [٢٩٧] واتە : ((جەهەنەمم نیشان درا بینیم زۆرینەی ئەهلەکەی ئافرەت بوون ، وە بەهەشتیشم نیشان درا بینیم زۆرینەی ئەهلەکەی هەژار بوون)) پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ان أقل ساكني الجنة النساء)) [٢٩٨] واتە : ((کەمترین نیشتە جێبوانی ناو بەهەشت ئافرەتانن)) بەلاّم لەڕاستدا ئافرەتان زۆرینەی خەڵکی بەهەشت و جەهەنەمن ئەویش بەهۆی زۆری ژمارەی حۆری عەینەکانەوەن لە ناو بەهەشتدان وە زۆرینەی ئافرەتانی دونیا کە لەناو ئاگردان :-

ئیبن و سیرین ﷺ دەفەرموێت : [...باسی ئەوە کرا ، ئایا پیاوان زۆرن لەناو بەهەشتدا یاخود ئافرەتان ؟ ئەبو هورەیرە ﷺ فەرمووی: ئایا پێغەمبەر ﷺ نافەرموێت: ((ان أول زمرة

---

[٢٩٥] اخرجه : الطبراني ((الاوسط)) (١/١٧٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٢٨١) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٧٠٤).

[٢٩٦] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (١١٩٢٨) ، واحمد ((المسند)) (٢٦٦٨) وقال محققه :اسناده صحيح، وابويعلى ((المسند)) (٢٧٢٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣/١٨٥) وصححه ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٠١٠) .

[٢٩٧] اخرجه :البخاري ((الصحيح)) (٣٢٤١) .

[٢٩٨] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٤/٢٠٩٧) ، وأحمد (١٩٩١٦) .

تدخل الجنة على صورة القمر ليلة البدر ... لكل امرئ منهم زوجتان اثنتان .. وما في الجنة أعزب))[٢٩٩] واتە : ((یەکەم کۆمەڵ کە دەچنە ناو بەهەشت ڕویان لەسەر شێوەی مانگی شەوی چواردەن هەموو یەکێك لەوان بۆ هەموو کەسێك دوو ژنی دەبێت وە لە ناو بەهەشتدا کەسێك نی یە بیٚ ژن یاخود بیٚ مێرد بێت))].

بازاڕی بەهەشت

خەڵکی بەهەشت بازاڕێکیان هەیە تێیدا کۆدەبنەوە و جوانیان زیاد دەکات ، پاشان دەگەڕێنەوە بۆلای هاوسەرەکانیان سەیردەکەن ئەوانیش جوانیان زیادی کردووە.

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان في الجنة لسوقاً ياتونها كل جمعة ، فتهب ريح الشمال فتحثو في وجوههم وثيابهم فيزدادون حسناً و جمالاً . فيرجعون الى أهليهم وقد ازدادوا حسناً وجمالاً فيقول لهم اهلوهم : والله لقد ازددتم بعدنا حسناً وجمالاً ، فيقولون : والله وانتم لقد ازددتم بعدنا حسناً وجمالاً))[٣٠٠] واتە : ((لە بەهەشتدا بازاڕێك هەیە و هەموو ڕۆژانی جومعەیەك دێن بۆ ئەو بازاڕە، و شنە بایەکی سەرو هەڵ دەکات و دێت بە ڕوویاندا و بەڕوخسار و بەرگ و پۆشاکەکانیاندا بلاٌودەبێتەوە و زیاتر پێست و ڕوخساریان جوانتر دەبێت و پاشان دەگەڕێنەوە لای هاوسەرەکانیان و دەبینن ئەوانیش پێست و ڕوخساریان جوانتر بووە ، و هاوسەرەکانیان پێیان دەڵێن : سوێند بە خوا ئێوە جوانتربوون ، ئەوانیش دەڵێن: وە سوێند بە خوا ئێوەش لە دوای ئێمە جوانتربوون)).لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((ان في الجنة لسوقاً يأتونها كل جمعة فيها كثبان المسك فيزدادون حسناً وجمالاً ...))[٣٠١] واتە : ((لە بەهەشتدا بازاڕێك هەیە و پڕە لە تەپۆلکەی میسك هەموو ڕۆژانێکی هەینی خەڵکانی بەهەشت دێن و زیاتر پێست و ڕوخساریان جوانتر دەبێت)) .وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((ان في الجنة سوقاً يأتونه كل جمعة فيه كثبان المسك ، فتهيج ريح الشمال ، فتحثي أو فتسقي في وجوههم المسك ...))[٣٠٢] واتە: ((لە بەهەشتدا بازاڕێك هەیە هەموو ڕۆژانی هەینی یەك

---

[٢٩٩] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٤٦،٣٣٢٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢١٧٨/٤) .

[٣٠٠] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٣) واللفظ له ، والدارمي ((السنن)) (٣٣٩/٢) .

[٣٠١] اخرجه : الدارمي ((السنن)) (٢٨٤١) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢١٢٤) .

[٣٠٢] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٢٥) وقال محققه :اسناده صحيح على شرط مسلم عن انس ﷺ مرفوعا .

خەڵکان دێن بۆ ئەو بازاڕە لە لای تەپۆڵکە میسکەکان شنە بای سەرو هەڵدەکات و گوڵاوی میسك دەپرژێنێت بە ڕوخسارياندا)) .

وەئەنەسی کوڕی مالك ﷺ دەفەرموێت : ((ان في الجنة سوقاً كثبان مسك ، يخرجون اليها ، ويجتمعون اليها فيبعث الله ريحان فتدخلها بيوتهم ...)) [٣٠٣] واتە : ((لە ناو بەهەشتدا بازاڕێك هەیە وپڕە لە تەپۆڵکەی میسك خەڵکان دەچنە دەرەوە بۆ ئەوێ و لەوێ کۆدەبنەوە خوای گەورە بایەکی بۆن خۆش دەنێرێت و دەیکاتە ناو ماڵەکانیانەوە)) .

وە هەروەها ئەنەسی کوڕی مالك ﷺ دەفەرموێت : ((ان قائل اهل الجنة ليقول : انطلقوا بنا الى السوق فيأتون جبالاً من مسك فيجلبون فيتحدثون))[٣٠٤] واتە : ((یەکێك لە خەڵکی بەهەشت دەڵێت : با بڕۆین بۆ بازاڕ دێن و لای شاخەکانی میسك کۆ دەبنەوە و قسە دەکەن...)).

پۆشاکی خەڵکی بەهەشت

پۆشاکی خەڵکی بەهەشت ئاوریشمە ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ .....وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ ﴾ (الحج: ٢٣) وە ئاوریشمی سەوزی جۆراوجۆری تیایە هەندێك تەنكە وهەێکیان ئەستورە ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ ﴾ (الكهف: ٣١) ئیمامی موجاهد (رحمه الله) لە یەزیدەی کوڕی شەجەرەوە ﷺ دەگێڕێتەوە و دەفەرموێت: ((... يكسى مئة حلة ليس من نسيج ابن آدم ، ولكن من نبتِ الجنة لو وُضعِنَ بين أصبعين لو سعن....))[٣٠٥].واتە: بڕوادار سەد پۆشاکی نایابی بە بەردا دەکرێت کە هیچیان لە چنین و ڕستنی مرۆڤ نین بەڵکو لە درەختی ناو بەهەشتن ئەو سەد پۆشاکە لە ناکسیاندا گەر بکرێتە نێوان دوو پەنجەوە جێگەیان دەبێتەوە)).

---

[٣٠٣] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/٢٨٤) ، ومسلم ((الصحيح)) (٤/٢١٧٨) ، وعبدالله بن مبارك ((الزهد)) (٤١٩١).

[٣٠٤] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٣٤٠١٥) .

[٣٠٥] أخرجه: البزار (١٧١٤) ، والبيهقي ((البعث)) (٥٦٢) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣٧٧).

خۆشەویستترین ڕەنگ لای پێغەمبەری خوا ﷺ ڕەنگی سەوز بوو ، ئەنەس رضي الله عنه دەفەرمووێت : ((کان أحب الالوان الی رسول الله ﷺ الخضرة))[٣٠٦] واتە : ((خۆشەویسترین ڕەنگ لەلای پێغەمبەر ﷺ ڕەنگی سەوز بوو)) . وە پۆشاکی خەڵکی بەهەشت هەمووی لەداری طوباوە دەردەچێت ، ئەبو سەعیدی خودری رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((طوبى شجرة في الجنة مسيرة مئة عام ، ثياب أهل الجنة تخرج من أكمامها*))[٣٠٧] واتە: (((طوبا) درەختێکی گەورەی بەهەشتە ماوەی سەد ساڵە، هەموو پۆشاکی بەهەشتیەکان لە بەرگی ئەو دارەوە دێتەدەر)). وە پۆشاکی خەڵکی بەهەشت لەناو ناچێت و نارزێت . لەئەبو هورەیرەوە رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...لايبلى ثيابه ولايفنى شبابه...))[٣٠٨] واتە : ((پۆشاکیان نارزێت و گەنجیشیان لەناو ناچێت ...)). وە لەبەهەشتدا حۆری عەینەکان سەرپۆشیان هەیە ، وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت : ((... ولو أن امرأة من أهل الجنة اطلعت الى أهل الارض لآضاءت مابينها ولملأته ريحاً ، ولنصيفها على رأسها خير من الدنيا وما فيها ..))[٣٠٩] واتە : ((ئەگەر ئافرەتێکی ناو بەهەشت خۆی نیشانی خەڵکی سەرزەوی بدات نێوانی ئاسمان و زەوی ڕووناك دەکاتەوە و ئەو نێوانەش پڕ دەکات لەبونی خۆش و سەرپۆشە کەی سەری چاکترە لە دونیاو لە وەشی کە لە دونیادا هەیە)).

وە لە ڕیوایەتێکی تردا لە ئەبو هورەیرەوە رضي الله عنه دەفەرمووێت : [قلت : يارسول الله وما النصيف ؟ قال : ((الخمار)) ؟...][٣١٠] واتە : ووتم ئەی پێغەمبەی خوا : نەصیف؟ چی یە؟ فەرمووی (سەرپۆشە) . وەخەڵکی بەهەشت دەستە سرپان هەیە لە بەرائی کوڕی عازیبەوە رضي الله عنه دەفەرمووێت : ((پۆشاکێکی ئاوریشمیان بۆ پێغەمبەر ﷺ هێنا بە دیاری و هاوەڵەکانی دەور و

---

[٣٠٦] اخرجه : البزار في ((المسند)) (٣٢٥١) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٠٥٤) .

* اكمام : جمع كُم وهو غلاف التمر التي تغطي زهورها و براعمها .

[٣٠٧] اخرجه : احمد في ((المسند)) (٧١/٣) ، وابويعلى ((المسند)) (١٣٧٤) ، وحسنه الشيخ الالباني في : ((السلسلة الصحيحة)) (١٩٨٥) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣١٩٨) .

[٣٠٨] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٥٣٤/٢) .

[٣٠٩] اخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٦، ٦٥٦٨)

[٣١٠] أخرجه : احمد ((المسند)) (٢/ ٤٨٣) ، وقال الشيخ الالباني في ((سلسلة الاحاديث الصحيحة)) (١٩٧٨) : اسناده لاباس به .

پشتی سەریان سورِما لە نەرمی ئەو ئاوریشمە بۆ یە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((**تعجبون من هذا؟ لمناديل سعد ابن معاذ في الجنة أحسن من هذا**)) [٣١١] واتە : ((ئایا سەیرتان لە سورِ دەمنێت ؟ دەستە سرِەکانی سەعدی کورِی مەعاز لە بەهەشتدا زۆر لەمە باشترن)) .

وە لە ناو بەهەشتدا جۆرەها جل و بەرگی نایاب هەیە لەوانە:

١- **پۆشاکی سەربەرزی و رێز:** پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**ما من مؤمن يعزي أخاه بمصيبة ، الا كساه الله سبحانه من حلل الكرامة يوم القيامة**)) [٣١٢] واتە : ((هەر باوەرِدارێك دڵنەوای برایەکی باوەرِداری بداتەوە لەسەر توش هاتن بە نارِەحتیەك ئەوا خوای گەورە لە پۆشاکەکانی رێزوسەربەزی بەبەردا دەکات لە رِۆژی قیامەتدا)) .

٢- **پۆشاکی باوەرِ:** بۆ ئەو کەسانەیە کە جل و بەرگی نایابیان لە دونیادا نە پۆشیوە و لە تواناشیاندا هەبووە کە بیپۆشن .

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت : ((**من ترك اللباس تواضعاً لله وهو يقدر عليه دعاه الله يوم القيامة على رؤوس الخلائق حتى يخيره من أي حلل الايمان شاء يلبسها**)) [٣١٣] واتە : ((هەر کەسێك لەبەر خۆ بەکەم زانینی بۆ خوای گەورە بەرگ و پۆشاکی نایاب نەپۆشێت هەرچەندە لە تواناشیدا بێت بیپۆشێت ئەو کەسە خوای گەورە لە پێش چاوی هەموو دروست کراوانی یەوە لەرِۆژی کۆتایدا بانگی دەکات و سەرپشکی دەکات لەکام جل وبەرگەکانی ئیمان خۆی پێی خۆشە تا لەبەری بکات)) .

وەپۆشاك و جلی بەهەشت پێوەر ناکرێت لەگەڵ جل وپۆشاکەکانی دونیای خەڵکی سەر زەوی، وەك پێغەمبەر ﷺ روونی کردۆتەوە لەگەورەیی ئەو دایك وباوکانەی منداڵەکانیان فێری قورئان کردووە . لەئەبو بورەیدەوە ئەویش لە باوکی یەوە گێرِاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**... ويكسى والداه حلتين لا يقوم لهما أهل الدنيا ، فيقولان : بم كسينا هذه ؟ فيقال : بأخذ**

---

[٣١١] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٢٤٩).

[٣١٢] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (١٦٠١) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٣٠١)، وفي ((ارواء الغليل)) (٧٦٤) .

[٣١٣] اخرجه : احمد (المسند)) (٤٣٨/٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٨١) ، وقال : حديث حسن ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (٣٨٦/٢٠) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٨٣/٤) وصححه ووافقه الذهبي ،وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٧١٨).

ولـدكما القـران ...))[٣١٤] .واتـە : ((ئـەو دایـك و باوکـە لەقیامـەت دا خـوای گـەورە دوو پۆشاکیان بەبەردا دەکات کە هەموو پۆشاکی خەڵکی دونیا نایانگاتـیّ ، وەئـەو دایـك وباوکـە دەڵێن ئەم پۆشاکەمان بەچی دەست کەوت ؟ پیّیان دەوترێت : لەبەر ئـەوەی کـە منداڵەکـەتان فێری قورئان کرد ...)) .

وە ئـەو موسـوڵمانانەی سەرپێـچی خـوای خۆیـان کـردووە بـەوەی کەلـەدونیادا پۆشـاکی ئاوریـشمیان لەبـەر کـردووە ئـەوا لەبەهەشـت دا لەبـەری ناکـەن وناپۆشـن .ئـەبو زوبێـرﷺ گێڕاویەتـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((مـن لـبس الحريـر في الـدنيا لم يلبـسه في الاخرة))[٣١٥] واتە : ((هەر کەسێك پۆشاکی ئاوریشم لەدونیادا لەبەر بکات لـە ڕۆژی کۆتایـدا لەبەری ناکات)) .لەڕیوایەتێکی تردا : ((من لبس الحرير في الدنيا لم يلبسه في الاخـرة وان دخـل الجنة لبسه أهل الجنة ولم يلبسه هـو)) [٣١٦] واتە : ((هەر کەسێك پۆشاکی ئاوریشم لەبەر بکات لەدونیادا ئەو کەسە لەڕۆژی کۆتایی دا لەبەری ناکات ، گەر بشچێتە بەهەشـتەوە نیـشتەجێیان بەهەشت لەبەری دەکەن بەڵام ئەو لەبەری ناکات)).

خشڵ وزێڕی ناو بەهەشت

خوای گەورە ڕوونی کردۆتەوە کە لەناو بەهەشت دا خـشڵ وزێـڕو زیـو ومـرواری هەیـە بـۆ موسوڵمانان وەکـو خـۆی دەفـەرموێت : ﴿ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٣٣﴾ ﴾(فـاطر: ٣٣) خوای گەورە لە بەهەشت دا بازنگی ئاڵتون و زیـو

---

[٣١٤] اخرجـه : احمـد ((المـسند)) (٥/٣٤٨) ، وابـن ماجـة ((الـسنن)) (٣٧٨١) ، والـدارمي ((الـسنن)) (٢/٤٥٠) ،والحـاكم (١/٥٦٨) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (١٠/٤٩٢) ،وقال الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٤٨) ،و((صحيح الترغيب)) (١٤٣٤) ، وفي ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٥٩) الحديث يحتمل التحسين ، وقـال ذلك ايضاً الشيخ الأرناؤوط في تحقيقه لـ((شرح العقيدة الطحاوية)) (١/٩٤) .

[٣١٥] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٥٨٣٢) ، ومسلم (٢٠٧٣) ، وابن ماجة (٣٥٨٨) .

[٣١٦] اخرجه : احمـد (٣/٢٣) (١١١٧٩) وقـال محققـه : حـديث صـحيح ، والنـسائي ((الـسنن الكـبرى)) (٩٨٠٧) ، والحـاكم ((المـستدرك)) (٤/١٩١) وصـححه ووافقـه الـذهبي ، وابـن حبـان (٥٤٣٧) ، والطيالـسي (٢٢١٧) ، والبغـوي (٣١٠١) ، والطحاوي ((معاني الآثار)) (٤/٢٤٦) (٣١٠١) ، وقال القرطبي ((التذكرة في أحوال الموتى و الامور الاخـر)) (٢/٣٧٤) : اسناده صحيح .

ومـرواری دەبەخـشێتە بەهەشـتیەکان . وەهـەروەها دەفـەرموێت : ﴿ عَٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ ﴾ (الإنسان: ٢١) وە لە عوقبەی کوڕی عامرەوە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان کنتم تحبون حلية الجنة وحريرها فلا تلبسوها في الدنيا))[٣١٧] واتە : ((گەر ئێوە حەزتان لـە خـشڵ وزێـڕ و زیـو و ئاوریـشمی بەهەشت هەیە لەدونیادا لەبەری مەکەن و مەی پۆشن)). لـە فەرموودەیـەکی تـردا عەبـدڵای کوڕی عەمرﷺ دەیگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی: ((مَنْ لـبس الـذهب مـن أمـتي فمات و هو يلبسه حرَّمَ اللهُ عليه ذهب الجنة ، ومن لبس الحرير من أمتي فمات و هو يلبسه حـرَّم الله عليه حرير الجنة))[٣١٨]. ((واتە: هەرکەسێك لە ئومەت و شوێن کەوتوانی من ئاڵتون بـەکار بهێنێت تامردن ، ئەو کەسە خوا حەرامی دەکات لەسەر ئاڵتوانی بەهەشـت بـەکاربهێنێت ، وە هەر کەسێك لە ئومەت و شوێن کەوتوانی من ئاورێشم بپۆشێت تامردن ئەو کەسە خوا حەرامی دەکات لەسەری ئاورێشمی بەهەشت بپۆشێت)).

وە بازنگ و گوارە وملوانکەکانی ناو بەهەشت پێوانە ناکرێت لەگـەڵ بـازنگ وئاڵتونـەکانی دونیا ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((لو أن رجلاً من أهل الجنة اطلع فبدا سواره لطمس ضـوء الشمس ، كما تطمس الشمس ضوء النجوم))[٣١٩] واتە : ((گەر پیاوێکی لە خەڵکی بەهەشـت خۆی نیشان بدات و بازنگەکەی دەربکەوێت ڕووناکی ڕۆژ ناهێڵێـت وەك چـۆن ڕۆژ دەربکـەوێت ڕووناکی ئەستێرەکان ناهێڵێت)) . وە لە ڕیوایەتەکـەی ئـەبو هـورەیرەدا ﷺ گێڕاویەتـەوە کـە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((لوان أدنى أهل الجنة حليةً عُدلت حليته عليه أهل الـدنيا جميعـاً ، لكان ما يحليه الله به في الاخرة أفضل من حلية أهل الدنيا جميعاً))[٣٢٠] واتە : ((گەر زێڕ و زیو و خشڵی کەمترین پلەی بەهەشتیەك بەراود بکرێت یەکسان دەبێت لەگـەڵ هـەموو زێـڕ و زیـو و

---

[٣١٧] اخرجه : النسائي (١٥٦/٧) عن عقبة بن عامر ﷺ مرفوعاً .

[٣١٨] أخرجه : أحمد ((المسند)) (٦٥٥٦) وقال محققه الشيخ الأرناؤوط : إسناده صحيح .

[٣١٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٦٩/١) (١٤٤٩) وقال محققه الشيخ الارناؤوط : حسن ،والترمذي ((السنن)) (٢٥٣٨) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٦١) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٥٢٥١) .

[٣٢٠] أخرجه : الطبراني ((المعجم الاوسط)) (٣٧٧) باسناد حسن ،كما قال الحافظ العراقي في تخريج ((الاحياء)) (٥٢٢/٤) ، وقال الهيثمي ((المجمع))) (١٨٦٦٨) : فيه ضعيف وقد وثق وبقيه رجال ثقات .

خشلّی دونیا ، وە ئەو زێڕ و زیو و خشلّانەی کە خوا دەیداتێ لە ڕۆژی دوایدا چاکترە لەسەر جەم زێڕو زیو وخشلّی خەلّکانی هەموو دونیا))

وە هەروەها جۆرەکانی تری خشلّی بەهەشت تاجە ڕازێنراوەکانی پیاو و ئافرەتە ، لە ئەنەسەوە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**لو اطلعت امرأة من نساء أهل الجنة الى الارض لملآت مابينها ريحاً ، ولآضاءت مابينهـا ، ولتاجهـا علـى رأسـها خـير مـن الـدنيا ومـا فيها**))[٣٢١] واتە: ((ئەگەر ئافرەتێك لە ئافرەتانی خەلّکی بەهەشت خۆی نیشانی خەلّکی سەر زەوی بدات نێوانی زەوی وئاسمان پڕدەکات لە بۆنی خۆش و ڕووناکی دەکاتەوە ، وە ئەو تاجەشی کە لەسەر سەریەتی زۆرچاکترە لە دونیا و لەوەش کە لە دنیادا هەیە)).

وە لە ڕیوایەتەکەی ئەبو سەعیدی خدریەوە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((... **وانّ عليها (أي : على الحور العين) التيجان ، وان أدنى لؤلؤة عليها لتضيئ مابين المشرق والمغرب**)) [٣٢٢] واتە: ((حۆری عەین تاجی لەسەرە و بچوکترین مرواری تاجەکەی سەری نێوانی ڕۆژهەلاّت و ڕۆژئاوا ڕووناك دەکاتەوە)).

وە هەروەها تاجی ڕێز دەبەخشرێت بەو کەسانەی کە قورئانیان وەرگرتووە وکاریان پێکردووە وە هەروەها بۆ ئەو دایك وباوکانەی کە کوڕەکانیان فێری قورئان کردوە .وەهەروەها دەبەخشرێت بە شەهیدیش . ئەبو هوڕەیرە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**يجئ القران يوم القيامة فيقول : يارب حله ، فيلبس تاج الكرامة ، ثم يقول يارب زده ، فيلبس حلة الكرامة ...**)) [٣٢٣] واتە: ((قورئان لە ڕۆژی قیامەت دا دێت و تکا بۆ خاوەنەکەی دەکات ودەلّێت : ئەی پەروەردگار خشلّ وزێڕو زیوی پێببەخشە ، وەخوای گەورەش تاجی ڕێزی

---

[٣٢١] اخرجه: الطبراني ((المعجم الاوسط)) (٢٩٥) باسناد جيد كما قال الهيثمي ((المعجم الزوائد)) (٤١٨/١٠) .

[٣٢٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٧٥/٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٤٢٦/٢) ، وصححه ووافقه الذهبي، وقال الحافظ العراقي ((تخريج الاحياء)) (٤٢١٥) : رواه ابو يعلى باسناد حسن ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤١٩/١٠) : رواه احمد وابويعلي واسنادهما حسن .

[٣٢٣] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٩١٥) وقال : حسن صحيح ، والحاكم ((المستدرك)) (٥٥٢/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٨٠٣٠) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٣٢٨) (٣٧٨١) ، وقال الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٤٨) ، وفي ((مختصر الطحاوية)) (٥٩) يحتمل التحسين ، وقال ذلك الشيخ الارناؤوط ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٩٤/١) .

لەسەر دەنێت پاشان قورئان دەڵێت: خوای گەورە بۆی زیاد بکە (واتە: زیاتری پێ ببەخشە) خوای گەورەش خشڵ و زێڕ و پۆشاکی ڕێزی پێ دەبەخشێت)) . وە لە بورەیدەوە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان القران يلقى صاحبه يوم القيامة ... فيعطي الملك بيمينه والخلد بشماله ويوضع على رأسه تاج الوقار ...)) [٣٢٤] واتە : ((قورئان لەڕۆژی قیامەتدا دەگات بەخاوەنەکەی ... پاشان مۆڵك دەدرێتە دەستی ڕاستی ومانەوەی هەتاهەتایی دەدرێتە دەستی چەپی وەتاجی بەها و سەنگینی دەکرێتە سەری ...)) .

هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((للشهيد عند الله ست خصال : ... ويأمن من الفزع الاكبر ، ويوضع على رأسه تاج الوقار ، الياقوتة منها خير من الدنيا وما فيها ...)) [٣٢٥] واتە : ((شەهید شەش شتی بۆ هەیە ... لەڕۆژی ترسناکی هەرە گەورە ئەمین دەبێت وە تاجی بەها و سەنگینی لەسەر دادەنرێت بچوکترین یاقوتی ئەو تاجە چاکترە لە دونیاو ولەوەی لەوەشی کە لەدونیادا هەیە)) .

وە خەڵکی بەهەشت شانەیان بۆ دروست کراوە لەئاڵتون وە لە زیو، لە ئەبو هورەیرە وە ﷺ گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... انيتهم من ذهب ، وأمشاطهم من الذهب والفضة ومجامرهم الالوة)) [٣٢٦] واتە : ((قاپ و کەوچك و پێداویستیەکانیان لە ئاڵتونە و شانەکانیشیان لە ئاڵتون وزیوە وبغوردەکانیان جۆری (ئەلوە)یە)) .

---

[٣٢٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٤٨/٥) ، رقم (٢٢٩٥٠) وقال محققه : اسناده حسن ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٧٨١)، وقال الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٠٤٨) ، وفي ((مختصر الطحاوية)) (٥٩) يحتمل التحسين ، وكذلك قال الشيخ الارناؤوط ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٩٤/١) .

[٣٢٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٣١/٤) ، والترمذي ((السنن)) (١٦٦٣)، وابن ماجة ((السنن)) (٢٧٩٩)، و ((صحيح الجامع)) (٥١٨٢) ،و ((المشكاة)) (٣٨٣٤) ،وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٣٥٨) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٢٥٧).

[٣٢٦] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٥٣٧) ، وقال : حديث صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٦٠) .

ناو ماڵ وکۆشکەکانی ناو بەهەشت

لە ناو بەهەشت دا ڕاخەر و فەرشی بەرز هەیە و ناو ڕاخەرو فەرشەکەش هەمووی ئاوریشمە، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ ﴾ (الواقعة: ٣٤) واتە : بەرز و ئەستورە وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ ﴾(الرحمن:٥٤) ئیبن و مەسعود ﷺ دەفەرموێت : " أخبرتم بالبطائن فكيف بالظهائر "[٣٢٧]واتە: هەواڵی ناوەوەی فەرشەکانتان پێڕاگەیەنراوە کە ئاوریشمە ئەی دەبێت ڕووی دەرەوەی چۆن بێت؟.

لە ناو ژوور و کۆشکەکانی بەهەشتیەکاندا جێی پاڵکەوتنی بەرز هەیە وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ ﴾ (الغاشية: ١٣) واتە : قەڵەویرەی بەرزی تێدایە بۆ ئەوەی بە چاوی خۆی هەموو موڵکەکەی ببینێت ، وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ ﴾(الطور: ٢٠) واتە: پاڵیان داوەتەوە لەسەر چەند قەڵەویرەیەکی ڕیزکراو ، وەهەروەها دەفەرموێت: ﴿ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾ ﴾ (الواقعة: ١٥ – ١٦) واتە: پاڵیان داوەتەوە لەسەر چەند قەڵویرەیەکی بەرامبەر بەیەکی ڕازێنراو.وە ناو ژوورەکانیان ڕازاوەتەوە بەفەرش و قەنەفەی جوان وەکوخوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ۚ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ ﴾ (الكهف: ٣١) .وە پشتی و فەرشی ژوورەکان و کۆشکەکانیان بەڕیز لە هەموولایەکدا ڕاخراوە ، وە لە تەختایی بەهەشتدا ڕاخەری ناوخوری و فەرشی نایاب ڕاخراوەو بڵاوبۆتەوە . خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ ﴾(الغاشية: ١٥ – ١٦) .

---

[٣٢٧] اخرجه: الحاكم (٢/٤٧٥) وصححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((البعث)) (٣٣٩) ،وحسن اسناده المنذري ((الترغيب))(٥٥٢١) ، وحسنه ايضاً الشيخ الألباني في (صحيح الترغيب))(٣٧٤٦).

مێرد منداڵ و خزمەت گوزاری کۆشکەکانی بەهەشت

بڕواداران لە ناو بەهەشتدا مێردمنداڵ و خزمەت گوزار خزمەتیان دەکات وقەت پیر نابن و نامرن و هەتا هەتایە دەمێننەوە خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾﴾ (لواقعة: ١٧ – ١٨) وە ئەوگەنج ومێردمنداڵانەی ئەوێ وەکو مرواری ساف وپاك وان کە هیچ شتێکیان بەرنەکەوتبێت هەموو سپی وجوانن، خوای گەورەدەفەرموێت : ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾﴾ (الطور: ٢٤) .وە ئەو منداڵانە سەرقاڵن بە خزمەت کردن و بەم لاولادا بلاوەبنەوە لەسەر فەرشی ئاوریشم و ئاڵتون دێن و دەچن وەکو مرواری وان ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾﴾ (الإنسان: ١٩) .

وە ژمارەی ئەو منداڵانە ئەوەندە زۆرن لە ژماردە نایەن ، لە ئەنەسەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان أدنى أهل الجنة درجة لمن يقوم على رأسه عشرة الاف خادم بيد كل واحد صحفتان* واحدة من ذهب والاخرى من فضة)) [٣٢٨] واتە: ((ئەو کەسەی لە نزمترین پلە بەهەشتدایە دە هەزار خزمەت کار لای سەریەوە وەستاوە بۆ خزمەت کردنی و هەریەکێك لەوان دووقاپی بەدەستەوەیە یەکێکیان لە ئاڵتونە و ئەوی تریان لە زیو)).
لەڕیوایەتێکی تردا عەبدوڵای کوڕی عەمر ﷺ دەفەرموێت : ((إن أدنى أهل الجنة منزلة مَن يسعى عليه ألف خادم ، كل خادمٍ على عملٍ ليس عليه صاحبه)) [٣٢٩]. ((واتە: ئەوکەسەی لە نزمترین پلەی بەهەشتدایە هەزار خزمەتکار دێن و دەچن لەخزمەتکردنیدا ، وە هەموو خزمەتکارێك کارێکی تایبەت بەڕێوە دەبات جیاواز لە کاری هاوڕێکانی تری)).

---

* صفحتان : قصعتان .

[٣٢٨] اخرجه :الطبراني ((الأوسط)) (١٢٥٦) باسناد قوي – كما قال ابن الحجر العسقلاني ((فتح الباري)) (٦/٣٢٤) ، وابن المبارك ((الزهد)) (١٥٣) ، وقال الهيثمي ((المجمع)) (١٨٦٧٠) : رجاله ثقات.

[٣٢٩] أخرجه : البيهقي ((البعث)) (٤٢١) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب))(٣٧٠٥).

وه ئەو خزمەتکارانە خوای گەوره دروستی کردوون لە بەهەشتدا بۆ خزمەت کردنی نیشتەجێ بووەکانی ، ئەوانە منداڵانی بێ باوەڕەکانی دونیان کە بە منداڵی مردوون وەکو ئیبن و قەیم (رحمە الله) دەفەرموێت : ((...وه لەوانەیە منداڵی ئەو هاوبەش پەیداکەرانەیان لەگەڵ دابن کە بە منداڵی مردوون وه خوای گەوره گێڕاونی بە خزمەتکارانی ناو بەهەشت))[٣٣٠] . وه بەڵگەش فەرمودەکەی ئەنەسە ﷺ گێڕاویەتیەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((أطفال المشركين هم خدم أهل الجنة))[٣٣١] واتە : ((منداڵەکانی هاوبەش پەرستەکان خزمەت کاری خەڵکی بەهەشتن)) .

بەهەشت دووره لە تاوان کردن و قسەی پووچ

خەڵکی بەهەشت هیلاك و ماندوو نابن لەناو بەهەشتدا ، وەگوێشیان لە قسەی نابەجێ ونادروست نابێت تیایدا ،جگە لەسەلام کردنە و وەڵام دانەوەی و قسەی خۆش نەبێت هیچی تر نابیستن . وەکو خوای گەوره دەفەرموێت : ﴿ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾ ﴾ (الواقعة: ٢٥ - ٢٦) وه هەروەها دەفەرموێت: ﴿ أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ ﴾(الفرقان: ٧٥) وه خەڵکی بەهەشت تەسبیحاتی خوا دەکەن زۆر بەئاسانی بەبێ ئەوەی توشی ناخۆشی وماندوو بوون ببن ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((...يلّهمون الحمد والتسبيح كما يلهمون النفس))[٣٣٢] واتە: ((خەڵکی بەهەشت تەسبیحاتی خوای گەوره دەکەن وسوپاسی خوا دەکەن وەکو چۆن ئێوه هەناسە دەدەن و هیچ ئەرکێکی تیانی یە بۆ ئێوه ئەوانیش بەو زیکرانە هیچ توشی ناخۆشی وماندوو بوون وناڕەحەتی نابن)) . لە ڕیوایەتەکەی جابرەوه ﷺ گێڕاویەتیەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((يلّهمون

---

[٣٣٠] انظر :((مختصر حادي الارواح)) (ص : ٢٠٣) لابن القيم الجوزية .

[٣٣١] اخرجه : ابن مندة ((المعرفة)) (٢/٢٦١) ، وابو نعيم ((الحلية)) (٦/٣٠٨) ، والطبراني ((الكبير)) (٧/٢٩٥) ، والروياني ((المسند)) رقم : (٨٣٧) ، وصححه الشيخ الالباني لطرقه وشواهده في ((السلسلة الصحيحة)) (١٤٦٨) .

[٣٣٢] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٥) ، وابوداود ((السنن)) (٤٧٤١)، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٣٥) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم .

التسبيح و[التكبير] والتحميد كما تلهمون النفس))[٣٣٣] واتە : ((خـەڵكی بەهەشـت (سـبحان الله ،والحمدالله ،الله اكبر) دەكەن وناسانە بەلايانـەوە وەك هەناسـەدان)) وە ئـەم زيكرانـەی كـە خەڵكی بەهەشت ئەنجامی دەدەن بەيانيان وئێوارانە وەكو لەم فەرموودەيەدا هـاتووە پێغەمبـەر ﷺ دەفەرموێت : ((... يسبحون الله بكرة وعشياً))[٣٣٤] واتـە : ((لـە بـەيانيان و ئێوارانـدا تەسبيحاتی خوا دەكەن)).

وەسڵاوكردنەكەيان ((السلام عليكم))ە و كۆتايی داخوازيەكانيان (الحمد الله رب العالمين) وەكـو خوای گەورە دەفـەرموێت : ﴿ دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ ﴾ (يونس: ١٠) .وە لە ناو بەهەشتدا سـەرماو گـەرما نـی يـە : وەكو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ ﴾(الإنسان: ١٣) (واتە: نەڕۆژ وگەرميەكەی تيادە بينن وە نە سەرماو سۆڵە).

وە هەروەها لە ناو بەهەشت دا ڕۆژو هەفتە هەيە بەڵگەش فەرموودەكەی ئەبو هـورەيرە ﷺ گێڕاويەتيـەوە كـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموويـەتی: ((تفـتح ابـواب الجنـة يـوم الاثـنين ويـوم الخميس...))[٣٣٥] واتە: ((دەرگاكانی بەهەشت ڕۆژانی دووشەممە و پێنج شەمان دەكرێنەوە)).

وە ڕۆژی هەينی لەبەهەشتدا هەيە و ناودەبرێت بەڕۆژی خەڵات وديـاری زيـادە كـراو ، وەكـو جبريل ﷺ بە پێغەمبەری ﷺ فەرموو لەبارەی ڕۆژی جومعەوە: ((... هـو سـيد الايـام ونحـن نسميه عندنا يوم المزيد ...))[٣٣٦] واتە: ((ئەوە ڕۆژی جومعەيە و سەروەری ڕۆژەكانە وە ئێمە ناوی دەبەين بە ڕۆژی زياد كراو...)). وە لە ناو بەهەشت دا بـەيانيان و ئێـواران هەيـە وەكـو خـوای گـەورە دەفــەرموێت : ﴿ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًاۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ ﴾ (مـريم: ٦٢) واتــە: ڕزق وڕۆزيـان پـێ دەبەخـشرێت لـە بـەيانيان و ئێوارانـدا) وەهـەروەها

---

[٣٣٣] اخرجه : مسلم ((صحيح)) (٢٨٣٣).

[٣٣٤] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٨٣٤)، وابن حبان ((الصحيح)) (٢٨٣٤) .

[٣٣٥] اخرجه : البخاري ((الادب المفرد)) (٤١١) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٦٦٣) وقال محققه :اسناده صحيح على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الألباني ((صحيح الادب المفرد)) (٣١٨) و ((ارواء الغليل)) (٩٤٨) .

[٣٣٦] اخرجه : الشافعي ((المسند)) (٤٢٤)، وعبد الرزاق ((المصنف)) (٣/٢٥٦)، وابو يعلى (٦/٥٨) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٦٩٤) ، و(٣٧٦١) ، وحسنه الشيخ مقبل في ((صحيح المسند)) (٨٦).

پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت : ((الشهداء على بارق نهر بباب الجنة في قبة خضراء ، يخرج اليهم رزقهم من الجنة بكرةً وعشياً)) [٣٣٧] واتە : ((شەهیدەکان لە قەراغی ڕووبارێکن لای دەرگای بەهەشت لەناو گومەزێکی سەوزدان خواردنیان لەبەهەشتەوە بۆ دەچێت بەیانیان وئێواران)).

گرنگ لێرەدا ئەوەیە چۆن خەڵکی بەهەشت دەزانن کە بەیانیە یاخود ئێوارەیە شەوەیان ڕۆژە لەناو بەهەشت دا ؟ لەسەعیدی کوڕی نسورەوە لەکوڕی ئەبی ماتەمەوە لە ئیبن عەباسەوە ﷺ هاتووە دەربارەی ئەو ئایەتەی خوای گەورە کە دەفەرموێت :﴿وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾﴾ (مريم: ٦٢) دەفەرموێت: ئەوانە بەئەندازەی بەیانیان وئێواران خواردنیان بۆ دێت واتا ماوەکەی چەندەبە ئەندازەی ئەوەندە خواردنیان بۆ دەچێت))[٣٣٨].وەئیبن و منزیر لەهەندێ لەسەلەفەوە دەیهێنێت و دەفەرموێت : (لە بەهەشتدا شەو نی یە چونکە ئەوان لە نورێکدان هەتا هەتایە بەلاّم بەیانیان پەردە هەڵدەبڕن وئێوارانیش بەوە دەزانن کە کاتێ نور کز دەبێتەوە پەردەدا ئەدەنەوە) . (وە(حكيم الترمذي) لە کتێبی (نوادر الاصول) کە زۆرێکی فەرموودەکانی (ضعيف)ن لە وێدا لە حەسەن و ئەبو قەلابەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە دەفەرموون ((ليس هناك (الليل أي :في الجنة) هو ضوء ونور بِرّد الغدو على الرواح والرواح على الغدو))[٣٣٩] واتە : (لە بەهەشتدا تاریکی شەو نیە بەڵکو زیادکردنی نور و ڕووناکیە لە ڕۆژدا و کزکردنیەتی لە ئێوارەدا).

وەهەروەها دەتوانرێت فەرموودەکەی (لقيط) کوڕی عامر ﷺ باس بکرێت کە لە پێغەمبەر ﷺ ودەگێڕێتەوە ودەفەرموێت : ((وتُحبس الشمس والقمر فلايرون منها واحداً)) واتە : ((ڕۆژو مانگ دیار نامێنن بەهەشتیەکان هیچیان نابینن)) (لقيط) فەرمووی : ووتم ئەی پێغەمبەری خوا ئەی بەردەمی خۆمان دەبینین ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((مثل بصرك في ساعتك هذه ،

---

[٣٣٧] أخرجه:أحمد ((المسند)) (١/٢٦٦) ، والطبراني ((المجمع الكبير)) (١٠٨٥٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢/٧٤) ، وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٦٥٨) ، وقال محققه : اسناده قوي ، والطبري ((التفسير)) (٢٣٢٣) ، وقال ابن كثير ((تفسير القران العظيم)) (٢/ ١٤١) : أخرجه الطبري واسناده جيد ، وحسنه الشيخ الارناؤوط ((زاد المعاد)) (٣/ ٩٢) ، وحسنه ايضاً الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣٧٨)..

[٣٣٨] أنظر((اللوامع الانوار البهية)) (٢/٢٤٩) للعلامة السفار يينى .

[٣٣٩] نقل ذلك الفاسي في ((شرح دلائل الخيرات)) ،انظر : ((الوامع الانوار البهية)) (٢/٢٥٠) .

وذلك مع طلوع الشمس في يوم أشرقته الارض وواجهته الجبال ...))[٣٤٠] .واتە: (ئێستا چاوت چۆن دەبینێت لەبەهەشتیشدا ئاوا چاوت دەبینێت بەلاّم وەك بەرە بەیانی ڕۆژگار دەبێت کەڕۆژ هەڵهاتووە و شاخەکان بەردەمی ڕۆژیان گرتووە ....)].

وە پرسیار کرا لەئیبن و عەباس ﷺ لەبارەی نوری بەهەشتەوە کەچی یە و چۆنە ؟ ((...قلت: فما نورها ؟ قال : ((ما رأيت الساعة التي تكون فيها طلوع الشمس فذلك نورها الاّ أنّه ليس فيها شمس ولازمهرير))[٣٤١] واتە : ((فەرمووی : ئەو کاتەت بینیوە کە ڕۆژ تیادا هەڵدێت ، نوری بەهەشتیش وەك ئەو ڕووناکیە وایە ، بەلام نەڕۆژ و نەگەرمایی نە سەرماو سۆڵەی تیادایە نیە)) . بەلاّم ئەم ووتەیە سەنەدەکەی (ضعیف)ە وە لەبەر ئەوەی کە لە ناو بەهەشتدا شەونی یە کەواتە خەویش نی یە ،وەك جابر ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەروە ﷺ و دەفەرموێت : ((النوم أخو الموت ولايموت أهل الجنة)) واتە : (خەوتن برای مردنە وەخەڵکی بەهەشت نامرن)، لە ڕیوایەتێکی تردادەفەرموێت: ((واهل الجنة لاينامون))[٣٤٢] واتە: (نیشتەجێیانی بەهەشتیش ناخەون) ، لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((النوم اخو الموت ولاينام اهل الجنة))[٣٤٣]. واتە:(نوستن برای مردنە وەخەڵکی بەهەشتیش نانون).

---

[٣٤٠] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٣/٤) رقم (١٦٢٠٦) وقال محققه الارناؤوط :اسناده ضعيف ، واحمد ((السنة)) (١١٢٠) ، وابن ابي عاصم ((السنة)) (٦٣٦) وقال محققه الشيخ الألباني :اسناده ضعيف ، والحاكم ((المستدرك)) (٥٦٠/٤) وصحح اسناده،والطبراني ((الكبير)) (٤٧٧/١٩)، وقال الهيثمي ((المجمع)) (٣٤٠/١٠): رواه عبدالله والطبراني بنحوه واحد طريقي عبدالله اسنادهما متصل ورجالها ثقات ، وضعفه ابن كثير ((البداية)) (٨٢/٥)، وقال الحافظ ((الاصابة)) (٢٩٥/٣) رقم (٧٤٠٨) عن ابي رزين العقيلي و سند الحديث حسن ، وقال ابن القيم : حديث طويل عليه من الجلالة و المهابة ونور النبوة ماينادي على صحته ، انظر: ((صحيح حادي الأرواح)) (ص:٢٢٤).

[٣٤١] أخرجه : ابن أبي الدنيا ((صفة الجنة)) (١٤٤) ، و ابو الشيخ ((العظمة)) (٥٩٩-٦٠١) ، وحسن اسناده المنذري ((الترغيب و الترهيب)) (٥٤٨٢)، وضعفه الشيخ الألباني ((ضعيف الترغيب)) (٢٢٠٠) و الحديث اوردناه للعلم فقط.

[٣٤٢] اخرجه :البزار ((المسند)) (ص:٣٥١٧) ، وابن عدي ((الكامل)) (٣٨٨/١) ،والبيهقي ((شعب الايمان)) (٤٧٤٥) ،وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤١٥/١٠) ، رواه الطبراني ((الاوسط)) والبزار ورجال البزار رجال الصحيح ، وصححه الشيخ الالباني لطرقة في ((السلسلة الصحيحة)) (١٠٨٧)،واللفظ للبيهقي ٠

[٣٤٣] اخرجه :الطبراني ((الاوسط))(٩٢٣) ، والبزار (٣٥١٦)، وابو نعيم ((صفة الجنة)) (٩٠) ، وصححه الشيخ الألباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٧٤/٣) ٠

چ شتێك دەبێتە پەشیمانی بۆ خەڵکی بەهەشت ؟

خەڵکی بەهەشت بەردەوام لە ئەو پەڕی خۆشی و کامەرانیدان و بێتاقەت نابن تەنها لەشتێکدا نەبێت ئەویش لەسەر ئەو کاتەنەی کە لە دونیادا بەفیڕۆیان داوە و یادی خوای گەورەیان تێدا نەکردووە. سەبارەت بەم باسە دوو فەرمووده دەهێنینەوە یەکێکیان (صحیح)ە ئەوی تریان (**ضعیف**)ە و کە تەنها بۆ ئاگاداربوون لیّ ی هێناومە.لە موعازی کوڕی جەبەل ﷺ ڕیوایەت کراوە لە پێغەمبەر ﷺ : ((**لیس یتحسر اهل الجنة الا علی ساعة مرّت بهم لم یذكروا الله تعالى فیها**))[٣٤٤] واتە : ((خەڵکی بەهەشت لەسەر هیچ شتێك بەداخ و پەشیمان نین تەنها بەداخن لەسەر ئەوکاتانەی کەبەسەریاندا تێپەڕیوە لەدونیادا وزیکری خوایان تیادا نەکردووە))

وە دووەم فەرموودە کە(صحیح)ە و ابو هورێرە ﷺ دەیگێڕێتە و کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**ماقعد قوم مقعداً لم یذكروا الله عزوجل فیه ، ویصلون علی النبي ﷺ الا كان علیهم حسرة یوم القیامة ، وان دخلوا الجنة للثواب**))[٣٤٥] واتە : ((هەر کۆمەڵێك لە هەر کۆڕێکدا دانیشتبن و یادی خوایان تێدا نەکردبێت و سەڵاواتیان لەسەر پێغەمبەر ﷺ نەدابێت ، ئەو دانیشتنەیان دەبێت بەداخ و پەشیمانی بۆیان لەرۆژی کۆتایدا هەرچەندە بکرێنە بەهەشتیشەوە بەکردەوەکانی خۆیان)).

---

[٣٤٤] اخرجه :الطبراني ((المعجم الكبیر)) (٢٠/١٨٢) ، والدیلمي ((مسند الفردوس)) (٥٢٤٤) ، وقال المنذري ((الترغیب والترهیب)) (٣/٢٠٩) ، رواه البیهقي ((شعب الایمان)) (٥١٣) باسنادین احدهما جید ، وقال الهیثمي ((مجمع الزوائد)) (١٠/٧٤) رواه الطبراني ورجاله ثقات ، وحسنه السیوطي ((الجامع الصغیر)) (٧٧٠١) ، وضعفه الشیخ الالباني في ((ضعیف الترغیب)) (٩١٠) .

[٣٤٥] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢/٥٧٢) رقم :(٩٩٦٥) قال محققه الشیخ الاناؤوط: اسناده صحیح علی شرطهما ، واللفظ له ، وابو داود ((السنن)) رقم: (٤٨٥٥) ، والنسائي ((السنن الكبری)) (١٠٢٤٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (١/٤٩١) صححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحیح)) (٥٩٠–٥٩١) وقال محققه اسناده صحیح علی شرط مسلم ، وقال المنذري ((الترغیب والترهیب)) (٢٢٤١): رواه احمد باسناد صحیح ، وصححه الشیخ مقبل ((الصحیح المسند)) رقم: (٤٠١) ،و صححه الشیخ الألباني في ((صحیح الترغیب)) (١٥١٣).

یاد کردنەوەی ژیانی دونیا لەلایەن خەڵکی بەهەشتەوە

خەڵکی بەهەشت هەندێکیان سەردانی هەندێکیان دەکەن و باسی بیرەوەری و یادی جارانی دونیایان دەکەنەوە و ئەو ڕووداوانەی لە نێوانیاندا ڕووی داوە بەتایبەت ئەو ڕووداوانەی کە لە نێوان خۆیان و گومڕاکاندا لە دونیادا ڕوویداوە، خوای گەورە: دەفەرموێت : ﴿ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ أَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ ﴾ (الصافات: ٥٠-٥٧) .

واته: کاتێ هەندێکیان بە هەندێکیان دەگەن لە بەهەشتدا پرسیار لە یەکتری دەکەن ،و یەکێك لە بەهەشتیەکان دەڵێت من هاوڕێیەکم هەبوو دەیووت ئایا تۆ بەڕاستی دەزانیت ئێمە کە بووین بە خۆڵ جارێکی تر زیندوو بکرێینەوە و لێپێچینەوەی کردەوەکانی خۆمان لەگەڵدا بکرێت ، بانگیان لێ دەکرێت (واته لە ناو بەهەشتدا) ئایا پێتان خۆشە خۆتان چاوتان پێی بکەوێت ؟ ئەنجا ئەوکەسە بە چاوی خۆی هاوەڵەکەی خۆی دەبینێت کە لە ناوەڕاستی دۆزەخدایە و پێی دەڵێت : وەڵاهی وەختەبوو منیش بەریت بەدوای خۆتا بۆ دۆزەخ ، ئەگەر نیعمەتی خوای گەورە نەبوایە بەسەرمەوە من یەکێك دەبوم لە ئامادە بووەکانی پەنای تۆ لە دۆزەخ دا ، هەر مردنەکەی یەکەم جارمان بوو ئیتر ئێمە جارێکی ترنامرین ئەی نەت بینی ئێمە زیندوو بووینەوە و حسابمان لەگەڵ کرا ...

وە هەروەها خوای گەورە لە دیمەنێکی تردا باسی هەندێ لە خەڵکی بەهەشتمان بۆ دەکات کە ڕوو دەکەنە یەکتر و باسی ژیانی دونیایان دەکەن کە چۆن ترساون لە خوای پەروەردگار ، وە دەفەرموێت: ﴿ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ ﴾(الطور: ٢٥ — ٢٧)

واته: هەندێکیان ڕوودەکەنە هەندێکیان و دەڵێن ئێمە لە ناو خەڵکی خۆماندا زۆر لە خوای خۆمان دەترساین خوای گەورە بەڕەحم و بەزەی خۆی لەسزای دۆزەخ لای داین و بەبەهەشتی

بەرین شادی کردین وە ئەم باسەش لە فەرموودەی (صحیح)دا نەهاتووە تەنها لەیەك فەموودەی (**ضعیف**)دا نەبێت، وە لە پێغەمبەرەوە ﷺ ڕیوایەت کراوە کە دەفەرموێت :

((اذا دخل أهل الجنةِ الجنةَ [اشتاق الاخوان بعضهم الى بعض] فيجيئ سرير هذا حتى يحاذي سرير هذا فيبكي هذا[حتى يجتمعا] يتحدثان ويبكي هذا فيتحدثان بما كانا فيه في الدنيا فيقول أحدهما لصاحبه : يافلان تدري أي يوم غفر الله لنا [فيقول صاحبه : نعم] يوم كنا في موضع كذا وكذا فدعونا الله فغفرلنا)) [٣٤٦] واتە : ((بەهەشتیەکان کە دەچنە ناو بەهەشتەوە ، هەندێکیان شەیدای بەیەك گە یشتنی هەندێکیان دەبن ، ئنجا قەڵەوێرە وکورسیەکانیان لێك نزیك دەبێتەوە و بەیەك دەگەن وقسە دەکەن سەبارەت بەوژیانەی کە لەدونیادا بەسەربیان بردوو ، یەکێکیان بە هاوڕێ کەی تری دەڵێت: فلانە کەس دەزانیت لە چ ڕۆژێکدا خوا لێمان خۆش بوو ؟ ئەوی تریان دەڵێت: بەڵێ ئەوە لەو ڕۆژەدا بوو کەلەفلان شوێن و فلان شوێندا بووین دوعامان کرد و خوا لێمان خۆش بوو)). ئەم فەرموودەیە (**ضعیف**)ە تەنها لەبەر ئاگاداریتان هێناومە.

هاتنە دی خواستەکانی خەڵکی بەهەشت

خوای گەورە هەموو ئاواتەکانی بەهەشتیەکان دەهێنێتە دی گەرداوا کردنی منداڵ بێت یاخود کشتوکاڵ کردن بێت یاخود شتانی تر....... وەکو خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ ﴾(فصلت: ٣١) ، واتە: ئێمە هاوکار وپشتیوانی ئێوە بووین لە ژیانی دونیا و قیامەتیشدا، وە بۆ ئێوە هەیە لەو بەهەشتدا ئەوەی کە نەفستان پێی خۆشە و ئەوەش کە داوای دەکەن .وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ ﴾(الزخرف: ٧١).(واتە: لە سەر سینی و کوپی

---

[٣٤٦] اخرجه : ابن ابي الدنيا ((صفة الجنة))(٢٣٩)، البزار ((المسند)) (٣٥٥٣) ورجاله رجال الصحيح غير سعيد بن دينار والربيع بن صبيح وهما ضعيفان وقد وثقا : كما قال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤٢١/١٠) عن انس ﷺ مرفوعاً ،وضعفه الشيخ الألباني في ((ضعيف الترغيب)) (٢٢٣٧) ، وأورده الدينوري ((المجالسة))(٢٤٧٣) وقال محققه : اسناده ضعيف واوردناه للعلم فقط.

ئاڵتون جۆرەها خواردن و خواردنەوەی جوان و ڕازاوەو بە تام بۆ و خـۆش بەسـەریاندا دەگێـڕن ولەبەهەشتدا هەموو ئەوشتانە هەیە کەنەفس ئارەزووی لێ یەتی و چاو یش پێ‌ی خۆشە وە ئێوە بەنەمری تیاتدا دەمێننەوە).

وەهەروەها پێغەمبەر ﷺ هەندێك لە و خواستانەی ڕوون کردۆتەوە لەگەڵ چۆنێتی هاتنەدیان. ئەبو سەعیدی خـودری ﷺ گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: ((**ان المؤمن اذا اشتهى الولد في الجنة كان حمله ووضعه وشبابه كما يشتهي في ساعة**)) [٣٤٧] واتـە : ((گـەر موسوڵمان حەزی کرد و پێی خۆش بوو منداڵی ببێت لە ناو بەهەشـتدا ئـەوا سـك پڕیەکـەی و دانانەکەی و گەنجی یەکـەی و گـەورە بـوونی وەك خـۆی ئـارەزووی لێ یـەتی لـە یـەك کاتـدا ڕودەدات)).لەوانەیە ئەم خواستە تەنها بۆ ئەو موسوڵمانانە بێت کە لە ژیانی دونیادا منـداڵیان نەبووە خوای گەورە لەیەك کاتدا خواستەکەیان بۆ دەهێنێتەدی .

لە ڕیوایەتێکی تردا لە ئەبو هوڕەیرەوە ﷺ دەفەرموێت : ((پێغەمبەری خـوا ﷺ جارێکیـان دانیشتبوو قسەی بۆ هاوەڵەکانی دەکرد و پیاوێکی دەشتەکی لای دانیـشتبوو ، پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی ((**ان رجلاً من أهل الجنة استاذن ربه عزوجل في الزرع فقـال لـه : أولـست فيمـا أشتهيت ؟ فقال : بلى ولكنني احب أن أزرع ، فاسرع وبذر فبادر الطرف نباته واسـتواؤه واستحصاده وتكويره أمثال الجبال، فيقول الله عزوجل : دونك يا ابـن ادم فانـه لايـشبعك شئ**)) .واتە : ((پیاوێك لە خـەڵکی بەهەشـت ئیزنـی لـە خـوای پـەروەردگار وەرگـرت کـە کشتوکاڵ بکات ، خوای گەورە پێی فەرموو : ئایا هەموو ئارە زووەکانت نەهاتەدی! ، ئـەویش دەڵێت: بەڵێ ئەی پەروەردگار بەڵام حەزدەکەم کشتوکاڵ بکەم ، خوای گەورەش ڕێگەیدا و خێرا کەوتە کشتوکاڵ کردن و کشتوکاڵەکەشی هەر بەتۆوکردن و بەرزبوونەوە و دروێنە و کۆکردنەوەی بەوێنەی شاخە بەرزەکان لە چاو تروکاندێکا ڕویدا خـوای گـەورەش دەفـەرموێت : بگـرە ئـەی ئادەمیزاد هیچ شتێك تێرت ناکات)) ((**فقال الاعرابي : يارسول الله لاتجد هـذا الاّ قرشـياً أو**

---

[٣٤٧] اخرجـه : احمـد ((المـسند)) (٣/٩) ، والترمـذي ((الـسنن)) (٢٥٦٣) ، وابـن ماجـة ((الـسنن)) (٤٣٣٨) ، وابـويعلي ((المسند)) (١٠٥١) ، والدارمي ((السنن)) رقم (٢٨٣٤) (٢/٣٣٧) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٠٤) ، وقال ابـن القـيم ((حادى الارواح)) (ص: ١٦٧) : اسناده على شرط صحيح ، وقال الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٦٥٢٥) اسناده صحيح ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٧٧) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٥٠٠) .

أنصارياً فانهم أصحاب زرع ، فاما نحن فلسنا باصحاب زرع ،فضحك رسول الله ﷺ))[٣٤٨]
واتە : ((ئەعرابیەکە(واتە: دەشتکییەکە) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ بەو خوایە لەوە دەچێ ئەو پیاوەیان قورەیشی بێ یا نصاری چونکە ئەوان خاوەن کشتوکاڵن و ئێمە خاوەن کشتوکاڵنین، پێغەمبەری خواش بەم قسەیەی هاتە پێکەنین))

خەڵکی بەهەشت کە جووت دەبن لەگەڵ خێزانەکانیان منداڵبوونی تێدا نی یە چونکە پێویستیان پێی نی یە ، وە منداڵبوون تەنها بۆ ئەو کە سانەیە کە خۆیان پێیان خۆشە منداڵیان ببێت وەك لە فەرموودەکەی (لقیط)دا ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((الصالحات للصالحين تلذذون بهن مثل لذاتكم في الدنيا ، ويلذذن بكم غير أن لاتوالد...))**[٣٤٩] ((ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئێمە خێزانمان هەیە لە بەهەشت دا لە چاکەکاران ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((ئافرەتە چاکەکان بۆ پیاوە چاکەکان چێژیان لێدەبینن بەوێنەی لە زەتەکانی دونیاتان و ئەوانیش چێژتان لێ دەبینن بەلاّم منداڵتان لێ یان نابێت)).

ئەو بانگەوازانەی کە بەهەشتیەکان دەیبیستن

خەڵکی بەهەشت گوێیان لەجۆرەها بانگەوازی جیاواز دەبێت کە زیاتر خۆشحاڵیان دەکات وە هەموو بانگەوازەکانیش مژدەی خۆشن وەك: بینینی خوای پەروەردگار و دووەمیان نەمانی مردن و پیری و...وەکو خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ ﴾ (الأعراف: ٤٣) .

ئەبو سەعیدی خودری ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((اذا دخل أهل الجنة الجنة ، ينادي مناد : ان لكم ان تصحوا فلا تسقموا أبداً ، وانّ لكم أن تحيوا فلا تموتوا أبداً ، وان لكم أن تشبوا فلا تهرموا أبداً ، وان لكم أن تنعموا فلا تبأسوا أبداً ،**

---

[٣٤٨] اخرجه : البخاري في ((الصحيح)) (٧٥١٩،٢٣٤٨) .

[٣٤٩] اخرجه : احمد في ((المسند)) (١٣/٤) (١٦٢٠٦) وقال محققه : اسناده ضعيف ، واحمد في (كتاب السنة)) (١١٢٠) ، والحاكم في ((المستدرك)) (٥٦٠/٤) وصححه ، وقال الحافظ في ((الاصابة)) (٢٩٥/٣) ، عن ابي رزين العقيلي وسند الحديث حسن .

وذلك قول الله عزوجل ﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ ﴾ (الأعراف: ٤٣)))[٣٥٠] واته : ((کاتێ خەڵکی بەهەشت دەچنە ناو بەهەشتەوە ، بانگ دەرێك بانگەواز دەکات و دەڵێت : ئەی خەڵکی بەهەشت ئێوە ئیتر هەمیشە لەش ساغ دەبن و قەت نەخۆش ناکەون وە هەمیشە زیندو دەبن و قەت نامردن وە هەر گەنج دەبن و پیری ڕووتان تێ ناکات وە هەمیشە خۆش گوزەران دەبن وهەرگیز هەژاری بە خۆتانەوە نابینن، وە ئەمە ئەو ئایەتەی خوای گەورەیە کە دەفەرموێت : (....کاتێك کە بانگیان لێکرا (لە بەهەشتدا) پێیان وترا : ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە پێتان دراوە بەهۆی کار وکردەوەکانتانەوە کە ئەنجامتان دەدا).

وە سوهەیب ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((اذا دخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار ، نادى مناد : يا أهل الجنة ان لكم عند الله موعداً ، فيقولون : ما هو ؟ الم يثقل موازيننا ويبيض وجوهنا ويدخلنا الجنة وينجينا من النار ؟ فيكشف الحجاب فينظرون الى الله ، فو الله ما أعطاهم الله شيئاً هو أحب اليهم من النظر اليه))[٣٥١] واته : ((کاتێ خەڵکی بەهەشت دەچنە ناو بەهەشتەوە وە خەڵکی دۆزەخ دەچنە ناو دۆزەخەوە، بانگ دەرێك بانگیان لێ دەکات و دەڵێت : ئەی خەڵکی بەهەشت ئێوە بەڵێنێك و کاتێکی دیاری کراوتان هەیە لەگەڵ خوای خۆتان ، ئەوانیش دەڵێن : ئەو بەڵێنە دەبێت چی بێت ؟ ئەوەتا خوای گەورە کێشانەی کارەکانی ئێمەی قورس کرد ؟ وە ڕووی سپی کردین! وە ئێمەی کردە ناو بەهەشتەوە ، و ڕزگاری کردین لە دۆزەخ . ئەنجا پەردە لادەبرێت و تەماشای خوای گەورە دەکەن سوێند بە پەروەردگار خوای گەورە هیچ شتێکی پێنەداون خۆشەویستر بێت لایان لە تەماشاکردن و بینینی خوای گەورە)).

---

[٣٥٠] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢١٨٢/٤) ورقم (٢٨٣٧) ، واحمد ((المسند)) (٣١٩/٢) ، والترمذي ((السنن)) (٣٢٤٦) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٥٨٨).

[٣٥١] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٦٣/١) .

لە ئەبو سەعیدی خودری ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان الله عزوجل يقول لآهل الجنة : يا أهل الجنة ، فيقولون : لبيك ربنا و سعديك ، فيقول : هل رضيتم ؟ فيقولون : وما لنا لانرضى وقد أعطيتنا مالم تعط أحداً من خلقك ، فيقول : الا أعطيكم أفضل من ذلك ؟ قالوا : ربنا واي شئ أفضل من ذلك ؟ قال : أحلُ عليكم رضواني فلا أسخط عليكم بعده أبداً)) [٣٥٢]

واتە : ((خوای گەورە بەخەڵکی بەهەشت دەفەرموێت : ئەی خەڵکی بەهەشت ، خەڵکی بەهەشت وەڵامی خوای گەورە دەدەنەوە دەڵێن : بەڵێ خوای گەورە فەرموو ئێمە گوێڕایەڵین ، خوای گەورە پێیان دەفەرموێت : ئایا ئێوە ڕازی بوون ؟ ئەوانیش دەڵێن ، ئەی پەروەردگار بۆچی ڕازی نابین ئەوەی بەخشیوتە بە ئێمە نەت بەخشیوەتە کەسی تر، خوای گەورەش دەفەرموێت : ئایا لەوە باشترتان پێ ببخشم . ئەوانیش دەڵێن : خوای گەورەمان ئایا هیچی تر هەیە لەوە چاکتر بێت . خوای گەورە دەفەرموێت: ڕازی بوونی خۆمتان پێ دەبەخشم و لەدوای ئەوە هەرگیز لێتان توڕەنابم)).

وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... يؤتى بالموت كهيئة كبش أملح فينادي به مناد : يا أهل الجنة فيشرئبون* وينظرون فيقول : هل تعرفون هذا ، فيقولون : نعم هذا الموت وكلهم قدراه فيذبح ، ثم يقول : يا أهل الجنة خلود فلا موت ...)) [٣٥٣].

واتە : ((مردن دەهێنرێت لە وێنەی بەرانێکی شاخداردا و جارچی یەك جاڕ دەدات ئەی خەڵکی بەهەشت ئەوانیش ملیان درێژ دەکەن و سەیر دەکەن ئەنجا دەڵێن: ئایا ئەوە دەناسنەوە؟ ئەوانیش دەڵێن: بەڵێ ئەوە مردنە و هەموویان بە چاوی خۆیان دەیبینن ئەنجا سەردەبڕێت پاشان دەوترێت: ئەی خەڵکی بەهەشت هەتا هەتایە لە ناو بەهەشتدادەبن و مردن نەما)).

---

[٣٥٢] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٥٤٩،٧٥١٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢١٧٦/٤) (٢٨٢٩) ، و((رياض الصالحين)) (ص: ٦٤٦) بتحقيق الشيخ الالباني ..

* فيشرئبون : أي يمدون اعناقهم لينظروا .

[٣٥٣] اخرجه : احمد ((المسند)) (٩/٣) ، والبخاري ((الصحيح)) (٤٧٣٠) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٤٩).

قاپ و دەوری و پێداویستیەکانی ناو بەهەشت

قاپ و قاچاخی ناو بەهەشت دووجۆرن ،جۆرێکیان لە ئاڵتونی پاك دروستکراون و جۆرەکەی تریان لە زیون ، لە ئەبو موساوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**جنتان من ذهب انيتهما وحليتهما وما فيهما ، وجنتان من فضة انيتهما وحليتهما وما فيهما** ...))[٣٥٤] واتە : ((دوو بەهەشتیان خشڵ و قاپ و پۆشاکەکانیان و پێداویستیەکانیان لە ئاڵتونە ، وە دوو بەهەشتیان وخشڵ و قاپ و پێداویستی و پۆشاکەکانیان لە زیوە ...)) وە لە بەهەشتدا سینی و قاپ و دەوری لێیە و هەموویان لە ئاڵتون و زیو دروست کراون وەك خوای گەورە دەفەرموێت :

﴿ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ ﴾ (الزخرف: ٧١) وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ ﴾(الإنسان: ١٥) وە هەروەها لە ناو بەهەشتدا کوپی زیوی تیایە لە ناوەوەی دەرەوەی دەبینرێت وەك خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ ﴾(الإنسان: ١٥ - ١٦) واتە: لە سوراحی و دۆلکەی زیودا شەرابیان بۆ دەگێڕن کە پەرداخەکانی لە زیو و شوشەو کریستاڵی تایبەت دروستکراون ، و هەریەکەی بە ئەندازە و قەبارەی جیا جیا دروستکراون بەگوێرەو ویستی کەسانی ناو بەهەشت ، وە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿١٨﴾ ﴾(الواقعة: ١٧ - ١٨) واتە: خزمەتکارانی ناو بەهەشت ئێسك سوکن وە بەدەوریاندا دێن و خزمەتیان دەکەن وەهەمیشە گەنجن ، وەبەکوپ و دۆلکە و سوراحیەوە دەگەڕێن و لە پەرداخی تایبەتدا جۆرەها شەربەت و شەرابیان پێشکەش دەکەن کە لەسەرچاوەیەکی ڕەوانەوە پڕدەکرێن. ئەم شتانە دەبەن بۆ خەڵکی بەهەشت یەکەم ئەو کوپانەی کەباس کرا دووەمیان ئەو سوراحیانەی کەئەو کوپانەی پێ پڕدەکرێت وەئەو پەرداخانە هەموو ئاڵتونن،وەبەڵگەش خەوەکەی ئافرەتەکەیە کە بۆ پێغەمبەری گێڕایەوە ﷺ ئەنەس ﷺ دەفەرموێت : ((**كان رسول الله ﷺ يعجبه الرؤيا ، فربما رأى الرجل**

---

[٣٥٤] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٧٤٤٤) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٩٦).

رؤياً فيسأل عنه اذا لم يكن يعرفه ، فاذا اثني عليه معروفاً ، كان أعجب لرؤياه اليـه ، فأتتـه امرأة فقالت : يارسول الله رأيت كأني أتيت فأخرجت من المدينة فادخلت الجنة فسمعت وجبة* انفتحت (وفي رواية : انتحت ، وفي رواية أخرى : ارتجت) لها الجنة فنظرت فاذا فلان بن فلان وفلان بن فلان – فسمّت اثني عشر رجلاً ، كان رسول الله ﷺ قد بعث سرية قبل ذلك ، فجئ بهم عليهم ثياب طلس (أي مغبّرةً خِلقة) تشخب* أوداجهم* ، فقيل : اذهبوا بهم الى نهر البيذخ فغمسوا فيه ، فخرجوا ووجوههم كالقمر ليلة البدر ، فأتوا بصحفة* من ذهب فيها بسر* فاكلوا من ذلك البسر ماشاءوا ، فما يقبلونها من وجه الا اكلوا من الفاكهة ما أرادوا واكلت معهم . فجاء البشير من تلك السرية فقال : أصيب فلان وفلان حتى عد اثني عشر رجلاً ، فدعا رسول الله ﷺ المرأة فقال: [قُصّي رؤياك ، فقصتها وجعلت تقول : جئ بفلان وفلان كما قال])) [٣٥٥].

واته: ((پێغەمبەر ﷺ زۆر خۆشحاڵ دەبوو بەخەو هەركەسێك خەوێكی ببینیایە ، پێغەمبەر ﷺ گەر ئەو كەسەی نەناسیایە پرسیاری دەكرد خاوەنی ئەو خەوە كێ یە؟ ئەو پیاوە چۆنە ؟ گەر بیان وتایە ئەوەی ئەو خەوەی بینیوە پیاوێكی چاكە و ستایشیان بكردایە ، پێغەمبەر زیاتر خۆشحاڵتر دەبوو بە خەوەكەی دەفەرموێت : جارێكیان ئافرەتێك هات بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ لە خەومدا بینیم بەدوامدا هاتن و منیان دەركرد لەشاری مەدینە و منیان كردە ناو بەهەشت و گوێم لە زرمە و دەنگێكەوە بوو بەهەشتی پێ لەرزا تەماشام كرد فلاَنی كوڕی فلاَن كەس و فلاَنی كوڕی فلاَن (ناوی دوانزە پیاوی هێنا لەوانەی

* وجبة : صوت سقوط الشئ .
* تشخب : تسيل .
* اوداجهم : شرايين اعناقهم .
* بصحفة : القصعة الكبيرة التي يشبع خمسة رجال .
* بسر : التمر قبل ان يرطب .

[٣٥٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/١٣٥) رقم (١٣٦٩٨) وقال :محققه الشيخ الارناؤوط : اسناده صحيح على شرط مسلم ، وابويعلى ((المسند)) (٣٢٨٩) وقال : محققه اسناده صحيح ، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٠٥٤) وقال محققه اسناده قوى على شرط مسلم ، والبيهقي ((الدلائل)) (٧/٢٦) ، وقال ابن القيم ((حادى الارواح)) (ص:٣١٠) : اسناده على شرط مسلم ، وقال الهيثمي ((مجمع االزوائد)) (٧/١٧٥) : رواه احمد ورجاله رجال الصحيح وقال الشيخ مقبل في ((الصحيح المسند)) رقم : (٥١) هذا حديث صحيح .

شاری مەدینە کە خۆی ئەوانی دەناسی) ئەنەس ﷺ دەفەرمویت : پێغەمبەر ﷺ پێشتر مەفرەزەیەکی نارد بوو بۆ غەزا ، ئافرەتەکە ووتی : هەموویان هێنان و جلێکی کۆنی تۆ زاوییان لەبەردا بوو خوێن لە دەمارەکانیان دەڕۆیشت پێیان ووتن : بیان بەن بۆ ڕووباری بە یزەخ و لە ئاوەکەیان هەڵکێشان و نوقمیان کردن ، پاشان هاتنە دەرەوە ڕویان وەکو مانگی شەوی چواردە دەگەشایەوە ،وە هەر یەکەیان لە قاپێکی ئاڵتوندا خورمایەکیان بۆ هێنان (کەهێشتا نەگەیبوون) ئەوانیش لەو خورما نەگەیوەیان خوارد تاویستیان لێی بوو وە لەهەر لایەکی سینیەکەدا چەندین جۆر میوەیان دەخوارد بە ئارەزووی خۆیان وەمنیش لەگەڵم خواردن. پاشان یەکێك لەو مەفرەزەیە گەڕایەوەو ووتی : فلأن کەس و فلأن کەس پێکران (واتە: باسی شەهیدکانی کرد) تاوەکو دوانزە پیاوی ژمارد ،پاشان پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوئافرەتەی بانگ کردو پێی فەرموو : ((خەوەکەت بگێڕەوە؟ ئەویش خەوەکەی گێڕایەوە ،ووتی فلأن کەس و فلأن کەسیان هێنا وەکو چۆن پیاوەکە گێڕایەوە و ناوی دوانزدە شەهیدە کەی هێنا)).

بینینی دۆزەخیەکان و جێگەکانیان

بەهەشتیەکان هەرکەسێکیان بوویت لە دۆزەخیەکان دەیبینن و پێیان پێدەکەنن ، وەکو خوای گەورە دەفەرمویت : ﴿ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾ (المطففين: ٣٤ – ٣٥) وە خوای گەورە بەسەرهاتی : بانگ کردنی کەسانی ناو بەهەشت بۆ کەسانی ناو دۆزەخ ، و بانگ کردنی خەڵکی دۆزوخ بۆ خەڵکی بەهەشتمان بۆ باس دەکات و دەفەرمویت : ﴿ وَنَادَىٰٓ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ أَصْحَـٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا۟ نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ ﴾(الأعراف: ٤٤). واتە: خەڵکی بەهەشت بانگ لە خەڵکی دۆزەخ دەکەن وپێیان دەڵێن : ئێمە ئەوەمان دەست کەوت و بینیمانەوە کەخوای گەورە بەڵێنی پێدابووین ئایا ئێوەهیچتان بینی لەوەی کەخوا بەڵێنی پێدابوون ، ئەوانیش دەڵێن : بەڵێ .بانگەوازکارێك لە نێوانیاندا بانگەواز دەکات دەڵێت لەعنەتی خوا لەو ستەم کارانە بێت کەپشت لە بانگەوازی خوا دەکەن و خەڵکانی لێ دوور دەخەنەوە و ناشیرینی دەکەن لە پێش چاویان و باوەڕیان بە ڕۆژی کۆتای نیە.

وەهەروەها خەڵکی بەهەشت جێگەی خۆیان لەناو ئاگردا پێنیشان دەدرێت بۆ ئەوەی زیاتر سوپاسی خودا بکەن کە ڕزگاری کردون لەو شوێنە ...ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**لایدخل احد الجنة الا أري مقعده من النار لو اساء ليزداد شكراً ، ولا يدخل النار أحد الا أري مقعده من الجنة لو أحسن ليكون عليه حسرة**))[٣٥٦]
واتە : ((هیچ کەس ناچێتە بەهەشتەوە تاوەکو جێگەی خۆی پێنیشان نەدرێت لەناو دۆزەخ گەر خراپ کاربوایە ، بۆ ئەوەی زیاتر سوپاسی خوا بکات ، وەهیچ کەسیش ناچێتە ناو ئاگرەوە هەتا وەکو جێی خۆی پێنیشان نەدرێت لەناو بەهەشت گەر چاکەکاربووایە ، بۆ ئەوەی ببێتە داخ و نارەحەتی بۆی)).

وەلەڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**كل أهل النار يرى مقعده من الجنة فيقول : لو أن الله هداني فتكون عليه حسرة ، وكل أهل الجنة يرى مقعده من النار فيقول: لولا أنّ الله هداني ، فيكون له شكر ، ثم تلا رسول الله ﷺ** : ﴿ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴾))[٣٥٧] واتە: ((هەموو دۆزەخیەك جێگەی خۆی پێنیشان دەدرێت لەناو بەهەشتداو و دەڵێت: ئەگەر من خوای گەورە ڕێنموی بکردمایە ئەوە جێگەم دەبوو ئەو دیمەنەش دەبێتە داخ و پەشیمانی بۆی . وەهەموو بەهەشتیەکیش جێگەی خۆی پێنیشان دەدرێت لەناو ئاگردا و دەڵێت: گەر خوای گەورە ڕێنمونی نەکردمایە ئەوەجێگم دەبوو، ئەو دیمەنەش دەبێتە ئەوەی زیاتر سوپاسی خوابکات پاشان پێغەمبەر ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوە :

﴿ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴾ (الزمر: ٥٦) واتە: نەوەکو یەکێك بڵێت: ئاخ وداخ و پەشیمانی بۆ ئەو هەموو لادانە لە فرمانی خواو بەرنامەکەی بێ گومان لەو کەسانەش بووم کە گاڵتەم بە ئاین وبەرنامە خوادەکرد.

---

[٣٥٦] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٥٦٩) ، واحمد ((المسند)) (٢/٥٤١) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٢٦٨)، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٥١).

[٣٥٧] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٢/٤٣٥) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٠٣٤).

بینینی خوای پەروەردگار لەبەهەشتدا

خەڵکی بەهەشت خوای بەرزو شکۆمەند دەبینن بەچاوی خۆیان ،وەکوخوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ ﴾(القيامة: ٢٢ - ٢٣) وە پێغەمبەری خواش ﷺ چۆنیەتی بینینی خوای گەورەی ڕون کردۆتەوە کە باوەڕداران چۆن خوای گەورە دەبینن لە ناو بەهەشتدا :- سوهەیب ﷺ دەفەرمویێت :

((پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوە ﴿ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾(یونس: ٢٦) وەفەرمووی : ((اذا دخل أهل الجنة الجنة ، وأهل النار النار ، نادى مناد : يا أهل الجنة ، ان لكم عند الله موعداً يحب ((في رواية : يريد) ان ينجزكموه ((في رواية مسلم : يقول الله تعالى : تريدون شيئاً أزيدكم)) فيقولون : وما هو ؟ الم يثقل الله موازيننا ويبيض وجوهنا ، ويدخلنا الجنة ، ويجرنا من النار ؟ قال : فيكشف الحجاب ، فينظرون اليه فو الله ما أعطاهم الله شيئاً احب اليهم ((ولا أقر لآعينهم)) من النظر اليه))))[٣٥٨] واتە : ((کاتێ خەڵکی بەهەشت چونە ناو بەهەشت و خەڵکی ئاگر چونە ناو ئاگر ، بانگ کارێك بانگ دەکات و دەڵێت : ئەی خەڵکی بەهەشت لای خوای گەورە بەڵێنێك و بەیەك گەیشتنێکتان هەیە خوای گەورە پێی خۆشە (لە ڕیوایەتێکدا ((ویستی هەیە)) بۆتانی بهێنێتە دی ((لەڕیوایەتەکەی مسلم دا: خوای گەورە دەفەرمویێت : پێتان خۆشە شتێکی زیاترتان پێ ببەخشم)) ئەوانیش دەڵێن ئەو بەڵێن و شتە زیادە دەبێت چی بێت ؟ ئەوەتا خوای گەورە کێشانەی کارەکانی ئێمەی قورس کرد؟ وە ڕووی سپی کردین و ئێمەی کردە ناو بەهەشتەوە؟ و ڕزگاری کردین لە دۆزەخ . ئەنجا پەردە لادەبرێت و تەماشای خوای گەورە دەکەن ، سوێند بە خوای گەورە پەروەردگار هیچ شتێکی پێ نەداون خۆشەویست تر بێت لایان و دڵخۆش تر بێت بۆیان لە بینین و تەماشاکردنی خوای گەورە)).

وەخەڵکی بەهەشت بەبینینی خوای پەروەردگار هیچ زیانێکیان پێناگات ، ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان الله لاینام ... حجابه نور

[٣٥٨] اخرجه : احمد في ((المسند)) (٤/٤٠٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٧٥٥).

لوكشفه لأحرقت سبحات وجهه ما أنتهى اليه بصره من خلفه)) [٣٥٩] واتە: ((خوای گەورە نانوێت ونوستن بۆ ئەونیە لە نێوان خوای گەورە و دروستکراوەکانی پەردەی نور هەیە گەر لایببات گەورەیی و نوری ڕوخساری هەموو ئەوانە دەسوتێنێت کە ئەو نورە دەیانگاتێ)).

وە هاوەڵە بەڕێزەکان پرسیاریان لە پێغەمبەر کرد ﷺ ئایا بەبینینی خوای خۆیان زیانیان پێدەگات ، وەك ئەبو هورەیرە ﷺ فەرموویەتی: ((کەسانێك بە پێغەمبەریان ﷺ فەرموو : ئایا خوای خۆمان دەبینین لە ڕۆژی قیامەتدا ؟ پێغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی : ((هل تضارون في رؤية القمر ليلة البدر ؟)) واتە: ((ئایا کاتێ کەمانگ بەئاسمانەوە دەبینن لەشەوی چواردە دا هیچ زیانێکتان پێدەگات بەبینینی ؟)) ووتیان نەخێر ، پاشان فەرمووی: ((کاتێ کە ڕۆژ دەبینین لە ئاسماندا و هەوری لەپێش نەبێت هیچ زیانێکتان توش دەبێت ؟)) ووتیان : نەخێر ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((ئێوەش ئاوا خوای خۆتان دەبینن و [... بە هیچ جۆرێك زیانتان توش نابێت][٣٦٠]))[٣٦١]وە خەڵکی بەهەشت سەردانی خوای خۆیان دەکەن و قسەشی لەگەڵ دەکەن و پرسیاریشی لێدەکەن : ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((جاءني جبريل وفي كفه مرأة بيضاء فيها نكتة سوداء ...قلت : ما هذه النكتة السوداء ، قال هذه الساعة [تقوم يوم القيامة] يوم تقوم فيها القيامة وهو [عندنا] سيد الايام ونحن نسميه عندنا [في الأخرة]يوم المزيد ، قلت : ولم تسمونه يوم المزيد ياجبريل ، قال : ان ربك اتخذ في ((الفردوس)) وادياً أفيح (وجعل فيه كثباناً من المسك الابيض ، فاذا كان يوم الجمعة من أيام الاخرة ((أنزل الله تبارك وتعالى ماشاء من ملائكته)) وهبط الجبار جل وعلا من عرشه [من عليين] الى كرسيه الى ذلك الوادي [(وثم صف الكرسي بمنابر) من نور عليها مقاعد النبيين ، وحف تلك المنابر [بكراسي] من ذهب مكللة بالياقوت والزبرجد ، عليها الشهداء والصديقون ، فجلسوا من ورائهم على تلك الكثب] [ثم يجيء أهل الجنة حتى يجلسوا على الكثيب] ثم يتبدّى لهم ذو الجلال والاكرام [حتى ينظروا الى وجهه عزوجل))

---

[٣٥٩] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٧٩) ، وابن ماجة ((السنن)) (١٩٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٦١)، وحول المعنى:انظر : ((النهاية)) (٣٣٢/٢).

[٣٦٠] أخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٥٥٤).

[٣٦١] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٧٤٣٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٢).

فيقول : أنا الذي صدقتكم وعدي وأتممتُ عليكم نعمتي واحللتكم دار كرامتي فسلوني [أعطيكم] فيقولون بأجمعهم : نسألك الرضى عنكم ، فيشهدهم [أنّه قد رضي عنهم] [و(يقول) :..ولكم عليّ ماتمنيتم ولدي مزيد ثم يقول سلوني ، فيسألونه حتى تنتهي نهمة كل عبدٍ منُهم – وفي رواية – [ثم يقول الله : اكسوا عبادي . فيكسَون ، ويقول : أطعموا عبادي . فيطعمون ، و يقول: اسقوا عبادي . فيسقون ، ويقول : طيّبوا عبادي . فيطيبون)) ثم يقول : سلوني ، فيقولون : حسبنا ربنا رضينا ، فيرجع الجبار الى عرشه [ثم يصعد الرَّب تبارك وتعالى على كرسيه ، فيصعد معه [النبيّون والصدّيقون و الشهداء] فيفتح لهم بعد انصرافهم من يوم الجمعة مالا عين رأت ولا أذن سمعت ولاخطر على قلب بشر ،[الى منصرف الناس يوم الجمعة] فيرجع أهل الغرف الى غرفهم [فهم يحبون يوم الجمعة لما يعطيهم ربهم من الخير ، [في رواية: فليسوا الى شيءٍ احوج منهم الى يوم الجمعة ليزدادوا فيه كرامة ، و ليزدادوا فيه نظراً الى وجه تبارك وتعالى ولذلك دعي يوم المزيد] وهو اليوم الذي استوى فيه ربكم على العرش ، وفيه خلق آدم عليه الصلاة والسلام وفيه تقوم الساعة)) [٣٦٢] واته: ((پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : جبریل هات بۆلام و ئاوێنەیەکی بەدەستەوە بوو خاڵێکی ڕەشی تیابوو پاشان پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: لێم پرسی ئەو خاڵە ڕەشە چی یە ؟ فەرمووی ئەوە ڕۆژی جومعەیە کە قیامەت تیایدا هەڵدەسێت و سەروەری ڕۆژەکانە ئێمە لای خۆمان ناوی دەبەین بە ڕۆژی زیادکراو ، منیش ووتم: بۆ چی وای پێ دەڵێن ؟ ئەویش فەرمووی:

---

[٣٦٢] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٥٥١٦) ، الشافعي (رحمه الله) ((المسند)) (٤٢٤) ، وابويعلى ((المسند)) (١٠٤٦/٣) رقم (٤٢٨٨) ، وعبدالرزاق ((المصف)) (٢٥٦/٣) ، والطبراني ((المعجم الاوسط)) (٤٨/١) ، والطبراني ((الاحاديث الطوال)) رقم (٣٥) ، وابن ابي الدنيا ((صفة الجنة)) (٣٣٠)، وابو نعيم ((الحلية)) (٧٢/٣) ، والبزار ((المسند)) (٣٥١٩) ، وعبدالله بن احمد بن حنبل ((كتاب السنة)) (٤٦٠) وقال محققه رواه الطبراني ((الاوسط)) باسناد جيد ، وابويعلى ((المسند)) باسناد جيد ، وقال الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (١٦٤/٢) رواه الطبراني ((الاوسط)) ورجاله ثقات وقال ابن كثير ((نهاية البداية)) (٣٩٥/٢) رواه الشافعي والبزار وابويعلي وهذه طرق جيد وقال الحافظ الضياء : وقد روى من طريق جيد عن انس ﷺ ، وقال المنذري ((الترغيب الترهيب)) (٢٧٤/٤) رواه ابن ابي الدنيا ، والطبراني ((الاوسط)) (باسنادين احدهما جيد قوى وابويعلي مختصرا ورواته رواة الصحيح والبزار ،وحسنه الشيخ الالباني لمجموع طرقة في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٦٩٤) ، وفي ((السلسة الصحيحة)) (١٩٣٣) مختصرا و ((صحيح الترغيب)) (٣٧٦١) مطولاً، وقال الشيخ مقبل ((الصحيح المسند)) (رقم :٨٦) هذا حديث حسن مطولا ، وقال البوصيري ((اتحاف الخيرة المهرة)) (٢١٢١) : رواه الطبراني بسند جيّد ، ورواه ابو يعلى بسند صحيح

خوای پەروەردگار جێگە و دۆڵێکی دابین کردووە لـە میسکی پـاکی سـپی لـە فـیردەوس دا ، هەرکاتێ رۆژی جومعە دێت لە رۆژانی کۆتایدا ((خـوای گـەورە ئـەوەی بیـەوێت لـە مەلائکـە دادەبەزێنێتە ئەوێ)) ئنجا خوای گەورە لە عەرشی خۆیەوە لە (علیین) دەچێتە سەر کورسی لـە وێشەوە بۆ ئەو دۆڵە و (چەندها مینبەر لە چواردەوری (الکرسي) دادەنرێت لەم لاو لایـەوە کـە جێگەی دانیشتنی پێغەمبەرە بەرێزە کانە ، لـە چـواردەوری کورسـی پێغەمبـەرانیش چـەندها کورسی ئاڵتون کە رازێنراوەتەوە بەیاقوت و زەبەرجەد، دابین دەکرێت و شەهیدان و پیاوچاکان و راستگۆیانی لەسەر دادەنرێت ، ئەفەرموێت : ئەوانیش لـە دوای ئـەوان دادەنیـشن)) و پاشـان هەموو بەهەشتیەکان دێن و لە دوای ئەوانـەوە لەسـەر تەپۆڵکـەکان دادەنیـشن پاشـان خـوای پەروەردگار خۆی نیشانیان دەدات تاکو ((سەیری روخساری دەکـەن)) خـوای گـەورە بەخـەڵکی بەهەشت دەفەرموێت : منم کە پەیمانەکەی خۆم راست بۆ هێنانە دی وە نیعمەتی تەواوی خۆمم پێبەخـشین و ئێـوەم بـە بەهەشـتی شـوێنی رێـزی خـۆم شـاد کـرد داوام لـێ بکـەن تـا پێتـا بەخشم...ئەوانیش هەموو دەڵێن : داوات لێ دەکەین کە لێمان رازی بیت ئـەی پـەروەردگار ، خوای گەورەش دەفەرموێت : (رازی بوونم بوو ئێوەی گەیاندە جێگەی پڕ رێز و بەخشینم ، ئـەوا لەهەر هەمووتان رازی بووم) ئەنجا خۆشیان بەشاهید دەگرێت کە هەموویان خـوای پـەروەردگار لێیان رازی یە ، ئنجا دەفەرموێت ((...هەرچی یەك ئەمرۆ پێتان خـۆش بێـت لـەوە زیـاتریش پێتان دەبەخشم)) پاشان دەفەرموێت : داوام لێ بکەن ! ئەنجا هەمـوو داوا دەکەن تـا داواکـاری هەر یەکێکیان تەواو دەبێت ، پاشان خوای گەورە دەفەرموێت : بەندەکانم پۆشتە بکەن ! پۆشتە دەکرێن ، پاشان دەفـەرموێت : خـواردن بـدەن بـە بەنـدەکانم ! خواردنیـان دەدرێتـێ ، پاشـان دەفەرموێت : خواردنەوە بدەن بـە بەنـدەکانم ! خواردنـەوەیان دەدرێتـێ ، پاشـان دەفـەرموێت: بەندەکانم بۆن خۆش بکەن! بۆن خۆش دەکرێن ، پاشان دەفەرموێت : داوام لێ بکەن ؟ ئـەوانیش دەڵێن: ئەوەندەمان بەسە ئەی پەروەردگار رازین، پاشان خوای پەروەردگار بـەرز دەبێتـەوە بـۆ سەر عەرشی خۆی پاشـان دەچـێتە سـەر (الکرسي)ی خـۆی [و پاشـان لەگەڵـدا پێغەمبـەران وراستگۆیان و شەهیدەکان بەرز دەبنەوە و هەموو بەهەشتیەکان دەگەرێنەوە بۆ جێگەی خۆیان] پاشان شتانێکیان پێدەبەخشرێت کە نەچاو بینیویـەتی و نـە گـوێ بیـستویەتی وە نەبەخـەیاڵی کەسیش دا هاتووە ئەوانەیان پێدەبەخشرێت هەتا ماوەی بلاّوەکردنی خەڵکان لـە رۆژی هـەینی

دا، پاشان نیشتە جێ بووانی کۆشکەکانیش هەموو دەگەڕێنەوە بۆ جێگەی خۆیان ، پاشان پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : (ئەوان بۆیە ڕۆژی جومعەیان پێخۆشە لەبەر ئەو خەلاّتانەی کەلەلایەن خوای خۆیانەوە پێیان دەبەخشرێت ئەوە ئەو ڕۆژەیە کەخوای خۆتان تیایدا چۆتە سەر عەرش ، وەئادەمیشی تیایدا دروست کردووە قیامەتیش تیایدا بەرپا دەبێت [بەهەشتیەکانیش زۆر پێویستیان بە ڕۆژی هەینی هەیە بۆ ئەوەی خەلاّتیان زیاتر پێ ببەخشرێت وە زیاتر شادبن بە تەماشاکردن و بینینی خوای گەورە ، وە لەبەر ئەوەشە ناونراوە : ڕۆژی خەلاّت و دیاری]))
وەخوای گەورە لەگەڵ خەڵکی ئەعراف داگفتو گۆ دەکات وە دەیانکاتە ناو بەهەشت وەکو حوزەیفە ﷺ دەفەرموێت: ((**أصحاب الاعراف قوم تجاوزت حسناتهم النار ، وقصرت سيئاتهم عن الجنة ، فاذا صرفت أبصارهم تلقاء أصحاب النار قالوا : ربنا لاتجعلنا مع القوم الظالمين فبيناهم كذلك ، اذ اطلع عليهم ربك فقال لهم : قوموا ادخلوا الجنة قد غفرت لكم**)) [٣٦٣] واتە : ((خەڵکی ئەعراف کەسانێکن چاکەکەیان کەم بووە و پێی نەچونەتە بەهەشت وەخراپەکانیشیان کەم بووە و پێی نەچونەتە ناو دۆزەخ ، کە ئاوڕدەدەنەوە لەئاگری دۆزەخ دەڵێن : پەروەردگار لەدۆزەخ بمان پارێزێت و لەگەڵ خەڵکی دۆزوخ دا کۆمان نەکەیتەوە ئەوان لەو حاڵەدان تا خوای پەروەردگار تەماشایان دەکات و : پێیان دەفەرموێت : هەستن بچنە بەهەشت ئەوا لە ئێوەخۆش بووم)).

شاخەکانی ناو بەهەشت

لەناو بەهەشتدا گردوو تەپۆڵکەی میسك هەیە وەکو لە فەرموودەکانی تردا باس کران ، وە هەروەها شاخیش هەیە ، ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أولاد المؤمنين في جبل في الجنة يكفلهم ابراهيم وسارة حتي يردهم الى ابائهم يوم القيامة**)) [٣٦٤] واتە: ((کۆرپەی مردووی موسوڵمانان لەشاخێکن لەناو بەهەشتدا ئیبراهیم و

---

[٣٦٣] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٣٢٠/٢) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وقال السيوطي ((الدر المنثور)) (١٦٢/٢) : وهو حسن .

[٣٦٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٢٦/٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٨٤/١) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٠٢٣) .

سارا چاودێرییان دەکەن تاوەکو دەیسپێرنەوە بەخاوەنـەکانیان لـە ڕۆژی قیامەتـدا (واتـە: دوای چونە بەهەشتیان))) . هەروەها دەفەرمویّت : ((منبري على تُرعةٌ* من تـرع الجنـة))[٣٦٥] واتە: ((مـنیبەرەکەی مـن لەبەرزایی یەکە لە بەرزایەکانی بەهەشت)).

پلەو پایەی شەهیدەکان لەناو بەهەشتدا

شەهیدەکان پلەوپایەی تایبەتی خۆیان هەیە لەڕۆژی قیامەتدا. ئەوان لـە سـەرەتای ئەوانـەن کەدەچنە ناو بەهەشتەوە بەتایبەتی شەهیدە هەژارە کۆچکارەکان ،وەکۆشـکی تایبـەتیان هەیـە بەناوی خانەی شەهیدەکان وەپێغەمبـەری ئـازیز ﷺ بەچـاوی خـۆی لەخـەوی دا بینیویـەتی ، لەسەمورەی کوڕی جوندب ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: ((رأيـت الليلـة رجلين ، أتياني، فاخذا بيدّي ....فانطلقا فاتينا على روضة فيها من كل نور الربيع* ، واذا بين ظهراني الروضة رجـل طويـل لا أكـاد أرى رأسـه طـولاً في الـسماء ، واذا حـول الرجل من أكثر ولدان رأيتهم قط [فانطلقنا حتى انتهينا الى روضـة خـضراء [عظيمـة] فيها شجرة عظيمة وفي أصلها شيخ وصبيان .... فصعدا بي في الشجرة وادخلاني داراً لم أر قط أحسن منها فيها رجال شيوخ وشبان ونساء وصبيان، ثم أخرجـاني منهـا فـصعدا بـي االشجرة فادخلاني داراً هي أحـسن وأفـضل فيهـا شـيوخ وشـباب] في روايـة : فانطلقنـا فانتهينا الى روضة عظيمة لم أر روضة قط اعظم منها ولا أحسن قال : قالا لي : أرقه فيهـا ، قال : فارتقينا فيها فانتهينا الى مدينة مبنية بلبن ذهب ولبن فضة فاتينا باب المدينة فاسـتفتحنا ففتح لنا فدخلناها .... قالا لي هذه جنة عدن هذاك منـزلك قال فسما بصري صعداً فـاءذا قصر مثل الربابة البيضاء* قال : قالا لي : هذاك منـزلك قال : قلت لهما : بـارك الله فيكمـا ذراني فادخله ، قالا : اما الان فلا وأنت داخله (في رواية)[٣٦٦] : [انه قد بقي لك عمـر

---

* ترعة : المكان المرتفع .

[٣٦٥] اخرجه :احمد في ((المسند)) (٢/٣٦٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٣٦٣)٠

* نور الربيع : من كل انواع اعشاب الربيع .

* الربابة البيضاء : السحابة البيضاء .

[٣٦٦] ((الصحيح الجامع)) (٣٤٦٢).

لم تستكمله ، فلو استكملته دخلت دارك] قال : قلت لهما : فاني قد رأيت منذ الليلة عجباً فما هذا الذي رأيت ، قال : قالا لي :((نعم ... والشيخ في أصل الشجرة ابراهيم عليه السلام والصبيان حوله فاولاد الناس ... والدار الاولى التي دخلت دار عامة المؤمنين وأمّا (الدار الاخرى) فدار الشهداء ، وأنا جبريل ، وهذا ميكائيل))[٣٦٧] واته: ((دوو پیاو لەخەوم دا هاتن بۆلام و هەردوو دەستیان گرتم ......کەوتینە ڕێ تاکو گەیشتە لای باخچەیەك جۆرەها گژوگیای بەهارەی لێ بوو وەبینیم لەناویدا پیاوێکی بالاّ بەرز هەبوو ئەوەند بەرز بوو نزیك بوو سەری نەبینم لە باڵ بەرزیدا بە چواردەوریدامندالانێکی یەکجار زۆری لێ بوو...لەڕیوایەتێکی تردا: بەڕێکەوتین تاکو گەیشتینە باخچەیەکی یەکجار گەورەی سەوز بینیمان درەختێکی زۆر گەورەی تیابوو لە ژێردارەکەدا...پیاوێکی بە تەمەنی سپی تیا بوو لەگەڵ کۆمەڵێك منداڵدا ...بەرزیان کردمەوە بە درەختێکدا و بردمیانە جێگەیەك ،یەکجار خۆش بوو تاوەکو ئێستا جێگای وا خۆشم نەبینیوە ، پیاوانی پیرو گەنج و منداڵ و ئافرەتانی تیابوو ، ئەفەرموێت: ئنجا لەوێ دەریان کردم و بە درەختە کەدا سەرکەوتین و چووینە جێگەیەکی یەکجار خۆشتر وچاکتر ئەویش پیاوی پیرو گەنجی تیا بوو ، [لەڕیوایەتێکی تردا : دەفەرموێت : ڕۆیشتین تاکو گەیشتینە باخێکی سەوزی یەکجار [گەورە] کە تا ئێستا باخی وا گەورە و دڵگیرم نەدیووە ، دەفەرموێت : پێیان ووتم ، پیایدا بەرز بەرەوە ، دەفەرموێت بەرز بوینەوە تیایدا تا گەیشتینە شارێك دیوارەکەی لەخشتی ئاڵتون و لەخشتی زیو دروست کرابوو، تا چووینە بەر دەرگای شارەکە و لەدەرگامانـدا وەدەرگامان بۆکرایەوە و چووینە ژوورەوە ... (لەدوایدا) پێیان ووتم ، ئەوە بەهەشتی عەدنە وە ئەوە خانووی تۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : تەماشای بەرەوژوورم کرد خانوویەکی زۆر بەرزم بینی بەوێنەی پەڵە هەوری گەورەی سپی دەفەرموێت: پێیان ووتم ئائەوە جێگەی تۆیە ، منیش پێم ووتن بەرەکەتی خواتان لێبێت لێم گەڕێن تابچمە ناویەوە ووتیان : ئا ئێستا نەخێر ، بەلاّم تۆ هەردەچیتە ناوی (لەڕیوایەتێکی تردا) ووتیان : [بەلاّم تۆ هەندێ تەمەنت ماوە بەسەری بەریت تەواوت نەکردووە گەر تەواوت کرد بەجێی خۆت دەگەیت]دوای ئەوە پێم ووتن من سەرتاسەری ئەمشەو شتی زۆر سەیرم بینی

---

[٣٦٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٨/٥) ، والبخاري ((الصحيح)) (١٣٨٦،٧٠٤٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٢٧٥) ، والترمذي ((السنن)) (٢٢٩٥) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٥٥) .

ئەوانە چی بوون کەمن بینیمن؟ پێیان ووتم : ((...ئەو پیاوە بالاّ بەرزەی یەکەمجار بینیت ئـەوە ئیبراهیم بوو ﷺ.وە ئەو منداڵە زۆرەش منداڵی خەڵکان بوو بەچوار دەوریـەوە ...وەخـانووی یەکەمجار کەچویتە ناوی خانووی موسـوڵمانان بـوو بەگـشتی بـەلاّم (خانوەکـەی تـر)خـانووی شەهیدەکان بوو ، وەمنیش جبریلم وئەویش میکائیله])).

وەشەهید ئەوەندە پلەو پایەی بەرزە لای خوا دەتوانێت تکا بۆ حەفتا کەس لەخزمانی خـۆی بکـات.مقـدادی کـوڕی مەعدیـەکروب ﷺ گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: ((**للشهيد عند الله ست خـصال ... ، ويـشفع في سـبعين انـساناً مـن أقاربـه**)) [٣٦٨] واتـە : ((شەهید شەش سیفەتی لای خوای خۆی هەیە ((ویشفع فی سبعین انساناً مـن اقاربـه)) واتـە: تکا بۆ حەفتا کەس لەخزمانی خۆی دەکات)) وەشەهیدەکان پلەیان لای خوای گەورە جیاوازە : لەعوتبەی کوڕی عەبد سەلمی یەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویـەتی: ((**القتلـى ثلاثة : رجل مؤمن جاهد بنفسه وماله في سبيل الله حتى اذا لقي العدو قاتلهم حتـى يقتـل ، فذلك الشهيد الممتحن في خيمة الله تحت عرشه لايفضله النبيون الا بفـضل درجـة النبـوة ، ورجل مؤمن قرف على نفسه من الذنوب والخطايا.... ، جاهد بنفـسه ومالـه في سـبيل الله حتى اذا لقي العدو قاتل حتى قتل ، فتلك مصمصة محت ذنوبـه وخطايـاه ان الـسيف محـاءٌ للخطايا ورجل منافق جاهد بنفسه وماله في سبيل الله حتى اذا لقي العـدو قاتـل حتـى قتـل فذلك في النار ان السيف لا يمحو النفـاق**)) [٣٦٩] واتـە : ((کـوژراو سـێ جـۆرن ، پیـاوێکی باوەڕدار بەنەفس و ماڵی خۆی جیهادی کردووە لەپێناوی خـوادا و بـەدوژمن گەیـشتووە و بـە جەنگ هاتووە لەگەڵیاندا تا کوژراوە ئەوە ئەو شەهیدەیە کەتاقی کراوەتـەوە و لـەژێر دەوارێـك لە ژێر عەرشی پەروەردگاردایە ، ئەوە تەنها پێغەمبەران (علیهم السلام) لەو بەرزتر و گەورەترن بەگوێرەی پلەی پێغەمبەرایەتی خۆیان پێشی کەوتون ، وەجۆری دووەمیان باوەڕدارێکە هەنـدێ

---

[٣٦٨] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (١٦٦٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٧٩٩) ، وصـححه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح سـنن الترمذي)) (١٣٥٨) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٢٥٧) ، وفي ((المشكاة)) (٣٨٣٤)٠

[٣٦٩] اخرجـه: احمـد ((المـسند)) (١٨٥/٤) ، والـدارمي ((الـسنن)) (٢٠٦/٢) ، والطبرانـي ((المعجـم الكـبير)) (٣٠١/١٧) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (١٦٤/٩) وجوّد اسناد احمد الحافظ المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٢٠٤٢) — وابـن حبـان ((الصحيح)) (٤٦٦٣) وقال محققه :اسناده حسن ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب))(١٣٧٠)

گوناح و تاوانی ئەنجام داوە ئەویش جیهادی کردووە لەپێناوی خوادا بەنەفس ومالّی خۆی هەتاوەکو بەرەو ڕووی دوژمن بۆتەوە و لە ڕوویاندا جەنگاوە تا کوژراوە، ئەوە سڕەرەوەیە و هەموو گوناح و تاوانەکانی سڕیوەتەوە، چونکە شمشێر هەموو گوناهێك دەسڕێتەوە ، وەجۆری سێیەمیان پیاوێکی دوو ڕووە ئەویش جیهادی کردووە (واتە: لەپێش چاوی خەڵکی بەلاّم هەرگیز بڕوای نەبووە) بەنەفس و بەمالّی تاوەکو ڕووبەڕوی دوژمن بۆتەوە و جەنگاوە تاکوژراوە، ئەوەیان لەناو ئاگردایە چونکە شمشێر نابێتە هۆی سڕینەوەی دووڕوویی ونیفاق)).

وەباشترین شەهیدانیش لای خوای گەورە ، ئەوشەهیدانەن لەڕیزی پێشەوەی بەرەکانی شەڕدا دەجەنگێن و بەهیچ جۆرێك ئاوڕنادەنەوە بەملاو لادا تاکو نەکوژرێن.

لەنەعیمی کوڕی حەمارەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أفضل الشهداء ((عند الله يوم القيامة)) الذين يقاتلون في الصف الاول فلا يلفتون وجوههم حتى يقتلوا اولئك يتلبطون في الغرف العلى من الجنة ويضحك اليهم ربهم وإذا ضحك الى قوم فلا حساب عليهم**))[٣٧٠] واتە: ((باشترینی شەهیدەکان لای خوای پەروەردگار ((لەڕۆژی قیامەتدا ئەوانەن کە لەڕیزەکانی پێشەوەی شەڕدا دەجەنگێن ئاوڕنادەنەوە بەملاو لادا تا دەکوژرێن ، ئەوانە خۆش ڕادەبوێرن لەکۆشکە بەرزەکانیان لەناو بەهەشتدا وەخوای پەروەردگاریش بۆیان پێدەکەنێت وە پەروەردەگا بۆ هەرکەسێك پێ بکەنێت لێپرسینەوەیان لەسەر نیە)).

وەجگە لەو شەهیدانەی کەلەشەڕدا کوژراون هەندێ جۆری تریش دەگەیەنرێنە ئەو پلەیە لەوانە ئەوانەن کەبەنەخۆشی و تاعون وسەرتان مردوون .لەعرباصی کوڕی ساریەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:

((**يختصم الشهداء والمتوفون على فرشهم الى ربنا ، في الذين يُتَوفّون من الطاعون ، ، فيقول الشهداء : اخواننا قتلوا كما قتلنا ، ويقول المتوفون على فرشهم : اخواننا ماتوا على فرشهم كما متنا ، فيقول ربنا : انظروا الى جراحهم فان اشبه جراحهم جراح المقتولين ،**

---

[٣٧٠] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٨١/٥) ، والطبراني ((الأوسط)) (٤١٤٣) ، وقال المنذري ((الترغيب)) (٢٠٤٦) :اسناده حسن، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١١٠٧،٣٧٤٠).

فانهم منهم ومعهم فاذا جراحهم قد اشبهت جراحهم)) [٣٧١] واته : ((شـەهیدەکان لەگـەڵ موسوڵمانەکان کە لەسەر جێگە مردوون ، هەر دووکیان دەبێت بەدەمەقاڵێیان خوای پەروەردگار دادوەرێتیان دەکات ، لەبرایانەیان کەبەتاعون مردوون .

شەهیدەکان دەڵێن: براکانمان کوژراون وەك چۆن ئێمە کوژراین ، وەئەوانەشی کە لەسە رجێگـەدا مردوون دەڵێن: براکانمان چۆن ئێمە لەسەر جێگە مردین ئەوانیش هـەر لەسـەر جێگـە مـردن ، خوای پەروەردگار دەفەرموێت : سەیری برینەکانیان کەن گەر برینە کانیان لە شەهیدەکان بچێت ئەوە لەوانن و لەگەڵیاندان کەسەیر دەکەن برینەکانیان لەبرینەکانی شەهیدەکان دەچـێت [واتـە: لەگەڵ شەهیداندا دەبن و بەپلەی ئەوان دەگەن])).

وەخوای گەورە پلەوپایەی شەهیدەکان دەدات بەوکەسانەی داوای شـەهیدیان لـەخوای گـەورە کردووە بەنیەتێکی پاکەوە لەدونیادا : پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرموێت: ((مـن سـأل الله الـشهادة بصدق ، بلّغه الله منازل الشهداء ، وان مات على فراشه)) [٣٧٢] واته : ((هەرکەسێك داوای شەهیدی لە خوای گەورە بکات بەنیەتێکی ڕاست و پاکەوە ئەوا خوای گەورە دەیگەیەنێتە پلەی شەهیدەکان هەرچەندە لەسەر جێگەکەی خۆشیدا مردبێت)).

وەسەروەری شەهیدەکان لای خوای گـەورە حـەمزەی مـامی پێغەمبـەری خـوا ﷺ وەئـەو کەسانەش کەفەرمانی چاکە دەکەن بەپێشەوا ستەم کارەکان و ڕێیان لێـدەگرن لـەکاری خراپـەو دەکوژرێن: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((سيد الشهداء (عند الله يوم القيامة) حمزة بـن عبـد المطلب ، ورجل قام الى امام جائر فامره ونهاه فقتله)) [٣٧٣] واتـە : ((سـەروەری شـەهیدەکان (لای خـوای گـەورە لەقیامـەت دا) (حـەمزەی کـوڕی عبـد المطلـب)ە ﷺ پاشـان پیاوێکـە ، بەرەنگاری پێشەوایەکی ستەمکار بۆتەوە و فەرمانی بەچاکە پێ کردووە و ڕێگـری کـردووە لـە خراپە و پاشاکەش کوشتویەتی)) .

---

[٣٧١] اخرجه : النسائي ((السنن)) (٦/٣٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائى)) (٢٩٦٦) ، و((صحيح الترغيب)) (١٤٠٦).

[٣٧٢] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٩٠٩) ، وابوداود ((السنن)) رقم (١٥٢٠) ، والنسائي ((السنن)) (٦/٣٦)، وابن ماجة ((السنن)) (٢٧٩٧).

[٣٧٣] اخرجه : الحاكم ((المستدرك)) (٣/١٩٥) وصححه ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١/٣٠٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٣٧٤) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٦٧٥).

وەشەهید پاداشتی زۆرە لەبەر ئەوەشە کەس خۆزگە ناخوازێت بگەڕێتەوە ژیانی دونیا تەنها شەهید نەبێت بۆ ئەوەی دەیەها جار لەپێناوی خوادا بکوژرێت و پاداشت و پلە وپایەی زۆرتر دەست خۆی بخات لەلای خوای گەورە .

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**ما من أحد يدخل الجنة يحب أن يرجع الى الدنيا ، وان له ما على الارض من شئ غير الشهيد فأنه يتمنى أن يرجع الى الدنيا فيقتل عشر مرات لما يرى من [فضل الشهادة]**))[٣٧٤] واتە: ((هەرکەسێك بچێتە ناو بەهەشتەوە پێی خۆش نیە بگەڕێتەوە دونیا گەر هەموو ئەو شتانەی پێ‌ی بدرێت کە لەسەر ڕووی زەویدا هەیە جگە لە شەهید نەبێت ئەو ئاواتە خوازە بگەڕێتەوە دونیا و دەجاری تریش بکوژرێت ، چونکە ئەو بینیویەتی پاداشتی شەهیدی چەندە گەورەیە)).

ئاژەڵ و باڵندەو دروست کراوەکانی تری ناو بەهەشت

لە بەهەشت دا خوای گەورە ئاژەڵ و ئەسپ و وشتری تیا دروست کردووە : لە سولەیمانی کوڕی بورەیدەوە دەفەرمویێت : ((**ان رجلاً سأل النبي ﷺ فقال : يارسول الله هل في الجنة من خيل؟ قال :[ان أدخلك الله الجنة فلا تشاء أن تحمل فيها على فرس من ياقوتة حمراء يطيربك في الجنة حيث شئت]قال: وسأله رجل فقال : يارسول الله هل في الجنة من ابل ؟)) قال : فلم يقل ماقال لصاحبه ، قال: ((ان ادخلك الله الجنة يكن لك فيها ما اشتهت نفسك ولذّت عينك)) قال: ((ان ادخلك الله الجنة يكن لك فيها ما اشتهت نفسك ولذّت عينك))**[٣٧٥]

واتە : ((پیاوێك پرسیاری لە پێغەمبەر ﷺ کرد ئایا لە ناو بەهەشت دا ئەسپ هەیە ؟ پێغەمبەر فەرمووی: ((گەر خوای گەورە تۆ بکاتە ناو بەهەشتەوە چۆن ویستت لێی بێت لە سەر پشتی ئەسپێك لە یاقوتی سور لە ناو بەهەشتدا هەڵتدەگرێت بۆ ئەو جێگەیەی کەخۆت پێت خۆشە))

---

[٣٧٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٠٣/٣) ، والبخاري ((الصحيح)) (٢٨١٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٧٧) واللفظ له .

[٣٧٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٥٢/٥) ، وعبد الرزاق (٦٧٠٠) ، والطيالسي (٨٠٦) ، و الطبراني ((الأوسط)) (٥٠١٩) ، والبيهقي ((البعث)) (٣٩٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٤٣) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٥٦٤٢)، وفي ((صحيح الترغيب))(٣٧٥٧)، و ((الصحيحة)) (٣٠٠١).

وەپرسیاری لێکرد ئەی ووشتر هەیە لەناو بەهەشت دا ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((واتە: گەر خوای گەورە تۆ بکاتە ناو بەهەشتەوە ئەوەی چاو ودڵت پێی خۆشە بۆ تۆ دەبێت و هەمووی بەدڵی خۆت دەبێت)).

وە هەروەها لەئیبن و مەسعودەوە ﷺ دەفەرموێت : ((**جاء رجل بناقة مخطومةٍ ، فقال : يا رسول الله ان هذه الناقة في سبيل الله قال : لك بها سبعمائة ناقة مخطومةٍ في الجنة**))[٣٧٦] واتە: ((پیاوێك هات ووشترێکی پێ بوو ووتی ئەی پێغەمبەری خوا ئەم ووشترەم بەخشی لەپێناوی خوادا پێغەمبەریش فەرمووی: حەوت سەدو وشتری ئاوات پێدەدرێت لە ناو بەهەشتدا)).

ئومەتی پێغەمبەر ﷺ زۆرترین خەڵکی بەهەشتن

یەکەم تاقم کەدەچنە ناوبەهەشت لەئومەتی پێغەمبەر ﷺ حەفتا هەزار کەسن ئەوانەن کە نەلێپرسینەوەیان لەسەرە نەسزا ، وەخوای گەورە پاشان زیادی کرد لەگەڵ هەریەکێك لەوان حەفتا هەزار کەسی تر لەگەڵ و سێ مشت لەمشتەکانی پەروەردگار کە دەچنە بەهەشت ، جگە لەوانەی بەشەفاعەتی پێغەمبەری خۆمان و پێغەمبەرانی تر (علیهم السلام) وفریشتە بەڕێزەکان و تکای باوەڕدارەکان لەگەڵ ئەوانی بەر ڕەحمەتی خوای گەورە دەکەن و بەم جۆرەش کۆمەڵانێکی زۆر لەناو ئاگری دۆزەخ دەهێنرێنە دەرێ و دەخرێنە ناو بەهەشت ٠

لەئەبو بەکرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أعطيت سبعين ألفاً ((من أمتي)) يدخلون الجنة بغير حساب، وجوههم كالقمر ليلة البدر ... فاستزدت ربي عزوجل، فزادني مع كل واحد سبعين الفاً**))[٣٧٧] واتە: ((پێم بەخشراوە حەفتا هەزار کەس ((لەئومەتەکەم)) بەبێ حساب بچنە بەهەشت ڕوویان وەك مانگی شەوی چواردە یە ...داوای زیاترم لەپەروەردگارم کرد ، ئەویش لەگەڵ هەریەکێکدا حەفتا هەزار کەسی تری پێ بەخشیم

---

[٣٧٦] اخرجه : ابو نعيم ((الحلية)) (١١٦/٨) ، والحاكم ((المستدرك)) (٩٠/٢) ، وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الالباني ((السلسلة الصحيحة)) (٦٣٤) واللفظ لابي نعيم ٠

[٣٧٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٦/١) ، وابويعلي ((المسند)) رقم: (٣٧٨٣) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٤٨٤) ، وفي ((صحيح الجامع)) (١٠٥٧)٠

کەدەچنە ناو بەهەشت)). وەئەم ژمارەیە زۆر کەمە بە بەراورد لەگەڵ ژمارەی بێ باوەڕو دۆزەخیەکاندا -والله اعلم- ئیبن و مەسعود ﷺ دەفەرموێت :

((لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ بووین لە خێمەیەکدا و فەرمووی : [ئایا ڕازی دەبن چواریەکی خەڵکی بەهەشت بن] ووتمان بەڵێ : فەرمووی : [ئەی ڕازی دەبن سێ یەکی خەڵکی بەهەشت بن]ووتمان : بەڵێ، پاشان فەرمووی : [سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە من هیوام وایە نیوەی خەڵکی بەهەشت بن ، چونکە بەهەشت هەر نەفسێك موسوڵمان نەبێت ناچێتە ناوی ، نمونەی ئێوە لەناو کافران و خەڵکی مشیرك وەکو مویەکی سپی وایە لە پێستی گایەکی ڕەش دا یاخود مویەکی ڕەش لەپێستی گایەکی سوردا])) [٣٧٨].

وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ ڕوونی کردۆتەوە موسوڵمانانی ئوممەتەکەی هەشتا پۆلن لە بنچینەی سەدو بیست پۆلی خەڵکی بەهەشت . لە بورەیدەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أهل الجنة عشرون ومائة صف ، ثمانون منها من هذه الامة ، وأربعون من سائر الامم**)) [٣٧٩]. واتە : ((خەڵکی بەهەشت سەدو بیست پۆلن ، هەشتا پۆلیان لەم ئوممەتەن وە چل پۆلەکەی تریان لە ئوممەتەکانی تری پێشون)).لە ڕیواتێکی تردا (ابن عمر ﷺ) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**مامن أمةٍ الاّ و بعضها في النار و بعضها في الجنة الاّ أمتي فانها كلها في الجنة**)) [٣٨٠] واتە: هەموو ئوممەتێك هەندێکیان لەبەهەشتدان وە هەندێکی تریان لە دۆزەخدان تەنها ئوممەتەکەی من نەبێت هەموویان لەبەهەشتدان.

کەمترین پلەی خەڵکی بەهەشت

پێغەمبەر موسا ﷺ پرسیاری لەخوای گەورە کرد لەبارەی کەمترین پلەی و نزمترین خەڵکی بەهەشت و زۆرترین و بەرزترین پلەی خەڵکی بەهەشت ، وەکو لە فەرموودەکەی موغەیرەدا ﷺ هاتووە گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**ان موسى سال ربه ما**

---

[٣٧٨] أخرجه : احمد ((المسند)) (٣٨٦/١) ، والبخاري ((الصحيح)) (٦٥٢٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (٣٧٧).

[٣٧٩] أخرجه: احمد ((المسند)) (٣٦٦١) ، وابويعلى ((المسند)) (٢٤٩/٢) ، والبخاري ((الصحيح)) (٦٥٢٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (٣٧٦).

[٣٨٠] أخرجه : الخطيب ((التأريخ)) (٣٧٦/٩) و قال الأحدب ((زوائد تأريخ بغداد)) (١٤٢٤) : رجاله ثقات واخرجه الطبراني ((الأوسط)) (١٨٥٨) واسناده صحيح ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٥٦٩٣).

ادنى أهل الجنة منـزلة ؟ فقال : رجل يجئ بعدما دخل اهل الجنة ، فيقال له : ادخل الجنـة ، فيقول : رب كيف وقد نزل الناس منازلهم واخذوا اخذاتهم ؟ فيقال له : أترضى ان يكـون لك مثل ملك من ملوك الدنيا فقال : رضيت رب ، فيقول: لك ذلك ومثلـه ومثلـه ومثلـه ومثله فقال في الخامسة : رضيت رب ، فيقول : هذا لك وعشرة أمثاله ، ولك مـا اشـتهت نفسك ولذت عينك فيقول : رضيت رب ...)) [٣٨١]. واته : ((موسا(عليه السلام) پرسـیاری لـه خوای گەورە کرد کەمترین پلەی خەڵکی بەهەشت چەندە؟ فەرمووی پیاوێکە دێت ، دوای ئەوەی خەڵکی بەهەشت دەکرێنە ناو بەهەشت ، پێی دەوترێت : بچۆرە ناو بەهەشت ئەویش دەڵێـت : خوایە چۆن بچمە ناو بەهەشت دوای ئەوەی خەڵکان هەموو شوێن و پلەی خۆیان دەست کەوتوە؟ پێی دەوترێت: ئایا ڕازی دەبیت بەقەدەر پاشایەك لەپاشاکانی دونیا بۆ تۆ بێت : ئەویش دەڵێت : بەڵێ ڕازیم ، وە دەفەرموێت : ئەوا ئەوەندەو ئەوەنـدە و ئەوەنـدە وئەوەنـدەی تـریش بـۆ تـۆ لەپێنجەمدا دەفەرموێت : ڕازیم ئەی پەروەردگار ، وە خوای گەورە پێی دەفەرموێت : ئەوەندەو ئەوەندەی تریش بۆ تۆ ، وەچی نەفست پێی خۆشە و چاوت پێی خۆشە بۆ تۆ ئـەویش دەڵێـت : ڕازیم ئەی پەروەردگار ....)) لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت: ((..**فیقـول الله عزوجـل : سل وتمنه فيسأل ويتمنى مقدار ثلاثة أيام من أيام الدنيا ، ويلّقنه الله مالا علم له بـه فيـسأل ويتمنى ، فاذا فرغ قال : لك ما سألت. ((قال ابـو سـعيد : ومثلـه معـه فقـال ابـوهريرة : وعشرة امثاله)) ..))** [٣٨٢] واته : ((خوای گەورە دەفەرموێت داوا بکەو ئاوات بخوازە ، ئەویش داوا لەخوا دەکات و ئاوات دەخوازێت بەماوەی سێ ڕۆژ لە ڕۆژەکـانی دونیـا، وەخـوای گـەورە فێری دەکات بەوەی کەئەو زانیاری لە بارەوە نی یە، ئینجا ئەویش داوای دەکات و ئـاواتی پـێ دەخوازێت ،کاتێ کە تەواو بوو پێی دەوترێت: بڕۆ ئەوەی کە داوات کرد بۆ تۆ ..((ئەبو سەعید رضي الله عنه دەفەرموێت : لەگەڵ هاوشێوەکەیدا ئەبو هـورەیرە رضي الله عنه دەفـەرموێت : لەگـەڵ دەئەوەنـدەی کەداوات کردووە))...)).

---

[٣٨١] أخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٨٩) واللفظ له ، والحميدى ((المسند)) (٧٦١) ، والترمذي ((السنن)) (٣١٩٨) ، وابـن ابي شيبة ((المصنف)) (١٣/١٢٠) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٢١٦).

[٣٨٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/٧٤) ، والبزار (٣٥٥٥)، وضعفه الشيخ الألبـاني في ((ضـعيف الترغيـب)) (٢١٨٢).ولـه شواهد في الصحيحين.

لە ڕیوایەتێکی تردا : ((فيسأل ربه فيتمنى حتى ان الله ليذكرهُ فيقول : تمن كذا وكذاوكذا...))[٣٨٣] واتە : ((داوا دەکات و خوای گەورە زۆرشتی بەبیر دەهێنێتەوە تا داوای بکات و دەڵێ...ئەوە و ئەوە داوا بکە و ئاواتێ بخوازە)).

وە کەمترین پلەی خەڵکی بەهەشت کە خوای گەورە دەیبەخشێت سامانەکەی بەوێنەی گوێ زەوی یەو دەقاتی ئەویش وە موڵکێکی دەدرێتێ کە ماوەی سەد ساڵە و بەچاوی خۆی دەیبینێت ٠

ئیبن و مەسعود ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((... فيقول : تمنه ، فيقول : يارب ، تنافس أهل الدنيا في دنياهم وتضايقوا فيها ، فانا أسالك مثلها ، فيقول : لك مثلها وعشرة أضعاف ذلك ، فهو أدنى أهل الجنة منزلاً)) [٣٨٤] واتە : ((پێی دەوترێت ئاوات بخوازە ، ئەویش دەڵێت : خوای گەورە خەڵکی دونیا لەسەر دونیای خۆیان پێش بڕکێی یەکتریان دەکرد بۆ بوون بە خاوەنی من داوای هاوشێوەی دونیات لێ دەکەم ، پێی دەوترێت : هاوشێوەی دونیا لەگەڵ دە ئەوەندی دونیا بۆ تۆ ، ئەوە کەمترین جێگە و پلەی خەڵکی بەهەشتە)).

وە هەروەها لە ڕیوایەتێکی تردا بەسەرهاتی ئەو پیاوە باس دەکات کە دەچێتە بەهەشت و کەمترین پلەی هەیە لە بەهەشت دا : ئیبن و مەسعود ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((..حتى يمر الذي يعطى نوره على ظهر قدميه يحبو* على وجهه ويديه ورجليه تخر يد وتعلّق يد وتّخر رجل وتعلّق رجل وتصيب جوانبه النار ، فلايزال كذلك حتى يخلص، فاذا خلص وقف عليها ، فقال : الحمد لله الذي أعطاني مالم يعط أحداً اذ نجاني منها بعد اذا رأيتها قال : فينطلق به الى غدير عند باب الجنة فيغتسل ، فيعود اليه ريح أهل الجنة وألوانهم فيرى ما في الجنة من خلال الباب ، فيقول : رب ادخلني الجنة فيقول له : أتسأل الجنة وقد نجيتك من النار ؟ فيقول : رب اجعل بيني وبينها حجاباً لا أسمع حسيسها ، قال : فيدخل الجنة فيرى أو يرفع له منزل أمام ذلك كأن ماهو فيه اليه حلم فيقول : رب اعطني

---

(٣٨٣) اخرجه :البخاري ((الصحيح)) (٦٥٧٣) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٢)٠

(٣٨٤) اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٧٨/١) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٢٧) وقال محققه اسناده صحيح٠

* يحبو : أي ان يضم الانسان رجليه الى بطنه . انظر : ((النهاية ٣٣٥/١)) .

ذلك المنـزل ، فيقول له : لعلك ان أعطيتكه تسأل غيره فيقول : لا وعزتك لا أسالك غيره وأي منـزل يكون احسن منه قال : فيعطاه فينزله . ويرى أمام ذلك منـزلاً اخر كـأن مـاهو فيه اليه حلم ، فيقول : رب أعطني ذلك المنـزل ، فيقول الله تعالى له : فلعلـك ان اعطتكـه تسأل غيره ، فيقول : لا وعزتك يارب لا أسال غيره ، واي منـزل يكون أحسن منه قال : فيعطاه فينـزله ثم يسكت فيقول: الله عزوجل : مالك لا تسأل ؟ فيقول : رب لقد سـألتك حتى استحييتك وأقسمت لك حتى استحييتك)).

واتە: دواهەمین کەس کە [لە دۆزەخ دێتە دەرێ لە موسوڵمانان] ئـەو کەسـەیە کـە نـورێکی کەمی پێ دەدرێت لە سەری پەنجە گەورەی جارێك هەڵدەبێت و جارێك دەکوژێتەوە تاکو دەچێتە سەرپردی صیرات کـە دەپەڕێتـەوە دەسـتێکی دەخزێـت بەدەسـتەکەی تـری خـۆی دەگرێتـەوە وقاچێکی هەڵدەخزێت و بە قاچەکەی تری خۆی دەگرێتەوە دەڕوات بەسـکە خـشکێ تادەچـێتە ئەوبەر و ئەم لاوئەولای ئاگری بەردەکەوێت بـەم شـێوەیە دەبێـت تـاکو دەپەڕێتـەوە و ڕزگـاری دەبێت کە دەچێتە ئەو بەر بەپێوە دەوەستێت وسەیری پردی صیرات دەکات و دەڵێت : سـوپاس بۆ ئەو خوایەی ئەوەی کەبەخشیویەتی بەمن نەی بەخشیوە بەهیچ کەسێك کە ڕزگاری کردم لـە ئاگر لەدوای ئەوەی کە بە چاوی خۆم بینیم ئەنجا ئەو پیـاوە دەبرێـت بـۆ لای تافـە ئاوێـك کـە لەبـەردەم دەرگـای بەهەشـتدایە خـۆی تێـدا دەشـۆرێت و ڕەنـگ و بـۆنی بەهەشـتیەکانی بـۆ دەگەڕێتەوە و لەوێدا لە دەرگای بەهەشتەوە هەموو ناو بەهەشت دەبینێت و پاشان دەڵێت: ئەی پەروەردگار بمکەرە ناو بەهەشتەوە ؟ خـوای گـەورە پـێی دەفـەرموێت : ئایـا داوای بەهەشـت دەکەیت دوای ئەوەی لە دۆزەخ ڕزگارم کردیت ؟ ئەویش دەڵێت : ئەی پەروەردگار لە نێوان من و بەهەشت دا پەردەیەك دروست بکە تاگوێم لە دەنگی ناو بەهەشت نـەبێت ئـەنجا دەکرێتـە نـاو بەهەشتەوە و کۆشکێکی بەرزی پێنیشان دەدرێت لەبەردەمیدا کەوا دەزانێت ئەو لە خەیاڵدایـە وە دەڵێت : ئەی پەروەردگار ئەو کۆشکەم پێ ببەخشە؟ خوای گەورەش پێی دەفەرموێت : گـەر ئەو کۆشکەت بـدەمێ ئایـا داوای کۆشـکی تـر دەکـەیت ، ئـەویش دەڵێـت : نـا سـوێند بـە شکۆمەندی تۆ داوای کۆشکی ترت لێی ناکەم جا کۆشك هەیە لەوە باشـتر بێـت؟ ئـەنجا خـوای پەروەردگار کۆشکەکەی دەداتێ و دەچێتە ناوی . وەلەبەردەم ئەوە وە کۆشکێکی تـر دەبینێـت وادەزانێت ئەوەی تیایەتی بەلای ئەوەوە خەیاڵە ئەنجا ، دەڵێت: ئەی پـەروەردگار ئـەو کۆشـکەم

پێببەخشە : خوای گەورەش دەفەرمویت : گەر ئەو کۆشکەت پێببەخشم داوای کۆشکی تر دەکەیت؟ ئەویش دەڵێت : نەخێر سوێند بەشکۆمەندی تۆ ئەی پەروەردگار داوای هیچی ترناکەم ، چ کۆشکێك دەبێت لەوە چاکتر بێت ئەنجا ئەو کۆشکەشی پێدەبەخشێت پاشان بێدەنگ دەبێت ، خوای گەورەش دەفەرموێت : ئەوە چیتە بۆ داوا ناکەیت ؟ ئەویش دەڵێت : پەروەردگارم ئەوەندەم لێ داوا کردیت تا شەرمت لێ دەکەم کە داوای شتی تر بکەم وە ئەوەندەم سوێند بۆ خواردیت تا تەواو شەرمت لێ دەکەم ، ((فيقول الله عزوجل : الم ترض أن اعطيك مثل الدنيا منذ خلقتها الى يوم أفنيتها وعشرة أضعافه ؟ فيقول : اتستهزئ بي وأنت رب العزة ؟ فيضحك الرب تبارك وتعالى من قوله : (...) قال : فيقول : الرب عزوجل : لا ولكني على ذلك قادر ، سل فيقول : ألحقني بالناس ، فيقول: الحق بالناس فينطلق يرمل* في الجنة حتى اذا دنا من الناس رفع له قصر من درة فيخر ساجداً ، فيقال له : ارفع رأسك مالك فيقول : رأيت ربي أو ترأى لي ربي ، فيقال له : انما هو منزل من منازلك . قال : ثم يلقى رجلاً فيتهيأ للسجود له فيقال له : مه مالك ، فيقول : رأيت انك ملك من الملائكة فيقول : انما أنا خازن من خزانك وعبد من عبيدك تحت يدي الف قهرمان على مثل ما أنا عليه .)) خوای گەورەش دەفەرموێت : ئایا ڕازی نابیت بەوێنەی هەموو دونیات پێ ببەخشم لەو ڕۆژەی کەدروستم کردووە تاکو ئەو ڕۆژەی لەناوم بردووە وهاوشێوەی ئەوەش ؟ ئەویش دەڵێت ئایا گاڵتەم پێدەکەیت تۆ پەروەردگاری بەدەستەلاتی ؟ خوای گەورەش بەقسەی ئەو پیاوە پێدەکەنێت: (.........) : خوای گەورە دەفەرموێت : نەخێر من توانام بەسەر ئەوەدا هەیە داوابکە : ئەویش دەڵێت بمگەیەنەرە خەڵکان ،خوای گەورەش دەفەرموێت : بگە بەخەڵکان ئەویش دەچێت بەخێرای لەناو بەهەشت دا دەڕوات تا نزیك دەبێتەوە لەخەڵکان ، ئەنجا کۆشکێکی مرواری دێتە بەرچاوی ئەویش یەکسەر بەسوجدەدا دەچێت ، پێی دەوترێت سەرت بەرزکەرەوە ئەوە چێتە ، ئەویش دەڵێت: خوای پەروەردارگام بینی یان خوای گەورە خۆی نیشان دام ، پێی دەوترێت : بەڵام ئەوە کۆشکێك بوو لەکۆشکەکانی تۆ ، پاشان بە پیاوێك دەگات ئەویش خۆی ئامادە دەکات تا سوجدەی بۆ بەرێت پێی دەوترێت : بوەستە ئەوە چی دەکەیت

* يرمل : وهو ضرب بين المشي والسعي .

ئەویش دەڵێت: واهاتە بەرچاوم کە تۆیەکێك بیت لەفریشتەکان ؟ ئەو کەسەش پێی دەڵێت: من تەنها دەرگاوانی کۆشکەکەی تۆم و بەندە و خزمەت کاری تۆم هەزار کەسم لەژێر دەستدایە هەموویان ئیش و کار دەکەن و بە وێنەی منن ((قال : **فينطلق أمامه حتى يفتح له القصر قال : وهو من درّة مجوّفة سقائفها وأبوابها وأغلاقها ومفاتيحها منها ، تستقبله جوهرة خضراء مبطنة بحمراء ، فيها سبعون باباً كل باب يفضي الى جوهرة خضراء مبطنة ، كل جوهرة تفضي الى جوهرة على غير لون الاخرى ، في كل جوهرة سرر وأزواج ووصائف أدناهنّ حوراء عيناء عليها سبعون حلة يرى مخ ساقيها من وراء حللها ... فيقال له : اشرف فيشرف فيقال له : ملكك مسيرة مائة عام ينفذه بصرك]. فقال عمر : الا تسمع ما يحدثنا ابن ام عبد ياكعب عن أدنى أهل الجنة منزلاً فكيف أعلاهم ...**))[٣٨٥] دەفەرموێت : خزمەت کارەکەی دەڕوات لەپێش خۆیەوە و کۆشکێکی بۆ دەکاتەوە کە لەمرواری ناوبۆشە و دەرگاکانی و کلیلەکانیشی هەر هەمووی لەمرواری یە و کۆشکێك لە بەردەمیدا دەبینێت لە گەوهەری سەوز دروست کراوە کە ناوەوەی سوورە و حەفتا دەرگای تیایە هەموو دەرگایەك لەو دەرگایانە دەچێت بۆ کۆشکێکی تر و ڕەنگی هیچیان لەوی تریان ناچێت ، لە هەر کۆشکێك لەوکۆشکانە هاوسەر و خزمەت گوزارو ڕاخەرو قەرەوێڵەی تێدایە کەمترینیشیان حۆریەکە حەفتا پۆشاکی [ئاوریشمی ناسکی] لەبەردایە و ئێسکی هەردوو قاچی لە ژێر ئەو هەموو پۆشاکەوە دەبینرێت ...پاشان پێی دەوترێت : بەرز بەرەوە ، ئەویش لە کۆشکەکەیەوە بەرز دەبێتەوە و پێی دەوترێت : موڵکی تۆ ماوەی ڕێ ڕۆیشتنی سەد ساڵە و چاوی خۆت هەمووی دەبینێت .ئیمامی عومەر فەرمووی : ئایا گوێت لێ نی یە کوڕی ئوم عەبد چیمان بۆباس دەکات لەبارەی کەمترین پلەی خەڵکی بەهەشت کەعب ئەی دەبێ پلەبەرزەکانیان خوای گەورە

---

[٣٨٥] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٦٧٦٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٧٦/٢) و (٥٩٠/٤) صححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((البعث)) (٤٧٩)، وعبدالله بن احمد ((السنة)) (١٢٠٣) وقال محققه اسناده حسن ، وقال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٥٢٦٥) : رواه ابن ابي الدنيا والحاكم واحد طرق الطبراني صحيح ، وقال ابن القيم ((حادى الارواح))كما في: ((مختصر حادى الارواح)) (ص: ٢٨٢) حديث كبير حسن ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٣٤٣/١٠) : رواه الطبراني من طرق واحدهما رجاله رجال الصحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) رقم: (٢٦٤) ، وفي ((مختصر العلو)) (٦٩) (ص: ١١٠) ، وفي ((صحيح الترغيب)) (٣٧٠٤) ، وصححه الشيخ الأرناؤوط في ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٦٠٦/٢) وقال :حديث صحيح.

چییان پێ ببەخشێت...)).بۆیە حەسەنی بەصری دەفەرموێت : " **لاتطیبُ لأحدٍ الحیاة الاّ في الجنة**"[٣٨٦]. واتە: ژیانی خۆش بۆ هەموو کەسێك تەنها لەبەهەشتدایە .

نیعمەتەکانی ناو بەهەشت وەسف ناکرێت

بەهەشت بارەگای هەموو نیعمەتەکانە، بەهەشتیەکان تیایدا لەو نیعمەتانە خۆش گـوزەرانن کە خوای گەورە پێی بەخشیون لە ژمارده و باس کـردن نایـەن .بـۆ یـە پێغەمبـەری خـوا ﷺ دەفەرموێت : ((**من یدخل الجنة ینعم ولا ییأس ، ویخلد ولا یموت ولا یبلى ثیابهم ولا یفنـى شبابهم**))[٣٨٧] واتە : ((هەر کەسێك بچێتە ناو بەهەشت خۆش گوزەران دەبێت و هەژار نابێت، وە هەتا هەتایە دەمێنێتەوە و نامرێت و پۆشاکەکانیان کۆن بوون و ڕزینـی بەسـەردا نایـەت و گەنجێتیشیان لە ناو ناچێت)) ٠ لەبەر ئەوە بانگی خەڵکی بەهەشت دەکرێـت وە مـژدەیان پـێ دەدرێت کە کاتی ئەوە هاتووە لەخۆش گوزەرانیدا بژین و هەرگیز نارەحەتی ڕوویان تێ نـەکات. ئەبو سەعیدی خودری ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**اذا دخل أهل الجنـة الجنة یناد مناد ..... ، وان لکم ان تنعموا فلا تبأسوا أبداً**))[٣٨٨] واتـە : ((کـاتێ خـەڵکی بەهەشت دەچنە ناو بەهەشتەوە جاڕدەرێك جاڕ دەدات و دەڵێت : ئێستا کاتی ئەوە هـاتووە بـە خۆش گوزەرانی بژین و هەرگیز هەژار و بێ هیوا نەبن..)). هـەموو سـامانی دونیـا بـستێکی خاکی بەهەشت ناهێنێت ، وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((.... **لقـاب قـوس أحـدکم أو موضع یده في الجنة خیر من الدنیا ومـا فیهـا** ...))[٣٨٩] واتـە : ((بـە ئەنـدازەی دارکـەوانی یەکێکتان یاخود جێ دەستی یەکێکتان لەبەهەشت دا زۆر چاکترە لە دونیا و لەوەشی لـەدونیادا هەیە.....)).وە دونیا هەمووی ڕووناك دەبێتەوە گەر بە وێنەی سەرە نینۆنێك بەهەشـت لێ ی دەرکەوێت ...وەکو پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت : ((**لو أن مایقـل ظفـر مما في الجنـة بـدا**

---

[٣٨٦] أخرجه : الأصبهاني ((سیرة السلف)) (٧٤٢/٣).

[٣٨٧] أخرجه : مسلم ((الصحیح)) (٥٣٤/٢) و الترمذي ((السنن)) رقم: (٢٥٢٦) وصححه الشیخ الالبـاني في ((صـحیح سـنن الترمذي)) (٢٠٥٠) ، عن ابي هریرة ﷺ مرفوعاً٠

[٣٨٨] أخرجه: مسلم ((الصحیح)) (٢٨٣٧) ، واحمد ((المسند)) (٣١٩/٢) ، والترمذي ((السنن)) (٣٢٤٦) ٠

[٣٨٩] أخرجه:الترمذي ((السنن))(١٦٥١)وقال: حدیث صحیح، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح سنن الترمذي)) (١٣٤٥).

لتزخرفت له مابين خوافق السماوات والارض ، ولو ان رجلاً من أهل الجنة اطلع فبدا اساوره لطمس ضوء الشمس كما تطمس الشمس ضوء النجوم)) [٣٩٠] .

واتە : ((گەر بەوێنەی سەرە نینۆکێك لەوەی لە بەهەشتدا هەیە دەرکەوێت نێوانی هەموو ئاسمانەکان و زەوی ڕووناك دەکاتەوە ، وە گەر پیاوێك لە خەڵکی بەهەشت خۆی نیشان بدات و تەنها یەك بازن لە بازنەکانی دەرکەوێت ، ڕووناکی بازنەکەی ڕووناکی ڕۆژ دەسڕێتەوە ، وەك چۆن ڕووناکی ڕۆژ ڕوناکی ئەستێرەکان دەسڕێتەوە)).

وە هەروەها ئەگەر یەك پیاو لە پلە بەرزەکان لە بەهەشت دا ڕووناکی ڕوخساری دەرکەوێت بەهەشت ڕووناك دەکاتەوە ·

لەکەعبی کوڕی مالیکەوە ﷺ دەفەرموێت : **((... ان الرجل من أهل الجنة ليخرج فيسير في ملكه فلا تبقي خيمة من خيم الجنة الا دخلها من ضوء وجهه فيستبشرون بريحه ، فيقولون : واهاً لهذا الريح ، هذا رجل من أهل عليين قد خرج يسير في ملكه ...))** [٣٩١] واتە : ((گەر یەکێك لەپیاوە خاوەن پلە بەرزەکانی بەهەشت دەرچێت و بەناو موڵکەکەیدا بگەڕێت کۆشکێك نامێنێت لەکۆشك و تەلارەکانی ناو بەهەشت هەر هەموو ڕووناکی ڕوخساری ئەو کەسە دەچێتە ناویەوە و بەهەشتیەکانی تر دەڵێن : ئای لەو بۆنە چەند خۆشە ئەوە پیاوێکە لە خاوەن پلە بەرزەکانی (علیین) چوەتە دەرەوە و بەموڵکەکەیدا دەگەڕێت ...)). نیعمەتەکانی دونیا لە چاو نیعمەتەکانی بەهەشت ، وەك دەرهێنانی پەنجەیەك وایە لەناو دەریایەکی فراوان دا و لەگەڵ پەنجەکەدا تەنها تنۆکێك ئاو دێتەدەرەوە ... لەموستەوردی کوڕی شەدادەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((والله ما الدنيا في الاخرة الا مثل ما يجعل**

---

[٣٩٠] أخرجه : أحمد ((المسند)) (١٤٤٩) وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه: حسن ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٣٨) وقال حديث غريب ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٦١) ، وفي ((المشكاة)) (٥٦٣٧)، و ((الصحيحة))(٣٣٩٦).

[٣٩١] أخرجه: الطبراني ((المعجم الكبير)) (٩٧٦٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٧٦/٢) صححه ووافقه الذهبي و(٥٩٠/٤) ، أخرجه عبدالله بن احمد ((كتاب السنة)) (١٢٠٣) وقال محققه إسناده حسن ، وصححه الشيخ الألباني في ((مختصر الطحاوية)) (ص: ٢٦٤) ، وفي ((مختصر العلو)) (٦٩) (ص: ١١٠) ، وكذلك صححه الشيخ الارناؤوط في ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٦٠٦/٢) وقال :حديث صحيح...

احدكم اصبعه في اليم فلينظر بم ترجع اليـه)) [٣٩٢] واتـه: ((وەلاهـی دونیـا لەئاسـتی ڕۆژی کۆتایدا وەك ئەوە وایە یەکێکتان پەنجەی بکاتە ناو دەریایەکەوە و پاشان تەماشا بکات پەنجەی چی لەگەڵ خۆیدا دێنێتە دەرەوە)) گەر هەژار ترین و داماوترین کەسی دونیا یـەك جـار تـەنها بکرێت بەناو بەهەشتدا هەر هەموو ناڕەحەتیەکانی دونیای لەبیر دەچێتەوە ...

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((.. **یـؤتی باشـد النـاس بؤسـاً في الدنيا من أهل الجنة فيصبغ صبغة في الجنة ، فيقال له : يا ابن ادم هل رأيت بؤساً قط ؟ هـل مرّ بك من شدة قـط ؟ فيقـول : لا والله يـارب مـا مـر بـي بـؤس قـط ، ولا رأيـت شـدة قط))** [٣٩٣]. واته: ((هەژارترین کەسی خەڵکی دونیا دەهێنرێت و هەڵدەکێشرێت لە بەهەشـتدا و پێی دەوترێت ئەی ئادەمیزاد ئایا هەرگیز لەژیانتدا ناڕەحەتیت بەسەردا هاتووە ؟ ئایا لە ژیاندا هەرگیز هەژاریت بەخۆوە بینیوە؟ ئەویش دەڵێـت : نـەخێر وەلاهـی ئـەی پـەروەردگار هـەرگیز ناڕەحەتیم نەدیوە وە هەرگیز هەژاریم بەسەردا نەهاتووە)) .

لەبەر ئەوە هەریەکێك لە خەڵکی بەهەشـت گـەر هـەموو دونیـای بـدرێتێ و دە بەرانبـەری دونیاش ، بەهیچ شێوەیەك پێی خۆش نی یە بگەڕێتەوە بۆ دونیا ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((مامن أحد يدخل الجنة يحب ان يرجع الى الدنيا وان له ما على الارض من شـئ ..))** [٣٩٤] واته : ((هەرکەسێك بچێتە ناوبەهەشتەوە پێی خۆش نی یە بگەڕێتەوە بۆ دونیـا گـەر هـەموو شتانی سەر زەویشی بدرێتێ...)) .

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : **((ما من أهل الجنة أحد يـسره أن يرجـع الى الـدنيا ولـه عشرة أمثالها ...))** [٣٩٥].واته: ((هیچ کەسێك لەخەڵکی بەهەشت پێی خۆش نی یە بگەڕێتـەوە بۆ دونیا گەر دەئەوەندەی دونیاشی پێببەخشرێت ...)).

---

[٣٩٢] أخرجه : احمد ((المسند)) (٤/٢٢٩) واللفظ له، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٥٨) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤١٠٨) وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٣١٦).

[٣٩٣] أخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٧/١٤٩) ((شرح النووى)).

[٣٩٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/١٠٣) ، والبخاري ((الصحيح)) (٢٨١٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٧٧) واللفظ له.

[٣٩٥] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٥٢) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط الشيخين .

بەهەشت گرانە و ڕێگاکەشی سەختە

خوای گەورە بەهەشتی بەناڕەحەتی یەکان و کردەوە قورسەکان دەورە داوە کە بەناڕەحەتی خەڵکی دەیگەنێ و دەچنە ناوی مەگەر خوای گەورە ڕێگەیان بۆئاسان بکات:-

ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەرﷺ فەرموویەتی: ((لما خلق الله الجنة والنار ، أرسل جبريل عليه السلام الى الجنة ، فقال : (اذهب) فانظر اليها والى ما أعددت لأهلها فيها ، (قال : فجاءها) ، فنظر اليها والى ما أعد الله لأهلها فيها ،فرجع اليه ،فقال : (أي رب) وعزتك لايسمع بها أحد الا دخلها، فأمر بها فحفت بالمكاره (ثم قال : يا جبري): (ارجع اليه) فقال : وعزتك لقد خشيت ان لايدخلها أحد ، قال : اذهب الى النار [فانظر اليها] و الى ما اعددتُ لأهلها فيها فنظر اليها ، فاذا هي يركب بعضها بعضاً ، فرجع : (اليه) فقال : وعزتك (لا يسمع بها احد فيدخلها) فامر بها فحفّت بالشهوات ، فقال : ارجع فانظر اليها (فرجع) فنظر اليها ، فاذا هي قد حفّت بالشهوات ، فرجع وقال :(أي رب) و عزّتك لقد خشيت ان لاينجو منها أحد الا دخلها (في رواية : لقد خشيت أن لايبقى أحد الا دخلها))[٣٩٦] .واتە : ((کاتێ خوای گەورە بەهەشت و دۆزەخی دروست کرد جبریل ی نارد بۆ بەهەشت و پێی فەرموو (بڕۆ) سەیری بەهەشت بکەو تەماشای ئەو هەموو نیعمەتانەش بکە کە بۆ خەڵکەکانیم ئامادە کردووە ،(ئەنجا ڕۆیشت بۆ بەهەشت) ، و سەیری کردو تەماشای ئەوەشی کرد کە بۆ خەڵکەکەی ئامادە کراوە و پاشان گەڕایەوە و ووتی : (ئەی پەروەردگار) سوێند بەعیزەتی تۆ هەریەکێك باسی بەهەشتی گوێ لێبێت هەر دەچێتە ناوی و هەوڵی بۆ دەدات ،خوای گەورە فەرمانیدا چی ناڕەحەتی هەیە دابنرێت بەچوار دەوری بەهەشت (پاشان فەرمووی : ئەی جبریل : (بگەڕێوە و تەماشای بکەرەوە) ئەنجا گەڕایەوەو سەیری بەهەشتی کرد بینی دەوری گیراوە بەناڕەحەتی یەکان [گەڕایەوە بۆلای خوای پەروەردگار]و ووتی : سوێند بە عیزەتت ترساوم لەوەی کە هیچ کەس نەچێتە ناوی ، پاشان خوای گەورە

---

[٣٩٦] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٣٣/٢) ، وابو داود ((السنن)) (٤٧٤٤) ، والنسائى ((السنن)) (٣/٧) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٦٠) ، وقال ابن الحجر ((الفتح)) (٣٩٦/٦) : اسناده قوى ، و صححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) رقم : (٣٥٢٣) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) رقم (٢٠٧٥) ، وفي ((المشكاة)) (٥٦٥٩) .

فەرمووی : بەرەو لای دۆزەخ بچۆ [سەیری بکە] و تەماشای ئەوانەبکە کە تیایدا ئامادەم کردووە بۆ دۆزەخیەکان ، ئەویش چوو تەماشای دۆزەخی کرد ئاگر بەسەر ئاگر دا دەکەوێت ، گەڕایەوە (بۆلای خوای گەورە) ووتی: سوێند بەعیزەتی تۆ (هەرکەس ناوی دۆزەخ ببیستێت هەرگیز توخنی دۆزەخ ناکەوێت و حەز ناکات بچێتە ناوی) خوای گەورە فەرمانی دا کەچوار دەوری دۆزەخ بەحەزو ئارەزوەکان دەورە بدرێت ، خوای پەروەردگار فەرمووی : بگەڕێرەوە بچۆ تەماشای دۆزەخ بکەرەوە (ئەویش گەڕایەوە) و بینی دەوری گیراوە بەحەزو ئارەزوەکان ئەنجا گەڕایەوەو ووتی (ئەی پەروەردگار) سوێند بە شکۆمەندیت ترساوم لەوەی هەموو بچنە دۆزەخ و هیچ کەسێك ڕزگاری نەبێت لیّ ی (لەڕیوایەتێکی تردا : ترساوم لەوەی هەموو بچنە ناوی و یەك کەس نەمێنێت کەنەچێتە ناوی)).

لەبەر ئەوە پێویستە لەسەر موسوڵمان بەردەوام بێت لە ئەنجام دانی کاری چاکە کەببێتە هۆیەك بۆ چونە ناوبەهەشت وەکو نوێژو ڕۆژوو گوێ ڕایەڵی دایك و باوك و ترسان لەخواو......هتد .

ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەرﷺ فەرموویەتی: ((من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل ، الا ان سلعة الله غالية ، الا ان سلعة الله الجنة))[٣٩٧] واتە : ((هەرکەسێك بترسێت لەڕێگە ناحەوێتەوە و هەربەڕێ دەکەوێت و شەو ڕەوی دەکات تاکو لەو ناڕەحەتیانە ڕزگاری ببێت وە هەرکەسێکیش نەخەوێت و شەو بەڕێوە بێت بێگومان دەگاتە شوێنی مەبەستی خۆی ئێوە بەئاگا بن ئەو کاڵایەی خوای گەورە پێتان دەبەخشێت گران بەهایە بەئاگابن کاڵای خوای گەورە بەهەشتە)).

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((مفتاح الجنة الصلاة ، ومفتاح الصلاة الوضوء))[٣٩٨] واتە : ((کلیلی بەهەشت نوێژە وەکیلی نوێژیش دەست نوێژە)).پێویستە لەسەرمان پارێزگاری لە ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان بکەین وە هەروەها ڕۆژووی ڕۆژی دووشەممان و پێنج شەممان . چونکە

---

[٣٩٧] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٤٥٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٩٩٣) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٦٢٢٢) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٩٥٤) ، وفي ((المشكاة)) (٥٣٤٨).

[٣٩٨] اخرجه : احمد ((المسند))(٣/٣٤٠) ،والطبراني((المعجم الصغير)) (٥٩٦) ، والطيالسي((المسند)) (٢٧١٢) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٢٧١١) ، والترمذي ((السنن)) (٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٤).

دەرگاكانی بەهەشت لەو ڕۆژانەدا دەكرێتەوە پێغەمبەر ﷺ دەفـەرموێت: ((اذا كـان اول ليلـة من شهر رمضان : صفدت الشياطين و مردة الجن ، وغلّقت أبواب النيران فلم يفـتح منهـا باب ، وفتحت أبواب الجنة فلم يغلق منها باب ، وينادي مناد : يا باغي الخـير اقبـل ، ويـا باغي الشر اقـصر ...))[٣٩٩] واتە: ((كەیەكەم شەوی مانگی ڕەمەزان دێت شەیتانە گەورەكان و ماریدە جینەكان دەبەسترێنەوە وە دەرگاكانی دۆزەخ دادەخـرێن و یـەك دەرگـای ناكرێتـەوە و دەرگاكانی بەهەشت دەكرێنە سەر پشت و یەك دەرگای داناخرێت وەبانگ دەرێك بانگ دەكـات ئەی ئەو كەسانەی كە بەدوای چاكەدا دەگەڕێن ئەوا دەرگای بەهەشت كراوەتەوە بۆ چاكە كـردن وە ئەی ئەو كەسانەی كە بەدوای خراپەدا وێڵن وازبهێنن و بگەڕێنەوە ...)).

هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((تفتح أبواب الجنـة يـوم الاثـنين والخمـيس ...))[٤٠٠] واتە: ((دەرگاكانی بەهەشت ڕۆژانی دووشەممەو پێنج شەممە دەكرێنەوە)).

نەمری خەڵكی بەهەشت

خەڵكی بەهەشت بەهەتا هەتای لـەناو بەهەشـتدا دەمێننـەوە و نـامرن وە هـیچ كـات لـە بەهەشت دەرناكرێت ، وەكو خوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ ﴾ (الحجر: ٤٨).

وە لە ڕۆژی قیامەتدا مردن لە وێنەی بەرانێكدا دەهێنرێت وە فەرمان دەكرێت بەسەر بڕینـی وە هـەردوو كۆمـەڵی بەهەشـت و دۆزەخ بـە هـەتا هـەتایی دەمێننـەوە، وەكـو پێغەمبـەر ﷺ دەفەرموێت : (اذا أدخل الله تعالى أهل الجنة الجنة ، وأهل النار النار ، اتي بالموت ملبّباً* (في صورة كبش أملح*) (حتى يوّقف) على السور الذي بين أهل الجنة وأهل النار ، ثـم يقـال :

[٣٩٩] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٦٨٢) ، وابن ماجة ((السنن)) رقم (١٦٤٢) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٥٤٩) ، وفي ((صحيح ابن ماجة)) (١٣٣١).

[٤٠٠] اخرجه : البخاري ((الادب المفرد)) (٤١١) ، ومسلم (٢٥٦٥)، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٦٦٣) وقال محققه اسنادة على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٣١٨) ، وفي ((الارواء الغليل)) (٩٤٨) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٩٧٠) ، وفي ((غاية المرام)) (٤١٢).

* ملبباً : مقيداً .

* املح : هي النقي البياض او الذي بياضه اكثر من سواده . انظر : ((النهاية)) (٤/ ٣٥٤) .

يا أهل الجنة (فيطلعون خائفين وجلين أن يخرجوا من مكانهم الذي هم فيه ، ثم يقال : يا أهل النار فيطلعون مستبشرين فرحين ان يخرجوا من مكانهم الذي هم فيه) يرجون الشفاعة [فيقال : هل تعرفون هذا : فيقولون (نعم) قد عرفناه هو الموت الذي وكل بنا (وكلهم قد راه))) قال : فيؤمر به (فيضجع فيذبح) كما تذبح الشاة) ذبحاً على السور] ثم يقال للفريقين كلاهما (يا أهل الجنة خلود فلا موت ويا أهل النار خلود فلا موت))[٤٠١] .واته : ((کاتێ خوای گەورە خەڵکی بەهەشت دەکاتە ناو بەهەشتەوە خەڵکی دۆزەخیش دەکاتە ناودۆزەخەوە مردن (لە شێوەی بەرانێکی زۆر سپیدا دەهێنرێت و دەست و قاچی دەبەسرێتەوە) (تاکو دەوەسترێنرێت) لەسەر ئەو دیوارەی لەنێوان خەڵکی بەهەشت و خەڵکی دۆزەخ دایە پاشان دەوترێت : ئەی خەڵکانی بەهەشت (ئەوانیش خۆیان دەردەخەن بەترس و لەرزەوە نەوەکا دەربهێنرێن لە و جێگەیەی کە ئەوانی تێدان ، پاشان بانگ لەخەڵکانی جەهەننەم دەکرێت : ئەی خەڵکانی جەهەننەم : ئەوانیش خۆیان دەردەخەن و خۆشحاڵن بەهیوای ئەوەی کەلەو جێگایەیان دەربهێنرێن) وەهیوایان وایە تکایان بۆ بکرێت : (دەوترێت بە هەر دوولا : ئایا ئەمە دەناسن : هەمووان دەڵێن (بەڵێ) ناسیومانە ئەوە مردنە کە سپێردار بوو بە ئێمە وە (هەموویان چاویان لێ یەتی و دەیبینن) دەفەرموێت : فەرمان دەکرێت بەو بەرانە و(پاڵ دەخرێت و سەر دەبڕرێت) (وەکو چۆن مەڕ سەر دەبڕرێت لەسەر دیوارەکەی نێوان بەهەشت و دۆزەخ ئەو بەرانە سەر دەبڕرێت) پاشان بە هەر دوولا دەوترێت : (ئەی خەڵکانی بەهەشت ئیتر بەهەتا هەتایی تیایدا بمێننەوە و مردن نی یە وەئەی خەڵکانی دۆزەخ ئێوەش هەتا هەتا تیایدا بمێننەوە و مردن نی یە))]. لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((فيأمن هؤلاء وينقطع رجاء هؤلاء (فيزداد أهل الجنة فرحاً الى فرحهم ، ويزداد أهل النار حزناً الى حزنهم) (ثم قرأ رسول الله ﷺ : ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾﴾ وأشار بيده

---

[٤٠١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/٩) ، والبخاري ((الصحيح)) (٤٧٣٠) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٤٩) والترمذي ((السنن)) (٢٦٩٥ ،٣١٥٦) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٧٢، ٢٥٢٣) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤٩٣) ، وفي ((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) رقم : (٥٧٦).

الى الدنيا))[٤٠٢] واته : ((لەوێدا خەڵکانی بەهەشت دڵنیا و دڵخۆش دەبن بەڵام خەڵکانی دۆزەخ هیوا بڕاو دەبن (وەخەڵکانی بەهەشت ئەوەندی تر خۆشیان زیاد دەکات وە خەڵکانی دۆزەخیش خەفەت و ناخۆشیان ئەوەندەی تر زیاد دەکات) (پاشان پێغەمبەر ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوە : ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾﴾ (مريم: ٣٩) وە بەدەستی ئیشارەتی بۆ دونیا کرد)).

هەندێ لەو شتانەی بەهەشت
کە دابەزیوەتە بۆ دونیا

هەرچی یەك لە دونیادا هەیە تەنها وێنەیەکی بچوککراوەیە لەوەی کە لە بەهەشت دایە :-

ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ دەفەرموێت : ((اهبط الله ادم عليه السلام من الجنة ، وعلمه صنعة كل شئ ، وزوّده من ثمار الجنة ، غير انها تتغير وتلك لا تتغير))[٤٠٣] واته : ((خوای گەورە کاتێ ئادەمی لە بەهەشتەوە دابەزاندە دونیا دروستکردنی هەموو شتێکی فێرکرد ،وە بەروبوومی بەهەشتی پێ بەخشی بەڵام بەروبوومەکانی دونیا دەگۆڕێت و ئەوانەی بەهەشت گۆڕانی بەسەردا نایەت)).بەڵێ نیعمەتەکانی بەهەشت هاوشێوە نیە لەگەڵ نیعمەتەکانی دونیادا تەنها لە ناودا نەبێت ، وەکو ئیبن و عەباس ﷺ دەفەرموێت : ((ليس في الجنة شئ يشبه (ما) في الدنيا الا الاسماء))[٤٠٤] واته : ((هیچ شتێك لەبەهەشتدا نیە لەشتی دونیا بچێت تەنها ناوەکانی نەبێت [واتە: تەنها ناوەکانیان وەك یەکە])) بەڵام هەندێ شتی بەهەشت

---

[٤٠٢] اخرجه : البخاري (٦٥٤٤) ، ومسلم (٢٨٤٩- ٢٨٥٠) ، ابويعلى ((المسند)) (٢٨٩٨) ، والبزار ((المسند)) (٣٥٥٧) ، والطبراني ((الاوسط)) باسانيد صحيحة – كما قال المنذري ((الترغيب)) (٥٥٧٩) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٧٧٤) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٣٩٥/١٠) : رواه ابويعلي، والطبراني ((الاوسط)) ، والبزار ورجالهم رجال الصحيح ،غير نافع بن خالد وهوثقة ٠

[٤٠٣] اخرجه :الطبري ((التفسير)) (٣٩٣/١) وقال محققه احمد شاكر : اسناده صحيح وهو في حكم الرفع ، والبزار في ((المسند)) (٢٣٤٥) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٩٧/٨) : رواه البزار والطبراني ورجاله ثقات.

[٤٠٤] اخرجه: ابو نعيم ((صفة الجنة)) (٢١/٢) ، والبيهقي ((البعث)) (٣٦٨) موقوفاً ، واسناده جيّد كما قال المنذري ((الترغيب)) (٥٥٧٤)، وهناد ((الزهد)) (٣) وقال محققه : اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢١٨٨) وفي ((صحيح الترغيب)) (٣٧٦٩) ٠

لەدونیادا هەیە لەوانە عـەجوە (جـۆرە خورمایەکـە لـە مەدینـە) وەبـەردە ڕەشـەکە(**الحجر الأسود**) و مەقامی ئیبراهیم لەگەڵ مەڕدا ، وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت :

((**الغنم من دواب الجنـة فامـسحوا رغامهـا وصـلوا في مراحهـا**))[٤٠٥] واتـە : ((مـەڕ لـە ئاژەڵەکانی ناو بەهەشتە دەستی بەسەردا بهێنن و وە نوێژیش لە پشتیرەکەیدا بکەن)).

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**الشاة من دواب الجنة**))[٤٠٦] واتە : ((بەران و شـەك لـە ئاژەڵەکانی ناو بەهەشتە)) .

وە لە ئەبو هورەیرەوە رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**... العجـوة مـن الجنة وهي شفاء للسم**))[٤٠٧] واتە : ((خورمای عەجوە لە بەهەشتەوەیە و شفایە بـۆ کەسـێك توشی ژەهر بوو بێت)) .

وە لە ئیبن و عەباسەوە رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:((**الحجـر الاسـود من (حجارة) الجنة**)) [٤٠٨] . واتە: ((بەردە ڕەشەکە لەبەردەکانی بەهەشتە)). لـە ڕیوایـەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**نزل الحجر الاسود من الجنة (وهو) أشـد بياضـاً مـن الـثلج فـسوّدته خطايا بني أدم**)) [٤٠٩] واتە : ((بەردە ڕەشەکە لە بەهەشـتەوە دابەزێنراوەتـە دونیـا ، لەبـەفر سپی تر بووە ، بـەڵام گوناهـەکانی ئادەمیزادەکـان ڕەشـیان کـردووە)).لـە ڕیوایـەتێکی تـردا دەفەرموێت : ((**ان الركن والمقام ياقوتتان من ياقوت الجنة طمس الله (سبحانه) نورهمـا ولـو**

---

[٤٠٥] أخرجـه : عبـد الـرزاق (١٥٩٩) ، والخطيـب (٤٣١/٧) ، والبـزار (٤٤٤) ، والبيهقـي ((الكـبرى)) (٤٥٠/٢) ، والحـاكم ((التاريخ)) –كما قال السيوطي ((الجامع الصغير)) (٥٨١٦) ، وصححه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح الجـامع)) ، انظـر ((ترتيب صحيح الجامع)) (٢٢٥/١) (١٢) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١٢١/٣) اسناده حسن .

[٤٠٦] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٢٣٠٦) وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (١٨٦٧) وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١١٢٨) وفي ((صحيح الجامع)) (٣٧٢٥).

[٤٠٧] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٠٦٨) وقال حديث حسن ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٤٥٥) ، وصـححه الـشيخ الالبـاني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٦٨٩) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٧٨٣) .

[٤٠٨] اخرجه : النسائي ((السنن)) (٢٢٦/٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النـسائي)) (٢٧٤٧) ، وفي ((صـحيح الجامع)) (٣١٧٤،٣١٧٥).

[٤٠٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٠٧/١) ، والترمذي ((السنن)) (٨٧٧) وقال حديث حسن ، صحيح ، والطبراني ((المعجـم الكبير)) (١٥٥/٣) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٦١٨) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٦٩٥) .

لم يطمس نورهما لآضأتا ما بين المشرق والمغرب))[٤١٠] واتـە: ((بـەردە ڕەشـەکە و مـەقامی ئیبراهیم دوو یاقووتن لە یاقوتەکانی بەهەشت خـوای گـەورە نـور و ڕوونـاکی هـەر دووکیـانی کوژاندۆتەوە، گەر نور و ڕووناکی هەرووکیانی نەکوژاندایەتەوە هەر دوو نێوانی ڕۆژهەلاَت و ڕۆژ ئاوایان ڕووناك دەکردەوە)).

لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرمویێت : **((ان الركن والمقام من ياقوت الجنـة ، ولـولا مامسَهُ مـن خطايا بني أدم لآضاء مـابين المـشرق والمغـرب ومـا مـسهما مـن ذوي عاهـة ولا سـقيمٍ الا شفي))**[٤١١] واتە : ((بەردە ڕەشەکە و مەقامی ئیبراهیم یاقوتی بەهەشتن گەر گوناح و تـاوانی (موشریکەکانی کوڕانی ئادەم بەری نەکەوتنایە نێوانی ڕۆژهەلاَت و ڕۆژئاوای ڕووناك دەکـردەوە و هەرکەسێك بۆ هەر نەخۆشیەك دەستی لیٚ بدایە چاك دەبووەوە)).

پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویێت : **((الـشجرة والعجـوة مـن الجنـة))**[٤١٢] واتـە : ((درەخـت و خورمای عـەجوە لەبەهەشتەوە هاتووە)) لەڕیواتێکی تردا هـاتووە : **((الـصخرة والعجـوة مـن الجنة))**[٤١٣] واتە :((واتە: بەردەکـە و خورمـای عـەجوە لەبەهەشـتەوەن)) لـە ڕیوایەتێکـدا دەفەرمویێت : **((ليس في الأرض من الجنة الاّ ثلاثة أشياء غـرس العجـوة ، و اواقٍ تنـزلُ في الفرات كل يوم من بركـة الجنـة و الحجـر))**[٤١٤] . واتـە: لـە زەویـدا تـەنها سـیٚ شـت لـە بەهەشتەوە هاتووە : درەختی خورمای **(العجوة)** ، و چـەندها ئۆقیـە بەرەکـەت لەبەهەشـتەوە ڕۆژانە دادەبەزێتە ناو ڕووباری فورات ، وە بەردە ڕەشەکەی. وە دونیاش هەموو دەپێچرێتەوە و

---

[٤١٠] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢/٢١٣) ، والترمذي ((السنن)) رقم: (٨٧٨) وقال :حديث غريـب ، والحـاكم ((المستدرك)) (١/٤٥٦) ، وابن حبـان ((الـصحيح)) (٣٧١٠) وقـال محققـه : حـديث صـحيح ، وصـححه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح الجامع)) (١٦٣٣) .

[٤١١] اخرجه : البيهقي (٥/٧٥)، وحسنه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٦٢٨) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٥٥٩)، وفي ((المشكاة)) (٢٥٧٩) ، و ((صحيح الترغيب))(١١٤٧).

[٤١٢] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٤٤٥٦) ، والحاكم ((المستدرك)) (٤/٤٠٦) ، وصححه على شرط مسلم وسكت عنه الامام الذهبي .

[٤١٣] اخرجه : أحمد (٢٠٣٤٥) وقال محققه : اسناده صحيح ، و ابن ماجة ((السنن)) (٣٤٥٦)، وضعفه الـشيخ الالبـاني في ((الارواء)) (٢٦٩٦).

[٤١٤] أخرجه : الخطيب ((التأريخ)) (١/٥٥) ، وصححه الشيخ الألباني في ((الصحيحة)) (٣١١١).

دەکرێتە شوێنی حەوانەوە بۆ بەهەشتیەکان ، وەکو پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**تكون الارض يوم القيامة خبزة واحدة يكفؤها الجبار بيده كما يكفأ احدكم خبزته في السفر نـزلاً لأهـل الجنة**))[٤١٥] واته : ((زەوی لە ڕۆژی قیامەتدا وەکو نانێك وایە خـوای گـەورە بەدەسـتی خـۆی لولی دەکات و کۆی دەکاتەوە ، وەکو چـۆن یـەکێکتان لـە سـەفەردا نانەکـەتان دەپێـچنەوە و دەیکاتە شوێنی حەوانەوە و خۆش گوزەرانی بۆ بەهەشتیەکان لە بەهەشت دا)) وە لەبەر ئەوەیە موسوڵمان ئارامی و دڵنیایی و خۆشی بەهەشت دەبینێتەوە لە هەندێ شت لە دونیا وەکو کۆڕی زیکرو عیلم .

ئەنـەس ﷺ گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**اذا مـررتم بريـاض الجنـة فارتعوا**))[٤١٦] واتە : گەر تێپەڕین بەلای باخچەکانی بەهەشتدا بەش و خۆشی خۆتان وەربگـرن، ووتیان باخچەکانی بەهەشت چی یە ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : (کۆڕی زیکر کردنە) .

وەیەکێکی تر لەوانە سەردانی نەخۆشە ، لە (ثەوبانەوە) ﷺ گێڕاویەتیەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ان المسلم اذا عاد أخاه المسلم لم يـزل في مخرفـة (أي طريـق)الجنـة حتـى يرجع**))[٤١٧] واتە : ((هەرموسوڵمانێك گەر سەردانی برایەکی موسـوڵمانی نەخۆشـی بکـات ئەو کەسە لەڕێگەیەکی بەهەشت داگوزەر دەکات تـاکو دەگەڕێتـەوە)) .لـە ڕیوایـەتێکی تـردا ئیمامی عەلی ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی : ((**مـا مـن مـسلم يعـود مسلماً غدوة الا صلّى عليه سبعون الف ملك حتى يمسي ، وان عاده عشية الا صـلّى عليـه سبعون الف ملك حتى يصبح ، وكان له خريف في الجنة**))[٤١٨] واتـە : ((هەرموسـوڵمانێك سەردانی برایەکی موسوڵمانی نەخۆشی بکات لەبەرە بەیاندا ئەو کەسە حـەفتا هـەزار فریـشتە دوعای خێری بۆ دەکەن تاکو ئێوارە وە گەر لەئێوارەدا سەردانی بکات هـەروەها حـەفتا هـەزار

---

[٤١٥] اخرجه : مسلم في ((الصحيح)) (٢/٥١٧) كتاب صفة القيامة باب: نزل اهل الجنة عن ابي سعيد الخدري مرفوعا .

[٤١٦] اخرجه :احمد في ((المسند)) (٣/٢٠٦) ، والترمذي في ((السنن)) (٣٥١٠) وقال : حديث غريب ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٧٨٧) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٥٦٢).

[٤١٧] اخرجه : احمد في ((المسند)) (٥/٢٨٣) ، ومسلم في ((الصحيح)) (٢٥٦٨) ، والترمذي في ((السنن)) (٩٦٧) ، وابن حبان في ((الصحيح)) (٢٩٥٧) وقال محققه :اسناده صحيح على شرط مسلم .

[٤١٨] اخرجه: الترمذي في ((السنن)) (٩٦٩) وقال حسن غريب ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٧٧٥).

فریشته دوعای خێری بۆ دەكەن تاكو بەیانی وه دەبێتە خاوەنی باخچەیەك لەباخچەكانی بەهەشت)) .

وەهەروەها عیبادەت كردن لەو جێگایانە كە پێغەمبەر ﷺ مژدەی لە بارەوه داوه دەبێتە باخچەیەك لە باخچەكانی بەهەشت بۆ ئەو كەسە ، ئەبو هورەیرە رضي الله عنه گێڕاویەتیەوه كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**مابين بيتي ومنبري روضة من رياض الجنة ...**))[٤١٩] واتە : ((لەنێوان مینبەرەكەم و ژوورەكەمدا باخچەیەكە لەباخچەكانی بەهەشت ...)) .لە ڕیوایەتێكی تردا : ((**ان قوائم منبري هذا رواتب في الجنة**))[٤٢٠] واتە : ((پێچكەكانی ئەم مینبەرەیەی من پلەن لەبەهەشتدا)) .لە ڕیوایەتێكی تردا : ((**منبري على ترعة من ترع الجنة**))[٤٢١] واتە : ((مینبەرەكەشم لەسەر بەرزاییی یەكە لەبەرزاییی یەكانی بەهەشت)) لەڕیوایەتێكی تردا : ((**بطحان على ترعة من ترع الجنة**))[٤٢٢] .واتە: بوطحان لەسەر بەرزاییەكە لە بەرزاییەكانی بەهەشت)).

وه هەروەها فەرموودەش هاتووه سەبارەت بە گوێ ڕایەڵی كردنی دایك و باوك ، لە مەعاویەی كوڕی جاهمەوه رضي الله عنه دەفەرموێت : [جاهمە هاتە لای پێغەمبەری خوا ﷺ و ووتی : من ئەمەوێت : جیهاد بكەم و هاتووم پرس و ڕاوێژت پێبكەم ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((**ألك والدة**)) ؟ ئایا دایكت هەیە یاخود دایكت ماوه))؟ ئەویش ووتی بەڵێ ، پێغەمبەریش ﷺ پێی فەرموو : ((**فالزمها فان الجنة عند رجليها**)) [٤٢٣] واتە : ((بگەڕێرەوه ماڵەوەو خزمەتی دایكت بكە چونكە بەهەشت لای قاچی دایك تەوەیە)) ، لە ئیبن و ئەبی ئەوفاوه رضي الله عنه

---

[٤١٩] اخرجه :احمد ((المسند)) (٢/٤٣٨) ، والبخاري ((الصحيح)) (١٨٨٨) ، ومسلم ((الصحيح)) (٣٣٥٥).

[٤٢٠] اخرجه: احمد ((المسند)) (٦/٣١٨ ، والحميدى ((المسند)) (٢٩٠) ، والنسائى ((السنن)) (٢/٣٥) ، وابويعلي ((المسند)) (٣/٣٢٣) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣٧٤٩) وقال محققه:اسناده صحيح على شرط مسلم .

[٤٢١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢/٣٦٠) رقم (١٠٩٠٨) وقال محققه الارناؤوط : اسناده صحيح على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٣٦٣).

[٤٢٢] اخرجه: الديلمى ((مسند الفردوسى)) (٢/٢/١٦) ، وحسن اسناده الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٧٦٩) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٨٢٧).

[٤٢٣] أخرجه: احمد ((المسند)) (٣/ ٤٢٩) ، وابن ماجة (٢٧٨١) ، والنسائي ((السنن الكبرى)) (٤٣١٢) و ((الصغرى)) (٦/١١)، والحاكم ((المستدرك)) (٤/ ١٥١) وصححه ووافقه الذهبي واللفظ له ،وصححه الشيخ الألباني في ((الارواء)) (٥/٢٠٠) ، و((صحيح ابن ماجة)) (٢٢٤١).

گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((اعلموا أن (ابواب) الجنة تحت ظلال السيوف)) [٤٢٤] واتە : ((باش بزانن بەهەشت لەژێر سێبەری شمشێرەکاندایە)). وە هەروەها جیهاد کردن لە پێناوی خوادا ، وەکو ئەنەسی کوڕی نضر ﷺ بۆنی بەهەشتی کرد پێش ئەوەی شەهید بێت لە جەنگی ئوحود دا . وە لەبەر ئەوە لەوانەیە بەهەشت بۆنی هەبێت.

هاوەڵانی بەهەشت

خوای گەورە ڕوونی کردۆتەوە کێ بەهەشتیە و ئەو کارە چاکانە چین کە خاوەنەکانیان دەگەیەنە بەهەشت لەوانە:

١-ئەوانەی کە بڕوایان هێناوەو کردەوەی چاکیان ئەنجام داوە : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ ﴾(الأعراف: ٤٢) .

٢-دڵسۆزەکان : خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ ﴾ (الصافات: ٤٠) .

٣-ئەوانەی کەبەشەو شەونوێژ دەکەن وبەهیواو ترسەوە لەخوا دەپاڕێنەوە : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ (السجدة: ١ – ١٧) .

٤- ئەو کەسانەی لە هەموو کارێکیاندا پشتیان بەخوای گەورە بەستووەو بەئارام بوون : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ ﴾ (العنكبوت: ٥٨ – ٥٩)

٥-ئەوکەسانەی بەردەوامییان هەیە لەسەر ئاینی خوا : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ ﴾ (الأحقاف: ١٣ – ١٤) .

---

[٤٢٤] أخرجه : احمد في ((المسند)) (٤/ ٣٩٦) ، والبخاري في ((الصحيح)) رقم (٢٨١٨ ، ٢٩٦٦) ، مسلم في ((الصحيح)) (١٩٠٢) ، والترمذي في ((السنن)) (١٦٥٩) .

٦- ئەو کەسانەی لەهەموو شتێکدا دەگەڕێنەوە بۆلای خوا : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَخْبَتُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾ (هود: ٢٣).

٧-ئەو کەسانەی ترساون لەخوای پەروەردگار : خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ ﴾(الرحمن: ٤٦) .

ئەبودەرداء ﷺ دەفەرموێت : " أنه إنْ خاف مقام ربّه لم يَزنِ ولم يسرق" [٤٢٥]. واتە: هەر کەسێك لە خوا بترسێت وە ترسی گەڕانەوە بۆ بەردەم خوای هەبێت ، ئـەوا زینـا و دزی ناکـات .(مجاهد) (رحمـه الله) دەفەرموێت : "أي :من خاف الله عند مقافه على المعصية في الدنيا"[٤٢٦] . واتە: ئەو کەسەی لە خوا دەترسێت کاتی ئەنجامدانی تاوان لە دونیادا.

٨-ئەو کەسانەی خۆیان لەشیرك بێ بەری دەکەن : خـوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿ لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾ (المجادلة: ٢٢) .

٩- ئەو کەسانەی بەخشین و کاری چاکەیان ئەنجام داوە لەبەر خوا: خوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿ وَٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ ﴾ (الرعد: ٢٢) .

١٠- ئەو کەسانەی کە خـشوعیان هـەبووە لەنوێژەکانیانـدا و دوور بـوون لەقـسەی بێکـەڵك و پارێزگاریان لەنوێژەکانیان کردووە : خوای گەورە دەفـەرموێت :﴿ قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَٰعِلُونَ ﴿٤﴾

---

[٤٢٥] أخرجه : ابن المبارك ((الزهد)) (٨٦٨) وقال محققه : سناده صحيح.

[٤٢٦] أخرجه :أحمد ((الزهد)) (١١٥) ، و الطبري (٢٧/ ٨٤) ، وهناد ((الزهد)) (٨٩٧) وقال محققه : اسناده صحيح.

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝٥ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝٦ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۝٧ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝٨ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۝٩ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ۝١٠ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝١١﴾ (المؤمنون: ١ – ١١) .

وە هەروەها پێغەمبەری خۆشەویستیش ﷺ ئەوکەسانەی بۆ باس کردووین کە دەچنە بەهەشتەوە لەوانە:

١- **هەژارەکان** : عیمرانی کوڕی حوصەین رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: ((... **اطلعت في الجنة فرأيت أكثر أهلها الفقراء** ...))[٤٢٧] واتە : ((بەهەشتم نیشان درا بینیم زۆربەی نیشتەجێیانی هەژاران بوون)).

لە ڕیواتێکی تردا دەفەرمویێت : ((...**الا أخبركم باهل الجنة ؟ كل مسكين ، لو أقسم على الله تعالى لأبرّه** ...))[٤٢٨] واتە : ((ئایا پێتان ڕاگەیەنم ئەو کەسانەی خەڵکی بەهەشتن کێن ؟ هەموو هەژارێکە هەرشتێك داوا بکات لە خوای گەورە بۆی جێ بەجێ دەکات)).

٢-موسوڵمانە چەوساوە و بێ دەستەلاتەکان :

حارسەی کەوڕی وەهب رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویەتی : ((**الا اخبركم بأهل الجنة كل ضعيف متصعف* لو أقسم على الله لأبرّه** ...))[٤٢٩] واتە : ((ئایا ئاگادارتان کەمەوە کێ خەڵکی بەهەشتە ؟ هەموو کەسێکی خۆبەکەم زانی لاوازە گەر هەرچی یەك داوا بکات لە خوای گەورە بۆی دەهێنێتە دی)) لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرمویێت : ((...**أهل الجنة**

[٤٢٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٢٩/٢٣٤،٤/١) ، والبخاري ((الصحيح)) (٢٧٣٧،٥١٩٨) ، والترمذي ((السنن)) (٢٦٠٢،٢٧٢٩) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٥٥).

[٤٢٨] اخرجه :الطبراني ((المعجم الكبير)) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢٥٩٤).

* ضعيف متضعف : أي متواضع ضعيف النفس .

[٤٢٩] اخرجه : مسلم :انظر ((مختصر مسلم)) (١٩٧١) ، والطبران ((الكبير)) رقم : (٤٩٣١) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٢٦٥/١٠) : اسناده حسن ، وصححه الشيخ الالباني ((صحيح الجامع)) (٢٥٩٨) .

هـم الـضعفاء المظلـومين ...))[٤٣٠] واتـه : ((خـەڵکی بەهەشـت هـەموو لاواز وستەملێکراوەکانن..)) لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت: **((الضعفاء المغلوبون ...))**[٤٣١] واتە : ((خەڵکی بەهەشت هەموو لاواز و بێ دەستەڵات و چەوساوەکانن))

٣- هەموو کاربەدەستێکی دادوەر و پیاوێکی دڵ نەرم و هەژارێکی داوێن پاك :

لە عیاضی کوڕی عەممارە وە ﷺ گێڕاویەتیەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: **((أهـل الجنـة ثلاثة ذو سلطان مقسط موفق ، ورجل رحيم رقيق القلب لكل ذي قربى ومسلم ، ورجـل فقـير عفيف متـصدق))**[٤٣٢] واتە : ((خەڵکی بەهەشت سێ کەسن کـار بەدەسـتێکی دادوەری کـار ئاسان کار، وەپیـاوێکی بەبـەزەی و دڵ نـەرم بـۆ هـەموو خـزم ودۆسـتێکی نزیکـی وبرایـەکی موسوڵمانی، وە پیاوێکی هەژاری داوا نەکاری داوێن پاکی ماڵ بەخش)).

٤- پێغەمبەران و شەهیدان و ڕاست گۆیان و ئەو کەسانەی سەردانی یـەکتری دەکـەن لـە پێناوی خوادا :

کـەعبی کـوڕی عجـر ﷺ گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: **((الا اخـبركم برجالكم من أهل الجنة ؟ النبـي في الجنة ، والشهيد في الجنة ، والصديق في الجنة ، والمولـود في الجنة ((والوئيد في الجنة))**[٤٣٣]واتە : ((ئایا پێتان ڕاگەێنم پیاوانتان لە خەڵکی بەهەشـت کێن؟ پێغەمبەران لەبەهەشتدان شەهیدان لەبەهەشت دان و ڕاستگۆیان لەبەهەشت دان وەمنداڵە کۆرپەلەکان لەبەهەشـت دان وە ئـەو منداڵانـەش ((کەزینـدە بەچـاڵ کـراون لەبەهەشـت دان))

---

[٤٣٠] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٦٩/٢) (١٧٥٨٥) وقال محققه : صحيح لغيره ، والطبراني ((الكبير)) (٦٥٨٩) ، والحاكم (٦٠٩/٣).

[٤٣١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢١٥/٢) ، وابن حبان ((الصحيح)) رقم: (٧٤٨٢) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢٦٢٧) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٩٢٩).

[٤٣٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٦٢/٤) رقم (١٨٣٤٠) قال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٨٦٥) ، وعبدالرزاق ((المضف)) (٢٠٠٨٨) ، والطبراني ((الكبير)) (٩٨٧/١٧) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٧٤٥٣) .

[٤٣٣] اخرجه : احمد ((المسند)) (٥٨/٥) ، وابو داود ((السنن)) (٢٥٢١) ، وقال ابن حجر ((الفتح البارى)) (٢٤٦/٣) : حسن، و حسنه الشيخ الألباني في ((الصحيحة)) (٢٨٧،٢٣٨٠) ، و ((صحيح الترغيب)) (١٩٤١) ،و((صحيح ابي داود)) (٢٢٠٠).

((والرجل يزور أخاه في ناحية المصر في الله في الجنة)) [٤٣٤] واتە: وەپیاوێك سەردانی برایەکی موسوڵمانی دەکات لەجێگەیەکی دورەوە لەبەرخوا هەروەها ئەویش لەبەهەشت دایە .

٥-ئەو کەسانەی لای برایانی موسوڵمانی خۆیان بەچاکە باس دەکرێن :

ئەبو زوهێری سەقفی ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((يوشك ان تعرفوا أهل الجنة من أهل النار))** [٤٣٥] واتە : ((نزیکە خەڵکی بەهەشت (واتە: لەدونیادا)جیا بکەنەوە لەخەڵکی دۆزەخ)) هاوەڵەکان وتیان : بەچی دا جیایان دەکەینەوە ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ؟ فەرمووی : ((بەباس کردنیان بەچاکەو بەخراپە ئێوە هەندێکتان شاهیدن بەسەر هەندێکتانەوە)) لە ڕوایەتێکی تردا دەفەرموێت : **((أهل الجنة من ملأ الله اذنيه من ثناء الناس خيراً ، وهو يسمع وأهل النار من ملأ الله اذنيه من ثناء الناس شراً وهو يسمع))** [٤٣٦] واتە : ((خەڵکی بەهەشت ئەو کەسانەن کەخوای گەورە هەردوو گوێیانی پڕکردووە لەباسی چاکەی خۆیان کە خەڵکان باسیان بەچاکە دەکەن وەخەڵکی دۆزەخیش ئەو کەسانەن کەخوای گەورە گوێیانی پڕکردووە لە باسی خراپە خۆیان کەخەڵکان باسیان بەخراپەدەکەن)).

کەواتە ئەو موسوڵمانەی کە دوو موسوڵمان شاهێدی چاکەی بۆ بدەن ئەوا (**ان شاء الله**) لای خوا بەچاك دەژمێردرێن ...عومەری کوڕی خەطاب ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: [**((ايما مسلم شهد له أربعة بخير ادخله الله الجنة))- في رواية-((أنتم شهداء الله في الارض))** [٤٣٧]][٤٣٨]واتە : ((هەر موسوڵمانێك چوار کەس شاهیدی خێرو چاکەی بۆ بدات خوای گەورە دەیکاتە ناو بەهەشتەوە)) دەفەرموێت : ووتم : ئەی سێ کەس فەرمووی :

---

[٤٣٤] اخرجه: الطبراني ((الكبير)) (٢٠٧/١٩) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢٦٠٤) ، وفي ((الروض)) (٤٦).

[٤٣٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤١٦/٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٢٢١) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) رقم: (٣٤٠٠) ، وفي ((مختصر شرح العقيدة الطحاوية)) (٤٨٩) ، وحسنه ايضا الشيخ الارناؤوط في ((شرح العقيدة الطحاوية)) (٥٣٨/٢) :اسناده حسن .

[٤٣٦] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٤٢٢٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤٠٣) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١٧٤٠) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٥٢٧).

[٤٣٧] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (١٠٥٨) وقال حسن صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي))(٨٤٥) .

[٤٣٨] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٣٩) وقال محققه الارناؤوط: اسناده صحيح على شرط البخاري واللفظ له ، والبخاري ((الصحيح)) (٢٦٤٢) ، والترمذي ((السنن)) (١٠٥٩) ، والنسائي ((السنن)) (٥٠/٤).

((سێ کەسیش)) ئێمەش ووتمان: ئەی دوو کەس ، فەرمووی : ((دووکەسیش) لەڕیواتێکی تردا دەفەرموێت : واتە : ((ئێوەن شاهیدانی خودان لەسەر زەویدا)) .

٦-ئەو ئافرەتە موسوڵمانانەی کەگوێ ڕایەڵی مێردەکانیان دەکەن :

ئەبو هورەیر ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:((اذا صلّت المراة خمسها وصامت شهرها ، وحصنت فرجها ، وأطاعت زوجها ، دخلت من أي ابواب الجنة شاءت)) [٤٣٩] واتە : ((گەر ئافرەت پێنج فەرزەی نوێژەکانی کرد و مانگی ڕەمەزان بەڕۆژو بوو داوێنی خۆی پاراست و گوێ ڕایەڵی مێردەکەی کرد ئەوە لە هەر دەرگایەکی بەهەشتەوە وویستی لێ بێت دەچێتە ناوی)) وە لە ڕیوایەتێکی تردا لەکەعبی کوڕی عەجرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((...الا أخبركم بنسائكم من أهل الجنة ؟ الودود الولود* ، العؤود* ، التي اذا ظلمت قالت : هذه يدي في يدك لا أذوق غمضاً* حتى ترضى)) [٤٤٠]. واتە : ((ئایا پێتان ڕاگەیەنم ئافرەتە بەهەشتیەکانتان کامانەن؟ ئەو ئافرتانەن کەمێردەکانی خۆیان زۆر خۆش دەوێت و منداڵانی خۆیان جوان پەروەردە دەکەن ومێردەکانیان ڕازی دەکەن و گەر مێردەکانیشیان زوڵمیان لێ بکەن ، ئەوان دەڵێن : ئا ئەوە دەستم لە ناو دەستت دایە ناخەوم و نان ناخۆم تا لێم ڕازی نەبێت)).

---

[٤٣٩] اخرجه: احمد ((المسند)) (١٩١/١) رقم (١٦٦١) وقال محققه الشيخ الارناؤوط :حسن لغيره ، والبزار ((المسند)) (١٤٦٣) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤١٦٣) وقال محققه : حديث صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٦٦٠) ، وفي ((الاداب الزفاف)) (١٨٢) .

* الودود الولود : المحبة المحبوبة الكثيرة الاولاد .

* العؤود : التي تعود الى زوجها وتراضيها .

* غمضاً : أي نوماً .

[٤٤٠] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٣٠٧/١٩) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٢٦٠٤).

هەندێ لەو کارانەی کە خاوەنەکەی دەکاتە بەهەشت

پێغەمبەری خوا ﷺ هەموو ئەوکارانەی کەنزیکمان دەکاتەوە لەبەهەشت و وەلە ئاگری دۆزەخ دوورمان دەخاتەوە بۆی ڕوون کردوینەتەوە :

ئەبو زەر رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((مابقي شئ يقرب من الجنة ويباعد من النار الا وقد بين لكم)) [٤٤١] واتە : ((هیچ شتێك نەماوە نزیکتان کاتەوە لەبەهەشت و دوورتان کاتەوە لە دۆزەخ هەمووتان بۆ ڕوونکراوەتەوە)) . وە ئیبن و مەسعود رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((انه ليس شئ يقربكم الى الجنة الا وقد امرتكم به ، وليس شئ يقربكم الى النار الا وقد نهيتكم عنه...)) [٤٤٢] واتە : ((هیچ شتێك نی یە نزیکتان کاتەوە لەبەهەشت ئیلا من فەرمانم پێ کردوون وەهیچ شتێکیش نی یە دوورتان بکاتەوە لەئاگر ئیلا من لێتانم قەدەغە کردووە ...)). وەهەروەها پێغەمبەری خوا ﷺ ئاگاداری کردوینەتەوە کە کەس بەکردەوەی خۆی ناچێتە بەهەشت ، عایشە (رضي الله عنها) گێڕاویەتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی:

[((لن يدخل احد منكم الجنة بعمله)) قالوا : ولا أنت يارسول الله؟ قال: ((و لا أنا الا أن يتغمدني الله بمغفرةٍ ورحمة))] [٤٤٣] واتە: هیچ کەسێك لەئێوە بەکردەوەی خۆی بەهەشت)) ووتیان : تۆش ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ؟ فەرمووی : منیش ((مەگەر خوای گەورە بم کاتە بەر لێخۆش بوون و ڕەحمەتی خۆی))

وە ئەوەش دژایەتی ئەم ئایەتانە ناکات : کەخوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ ﴾(النحل: ٣٢) وە هەروەها دەفەرموێت : ﴿ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ ﴾(الحاقة: ٢٤)

---

[٤٤١] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٥٣/٥) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) رقم: (١٦٤٧) ، وقال الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٨٠٣) ، اسناده صحيح رجاله ثقات.

[٤٤٢] اخرجه: الحاكم ((المستدرك)) (٤/٢) ، وقال الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٨٦٦) :حديث حسن .

[٤٤٣] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٤٦٤)، ومسلم (٢٨١٨).

سوفیانی سەوری ﷺ دەفەرمویت : (ئیمە وا باو بوو لەناوماندا دەیان ووت : رزگار بوون لەئاگر بەلێبوردنی خوای گەورەوەیە و چونە بەهەشتیش بە رەحمەی خوایە بەلاّم کە چووە ناو بەهەشت پلە و پایەی بە گوێرەی کرداری خۆی دەبێت کە لە ژیانی دونیادا ئەنجامی داوە)[٤٤٤].

ئەمە هەندێ لەوکردارانەیە کە دەبێتە هۆیەك بۆ چونە ناو بەهەشت:

١-هەرکەسێك بمرێت و هیچ هاوبەشێکی بۆخوا بڕیار نەدابێت:

ئەبو زەڕ ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**اتاني ات من ربي فأخبرني أو قال فبشرني : انه من مات من أمتي لا يشرك بالله شيئاً دخل الجنة ، قلت : وان زنى وان سرق ؟ قال : وان زنى وان سرق**))[٤٤٥] .

واتە ((نێراوێك لەلایەن خوای گەورەوە هات بۆلام و هەواڵ و مژدەی دامێ : گەر هەرکەسێك لە ئومەتەکەم هاوبەشی بۆ خوا دانەنابێت ئەوا دەچێتە بەهەشت ،منیش ووتم گەر زینایشی کردبێت و گەر دزیشی کردبێت ووتی : گەر زیناشی کردبێت بکات وە گەردزیشی کردبێت)).

لە ریوایەتێکی ترەوە لە عوبادەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**من شهد ان لا اله الا الله وان محمداً رسول الله حرّمه الله على النار**))[٤٤٦] واتە : ((هەرکەسێك شایەتی بدات کە هیچ خوایەك نیە تەنها (الله) نەبێت وەمحمد نێراوی خوایە ئەو کەسە خوای گەورە ئاگری جەهەننەمی لەسەر حەرام دەکات)).

٢- هەرکەسێك شاهیدی بدات تەنها یەك خوا هەیە بەحەق و محمدیش نێراوی خوایە و بەهەشت و جەهەننەمیش ڕاستن:

لەعوبادەی کوڕی صامتەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**من قال اشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له ، وان محمداً عبده ورسوله ، وان عيسى عبد الله ورسوله ، وانّ الجنة حق وانّ النار حق ، ادخله الله الجنة على ماكان من عمل**))[٤٤٧] واتە :

---

[٤٤٤] انظر ((مختصر حادي الارواح)) لابن القيم الجوزية (ص: ٧٧).

[٤٤٥] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٧٤٨٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٥٣).

[٤٤٦] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٣٣) ، والترمذي ((السنن)) رقم: (٢١٣٨) وقال حسن صحيح غريب ، وحسنه الشيخ الالباني ((صحيح سنن الترمذي)) (٢١٢٦).

[٤٤٧] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٣٤٣٥) ، ومسلم ((الصحيح)) رقم: (٢٨) ، واحمد ((المسند)) (٣١٤/٥).

((هەرکەسێك بڵێت شایەتی دەدەم کە هیچ خوایەك نیە تەنها (الله) نەبێت تاك و تەنها یە وهاوبەشی نیە و محمدیش بەندە و پێغەمبەری خوایە وە شایەتی دەدەم عیساش بەندەو پێغەمبەر خوایە وە شایەتی دەدەم بەهەشت و دۆزەخیش ڕاستن ،ئەوکەسە خوای گەورە دەیکاتە بەهەشتەوە گەر هەر کردار و ڕەفتارێکی پێشتر ئەنجام دابێت)). لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**من مات وهو یوقن بثلاث: : انّ الله حق وانّ الساعة قائمة ، وانّ الله یبعث من في القبور دخل الجنة ، أو قال : [نجا من النار]))**))[٤٤٨] واتە: ((هەر کەسێك مرد بێت و باوەڕ ودڵنیا بوو بێت بەسێ شت : بەوەی کە خوای گەورە ڕاستە و هاتنی ڕۆژی کۆتای ڕاستە و خوای گەورە خەڵکان لە ناو گۆڕەوە زیندوو دەکاتەوە ئەو کەسە دەچێتە ناو بەهەشت یاخود ڕزگاری دەبێت لە ئاگری دۆزەخ)).

٣-ووتنی شایەتمان بە ڕاستی و یەقین و زانین و دڵسۆزیەوە :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**من مات وهو یشهد ان لا اله الا الله ، وان محمداً رسول الله صادقاً من قلبه دخل الجنة**))[٤٤٩] واتە : ((هەر کەسێك مردبێت و شایەتی دابێت کە هیچ خوایەك نیە تەنها هەر (الله) خوایە وە محمدیش ڕەوانەکراوی خوایە ئەم شایەتیەی دابێت بەڕاستی لەدڵیەوە ئەوا دەچێتە بەهەشت)) .لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**بخ بخ لخمس، من لقي الله مستیقناً بهن دخل الجنة : یؤمن بالله والیوم الاخر ، وبا لجنة والنار وبالبعث بعد الموت و الحساب**))[٤٥٠] واتە : ((مژدە مژدە بۆ ئەو کەسەی بڕوای تەواوی هەبوو بێت بەم پێنج شتە و بەو باوەڕەوە گەیشت بێتە خوا : باوەڕی بە خواو بە ڕۆژی دوایی و بەهەشت و دۆزەخ و زیندوبوونەوە لە دوای مردن ولێپرسینەوە هەبێت)). لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : (کاتێ پێغەمبەر ﷺ لەجەنگی تەبوك گەڕایەوەو دوای موعجیزەی زۆر بوونی ناوەکە ،فەرمووی : ((... **اشهد ان لا اله الا الله ، واني رسول الله لا یلقی الله بهما عبد**

---

[٤٤٨] أخرجه: الطبراني ((المعجم الكبیر)) (٣٥٩/٢٠) ، وابن ابي عاصم ((السنة)) (٨٨٨) وقال محققه : اسناده صحیح ورجاله رجال الصحیح .

[٤٤٩] أخرجه: أحمد ((المسند)) (٢٩٩/٥) عن معاذ ﷺ ، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح الجامع)) (٣٥).

[٤٥٠] اخرجه : احمد ((المسند)) رقم (١٨٠٧٦) وقال محققه الشیخ الارناؤوط :حدیث صحیح .

غير شاك فيهما الا دخل الجنـة)) [٤٥١] واتە : ((شايەتی دەدەم کەتەنها (الله) خوايە وەمنـيش ڕەوانە کراوی خوام هەرکەسێك بگات بەخوای گەورە و گومانی لەمە نەبێت ئەوا خـوای گـەورە دەیکاتە بەهەشتەوە)) .

لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : [((**ان رسـول الله ﷺ اعطـی ابـا هريـرة نعليـه فقـال : ((اذهب بنعلي هاتين فمن لقيت من وراء هذا الحائط يـشهد ان لا الـه الا الله مـستيقناً بهـا قلبه فبشره بالجنة**))][٤٥٢] واتە : ((پێغەمبەری خوا ﷺ هـەر دوو نەعلەکـەی وەك بەڵگـە دا بەئەبو هوڕەیرە و فەرمووی : ((ئەم دوو نەعلەی من بـەرە و هەرکەسـێك لەپـشتی ئـەم باخـە خورمايەوە پێت گەيشت و شاهێدی داکە هيچ خوايەك نيە تەنها (الله) نەبێت و ئەم شـاهيديەی لە دڵ و بڕوای تەواوە بدات ئەو کەسە مژدەی بەهەشتی بدەرێ)) .

وە لەعوسمانی کوڕی عەفانەوە ﷺ گێڕاويەتيەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموويەتی: ((**مـن مـات وهو يعلم ان لا اله الا الله دخل الجنة**)) [٤٥٣]. واتە : ((هەر کەسێك بمرێت و زانيبێتی کە هـيچ خوايەك نيە تەنها (الله) نەبێت ئەو کەسە خوای گەورە دەيکاتە بەهەشتەوە)).

وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**اني لاعلم كلمة لا يقولها عبـد حقاً مـن قلبـه فيموت على ذلك الا حرم على النار: لاإلـه الا الله**)) [٤٥٤]. واتـە : ((مـن وشـەيەك دەزانم هەرکەسێك بيڵێت بەڕاستی لەناخی دڵی يەوە و لەسەر ئەوە بمرێـت ئـەو کەسـە خـوای گـەورە ئاگری دۆزەخی لەسەر حەرام دەکات ئەو ووشەيەش: (**لاإله الا الله**)).

---

[٤٥١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣/١١) ، ومسلم في ((الصحيح)) (٢٧) ، وابويعلى ((المسند)) (١١٩٩) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٥/٢٢٨).

[٤٥٢] اخرجه : مسلم ((لايمان)) (رقم :٣١).

[٤٥٣] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٦) ، واحمد ((المسند)) (١/٦٥) رقم (٤٦٤) وقال محققه اسناده صحيح على شرطهما ، وابن حبان ((الصحيح)) (٢٠١).

[٤٥٤] اخرجه : احمد في ((المسند)) (٤٤٧) وقال محققه : اسناده قوى ، والحاكم في ((المستدرك)) (١/٣٥١) وصححه على شرطهما ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٥٢٨).

٤-هەرکەسێك دوا وشەی (لا اله الا الله) بێت : پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**من كان اخر كلامه لا اله الا الله دخل الجنة**)) [٤٥٥] واتە: ((هەرکەسێك دوا قسەی : وشەی (لااله الاالله) بێت دەچێتە بەهەشتەوە)) لەڕیوایەتێکی تردا لەئەبی سەعیدەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من قال لا اله الا الله والله اكبر ... لا اله الا الله وحده لاشريك له ... له الملك وله الحمد ... لا اله الا الله ولاحول ولا قوة الا بالله ... وكان يقول :من قالها في مرضه ثم مات لم تطعمه النار**)) [٤٥٦] واتە : ((هەرکەسێك بلێت (**لا اله الا الله والله اكبر ... لا اله الا الله وحده لاشريك له ... له الملك وله الحمد ... لا اله الا الله ولاحول ولا قوة الا بالله**) وە دەفەرموێت : هەرکەسێك لەنەخۆشی سەرە مەرگ دا ئەوە بلێت و بمرێت ئاگر نای سوتێنێت)).

٥- گوێڕایەڵی کردنی خوا و پێغەمبەر ﷺ :

لە ئەبی ئومامەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**كلكم يدخل الجنة الا من شرد على الله شراد البعير على أهله**)) [٤٥٧] واتە : ((هەمووتان دەچنە بەهەشتەوە تەنها ئەو کەسانە نەبێت کە بەلەسە دەبن لەخوای گەورە وەکو چۆن ووشتر بەلەسە دەبێت لەدەست خاوەنەکەی)).

وەلەئەبی هورەیرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**... من أطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد أبى**)) [٤٥٨] واتە : ((هەرکەسێك گوێڕایەڵیم بکات ئەوا دەچێتە بەهەشت وەهەر کەس سەرپێ چیم بکات ئەوا پشتی لێ هەڵکردوم [واتە : دەچێتە دۆزەخ])).

---

[٤٥٥] اخرجه : ابو داود في ((السنن)) (٣١١٦) ، واحمد في ((المسند)) (٥/٢٣٣) ، والحاكم في ((المستدرك)) (١/٣١٥) صححه ووافقه الذهبي ، وصحح اسناده الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٦٤٧٩) ، وفي ((المشكاة)) (١٦٢١)، وفي ((إرواء الغليل)) (٦٨٧).

[٤٥٦] اخرجه : الترمذي في ((السنن)) (٣٤٣٠) وقال حديث حسن غريب ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٧٢٧).

[٤٥٧] اخرجه : الحاكم في ((المستدرك)) (٤/٢٤٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٠٤٣).

[٤٥٨] اخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٤/٢٠٨٨)، واحمد (٣/٢٠٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة))(٢٠٤٤) .

٦-ڕازی بوون بەخوا کە پەروەردگارت بێت و ئیسلام ئاینت بێت و محمد ﷺ پێغەمبەرت بێت :-

لە ئەلمونزیرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من قال اذا أصبح : رضيت بالله رباً ، وبالاسلام ديناً ، وبمحمد نبياً ، فانا الزعيم لآخذن بيده حتى أدخله الجنة**)) [٤٥٩] واتە :((هەرکەسێك کەبەیانی بەسەردا هات و ووتی ڕازیم خوا پەروەردگارم بێت و ئیسلام دینم بێت و محمد ﷺ پێغەمبەرم بێت ﷺ ...ئەوا من کەفیلی ئەو کەسە دەکەم و دەستی دەگرم تاکو دەیکەمە ناو بەهەشتەوە)) وەلەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت :

((**من قال: رضيت بالله رباً وبالاسلام ديناً وبمحمد نبياً وجبت له الجنة**))[٤٦٠] واتە : ((هەرکەسێك بڵێت : ڕازیم (الله) پەروەردگارم بێت و ئیسلام دینم بێت و محمد ﷺ پێغەمبەرم بێت ئەوا بەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت)) .لەڕیوایەتەکەی ئەبو سەعید دا ﷺ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**يا ابا سعيد ثلاثة من قالهن دخل الجنة**)) **قلت : ما هن يارسول الله ؟ قال : ((من رضي بالله رباً وبالاسلام ديناً وبمحمد رسولاً**)) [٤٦١]. واتە: ئەی ئەبو سەعید سێ شت هەن هەرکەس بیان ڵێت دەچێتە بەهەشتەوە منیش ووتم: ئەوانە چین ئەی پێغەمبەری خوا ؟ فەرمووی : ((هەرکەسێك ڕازی بێت کەخوا پەروەردگاری بێت و ئیسلام ئاینی بێت و محمدیش ﷺ پێغەمبەری بێت)) .

لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**من رضي بالله رباً وبالاسلام ديناً وبمحمد نبياً وجبت له الجنة**)) [٤٦٢] واتە : ((هەرکەسێك ڕازی بێت (الله) پەروەردگاری بێت و ئیسلام ئاینی بێت و محمد ﷺ پێغەمبەری بێت ئەوا بەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت)).

---

[٤٥٩] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٢٠/٣٥٥) ، وصححه الشيخ الالباني ((السلسلة الصحيحة)) (٢٦٨٦) .

[٤٦٠] اخرجه : ابو داود ((السنن)) (١٥٢٩) ، والنسائي ((عمل اليوم والليلة)) رقم:(٥) ، والحاكم ((المستدرك)) (٥١٨/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٨٦٣) وقال محققه اسناده قوى ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح أبي دواد)) (١٣٥٣).

[٤٦١] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٨٨٤) ، واحمد ((المسند)) (١٤/٣) ، واسناده حسن – كما قال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه لصحيح ابن حبان (١٤٥/٣).

[٤٦٢] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (١٨٨٤).

٧- زیندوو کردنەوەی سوننەتەکانی پێغەمبەر ﷺ :-

پێغەمبەری خوا ﷺ دەفـەرموێت : ((مـن أحيـا شيئاً مـن سـنتي كنـت أنـا وهـو في الجنـة كهـاتين))[٤٦٣] واتە : ((هەرکەسێك شتێك لەسوننەتی من زیندوو بکاتەوه مـن و ئـەو کەسـە لەبەهەشتدا بەم جۆرەین ئەنجا پەنجەی شایەتمان وه پەنجەگەورەی ناوڕاستی بەرزکردەوه)).

٨-حەلاڵ بەحەلاڵ زانین و حەرام بەحەرام زانین :-

لەجابرەوه ﷺ دەفـەرموێت: ((ان رجـلاً سـأل رسـول الله ﷺ فقـال : ارأيـت اذا صـليت المكتوبات وصمت رمضان واحللت الحلال وحرمت الحرام ، ولم أزد على ذلك شيئاً اادخل الجنة ؟ قال : (نعم)))[٤٦٤] واتە : ((پیاوێك پرسیاری کرد لەپێغەمبـەری خـوا ﷺ و ووتـی : گەر من نوێژه فەرزەکان ئەنجام بدەم و مانگی ڕەمەزان بە ڕۆژو بـبم و حـەلاڵ بەحـەلاڵ بـزانم و حەرامیش بەحەرام بزانم وەلەوه زیاتر هیچی تر ئەنجام نەدەم ئایا دەچمە بەهەشـت ؟ پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی [بەڵێ])).

٩-دوور کەوتنەوه لە گوناهە گەورەکان :-

ئەبو سەعید ﷺ گێڕاویەتیەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (والـذي نفسـي بيـده مـامن عبد يصلي الصلوات ويصوم رمضان ويُخرج الزكاة ويجتنب الكبائر السبع ، الا فتحت لـه أبواب الجنة ، ثم قيل له : أدخل بسلام))[٤٦٥] واتە : ((سوێند بەوەی گیانی منی بەدەسـتە هەر بەندەیەك پێنج فەرزە نوێژەکان ئەنجام بدات و مـانگی ڕەمــەزان بــە ڕۆژوو ببێـت و زەکـات ببەخشێت و خۆی دوور گرێت لەو حەوت تاوانە گەورەکە ئەو کەسـە دەرگاکـانی بەهەشـتی بـۆ دەکرێتەوەو و پاشان پێـی دەوترێـت : بـڕۆره ژوورەوه بەسـەلامەتی)) ، وەلەڕیوایـەتێکی تـردا لەئەبو ئەیوبەوه ﷺ گێڕاویەتیەوه کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((من عبد الله لا يـشرك بـه

---

[٤٦٣] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٥٨/٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٤٨) ، واحمد ((المسند)) (٣٣٣/٥) .

[٤٦٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣١٦/٣) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٥).

[٤٦٥] اخرجه : النسائى ((السنن)) (٨/٥) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢٠٠/١) صححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٧٤/٨) ، وقال محققه رجاله ثقات رجاله الصحيح الا العتواري ، وابن خزيمة ((الصحيح)) (٣١٥)،والبيهقي ((الكبرى)) (١٨٧/١٠) ، والالكائى ((شرح الاعتقاد أهل السنة و الجماعـة)) رقـم: (١٩٧٩)، وصـحح اسـناده الحـافظ في ((المطالـب العالية)) (٢٩٤٩) .

شيئاً ، وأقام الصلاة ، واتى الزكاة ، وصام رمضان ، واجتنب الكبائر فلـه الجنـة[او دخـل الجنة]))[٤٦٦] واته : ((هەرکەسێك خوا بپەرستێت و هاوبەشی بۆ بڕیـار نـەدات و نوێـژەکانی بەئەنجام بگەیەنێت و زەکات بدات و مانگی ڕەمەزان بەڕۆژوو ببێت وە لەگوناهە گەورەکان دوور کەوێتەوە ئەو کەسە بەهەشتی بۆ دەبێت [یاخود دەچێتە ناو بەهەشتەوە])).

١٠-مردن و کۆتـایی هێنـانی کردەوەکان بەچاکە :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((من خُتم له باطعام مسكين محتسباً على الله عزوجل دخل الجنة، ومن ختم له بصوم يوم محتسباً على الله عزوجل دخل الجنة ، ومن ختم له بقول : لا الـه الا الله محتسباً على الله عزوجل دخل الجنـة))[٤٦٧] واته : ((هەرکەسێك دوا کـردەوەی خواردنێـك بێت ببیدات بەهەژار لە پێناوی خوادا و چاوەڕوانی پاداشتەکەی بێت لای خوا بکات ئـەو کەسـە خوای پەروەردگار دەیکاتە بەهەشت ، وەهەر کەسێك کۆتایی کردەوەکـانی بـە بـەڕۆژوو بـوونی ڕۆژێك بێت لە پێناوی خوادا دەچێتە بەهەشتەوە ، وە هەر کەسێك دوا ووشـەی (لاالـه الاالله) بێت وە چاوەڕوانی پاداشتەکەی لەخوا کردبێت ئەو کەسە خوای گەورە دەیکاتە بەهەشتەوە) لـە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((...ومن تصدق بصدقة ابتغاء وجه الله خـتم لـه بهـا دخـل الجنة))[٤٦٨] واته : ((هەرکەسێك لەبەر خوا خێرێك بکات و لەسەر ئەو خێرە بمرێت ئـەو کەسـە خوای گەورە دەیکاتە بەهەشت)).

١١-خۆش وویستنی سورەتی (الاخلاص):

لـە ئەنەسـەوە ﷺ دەفـەرموێت : ((پێغەمبـەری خـوا ﷺ پیـاوێکی کـرد بەئـەمیر بەسـەر مەفرەزەیەکەوە و نوێژیی بۆ دەکردن،و هەر نوێژێکی بۆ دەکردن سەرەتا سورەتی (الاخلاص)ی بۆ دەخوێندن، ئینجا سورەتەکانی تری دەخوێند ...کاتێ گەڕانەوە گێڕایانەوە بۆ پێغەمبەری خـوا ﷺ و پێغەمبەریش فەرمووی : ئەی فلاَن کەس بۆچی بەگوێی هاوەڵەکانت نەکردووەو لەهـەموو

---

[٤٦٦] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤١٣/٥) ، والنسائي ((السنن)) (٨٨/٧) ، والنسائي ((التفسير)) رقم : (١٢٠) وقال محققه: صحيح ، والحاكم ((المستدرك)) (٢٣/١) وصححه ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣٢٤٧) وقال محققه: صحيح لغيره ، وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه ((جامع العلوم والحكم)) (٥١٥/١):اسناده صحيح

[٤٦٧] اخرجه: احمد ((المسند)) (٣٩١/٥) ، وقال الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٦٤٥) :اسناده صحيح .

[٤٦٨] اخرجه : احمد ((المسند) (٣٩١/٥) والاصبهاني (١٠٤) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٩٨٥) ، وفي ((احكام الجنائز)) (ص:٥٨).

ڕکاتێك دا سورەتی (الاخلاص)ت خوێندووە ؟ ئەویش ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من ئەو سورەتەم خۆش دەوێت ، پێغەمبەریش فەرمووی : ((**حُبك ايّاها أدخلك الجنة**))[٤٦٩] واتە : ((خۆشەویستی تۆ بۆ ئەو سورەتە دەتباتە ناو بەهەشت)).

لەئەبو هورەیرەوە ﷛ دەفەرموێت : ((من لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بووم گوێی لەپیاوێك بوو﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ ﴾(الإخلاص: ١)ی دەخوێند پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی [وجبت ...واتە مسۆگەری کرد] ووتم : چی مسۆگەر کرد؟ فەرمووی : [بەهەشت]))[٤٧٠]

١٢-ژماردنی ناوە جوانەکانی خوای پەروەردگار :-

لەئەبو هورەیرەوە ﷛ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**ان لله تسعة وتسعون اسماً من أحصاها دخل الجنة**))[٤٧١] . واتە : ((خوا نەوەدونۆ ناوی هەیە هەر کەسێك بیانزانێت و کاریان پێ بکات دەچێتە ناو بەهەشت)) .

١٣- پێنج نوێژی فەرزەکان :-

لە حەنزەڵەوە ﷛ نوسەری پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت : ((**من حافظ على الصلوات الخمس ، ركوعهن وسجودهن ومواقيتهن وعلم انهن حق من عند الله دخل الجنة...**))[٤٧٢] واتە : ((هەرکەسێك پارێزگاری لەپێنج نوێژەکان فەرزەی بکات هەر لە ڕکوعەکانی و سوجدەکانی و کاتەکانی و بزانێت ئەوانە حەقن ولەلایەن خواوە پێویست کراوە ئەوا دەچێتە بەهەشت ...)). لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**من علم ان الصلاة مكتوب واجب**

---

[٤٦٩] اخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٧٧٤) تعليقا ، واحمد ((المسند))رقم: (١٢٤٣٢) وقال محققه الارناؤوط حديث صحيح ، والترمذي ((السنن)) (٢٩٠١) ، والنسائي ((السنن الكبرى)) (١٠٦٥) ، وقال الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٣٢٣) : حسن صحيح .

[٤٧٠] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٠٩١٩) وقال محققه : الارناؤوط اسناده صحيح ، والترمذي ((السنن)) (٢٨٩٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٣٢٠) ، واخرجه الحاكم في ((المستدرك)) (٥٦٦/١) وصححه ووافقه الذهبي.

[٤٧١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٦٧/٢) ، ومسلم ((الصحيح)) رقم: (٢٦٧٧) ، والترمذي ((السنن)) (٣٥٠٨) وقال حديث حسن صحيح ، وابن ماجة في ((السنن)) (٣٨٦٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٧٨٦).

[٤٧٢] اخرجه : احمد في ((المسند)) (٢٦٧/٤) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٧٧) .

دخل الجنة)) [٤٧٣] واته : ((هەرکەسێك بزانێت کە نوێژ حەقە و واجبە لەسەری ئەوا دەچێتە بەهەشت)). وە لە عوبادەی کوڕی صامتەوە ﷺ دەیگێڕێتەوە لە پێغەمبەروە ﷺ کە فەرموویەتی: ((خمس صلوات كتبهن الله على العباد ، من جاء بهن لم يضيع منهن شيئاً استخفافاً بحقهن ، كان له عند الله عهد ان يدخله الجنة ، ((ومن جاء بهن وقد انتقص منهن شيئاً استخفافاً بحقهن)) فليس له عند الله عهد ان شاء عذّبه ، وان شاء أدخله الجنة)) [٤٧٤]

واته : ((پێنج نوێژ هەن خوای گەورە لەسەر بەندەکانی فەرزی کردوون هەر کەسێك ئەنجامی بدات و هیچی لێ ون نەکات و نوێژەکانی کەم و کورتەکات و بەسوکیان نەزانێت ئەو کەسە بەڵێنە لای خوای گەورە کەبیکاتە ناو بەهەشتەوە ((وەهەرکەسێك هەرپێنج فەرزەکەی کردبێت بەڵام کەم و کورتی تیاکردبێت و حەقی خۆی پێ نەدابێت)) ئەو کەسە هیچ بەڵێنێکی نیەلای خوا گەورە گەر و یستی لێبێت سزای دەدات وە گەر وویستیشی لێبێت لێی خۆش دەبێت)).

وەلەئەنەسەوە ﷺ دەفەرموێت : ((پیاوێك پرسیاری لە پێغەمبەری خوا کرد ووتی : خوای گەورە چەند نوێژی لەسەر بەندەکانی فەرز کردووە ؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((افترض الله على عباده صلوات خمساً)) قال : يارسول الله هل قبلهن أو بعدهن شئ ؟ قال : ((افترض الله على عباده صلوات خمساً)) فحلف لا يزيد عليه شيئاً ولا ينقض منه شيئاً قال رسول الله ﷺ : ((ان صدق ليدخلن الجنة)) [٤٧٥].

واته : ((خوای گەورە پێنج نوێژی لەسەر بەندەکانی فەرز کردووە)) پاشان ووتی : ئایا هیچ شتێکی تر هەیە لە پێشیانەوە یان لە دوایانەوە؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((خوای گەورە هەر پێنج نوێژی لەسەر بەندەکانی فەرز کردووە)) کابراش سوێندی خوارد ئەنجامی بدات و

---

[٤٧٣] اخرجه : احمد ((المسند)) (١/٦٠) ، وابويعلى ((المسند)) رقم: (١١) ، والحاكم (١/٧٢) ، والبيهقي ((الكبرى)) (١/٣٥٨) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٧٨).

[٤٧٤] اخرجه : مالك ((الموطا)) (١/٢٣) ، واحمد ((المسند)) (١/٢٣٠) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٤١٧) وقال محققه حديث صحيح ، وابن ماجة ((السنن)) (١٤٠١) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب)) (٣٦٦) ، وفي ((صحيح سنن االنسائي)) (٤٤٧) ، وفي ((المشكاة)) (٥٧٠) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١١٥٠) ، وفي ((صحيح ابي داود)) (٤٥١)، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٢٤٣).

[٤٧٥] اخرجه : النسائي ((السنن)) ، واحمد (٢٧١) والالكائي (١٥١١) وقال محققه: اسناده حسن ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٤٤٥).

نەڵێی زیاد بکات و نەڵێشی کەم بکات ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((ئەگەر ڕاست بکات ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە)).

١٤-نوێژی جەماعەت :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((من صلّى لله أربعين يوماً في جماعة يدرك التكبيرة الاولى ، كتبت له براءتان : براءة من النار وبراءة من النفاق))**[٤٧٦] واتە : ((هەر کەسێك چل ڕۆژ نوێژە فەرزەکان بۆ خوا بە جەماعەت بکات و فریای (الله اکبر)ی یەکەم بکەوێت ئەو کەسە دوو ڕزگار بوونی بۆ هەیە یەکێکیان لەنیفاق و ئەوی تریان لە ئاگر)) .

١٥-نوێژەکانی سونەت و ڕەواتب :-

عائشە (رضي الله عنها) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : **((من ثابر على اثنتي عشرة ركعة في اليوم والليلة دخل الجنة ، أربعاً قبل الظهر ، وركعتين بعدها ، وركعتين بعد المغرب ، وركعتين بعد العشاء ، وركعتين قبل الفجر))**[٤٧٧].

واتە : ((هەر کەسێك بەردەوام بێت لە ئەنجامدانی دوانزە ڕکات نوێژ لە هەموو شەو و ڕۆژێکدا دەچێتە بەهەشت ، چوار ڕکاتی پێش نوێژی نیوەڕۆ ، و دوو ڕکاتی دوای نیوەڕۆ دوو ڕکاتیش لەدوای نوێژی ئێوارە ، و دوانیش لەدوای نوێژی خەوتنان ، و دوو ڕکاتیشی پێش نوێژی بەیانی..)).

١٦-ئەنجام دانی چوار ڕکات نوێژ لە پێش نوێژی نیوەڕۆدا و وەچوار ڕکاتیش لە دوای نیوەڕۆ :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : **((من حافظ على أربع ركعات قبل الظهر ، واربع بعدها ، حرمه الله تعالى على النار))** [٤٧٨] واتە : ((هەر کەسێك پارێزگاری لە چوار ڕکات نوێژی پێش نیوەڕۆ و دوای نیوەڕۆ بکات ئەو کەسە خوای گەورە جەهەنەمی لەسەر حەرام دەکات)).

---

[٤٧٦] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٤١) ، وابن عدى ((الكامل)) (١/١١٦) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٩٧٩-٢٦٥٤) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٠).

[٤٧٧] اخرجه : النسائي ((السنن)) (٣/٢٦١) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٦٩٣) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٥٧٩).

١٧-خوێندنەوەی ئایەتی (کرسی) لە دوای هەموو نوێژێکی فەرز :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((من قرأ اية الكرسي دبر كل صلاة لم يمنعه من دخول الجنة الا الموت)) [٤٧٩] .

واتە: ((هەر کەسێك ئایەتی کورسی بخوێنێت لە دوای هەموو نوێژێکی فەرز هیچ شتێك رێگری چوونە بەهەشتی ناکات تەنها مردن نەبێت (واتە کەمرد یەکسەر دەچێتە بەهەشت))).

١٨-وابەستەبوون بە مزگەوتەوە:-

ئەبو دەرداء ﷺ گێراویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((المسجد بيت كل تقي ، وتكفل الله لمن كان المسجد بيته بالرّوح والرحمة و الجواز على الصراط الى رضوان الله الى الجنة)) [٤٨٠].

واتە : ((مزگەوت ماڵی هەموو لە خوا ترسێکە ، خوای گەورە کەفیلی ئەو کەسەی کردوە کە مزگەوتی کردوە بە ماڵی خۆی هەمیشە و بەردەوام هاتوچۆی دەکات ڕەحمیان پێ بکات و دڵ نەواییان بکات وە یارمەتیان بدات بۆ پەڕینەوە لەسەر پردی سیرات بۆ ڕازی بوونی خوا و چوونە ناو بەهەشتەوە)).

---

[٤٧٨] اخرجه : احمد ((المسند)) (٦/٣٢٥) ، وابو داود ((السنن)) (١٢٦٩) ، والنسائي ((السنن)) (٣/٢٦٥) ، والترمذي ((السنن)) (٤٢٧) ، وصححه اسناده احمد شاكر في تحقيقه على ((سنن الترمذي)) ، وكذلك صححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (١٧١٢) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٥٨٣) ، وفي ((المشكاة)) (١١٦٧) ، وفي ((صحيح الجامع))(٦١٩٥) ، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) رقم : (٣٥١-٣٥٢) ، وفي ((صحيح سنن ابي داود)) (١١٣٠) .

[٤٧٩] اخرجه : النسائي في ((السنن الكبرى)) رقم : (٩٩٢٨) ، والطبراني باسانيد احدهما صحيح – كما قال المنذري في ((الترغيب)) (وأنظر: التهذيب و الترغيب والترهيب) (١٥٤٩) ، وقال الحافظ في ((الكافي الشافي)) (١/٣٠٣) إسناده صحيح ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الجامع)) (٥/٣٣٩) ، وحسنه الشيخ مقبل في ((صحيح المسند مما ليس في الصحيحين)) (٤٧٨).

[٤٨٠] أخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (٦١٤٣) ، وابن عساكر ((التاريخ)) (١٣/٣٧٨) ، وابن الجوزي ((العلل المتناهية)) (١/٤٠) (٦٠٩) ، والبزار وقال :اسناده حسن ، وقال المنذري في ((الترغيب)) اسناده حسن وانظر ((تهذيب الترغيب)) (٣٠٢) ، وقال الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٢/٢٢) ، اخرجه الطبراني ، والبزار كلهم رجال الصحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٣٠) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) رقم (٧١٦) ، وفي ((تمام المنة)) (ص: ٢٩٢).

١٩-ئەنجام دانی دوو ڕکات نوێژ لەدوای هەموو دەست نوێژێك:

لەزەیدی کوڕی خالیدی جەهنی یەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((مامن احد يتوضأ فيحسن الوضوء ويصلي ركعتين يقبل بقلبه وبوجهه عليهما الا وجبت له الجنة))[٤٨١] .

واتە : ((هەر کەسێك دەست نوێژێك جوان بشوات و پاشان دوو ڕکات نوێژ بکات بەدڵ و بەڕوخسار ئاگای لەنوێژەکەی بێت ئەو کەسە بەهەشتی بۆ مسۆگەرە)).

وە لە عبداللە کوڕی بورەیدەوە ﷺ ئەویش لە باوکیەوە دەفەرموێت : [بەیانی یەکیان پێغەمبەر ﷺ بیلالی بانگ کرد و پێی فەرموو : ((يا بلال : بما سبقتني الى الجنة ؟ اني دخلت البارحة الجنة فسمعت خشخشتك أمامي)) فقال بلال : ((يارسول الله ما اذنت قط الا صليت ركعتين ولا أصابني حدث قط الا توضأت عنده (ورأيت ان لله علي ركعتين) ، فقال رسول الله ﷺ : (لهذا)))][٤٨٢].

واتە : ((ئەی بیلال بەچ کردەوەیەك پێش من کەوتی بۆ بەهەشت ؟ من دوێنێ شەو چومە ناوبەهەشت (واتە: لە خەودا) گوێم لە خشەخشی نەعلەکانت بوو لە پێشمەوە)) بیلالیش ﷺ ووتی : ((ئەی پێغەمبەری خوا : هەرکاتێك بانگم داوە دوو ڕکات نوێژم کردوە و هەرکاتێك دەست نوێژم شکابێت یەکسەر دەست نوێژم شۆردوە و لە دوای دەست نوێژەکە دوو ڕکات نوێژم کردووە (وە من وای دەبینم لەسەرمە بۆ خوا دوو ڕکات نوێژ بکەم) پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((کەواتە ئا لەبەر ئەوە بوو)) .

---

[٤٨١] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٤٥/٤) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٣٤) ، وابو داود ((السنن)) (١٧٥) ، والنسائي ((السنن)) (٩٢/١) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٧٠) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٠٥٠) وقال محققه حديث صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣٩٠) .

[٤٨٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٥٣٦٠) ، والحاكم ((المسندرك)) (٣١٣/١) وصححه ووافقه ، والبيهقي ((شعب الايمان)) رقم (٢٧١٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) رقم : (١٩٦) ، وقال في ((المشكاة)) (١٣٢٦) : رواه احمد واسناده صحيح على شرط مسلم.

٢٠-بانگ دان بۆ ماوەی دوانزە ساڵ :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((من اذن اثنتي عشرة سنة ، وجبت له الجنة ، وكتب له بتأذينه في كل يوم ستون حسنة ، ولكل اقامة ثلاثون حسنة)) [٤٨٣] واتە : ((هەر كەسێك دوانزە ساڵ بانگ بدات ئەو كەسە بەهەشتی بۆ مسۆگەرە وە بۆ هەر بانگێك كە بانگ دەدات شەست چاكەی بۆ دەنوسرێت و بۆ هەر قامەتێكیش سی چاكەی بۆ دەنوسرێت)).

٢١-بانگدانی كەسێك بە تەنها لەسەر شاخێك :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((يعجب ربك من راعي الغنم على رأس شظية للجبل يؤذن بالصلاة ويصلي فيقول الله عزوجل : انظروا الى عبدي هذا يؤذن ويقيم الصلاة يخاف مني ، قد غفرت لعبدي وأدخلته الجنة)) [٤٨٤] واتە : ((خوای گەورە سەیری لێ دێت بۆ شوانی مەڕێك لەسەر لوتكەی شاخێكە بانگ دەدات و نوێژ دەكات و خوای گەورەش دەفەرموێت : سەیری ئەو بەندەیەم بكەن بانگ دەدات و قامەت بۆ نوێژەكەی دەكات و لە من دەترسێ ئەوا لەو بەندەیەم خۆش بووم و كردمە ناو بەهەشتەوە)).

٢٢- ئەوانەی كە بە یەقینەوە (واتە : بەباوەڕو دڵنیاییەوە) دوای بانگوێژ بانگەكە دەڵێنەوە :-

لە ئەبو هورەیرەوە ﷺ دەفەرموێت : ((كنا مع رسول الله ﷺ فقام بلال ينادي ، فلما سكت قال رسول الله ﷺ : من قال مثل هذا يقيناً دخل الجنة)) [٤٨٥] واتە : ((لەگەڵ

---

[٤٨٣] أخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (٧٢٨) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢٠٥/١) وصححه على شرط البخاري ووافقه الذهبي، والبيهقي ((سنن الكبرى)) (١٤٣٣) ، والطبراني ((الكبير)) (٢٥/٢٤) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٣٠٥٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٥٩٤) ، وفي ((صحيح الترغيب)) (٢٤٢) ، و((المشكاة)) رقم : (٦٧٨) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٤٢).

[٤٨٤] أخرجه : احمد ((المسند)) (١٥٨/٤) ، وابو داود ((السنن)) (١٢٠٣) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٤٠٥/١) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٦٦٠) وقال محققه : اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٦٤٢) وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٢٤١) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٤١) وفي ((المشكاة)) (٦٦٥)، النسائي ((اسنن)) (٢٠/٢).

[٤٨٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٥٢/٢) ، والنسائي ((السنن)) (٢٤/٢) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢٠٤/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٦٦٧) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٦٥٠) ، وفي ((صحيح الترغيب)) (٢٤٠) (٤٦٣)...

پێغەمبەری خوا بووین ﷺ بیلال هەستاو بانگی فەرموو کاتێ بانگەکەی تەواو کرد پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : هەرکەسێك ئەم بانگە بە یەقینەوە بڵێتەوە دەچێتە بەهەشتەوە)).لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((...من قال مثل مقالته ، وشهد مثل شهادته فله الجنة))[٤٨٦]. واتە: هەرکەسێك وەکو ئەو بانگە دووبارە بکاتەوە وە ئەو شایەتیەی ئەویش دووبارە بکاتەوە بەهەشت بۆ ئەوە)).لە ڕیوایەتێکی تردا لە عومەری کوڕی خەطابەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((اذا قال المؤذن : الله اكبر الله اكبر ، فقال احدكم : الله اكبر الله اكبر ، ثم قال : اشهد ان لا اله الا الله ، قال : اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان لا اله الا الله ، ثم قال : اشهد ان محمداً رسول الله ، قال : اشهد ان محمداً رسول الله ، اشهد ان محمداً رسول الله ، ثم قال : حي على الصلاة ، قال : لاحول ولا قوة الا بالله ، ثم قال : حي على الفلاح ، قال : لا حول ولا قوة الا بالله ، ثم قال : الله اكبر الله اكبر قال : الله اكبر الله اكبر ، ثم قال : لا اله الا الله ، قال : لا اله الا الله ، من قلبه دخل الجنة))[٤٨٧] واتە : ((ئەگەر بانگ وێژ ووتی : الله اكبر الله اكبر...یەکێکتان وەڵامی بداتەوە و بڵێ (الله اكبر الله اكبر) پاشان بڵێت : (اشهد ان لااله الاالله) ئەویش بەدوایدا بڵێت (اشهد ان لااله الاالله) پاشان بڵێت: (اشهد ان محمد رسول الله) ئەویش بەدوایدا بیڵێتەوە (اشهد ان محمد رسول الله) وە ئەو بڵێ : (حی علی الصلاة) ئەویش لە دوای ئەوەوە بڵێت : (لاحول ولا قوة الا بالله) پاشان بڵێ (حي على الفلاح) ئەویش بڵێ (لاحول ولا قوة الا بالله) ...پاشان بڵێت: (الله اكبر الله اكبر) ..ئەویش لە دوایەوە بیڵێتەوە پاشان بڵێت (لااله الاالله) ئەویش لە دوایەوە بیڵێتەوە لە ناخی دڵیەوە ئەو کەسە دەچێتە بەهەشتەوە)).

٢٣-ووتنی (سبحان الله) و(الحمدلله) و (الله اكبر) لە دوای نوێژەکان و پێش نوستن :

لە عبدوالله کوڕی عومەرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((خصلتان ، أو خلّتان لايحافظ عليهما عبد مسلم الا دخل الجنة ، هما يسير ، ومن يعمل بهما قليل ،

---

[٤٨٦] أخرجه: ابويعلى وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٢٥١).

[٤٨٧] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٣٨٥) ، وابو داود ((السنن)) (٥٢٧) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (١/٤٠٨) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٦٨٥) وقال محققه : اسناده صحيح على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٢٤٦).

يسبح في دبر كل صلاة عشراً ، ويحمد عشراً ، ويكبر عشراً ، فذلك خمسون ومئة بالسان والف وخمسمائة في الميزان ويكبر أربعاً وثلاثين اذا أخذ مضجعه ويحمد ثلاثاً وثلاثين ، ويسبح ثلاثاً وثلاثين فذلك مئة بالسان ، والف في الميزان ((فايكم يعمل اليوم والليلة الف وخمسمائة سيئة)) ... فقالوا : يارسول الله كيف هما يسير ومن يعمل بهما قليل ؟ قال: ياتي احدكم – يعني الشيطان –في منامه فينومه قبل ان يقوله وياتيه في صلاته فيذكره حاجة له قبل ان يقولها))[٤٨٨] واتە : ((دوو کردار هەیە هەر موسوڵمانێك ئاگاداری بکات ئەوا دەچێتە بەهەشت ، هەر دوو ئاسانن و ئەوانەی ئەنجامیان دەدەن کە من ،لە دوای هەموو نوێژێك دەجار (سبحان الله) وە دەجار(الحمد الله) وە دەجار (الله اكبر) بکات دەگاتە سەدو پەنجا بەزمان وە هەزارو پێنج سەدە لە تەرازوەکەیدا ، وە سی و چوار جاریش (الله اكبر) بکات کە چووە سەر جێگاوەو سی وسیٚ جاریش (الحمد لله) بکات وە سی وسیٚ جاریش (سبحان الله) ئەوە سەد دانەیە بەزمان و هەزار دانەیە لە تەرازوەکەیدا لە ڕۆژی کۆتایی ((کێتان هەیە لە شەو ڕۆژێکدا هەزار و پێنج سەد گوناح بکات))... ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا چۆن ئەو دوو شتە سوکن و کەم کەسیش کاریان پێدەکات ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : شەیتان دێتە لای یەکێکتان لە کاتی نوستن داو دەیخەوێنێت و نایەڵێت ئەوانە بڵێت وە لە کاتی نوێژەکەش دا دێتە لای یەکێکتان و پێویستی یەکی دێنێتەوە بیر پێش ئەوە و نایەڵێت بیڵێت و ویردەکەی لە بیردەباتەوە)).

٢٤- ئەنجامدانی نوێژ و ڕۆژو گرتن و زەکات دان و حەج کردن و گێڕانەوەی ئەمانەت لەگەڵ باوەڕ بوون پێی دا :-

ئەبو دەردا ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((خمس من جاء بهن مع ايمان دخل الجنة : من حافظ على الصلوات الخمس :على وضوئهن ، وركوعهن وسجودهن ، ومواقيتهن، وصام رمضان وحج البيت ان استطاع اليه سبيلاً ، واتى الزكاة طيبة بها نفسه، وأدى الامانة قيل : يارسول الله ، وما أداء الامانة ؟ قال:الغسل من الجنابة ، ان الله لم يأمن

---

[٤٨٨] اخرجه : ابو داود في ((السنن)) (٥٠٦٥) ، والترمذي في ((السنن)) (٣٤١٠) وقال حديث حسن صحيح ، وابن ماجة في ((السنن)) (٩٢٩) ، واحمد في ((المسند)) (٢/٥٠٢) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٧١٤) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٧٥٤) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٢٣٠) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٦٠٥) ، وفي ((المشكاة)) (٢٤٠٦) ، وفي ((صحيح الكلم الطيب)) (١١٦) واللفظ لأبي داود .

ابن ادم علی شئ من دینه غیرها))[٤٨٩] واته : ((پێنج کار هەن هەرکەسێك ئەنجامیان بدات لەگەڵ باوەڕ بوون پێیان دەچێتە ناو بەهەشت : هەرکەسێك پارێزگاری لە پێنج نوێژەکان فەرزەی بکات و دەست نوێژەکانیان و رکوع و سوجدە و کاتەکانیان وە هەروەها ڕۆژوی مانگی ڕەمەزان بگرێت ، و حەجی ماڵی خوا بکات و زەکات بدات و نەفسی خۆی پێ پاك بکاتەوە و ئەمانەت بگێڕێتەوە بۆ خاوەنەکەی ، پێی ووترا ئەی پێغەمبەری خوا : گێڕانەوەی ئەمانەت چی یە ؟ فەرمووی : خۆشۆردنی لەش گرانیە خوای گەورە هیچ شتێکی لە ئاینەکەیدا بەئەمانەت گرنگ نەگرتووە وەك خۆشۆردن لە لەش گرانی)) .

لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرمویێت: ((الحجة المبرورة ، لیس لها جزاء الا الجنة))[٤٩٠] واته : ((حەجی چاك و تەواو پاداشتەکەی تەنها بەهەشتە)) .

لە ڕیوایوتێکی تردا دەفەرمویێت : ((من امن بالله وبرسوله وأقام الصلاة وصام رمضان ، کان حقاً علی الله ان یدخله الجنة جاهد في سبیل الله أوجلس في أرضه التي ولد فیها...))[٤٩١].

واته : ((هەرکەسێك بڕوای بەخواو بەپێغەمبەری خوا هەبێت و نوێژەکان بە ڕێك وپێکی ئەنجام بدات و مانگی ڕەمەزان بەڕۆژوو ببێت ، ئەو کەسە خوای گەورە کردوویەتی بە پێویست لەسەر خۆی کە بیکاتە ناو بەهەشتەوە ، جیهادی کردبێت لەپێناوی خوادا یاخود هەر لەو زەوی یەدا دانیشتبێت کە تیایدا لەدایك بووە...)) .

٢٥-جیهاد کردن و شەهید بوون لە پێناوی خوادا :

لە مەعازی کوڕی جەبەلەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی :

---

[٤٨٩] أخرجه: الطبراني باسناد جيد – كما قال المنذري ((الترغيب)) انظر : ((تهذيب الترغيب والترهيب)) (٣٢٨) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٤٧/١) رواه الطبراني ((المعجم الكبير)) واسناده جيّد ، وحسّنه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) رقم (٣٢٥) .

[٤٩٠] اخرجه : البخاري (١٧٧٣) ، ومسلم (١٣٤٩) ، والنسائي ((السنن)) (١١٣/٥) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٨٨٨) ، و ((صحيح سنن النسائي)) (٢٤٥٩) .

[٤٩١] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٢٧٩٠) .

((مـن قاتـل في سـبيل الله عزوجـل ، مـن رجـل مـسلم فـواق ناقـة وجبـت لـه الجنة...))[٤٩٢].واته : ((هەر کەسێك لەپێناوی خوادا بجەنگێت بەرامبەر دوژمنـان بـه مـاوەی ووشتر دۆشینێك بەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت ...)) .

وەهەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرمویت ((تكفل الله لمن جاهد في سبيله لايخرجه من بيته الا الجهاد في سبيله وتصديق بكلماته ان يدخله الجنة أو يرده الى مـسكنه بمـا نـال مـن أجـر أو غنيمة ...))[٤٩٣].

واته : ((خوای گەورە کەفیلی ئەو موسوڵمانەی کردووە کە جیهاد دەکات لەپێناوی خـوادا و لەماڵ دەچێتە دەر تەنها بۆ جیهاد لەپێناوی خـوادا و بەڕاسـت خـستنەوی ووشـەکانی خواکـە بیکاتە ناو بەهەشت (گەر شەهید بوو) وە گەر مایەوە خوا دەیگێڕێتەوە بۆ شـوێنی خـۆی بـەو دەست کەوت وپاداشتە گەورەیەی کە بۆی بڕیار داوە ...)) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((تضمن الله لمن خرج في سـبيله لا يخرجـه الا جهـاد في سبيلي وايمان بي ، وتصديق برسلي فهو ضامن ان أدخله الجنة أوارجعه الى منـزله الـذي خرج منه نائلاً ما نـال مـن أجـر أو غنيمـة ...))[٤٩٤]. واتـە : ((خـوای گـەورە کـەفیلی و زەمانەتی ئەو موسوڵمانەی کردووە کە لـەپێناوی خـوادا دەچـێتە جەنگـەوە وە لـەماڵی خـۆی دەرناچێت تەنها بۆ جیهاد نەبێت لە پێنـاوی خـوادا وە بـڕوای بـەخوا هەیـە و پێغەمبەرەکـەی بەڕاست دەخاتەوە ئەو کەسە زامنە لای خوا کە بیکاتە ناو بەهەشتەوە یاخود ئەگەر مایـەوە و گەڕایەوە بۆ ماڵەوە بیگێڕێتەوە بە پاداشت و ئەو دەستکەوتەی کە دەستی کەوتووە...)) .

[٤٩٢] اخرجه : احمد ((المسند)) (٥/٢٣٠) ، والنسائي ((السنن)) (٦/٢٥) واللفظ له ، والترمـذي ((الـسنن)) (١٦٥٧) ، وابـن ماجة ((الـسنن)) (٢٧٩٢) ، وابـوداود ((الـسنن)) (٢٥٤١) ، وابـن حبـان ((الـصحيح)) (٤٦١٨) وقـال محققـة : حـديث صحيح، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سـنن النـسائي)) (٢٩٤٤) ، وفي ((صـحيح سـنن الترمـذي)) (١٣٣٥) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٢٥١) ، وفي ((صحيح سـنن ابـي داود)) (٢٢٩١) ، وفي ((صـحيح الجـامع)) (٧٣٧٩) ، وفي ((المشكاة)) (٣٨٣٠) .

[٤٩٣] أخرجه: البخاري ((الصحيح)) (٣١٢٣) و(٧٤٥٧) ، والنسائي ((السنن)) (٦/ ١٦) ، ومالك ((الموطأ)) (٢/ ٤٤٣)، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٦١٠) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٢٩٢٥) ، وفي ((صحيح سنن ابي داود)) رقم (٢٢٥٣) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٩٨٥) .

[٤٩٤] اخرجه : مسلم في ((الصحيح)) (١٨٧٦،١٠٤) .

وه لەسەبرەی كوڕی ئەبو فاكەوه ﷺ گێڕاویەتیەوه كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((ان **الشيطان قعد لابن أدم باطرقه ، فقعد له بطريق الاسلام ... ثم قعد له بطريق الهجرة ... ثم قعد له بطريق الجهاد ... فمن فعل ذلك كان حقاً على الله عزوجل أن يدخله الجنة ، ومن قتل كان حقاً على الله عزوجل أن يدخله الجنة وان غرق كان حقاً على الله ان يدخله الجنة، أو وقصته دابته ، كان حقاً على الله ان يدخله الجنة**))[٤٩٥] .واتە : ((شەیتان لەهەموو ڕێگەیەكەوه خۆی مەڵاس دەوه و دانیشتووه بۆ مرۆڤی موسوڵمان لەپێش دا لەڕێگەی ئیسلامدا بۆی دادەنیشێت ،... پاشان لەڕێگەی كۆچ كردنەوه ... ئنجا لەڕێگەی جیهادەوه ... هەر كەسێك ئەوانە ئەنجام بدات (واتە سڵ لەو دانیشتنانەی شەیتان نەكاتەوه و گوێڕایەڵی نەكات) ئەو كەسە خوای گەوره واجبی كردوه لەسەر خۆی بیكاتە بەهەشتەوه ، وەهەر كەسێكیش جەنگ بكات لە پێناوی خوادا ، خوای گەوره كردوویەتی بە پێویست لەسەر خۆی بیكاتە بەهەشتەوه ، وەگەر بخنكێت لە ئاویشدا هەر خوای گەوره كردوویەتی بە پێویست لەسەر خۆی كە بیكاتە بەهەشتەوه ، وەگەر وولاخەكەشی هەڵی دایە خوارەوه و مرد هەر خوای گەوره بە پێوستی داناوه لەسەر خۆی بیكاتە بەهەشتەوه)) .وه لە جابرەوه ﷺ گێڕاویەتیەوه كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**الشهداء سبعة سوى القتل في سبيل الله : المطعون شهيد ، والغريق شهيد ، و صاحب ذات الجنب شهيد ، والمبطون شهيد ((وصاحب الحريق)) شهيد، والذي يموت تحت الهدم شهيد ، والمرأة تموت بجمع شهيدة**))[٤٩٦]. واتە : ((شەهیدان حەوت كۆمەڵن جگە لەو كەسەی لەجەنگ دا شەهید دەكرێت لەپێناوی خوادا كەسێك توشی تاعون دەبێت شەهیده وەكەسێك لە ئاودا دەخنكێت شەهیده وه كەسێك بە نەخۆشی(ذات الجنب) (واتە: جۆره وەرەمێكە لە جستەدا دروست دەبێت بەلای هەندێكەوه نەخۆشی (السرطان)ە) ، وه ئەوەی بەنەخۆشی سك چوون دەڕوات هەر شەهیده ((وەئەو كەسەی

---

[٤٩٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤٨٣/٣) ، والنسائي ((السنن)) (٢١/٦) ، والطبراني ((الكبير)) (٦٥٥٨) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٥٩٣) وقال: محققه اسناده قوي ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٢٩٣٧) .

[٤٩٦] اخرجه : مالك ((الموطأ)) (٢٣٢/١)، وابوداود ((السنن)) (٣١١١) ، والنسائي ((السنن)) (٢٦١/١) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٧٠٣) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣١٨٩) وقال محققه :اسناده قوي ، واحمد ((المسند)) (٤٤٦/٥) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٥١/١) وصححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٦٩/٤)،وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (١٧٤٢)،وفي ((أحكام الجنائز))(ص:٥٥).

دەسوتێت)) هەر شەهیدە وە ئەو کەسەی کە دار و بەردی خانوو بەسەریدا دەڕووخێ هەر شەهیدە وە ئەو ئافرەتەشی کە بەسەر سکەکەیەوە دەڕوات هەر شەهیدە)) .

وە هیوا وایە ئەو کەسانەش بگرێتەوە کە بەرگری دەکەن لە ماڵ وخێزان و نەفسی خۆیان : پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**من قتل دون ماله فهو شهيد ، ومن قتل دون أهله فهو شهيد ، ومن قتل دون دينه فهو شهيد ومن قتل دون دمه فهو شهيد**))[٤٩٧]. واتە : ((هەر کەسێك لەپێناوی پاراستنی ماڵەکەی دا بکوژێت ئەوە شەهیدە وەهەرکەسێك لەپێناوی پارێزگاری کردن لەخێزانەکەی بکوژرێت هەر شەهیدە وە هەرکەسێك لەپێناوی بەرگری لەئاینەکەی بکوژرێت ئەوە شەهیدە ....)).وە چەند جۆرێکی تر هەن کە بە شەهید دەژمێردرێن .

وەکو ئیبن مەسعود دەفەرموێت ((**إن من يتردى من رؤوس الجبال و يأكله السباع ، ويغرقُ في البحار لشهداءٌ عندالله**))[٤٩٨] واتە: ((هەر کەسێك لەلوتکەی شاخێکەوە بکەوێتە خوارەوە یاخود دڕندە بیخوات یان لەناو دەریاکاندا بخنکێت ئەوانە شەهیدن لای خوا)).

وە لەڕیوایەتێکی تردا لەمەعازەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من سأل الله الشهادة مخلصاً اعطاه الله اجر شهيد وان مات على فراشه**))[٤٩٩]. واتە: ((هەر کەسێك داوای شەهیدی بکات لەخوای گەورە بەدڵسۆزی و ڕاستگۆی یەوە ئەو کەسە خوای گەورە پلەی شەهیدی پێ دەبەخشێت گەر لەناو جێگەکەیدا مرد بێت))

٢٦- داوای لێخۆشبوون لەخوا وەبەتایبەتی ووتنی دوعای ((سید الاستغفار)) :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**سيد الاستغفار أن تقول : اللهم انت ربي لا اله الا انت خلقتني وانا عبدك وأنا على عهدك و وعدكَ ما استطعت ، اعوذبك من شر ما صنعت ابوء لك بنعمتك علي وأبوء بذنبي فاغفرلي فأنه لايغفر الذنوب الا انت قال : من قالها من**

---

[٤٩٧] اخرجه: احمد ((المسند)) (١٦٥٢) ، وابوداود ((السنن)) (٤٧٧٢) ، والنسائي ((السنن)) (١١٥/٧) ، والترمذي ((السنن)) (١٤٢١) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٥٨٠) ، وصححه اسناده الشيخ الالباني في ((احكام الجنائز)) (ص: ٥٧) ، وفي ((صحيح سنن النسائي)) (٣٨١٧) واللفظ له .

[٤٩٨] أخرجه: الطبراني ((الكبير)) (٩٧١٨)، وعبد الرزاق ((المصنف)) (٩٥٧٢) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٣٠٢/٥): رواه الطبراني ورجاله رجال الصحيح ، وقال الحافظ في ((الفتح)) (٤٤/٦) :اسناده صحيح .

[٤٩٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٤٣/٥) ، وابوداد ((السنن)) (٢٥٤١) ، والطبراني ((الكبير)) (٢٠٦/٢٠) ، و ابن حبان ((الصحيح)) رقم (٣١٩٠) وقال محققه اسناده حسن .

النهار موقناً بها فمات من يومه قبل ان يمسي فهو من أهل الجنة ((وفي رواية : دخل الجنـة)) ((وفي رواية : الاّ وجبت له الجنة)) ، ومن قالها من الليـل وهـو مـوقن بهـا فمـات قبـل ان يـصبح فهـو مـن أهـل الجنـة ((وفي روايـة : دخـل الجنـة)) ((وفي روايـة : الا وجبـت لـه الجنة))[٥٠٠]. واتە: ((دوعـای گەورەی داوای لێخۆش بوون لە خوا ئەوەیە کە بڵێیت: خوایە تەنها تۆ خاوەن و پەروەردگاری منیت وە هیچ خوایەك نیە تەنها هەر تۆ خوایـت تـۆ منـت دروسـت کردووە ، وە من بەندەی تۆم ، وە لەسەر گفت و بەڵێنەکەم بەردەوامم هەرچـەندە لـە توانامـدا بێت ، پەنادەگرم بە تۆ لە خراپەی ئەو کارانەی ئەنجامم داوە ، وە دان ئەنێم بەونیعمەتانەی کـە تۆبە بەخشیوتە بە من ، وەدان ئەنێم بەو هەموو تاوانانەم کە ئەنجامم داوە خوایە لێم خۆش بـە هیچ کەسێك لە گوناهـەکان خـۆش نابێـت تـەنها تـۆ نـەبێت. (پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرمووێت): هەرکەسێك لە ڕۆژدا بیڵێت و بڕوای تەواوی پـێی هـەبێت و بمرێـت لـە ورۆژەدا پـێش ئـەوەی ئێوارەی بەسەر دابێت ئەو کەسە یەکێکە لە خەڵکانی بەهەشت [یاخود دەچـێتە بەهەشـت] — وە لەڕیوایەتێکی تردا : ئەو کەسە بەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت ، وە هەر کەسـێك لـە شـەودا (واتە: ئێوارە) بیڵێت و بڕوای تەواوی پێی هەبێت و بمرێت لـەو شـەوەدا پـێش ئـەوەی بـەیانی بەسەر دابێت ئەو کەسـە یەکێکـە لـە خلکـانی بەهەشـت [یـاخود دەچـێتە بەهەشـت] — وە لەڕیوایەتێکی تردا : ئەو کەسەبەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت)).

٢٧- گوێڕایەڵی کردنی دایك وباوك :

لەئەبو هورەیرەوە رضي الله عنه گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... رغـم انـف رجـل أدرك عنده أبواه الكبر فلم يدخلاه الجنة))[٥٠١] واتە: ((ئەو کەسەی دایك وباوکی هـەبێت و

---

[٥٠٠] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٢٢/٤) ، والبخاري ((الـصحيح)) (٦٣٠٦) واللفـظ لـه ، والنـسائي ((الـسنن)) (٢٧٩/٨) ، والترمذي ((السنن)) (٣٣٩٣) وقال : حديث حسن في ، وابن ابي شيبة ((المصنـف)) (٢٩٦/١٠) ، والحاكم ((المستدرك)) (٤٥٨/٢) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الـصحيح)) (٩٣٣) وقـال محققـه :اسـناده صـحيح ، وصـححه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح الـسنن النـسائي)) (٥٠٩٥) ، وفي ((صـحيح سـنن الترمـذي)) (٢٧٠٢) ، وكـذلك في ((السلـسلة الصحيحة)) (١٧٤٧) .

[٥٠١] اخرجه: الترمذي ((السنن)) (٣٥٤٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٨١٠) ، وفي ((المشكاة)) (٩٢٧).

لەخزمەتیاندا بێت تا ئەو کاتەی پیر دەبن ئەو کارەی بەسە کەبیکاتە بەهەشت)) وە لە معاویەوە ﷺ دەفەرموێت : ((هاتمە لای پێغەمبەری خوا ﷺ و پێم ووت : ئەی پێغەمبەری خوا دەمەوێت بێم لەگەڵتدا جیهاد بکەم لەپێناوی خوادا و ڕۆژی دوایم دەست کەوێت پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: [((**ویحك احيّة امك**)) واتە : [((ئایا دایکت ماوە ؟ ووتم : بەڵێ ، فەرمووی ((**ویحك الزم رجلها فثم الجنة**))][٥٠٢] واتە: بڕۆ خزمەتی دایکت بکە بەهەشت لای قاچیەوەیەتی]) لە ڕیوایەتێکی تردا فەرمووی : ((**فالزمها فان الجنة تحت رجليها**)) [٥٠٣] وات: ((خزمەتی بکە، بەهەشت لە ژێر دوو پێی دایکت دایە)) لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((هاتمە لای پێغەمبەری خوا ﷺ تا ڕاوێژ و پرسی پێ بکەم کە بچم بۆ جیهاد ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : [ئایا دایك و باوکت ماون ؟] ووتم بەڵێ ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : [بڕۆ خزمەتیان بکە بەهەشت لە ژێر پێی ئەواندایە])[٥٠٤]وە لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : [((**الوالد أوسط ابواب الجنة فحافظ على والديك أو اترك – في رواية-[فاضع ذلك الباب او احفظه**])) [٥٠٥] واتە : ((باوکت دەرگای ناوەڕاستی بەهەشتە گەر پێت خۆشە پارێزگاری ئەو دەرگایە بکە یان وازلێ بهێنە، لە ڕیوایەتێکدا [پارێزگاری لە دایك و باوکت بکە یان وازیان لێ بهێنە])) پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**رضى الرب في رضى الوالد ، وسخط الرب في سخط الوالد**)) [٥٠٦] واتە: ((ڕازی بوونی خوا لە ڕازی بوونی

---

[٥٠٢] أخرجه : احمد ((المسند)) (٤٢٩/٣) ، والنسائي ((السنن)) (١١/٦) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٥١/٤) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٧٨١) ، والطبراني ((الكبير)) (٢٢٠٢) ، وانظر ((ارواء الغليل)) (٥/٢) .

[٥٠٣] أخرجه: احمد ((المسند)) (١٥٥٣٨) وقال محققه : اسناده حسن ، والحاكم ((المستدرك)) (١٥١/٤) صححه ووافقه الذهبي.

[٥٠٤] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) رقم (٢٢٠٢).

[٥٠٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٩٦/٥) رقم (٢٧٥١٦) وقال محققه حسن، وابن ماجة ((السنن)) (٢٠٨٩) ، والترمذي ((السنن)) (١٩٠٠)، والحميدي ((المسند)) (٣٩٥) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٥٢/٤) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٢٥) وقال محققه : حديث صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٦٩٩) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٩١٣،٩١٤) .

[٥٠٦] اخرجه : البخاري ((الأدب المفرد)) (٢) ، والترمذي ((السنن)) (١٨٩٩) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٥١/٤) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٢٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٢) وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٥١٦) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٥٠٦) .

بوونی باوکدایە وە نارازی بوونی خوا لە نارازی بوونی باوکدایە)) لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**رضا الرب في رضا الوالدين ، وسخطه في سخطهما**))[٥٠٧]. واتە: ڕازی بوونی خوا لە ڕازی بوونی دایك و باوکدایە وە نارازی بوونی خوا لە نارازیی بوونی هەر دووکیاندایە هەیە .

٢٨- گوێڕایەڵی کردنی لێپرسراوی باوەڕداری دادوەر :

ئەبو ئومامە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**اعبدوا ربکم وصلوا خمسکم ... واطیعوا ذا امرکم تدخلوا جنة ربکم**))[٥٠٨] واتە : ((خوای خۆتان بپەرستن ونوێژە فەرزەکانتان بەجێ بگەیەنن ... وە گوێڕایەڵی وملکەچی سەرۆکی موسوڵمانی خۆتان بکەن دەچنە بەهەشتی خوای خۆتان)) .

٢٩- خۆپاراستن لەڕشتنی خوێن :

لەعوقبەی کوڕی عامرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من لقي الله تعالى لايشرك به شيئاً ولم يتند (أي : لم يصب) بدم حرام ((الا)) دخل الجنة من أي ابواب الجنة شاء**))[٥٠٩] واتە : ((هەر کەسێك لەڕۆژی کۆتایدا بگات بەخوا و هاوبەشی بۆ بڕیار نەدابێت (واتە: لە دونیادا) وە خوێنی حەرامی نەڕشتبێت ((ئەو کەسە)) دەچێتە بەهەشتەوە لەهەردەرگایەك خۆی ویستی لێ بێت)).

٣٠- پەروەردەکردن وخزمەتکردنی کچ و خوشك و باش ڕەفتارکردن لەگەڵیاندا :

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من كان له ثلاث بنات يؤويهنّ ويكفيهنّ ويرحمهنّ [وفي رواية : ويزوجهنّ] وجبت له الجنة البتة)) فقال رجل من بعض القوم : واثنين يارسول**

---

[٥٠٧] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (١١٠/٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٣٥٠٧) .

[٥٠٨] اخرجه : أحمد (٢٥١/٥) (٢٢١٦١) وقال محققه : اسناده على شرط مسلم ، والترمذي (٦١٦) ، و الدار القطني (٢٩٤/٢) ، وابن حبان (٤٥٦٣) وقال محققه : اسناده قوي على شرط مسلم ، و الطبراني ((الكبير)) (٧٦٦٤)، والحاكم ((المستدرك)) (٩/١) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي .

[٥٠٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (١١٧٣٣٩) وقال محققه : اسناده صحيح ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٥١/٤) وصححه الذهبي.

اللهُ؟ قال : ((واثنين)) [٥١٠] .واتە: ((هەر کەسێك سێ کچی هەبێت و بیانگرێتە خۆی هەموو شتێکیان بۆ دابین بکات وبەرەحم بێت بەرامبەریان تا ئەو کاتەی [دەیان دات بەشوو] ئەو کەسە بەهەشتی بۆ مسۆگەرە)) یەکێك ووتی ئەی دوو کچیش بێت ئەی پێغەمبەری خوا فەرمووی ((گەر دووکچیش بێت)) ئەو کەسە بەهەشتی یەکجاری بۆ مسۆگەرە)).

وەلەعوقبەی کوڕی عامرەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**من كان له ثلاث بنات فصبر عليهن واطعمهن وسقاهن وكساهن من جدته[وأحسن إليهن حتى يَبُنَّ أو يَمُتْنَ]كن له حجاباً من النار يوم القيامة**))[٥١١] واتە : ((هەر کەسێك سێ کچی هەبێت وە ئارام بگرێت لەسەریان وخواردن وخواردنەوە و پۆشاکیان بۆ دابین بکات بە گوێرەی توانای خۆی ئەو کەسە ئەو کارانەی بۆ دەبێت بە پەردەیەك و لەئاگر دەیپارێزێت)) .

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**لايكون لاحدكم ثلاث بنات أو ثلاث اخوات فيحسن اليهن الاّ دخل الجنة**)) [٥١٢] واتە : ((هەر کەسێك سێ کچی هەبێت یاخود سێ خوشکی هەبێت وباش بێت لەگەڵیاندا ئەوا دەچێتە بەهەشت)) لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((... **فاتقى الله فيهن وأقام عليهن كان معي في الجنة هكذا** ...))[٥١٣] واتە : ((لە خوا بترسێت لەمامەڵەکردن لەگەڵیاندا و هەموو پێویستیەکانیان بۆ دابین بکات ئەو کەسە ئاوها لەگەڵ مندا دەچێتە بەهەشتەوە [وەکو دوو پەنجەی شایەتمان و ناوەڕاست])).

لەڕیوایەتێکی تردا لەئیبن و عەباسەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**مامن رجل ((مسلم)) تدرك له ابنتان ((في رواية اختان)) فيحسن اليهما ، ماصحبتاه أو**

---

[٥١٠] اخرجه : البخاري ((الادب المفرد)) (٧٨) ، واحمد ((المسند)) (٣/٣٠٣) ، وابويعلي ((المسند)) (٢/٥٩١) ، وقال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٣/٨٤) : رواه احمد باسناد جيّد ، وكذا قال الهيثمي ((المجمع الزوائد)) (٨/١٥٧) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٩٧٥).

[٥١١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤/١٥٤) ، والبخاري ((الادب المفرد)) رقم (٧٦) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٦٦٩) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٥٦) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٩٥٩) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٩٤) .

[٥١٢] اخرجه : البخاري ((الادب المفرد)) (٧٩) ، والترمذي (١٩٦١) ، وابوداود (٥١٤٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٥٩) ، وفي ((صحيح الترغيب)) (١٩٧٣). .

[٥١٣] اخرجه : ابويعلى ((المسند)) (١/١٧٠) ، وصحح اسناده الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٩٥) .

صحبهما الا ادخلتاه الجنة))[٥١٤]. واتە: ((هەر پیاوێکی موسوڵمان دووکچ یـان دووخوشـکی هەبێت چاکەیان لەگەڵ بکات تا ئەو کاتەی لەگەڵیـدا دەژیـن ئـەو چـاکە کردنـەی لەگەڵیانـدا دەیکاتە بەهەشت)) .

٣١-چاکە کردن لەگەڵ منداڵدا :

لە عـائشەوە (رضي الله عنها) دەفەرموێت : ((ئافرەتێکی هـەژار هـات بـۆ لام و دووکـچی بـە کۆڵەوە بوو ، منیش سێ دەنك خورمام پێ دان وە هـەر یەکـە لـە منداڵـەکان خورمـای خـۆی وەرگرت ، وە ژنەکەش ویستی خورماکەی خۆی بخوات بـەلاَم هـەر دوو منداڵەکـەی داوای ئـەو خورمایەشیان کرد ئەویش بۆی لەت کردن و پێی دان وخۆی هیچی نەخوارد ، منـیش سـەیرم لەبەزەی و سۆزی ئەو دایکە هات وە ئەو حاڵەتەم بۆ پێغەمبەری خوا گێڕایەوە و پێغەمبـەریش ﷺ فەرمووی : ((ان الله قد اوجب لها الجنة ، واعتقها بها من النـار)) [٥١٥] واتـە : ((خـوای گەورە بەهەشتی بۆ ئەو ئافرەتە مسۆگەر کرد بەهۆی ئەو چاکەیەوە کە ئەنجامی داو ڕزگاری کرد لەئاگری دۆزەخ)).

٣٢- ئارام گرتن لەسەر مردنی خۆشەویستان :

ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی: ((یقول الله تعالى : مالعبدي المؤمن عندي جزاء اذا قبضت صفية من أهـل الـدنيا ثـم احتسبه ((وقـال مـا أمربـه)) الا الجنة)) [٥١٦] واتە : ((خوای گەورە دەفەرموێت : ئەو بەندە خاوەن باوەڕەم هیچ پاداشتێکی لای من نی یە گەر لەدونیادا خۆشەویستەکەی لێ بسێنمەوە وپاشـان چـاوەڕوانی پاداشـت بکـات و ئەوەی داوای لێ کراوە لەو کاتەدابڵێت ((واتە بڵێت: إنا لله و إنا إليه راجعون)) ئەو کەسە هیچ پاداشتێکی لای من نیە تەنها بەهەشت نەبێت))

---

[٥١٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢١٠٤) وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقـه : حـسن بـشواهده ، والبخـاري ((الادب المفرد)) (٧٧) ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (٥٥١/٨) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٦٧٠) واللفظ لـه ، وابـويعلى ف ((المسند)) (٢٥٧١) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٧٨/٤) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٥٧) ، وفي ((صـحيح سنن ابن ماجة)) (٢٩٦٠) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٧٧٥-٢٧٧٦) .

[٥١٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٦٢/٦) ، ومسلم ((الـصحيح)) (٢٦٣٠) ، وابـن ماجـة ((الـسنن)) (٣٦٦٨) (٤٤٨) وقـال محققه اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٢٩٨٥).

[٥١٦] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (١٢٩٠) ، والنسائي ((السنن)) (٢٣/٤) ، و ((صحيح سنن النسائي)) (١٧٦٥) .

٣٣- ئارام گرتن لە سەرەتای بەلادا : -

لەئەبو ئومامەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**يقول الله سبحانه وتعالى، ابن ادم ان صبرت واحتسبت عند الصدمة الاولى ، لم أرض لك ثواباً دون الجنة**))[٥١٧] واتە: ((خوای گەورە دەفەرموێت :ئەی مرۆڤ گەر تۆ ئارامت گرت و چاوەڕوانی پاداشتت کرد لە مـن لەسەرەتای بەلاکەدا ئەوا من ڕازی نابم هیچ پاداشتێکت بدرێتەوە کەمتر لە بەهەشت)).

٣٤-ئەو موسوڵمانانەی کە منداڵەکانیان دەمرێت :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**ما من مسلمين يموت لهما ثلاثة من الولـد لم يبلغـوا الحنـث الا أدخلهما الله الجنة بفضل رحمته اياهم**))[٥١٨] واتە : ((هەر موسوڵمانێك سـێ منـداڵی بـاڵغ نەبووی هەبێت وبمرێت ئەو کەسە خوای گەورە بەمهیرەبانی و بەزەی خۆی دەیکاتە بەهەشـت)).

ئـەبو هـورەیرە ﷺ دەفـەرموێت : ((کۆمـەڵێ لـەئافرەتانی ئەنـصاری مەدینـە ووتیـان ئـەی پێغەمبەری خوا ئێمە ناتوانین بێینـە لات لەگـەڵ پیاوانـدا ، وەپێغەمبـەر ﷺ پـێی فـەرموون ((**موعدكن بيت فلانة**)) واتە : ((باشە لەماڵی فلانە ئافرەت چاوەڕێ کەن)) .ئـەوە بـوو لـەو ماڵە کۆبوونەوە وقسەیان لەگەڵ کرد وپاشان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((**لايموت لآحداكن ثلاثـة من الولد فتحتـسبه الا دخلـت الجنـة**)) **فقالـت امـراة مـنهن : واثـنين يارسـول الله ؟ قـال : ((واثنين))))**[٥١٩] واتە : ((هەرکەسێکتان سێ جگەرگۆشەی بمرێت وە ئارام بگرێت وچاوەڕوانی پاداشت بکات ئەو کەسە دەچێتە بەهەشت)) ئافرەتێکیـان ووتـی : ئـەی ئەگـەر دووان بێـت ؟ فەرمووی: ((گەر دووانیش بێت)) .

---

[٥١٧] اخرجـه : ابـن ماجـة ((الـسنن)) (١٥٩٧) ، وحـسنه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح سـنن ابـن ماجـة)) (١٢٩٨) ، وفي ((المشكاة)) (١٧٥٨) .

[٥١٨] اخرجه: احمد ((المسند)) (١٥١/٥)، والبخاري ((لادب المفرد)) رقم (١٥٠)، والنسائي ((السنن)) (٢٤/٤)، وابـن ماجـة ((السنن)) (١٦٠٥) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (١٧١/٩) ، وابن حبان ((الـصحيح)) (٢٩٤٠) وقـال محققـه : اسـناده صحيح ، وصـححه الـشيخ الالبـاني في ((صـحيح الادب المفـرد)) (١١٢)، وفي ((صـحيح سـنن ابـن ماجـة)) (١٣٠٤)، وفي ((صحيح الجامع)) (٥٧٧٦)، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٢٦٠) .

[٥١٩] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٧٨/٢) ، ومسلم ((الـصحيح)) (٢٦٣٢) ، والبخـاري ((الادب المفـرد)) (١٤٩)، والبيهقـي ((السنن الكبرى)) (٦٧/٤) ، وصححه الشيخ الالبـاني في ((صـحيح الادب المفـرد)) (١١٠)، وفي ((السلـسلة الـصحيحة)) (٢٣٠٢) .

وە ئەو مژدەیەش ئەو کەسە دەگرێتەوە کە منداڵی لەبار دەچێت و دەمرێت وەکو لە ڕیوایەتەکەی مەعازدا ﷺ هاتووە گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**والذي نفسي بيده ان السقط ليجر أمه بسرره الى الجنة اذا احتسبته**)) [٥٢٠] واتە : ((سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە ئەو منداڵە کۆرپەیەی کە لەسکی دایکیدا کەوتۆتەوە خوارەوە و مردوە لەڕۆژی قیامەتدا ئەو منداڵە لەبار چووە بەو هێلاشەی کە بەستراوە بەدایکی یەوە دایکی ڕادەکێشێت بۆ ناو بەهەشت گەر ئەو ئافرەتە چاوەڕێی پاداشتەکەی بکات)).

٣٥- ئارام گرتن لەسەر لە دەست دانی هەردوو چاو :

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی : ((**قال الله تعالى إذا ابتليتُ عبدي بحبيبتيه فصبر واحتسب[عوضتهُه منها الجنة]**[٥٢١]))[٥٢٢]. واتە : خوای گەورە فەرمووی: گەر بەندەکەی خۆمم تاقی کردەوەبە لەدەست دانی هەردوو چاوە خۆشەویستەکەی بەلاّم ئەو ئارام بگرێت و چاوەڕی پاداشت بکات ، ئەوا منیش لەجیاتی لەدەستدانی چاوەکانی بەهەشتی پێ دەبەخشم.

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت خوای گەورە فەرموویەتی: ((**اذا سلبت من عبدي كريمتيه وهو بهما ضنين لم أرض له ثواباً دون الجنة اذا حمدني عليها**)) [٥٢٣] واتە : ((گەر بەندەکەمم تاقی کردەوە بەوەی کە هەر دوو خۆشەویستەکەی (واتە: هەر دوو چاوی کە خۆشی دەوێت) لێ ی بسێنمەوە وئارام بگرێت و سوپاسم بکات لەسەری وچاوەڕوانی پاداشت بکات ئەو کەسە من ڕازی نابم هیچ پاداشتێکی بدرێتەوە کە متر لەبەهەشت)).

---

[٥٢٠] اخرجه : ابن ماجة ((السنن)) (١٣٠٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٧٠٦٤) ، وفي ((المشكاة)) (١٧٥٤) ، وفي ((احكام الجنائز)) (٣٨) .

[٥٢١] أخرجه :أحمد ((المسند)) (٦٥/٢) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٠) ، و ابن حبان ((الصحيح)) (٢٩٣٣٢) ، وقال محققه : اسناده صحيح . أخرجه أحمد ((المسند)) (٢٨٣/٣) ، والبخاري ((الصحيح)) (٥٦٥٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٠٠) ، والبيهقي (٣٧٥/٣).

[٥٢٢] أخرجه: أحمد ((المسند)) (٢٨٣/٣) ، والبخاري ((الصحيح)) (٥٦٥٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٠٠) ، والبيهقي (٣٧٥/٣).

[٥٢٣] اخرجه : البزار ((المسند)) (٧٧١) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٢٩٣١) وقال محققه : اسناده حسن.

٣٦- ئارام گرتن لەسەر پەرکەم و لەدەست دانی عەقڵ :

عەطائی کوڕی ڕەباح ﷺ دەفەرموێت : ((ئیبن وعەباس ﷺ فەرمووی : ئایا ئافرەتێکی خەڵکی بەهەشتت پێ نیشان بدەم ؟ ووتم : بەڵێ ، فەرمووی : ئەو ئافرەتە ڕەش پێستەیە کەهات بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ وپێی ووت : ئەی پێغەمبەری خوا من جارجار تووشی پەرکەم دەبم وجلەکانم لەبەر خۆم دادەنێم دوعام بۆ بکە لای خوا تا شیفام بدات ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((ان شئت صبرت ولك الجنة ، وان شئت دعوت الله تعالى ان يعافيك)) فقالت : اصبر ، فقالت : اني اتكشف ، فادع الله ان لا اتكشف ، فدعا لها)) [٥٢٤]

واتە : ((گەر ئارام بگریت بەهەشت جێت دەبێت ، وە گەر ویستت لێ یە دوعات بۆ دەکەم تا خوای گەورە شیفات بدات)) ئافرەتەکەش ووتی : ئارام دەگرم بەڵام من کاتێ کە ئەو حاڵەتەم بەسەردا دێت جل لەبەری خۆم دادەنێم تۆ دوعام بۆ بکە با وا نەکەم ، پێغەمبەریش ﷺ دوعای بۆ کرد .

٣٧- ئاو دان بە ئاژەڵ :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ان رجلاً رأى كلباً يأكل الثرى من العطش فاخذ الرجل خفه فجعل يغرف له به حتى أروى فشكر الله له فادخله الجنة)) [٥٢٥] .

واتە: ((پیاوێك سەگێکی بینی خۆڵەکەی دەخوارد لەتونیەتیدا وە ئەو پیاوەش تاکێ لە (پێڵاوەکە) ی دانا وئاوی بۆ هەڵگۆزی تاکو سەگەکەی تێر ئاوکرد خوای گەورە سوپاسی کرد وکردیە ناو بەهەشتەوە)) ، لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((دنا رجل الى بئر فنزل فشرب منها وعلى البئر كلب يلهث فرحمه ، فنزع احدى خفيه ، فغرف له فسقاه ، فشكر الله له ، فادخله الجنة)) [٥٢٦]. واتە: ((پیاوێك نزیك بووەوە لە بیرە ئاوێك و کابراکە لە ناو بیرەکەوە وئاوی لێ خواردەوە و سەگێکی بینی لەتونیەتیدا زمانی دەرهێنا بوو ئەویش ڕەحمی پێکرد و تاکێ لەپێڵاوەکانی دا ناو ئاوی بۆ هەڵێنجا وتێر ئاوی کرد و خوای گەورە سوپاسی کرد وکردیە ناو بەهەشت)) .

---

[٥٢٤] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٥٦٥٠) ، ومسلم ((الصحيح)) رقم (٢٥٧٦)..

[٥٢٥] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (١٧٣).

[٥٢٦] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٥٤٣) وقال محققه : اسناده حسن .

٣٨- لابردنی ئازار و ناڕەحەتی لەڕێگەی خەڵك :

لە ئەبو هورەیرە وە ﷺ دەفەرموێت : ((**قلت : يارسول الله دلني على عمل يدخلني الجنة ؟ قال : امط الاذى عن الطريق**)) [٥٢٧] واتە : ((ووتم ئەی پێغەمبەری خوا كارێكم نیشان بدە كەپێی بچمە بەهەشتەوە ؟ فەرمووی : ئازار وناڕەحەتی لەڕێگەی خەڵكان لابدە)) پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت ((**مرّ رجل بغصن شجرة على ظهر طريق ، فقال لا نحين هذا عن المسلمين لايؤذيهم فادخل الجنة**)) [٥٢٨] واتە : ((كابرایەك لەڕێگەیەكدا ڕۆیشت و لقی دارێكی لەناوەڕاستی ڕێگەكەدا بینی و ئەویش ووتی ئەبێ ئەم دارە لەڕێگەی موسوڵمانان دوور بخەمەوە تا ئازاریان نەدات ئەو كەسەبە هۆی ئەو كارەیەوە خوای گەورە كردیە ناو بەهەشتەوە)) لەڕیوایەتێكی تردا دەفەرموێت : ((**بينما رجل يمشي على طريق ، وجد غضن شوك فقال : لأرفعن هذا لعل الله عزوجل يغفرلي به ، فرفعه ، فغفر الله له به وأدخله الجنة**)) [٥٢٩] واتە: ((پیاوێك بەڕێگایەكدا دەڕۆیشت بینی لقی دارێكی دڕكاوی لەسەر ڕێگەكەدایە ئەویش ووتی ئەبێ ئەم دارە لابدەم بەڵكو خوای گەورە بەم كارەم لێم خۆش ببێت پاشان لقە دارەكەی لا برد وخوای گەورە لێی خۆش بوو وكردیە بەهەشتەوە)). وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**ان شجرة كانت تؤذي المسلمين فجاء رجل فقطعها فدخل الجنة**)) [٥٣٠] واتە : ((درەختێك هەبوو ئازاری موسوڵمانانی دەدا ، پیاوێك هات و ئەو درختەی بڕی و بەو كارەی چووە بەهەشتەوە)). وە هەر لە ئەبو هوڕەیرەوە ﷺ دەفەرموێت : ((**نزع رجل لم يعمل خيراً قط غض شوك عن الطريق ، اما كان في شجرة فقطعه فالقاه ، واماكان موضوعاً فاماطه ، فشكر الله له بها فادخله الجنة**))[٥٣١] . واتە: ((پیاوێك هیچ كارێكی خێری نەبوو تەنها ئەوە نەبێت چڵێ داری دڕكاوی هەبوو یاخود بەدارێكەوە بوو بڕیەوە وفڕێی دا یان هەر كەوتبوو لای برد خوای گەورەش سوپاسی كردو بەوەی كارەی كردیە ناو بەهەشتەوە)). وە هەر لە ئەبو

---

[٥٢٧] اخرجه : البخاري ((الادب المفرد)) (٢٢٨) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (١٦٨).

[٥٢٨] اخرجه : مسلم ، وانظر ((مختصر مسلم)) (١٧٩٥).

[٥٢٩] اخرجه : احمد ((المسند)) رقم (١٠٢٨٩) وقال محققه الشيخ الارناؤوط اسناده صحيح على شرطهما .

[٥٣٠] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٤٤٣/٢) — كتاب البر والصلة — فضل ازالة الاذى عن الطريق .

[٥٣١] اخرجه : ابو داود ((السنن)) وابن حبان ((الصحيح)) (٥٤٠) وقال محققه: اسناده حسن على شرط مسلم .

هورەیرەوە ﷺ دەفەرموێت : ((**غفر لرجل اخذ غض شوك عن طريق الناس ، ذنبه ماتقدم من ذنبه وما تأخر**)) [٥٣٢] .واته : ((خوای گەورە لەپیاوێك خۆش بوو کە لقێ داری دڕکاوی لادا لەسەر ڕێگای خەڵکان خوای گەورە لەگوناهی ڕابردوو و داهاتووشی خۆش بوو)) .

٣٩- گرتنە ئەستۆی منداڵی بێ باوك :

سەهلی کوڕی سەعد ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**أنا وكافل اليتيم في الجنة كهاتين**)) [٥٣٣]. واته : ((من و ئەو کەسەی کە منداڵی بێ باوك دەگرێتە ئەستۆی خۆی لە بەهەشتدا وەك ئەم دوو پەنجەیەواین)).واتەی ئەم فەرموودەیە زیاتر لەم فەرموودەیەی ئەنەس دا دەردەکەوێت کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت :

((**من عال جاريتين دخلت انا وهو الجنة كهاتين**)) ((**واشار باصبعيه**)) [٥٣٤] واتە: ((هەر کەسێك دوو کچ بەخێو بکات من وئەو ئاوا دەچینە بەهەشت دواجار ئاماژەی بەهەردوو پەنجەی خۆی کرد)) .

وە لەڕیوایەتەکەی مالیکی کوڕی حەرث دا ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ايما مسلم ضم يتيماً بين أبوين مسلمين الى طعامه وشرابه حتى يستغنى عنه وجبت له الجنة البتة**)) [٥٣٥].

واته: ((هەر باوك و دایکێکی موسوڵمان منداڵێکی بێ باوك بگرێتە ئەستۆی خۆی لە خواردن و خواردنەوەیدا تا ئەو منداڵە بێ باوکە گەورە دەبێت و پێویستی بەوان نابێت ئەو کەسە بەهەشتی بە تەواوی بۆ مسۆگەر دەبێت)).

---

[٥٣٢] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٥٣٩) وقال محققه : اسناده حسن .

[٥٣٣] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٥٣٠٤) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٩٨٣) ، والترمذي ((السنن)) (١٩١٨) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٦٧٩) .

[٥٣٤] اخرجه : مسلم ((الصحيح)) (٢٦٣١) ، والترمذي ((السنن)) (١٩١٧) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٥٦٣) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١٢٩٧) .

[٥٣٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٤٤/٤) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (١١٠٣١) ، وقال ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (١٤٠/٨) : رواه احمد واسناده حسن .

٤٠- خوڕەوشتی جوان وجیٚ بە جیٚ کردنی فەرمانەکانی خوا:

لەئەبو هورەیرە وە ﷺ دەفەرمویّت: ((سئل النبي ﷺ: **ما أكثر ما يدخل الناس الجنة؟ قال: تقوى الله وحسن الخلق**))[٥٣٦] واتە: ((پرسیار کرا لەپیٚغەمبەر ﷺ ئەو کارەی کە زوربەی خەلّکی دەکاتە بەهەشتەوە چی یە؟ [واتە کەبەهۆیەوە دەچیّتە بەهەشتەوە]؟ فەرمووی :بە گوّی رایەلّی خواو رِەوشتی جوان)).

بچوکترین خورِەوشتی جوان تورِەنەبوونە لەبرای خـوّت ،لەئەبو دەردائەوە ﷺ دەفەرمویّت: ((قال رجل لرسول الله ﷺ: **دلني على عمل يدخلني الجنة؟ قال : لا تغضب ولك الجنة**))[٥٣٧]. واتە : ((پیاویّك پرسیاری لەپیّغەمبەری خوا ﷺ کرد و پیٚ ی ووت : کاریّکم پیٚ نیشان بدە کە بمکاتە بەهەشتەوە ؟ فەرمووی تورِە مەبە بەهەشت بوّ توّ دەبیّت)).

٤١-ووتەی جوان و سلاّو کردن وخواردن بەخشین وئەنجام دانی شەونویّژ:

لە شورويحەوە ئەويش لەباوكيەوە (رضي الله عنهما) پرسیاری لە پیّغەمبەر ﷺ کرد ووتی دەفەرمویّت : ((يارسول الله اخبرني بشئ يوجب لي الجنة ، قال : ((**طيب الكلام ، وبذل السلام ، واطعام الطعام**))[٥٣٨]واتە: ((ووتی: ئەی پیّغەمبەری خوا ﷺ شتیّکم پیٚ بلّیٚ بەهەشتم بوّ مسوّگەر بکات؟ پیّغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((ووتەی شیرین و سەلام کردن و خواردن بەخشین)) .لەرِیوایەتیّکی تردا پیّغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((... **افش السلام ، واطب الكلام ، وصل الارحام ، وقم بالليل والناس نيام تدخل الجنة بسلام**))[٥٣٩] واتە : ((سەلام بەرپا

---

[٥٣٦] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢/٢٩١) ، والبخاري ((الادب المفرد)) (٢٨٩) ، والترمذي ((السنن)) (٢٠٠٤)، وابن ماجة ((السنن)) (٤٢٤٦) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣/٣٢٤) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٧٦) وقال محققه : اسناده حسن ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٢٢) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٤٢٤) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٩٧٧) .

[٥٣٧] اخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) باسنادين احدهما صحيح كما قال المنذري ((الترغيب)) ، (٤٠٥٠) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (٧٤٩).

[٥٣٨] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٨/٥١٩) ، والبخاري ((الادب المفرد)) (٨١١) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (٢٢/٤٧٠) ، والحاكم ((المستدرك)) (١/٢٣) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٩٠) : اسناده قوي ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الادب المفرد)) (٦٢٣) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١٩٣٩) ، وفي ((إرواء الغليل)) (٢٦١٥).

[٥٣٩] اخرجه : ابن حبان ((الصحيح)) (٥٠٤) وقال محققه: اسناده جيد.

بکە و ووتەت جوان بێت و پەیوەندی خزمایەنی بەجێ بگەیەنە و لە شەودا کاتێ خەڵکان نوستوون شەو نوێژبکە و بەسەلامەتی دەچیتە بەهەشت)).

وە لەعەبدوڵای کوڕی سەلامەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : **((یا ایها الناس افشوا السلام ، واطعموا الطعام ، وصلّوا بالليل والناس نيام ، تدخلوا الجنة بسلام))**[٥٤٠].واتە : ((ئەی خەڵکان سەلام لەیەکتری بکەن و خواردن بدەن بە هەژاران و بەشەو شەو نوێژ بکەن لە کاتێکدا خەڵکان نوستون ، بەسە لامەتی دەچنە بەهەشت)).

٤٢- دادوەری کردن لەنێوان خەڵکیدا :

لەبورەیدەوە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : **((القضاة ثلاثة : اثنان في النار وواحد في الجنة ، رجل علم الحق فقضى به فهو في الجنة ...))**[٥٤١]. واتە: دادوەران سێ کەسن : دوانیان لەئاگردایەو یەکیان لەبەهەشت دایە ، ئەوەی کە لەبەهەشت دایە پیاوێکە هەقی زانیوە و فەرمانی بەهەق داوەو کاری پێکردوە ئەوە لەبەهەشت دایە ....)).

٤٣- بێ بەری بوون لەخۆ بەزل زانی و دزین لە دەست کەوت و قەرزاری : -

لەثەوبانەوەﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: **((من جاء يوم القيامة بريئاً من ثلاث دخل الجنة : الكبر والغلول والدين))**[٥٤٢] واتە: ((هەر کەسێك لەڕۆژی قیامەتدا بێت و بەری بێت لەسێ شت دەچێتە بەهەشتەوە :خۆ بە زل زانین و دزین لەدەستکەوت و قەرزاری)) .

---

[٥٤٠] اخرجه : احمد ((المسند)) رقم (١٠٣٩٩) وقال محققه: اسناده صحيح .

[٥٤١] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٦٢٤/٨) ، واحمد ((المسند)) (٤١٥/٥) ، وابن سعد ((الطبقات)) (٢٣٥/١) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٨٥) وقال حسن صحيح ، وابن ماجة ((السنن)) (١٣٣٤) ، والدارمي ((السنن)) (٣٤٠/١) ، والحاكم ((المستدرك)) (١٣/٣) وصححه ووافقه الذهبي، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠١٩) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة))(١٠٩٧) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٥٦٩) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٩٤٦،٦١٢).

[٥٤٢] أخرجه : احمد ((المسند)) (٢٨١/٥) ، والدارمي ((السنن)) (٢٦٢/٢) ، والترمذي ((السنن)) (١٥٧٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٤١٢) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٣٥٥/٥) ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٩٨) وقال محققه : اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح ابن ماجة)) (١٩٥٦) ، وفي ((المشكاة)) (٢٩٢١) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٢٧٨٥) .

٤٤- هەر کەسێك ڕێگایەك بگرێتە بەر بۆ بەدەست هێنانی زانستێکی شەرعی :

ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((... **من سلك طريقاً يلتمس فيه علماً سهل الله له به طريقاً الى الجنة** ...)) [٥٤٣] واتە: ((هەر کەسێك ڕێگەیەك بگرێتەبەر تیایدا زانستێکی شەرعی بەدەست بهێنێت ئەو کەسە خوای گەورە ڕێگای چوون بۆ بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات ....)) .لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**من سلك طريقاً يطلب فيه علماً ، سهل الله له به طريقاً من طرق الجنة** ...)) [٥٤٤]. واتە: ((هەر کەسێك ڕێگەیەك بگرێتە بەر بۆ فێربوونی زانستێکی شەرعی خوای گەورە یەکێك لەڕێگەکانی چوون بۆ بەهەشتی بۆ ئاسان دەکات)) . وە لەڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((**سلك الله به طريقاً من طرق الجنة**)) واتە: ((خوای گەورە ڕێگەیەکی پێ دەگرێتەوە بەر لە ڕێگەکانی چوون بۆ بەهەشت)).

٤٥- ئەو موسوڵمانەی کەچۆن پێی خۆشە موسوڵمانان لەگەڵیدا بن ئەواش ڕەفتار لەگەڵ برایانی خۆیدا بکات :-

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... **من احب ان يزحزح عن النار ، ويدخل الجنة فلتأته منّيته وهو يؤمن بالله واليوم الاخر وليأت الى الناس الذي يحب ان يؤتى اليه**)) [٥٤٥] . واتە: ((هەر کەسێك پێی خۆشە خوای گەورە لەدۆزەخ بیپارێزێت وبیکاتە ناو بەهەشت ، با مرد بێت لەسەر باوەڕبوون بەخوا و ڕۆژی دوایی وە ئەوەشی کەپێخۆش بووە خەڵکان بەرامبەر بە خۆی ئەنجام بدەن ئەویش پێی خۆش بێت کە بەرامبەر خەڵکان ئەنجامی بدات)).

---

[٥٤٣] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢/٢٥٢) ، ومسلم ((الصحيح)) (٢٦٩٦) ، وابوداود ((السنن)) (٣٦٤٣) ، والترمذي ((السنن)) (٢٦٤٦) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٢٥) ، والدارمي (١/٩٩) ، والحاكم ((المستدرك)) (١/٨٨) وصححه على شرطهما ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٥٧٤) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٨٤) ، وفي ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٦٧) ، وفي ((صحيح سنن ابي داود)) (١٣٠٨) .

[٥٤٤] اخرجه : ابن ابي شيبة ((المصنف)) (٨/٧٢٩) ، واحمد ((المسند)) (٢/٤٠٧) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٨٤) وقال محققه اسناده صحيح على شرطهما وفي حديث رقم (٨٨) قال محققه : حديث : حسن .

[٥٤٥] اخرجه : ابن ابي سيبة ((المصنف)) (٥/١٥) ، واحمد ((المسند)) (٢/١٦١) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٨٤٤) ، وابو داود ((السنن)) (٤٢٤٨) ، والنسائي ((السنن)) (٧/١٥٢) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٩٥٦) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٩٦١) وقال محققه اسناده صحيح على شرط مسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) رقم (٢٤١) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣١٩٥) ، وفي ((صحيح سنن النسائي)) (٣٩٠٧) .

٤٦- پابەند بوون بەجەماعە و شوێن کەو توانی ڕێگەی ڕاست و دوورکەوتنەوە لەهەوا و ئارەزو و بیدعە وپەرتەوازەیی :-

معاویە ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : [((الا ان من قبلکم من أهل الکتاب افترقوا علی ثنتین وسبعین [فرقة] وان هذه الملة ستفترق علی ثلاث وسبعین [فرقة] ثنتان وسبعون في النار ، و[فرقة] واحدة في الجنة ، وهي الجماعة))[٥٤٦]. واتە ((ئاگاداربن خاوەن کتێبەکانی پێش ئێوە ، بەش بەش بوون بۆ حەفتاو دوو کۆمەڵ وە ئەم ئومەتەش (واتە: موسوڵمان) دەبێت بەحەفتاو سێ کۆمەڵ ، حەفتاو دوو کۆمەڵیان لە ئاگردان ، و تەنها یەك کۆمەڵیان لەبەهەشتدان ئەویش کۆمەڵی (الجماعة)یە)) .وە لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((.... و واحدة في الجنة [قالوا : ومن هي یا رسول الله ؟ قال : ما أنا علیه و أصحابي]))[٥٤٧] واتە: ((تەنها (الجماعة) لەبەهەشتدایە . پرسیارکرا: ئەوانەکێن ئەی پێغەمبەری خوا ؟ فەرمووی : ئەوانن کە لەسەر هەڵسوکەوت وباوەڕ و ڕەوشتی من و هاوڕێکانمن)) .

ئیبن ومەسعود ﷺ سەبارەت بە ڕوونکردنەوەی ووشەی (الجماعة) دەفەرموێت: ((الجماعة : الکتاب و السنة وان کنت وحدك))[٥٤٨] واتە: (الجماعة) بریتیە لە شوێن کەوتنی تەواوی قورئان و سوننەت و ڕەوشتی پێغەمبەر ﷺ هەرچەندە هەر خۆت بەتەنها بیت.

هەروەها ئیبن ومەسعود ﷺ دەفەرموێت : ((الجماعة ماوافق الحق وإن کنت وحدك))[٥٤٩].

واتە: (الجماعة) ئەوەیە کە هاوڕێی حەق و ڕاستی بیت هەرچەندە هەر تەنها خۆت بیت.

وەئیمامی عەلی ﷺ دەفەرموێت : ((... الجماعة والله مجامعة أهل الحق وان قلوا ، و الفرقة مجامعة أهل الباطل وان کثروا)) [٥٥٠] واتە: ((... جەماعەت وەڵاهی کۆبونەوە و

---

[٥٤٦] اخرجه : ابوداود (٤٥٩٧) ، والدارمي ((السنن)) (٢٤١/٢) ، واحمد ((المسند)) (١٠٢/٤) ، والحاکم ((المستدرك)) (١٦٨/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشیخ الالباني في ((السلسلة الصحیحة)) (٢٤٠) .

[٥٤٧] أخرجه: أبوداود (٤٥٩٧) ، والترمذي (٢٦٤١) ، وصححه الشیخ الألباني في ((صحیح الترمذي)) (٢١٢٩).

[٥٤٨] أخرجه : الخطیب البغدادي کما في ((صحیح الفقیه و المتفقه)) رقم (٧٨٧) وقال محققه : اسناده صحیح.

[٥٤٩] اخرجه : ابن عساکر ((تأریخ دمشق)) (٣٢٢/١٣) ، وصحح اسناده الشیخ الالباني في ((المشکاة)) (٦١/١) رقم (١٧٣).

[٥٥٠] اخرجه : ابي هلال العسکري — کما في ((منتخب کنز العمال)) (١٠٩/١) .

پشتیوانی حەق و دۆستانە گەر کەمیش بن ، وە پەرتەوازەیی کۆبونەوە پشتیوانی ناحەق دۆستانە گەر زۆریش بن)) .

ئیمامی تورمذی (رحمه الله) دەفەرمویت : ((وتفسير الجماعة عند أهل العلم هم : اهل الفقه والعلم والحديث)) [٥٥١] .واتە: ((لێکدانەوەی ووشەی((الجماعة)) لای زانایان : ئەوانە دەگرێتەوە کە خاوەن زانست وتێگەیشتنن لە و فەرمووده‌کانی پێغەمبەرﷺ)).

وەئیمامی بوخاری (رحمه الله) دەفەرمویت : ((الجماعة وهم أهل العلم)) [٥٥٢] . واتە: (الجماعة) واتە: زانایان و شارەزایانی ئاین.

وە ئیبن سنان (رحمه الله) دەفەرمویت : ((...هم أهل العلم وأصحاب الآثار)) [٥٥٣] واتە: ((ئەوانن کە زانان بە ووتەکانی پێشینان وشوێن کەوتووی ئەوانن)).

وەئیبن وحیبان (رحمه الله) دەفەرمویت : ((الامر بالجماعة بلفظ العموم ، والمراد منه الخاص ، لان الجماعة هي اجماع اصحاب رسول الله ﷺ، فمن لزم ماكانوا عليه ، وشذ عن من بعدهم لم يكن بشاق للجماعة ولا مفارق لها ، ومن شذ عنهم ، وتبع من بعدهم ، كان شاقاً للجماعة والجماعة بعد الصحابة هم أقوام اجتمع فيهم الدين والعلم ، ولزموا ترك الهوى فيماهم فيه ، وان قلت اعدادهم لا أوباش الناس ورعاعهم وان كثروا)) [٥٥٤].واتە: فەرمان کردن بە شوێن کەوتنی (الجماعة)کە زاراوەیەکی گشتی یە و مەبەست پێی شتێکی تایبەتە چونکە (الجماعة) کۆی رێبازی هاوڕێیانی پێغەمبەری خوایە ﷺ بۆیە هەر کەسێك لەسەر کاری ئەوان بێت و دووره پەرێزبێت لە کاری دوای ئەوان ، ئەوا لای نەداوە و جیانەبۆتەوە لە (الجماعة) بەلام هەر کەسێك لەوان جیابوو بێتەوە و شوێنی رێبازێکی تری دوای ئەوان کەوت بێت ئەوا لە (الجماعة) لای داوە ، وە (الجماعة) لە دوای هاوڕێیانی پێغەمبەر ﷺ بریتیە لەکەسانێك کە دینداری و شارەزاییان تیاکۆبۆتەوە و لە هەموو ئارەزووەکان خۆیان بە دوورگرتوە و هەرچەندە ژمارەشیان کەم بێت نەك شوێن کەوتنی ئاژاوەچیان هەرچەندە ژمارەشیان زۆر بێت)).

---

[٥٥١] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٤/٤٧٦) .

[٥٥٢] اخرجه : الحافظ ((فتح البارى)) (١٣/٣١٦) .

[٥٥٣] أنظر : ((شرف اصحاب الحديث)) (ص: ٢٦) .

[٥٥٤] انظر : ((صحيح ابن حبان)) (١٤/١٢٦) .

وەزاراوەی (أهل السنة و الجماعة) واتە: شوێن کەوتنی سوننەت و ڕێ ڕەوی هاوڕیانی دژە لەگەڵ زاراوەی (أهل البدعة والاختلاف) واتە: شوێن کەوتو وی داهێنراونی ناو ئاین وپەرتەوازەیی و ناکۆکی وە ئەوانە شوێن کەوتوانی هەواو ئارەزوون وەك ئیمامی عومەری کوڕی خەطاب ﷺ دەفەرموێت: ((پێغەمبەری خوا ﷺ بەعائیشەی (رضي الله عنها) فەرموو : ((**یا عائشة : ان الذین فرقوا دینهم وكانوا شیعاً لست منهم في شئ ، هم أصحاب البدع وأصحاب الاهواء لیس لهم توبة أنا منهم برئ وهم مني براء**))[٥٥٥] واتە: ((ئەی عائیشە ئەوانەی کە ئاینەکەیان پەرتەوازە کردوو وە موسوڵمانانیان بەش بەش کردووە تۆ لەهیچیان نیت ئەوانە شوێن کەوتووی خەڵکی بیدعە وهەواو ئارەزوون ، تۆبەکردن بۆ ئەوانەنی یە مـن بـەریم لەوانـە ئەوانیش بەرین لەمن)).

ئەبو ئومامە ﷺ کاتێك کوژراوەکانی خواریجی بینی گریا ، لەوێدا پـێی ووترا : بۆچی دەگریت؟ فەرمووی : " **أبكي لخروجهم من الاسلام هؤلاء الذين تفرقوا واتخذوا دينهم شيعاً**"[٥٥٦] واتە: دەگریم بۆ دەرچوونیان لە ئیسلام ، ئەوانە خۆیان جیاکردەوە و ئاینەکەیان کردە چەند تاقم و کۆمەڵێکی جیاواز.

وە ئەنەس ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە دەفەرموێت : ((**ان الله حجب التوبة عن كل صاحب بدعة حتى يدع بدعته**))[٥٥٧]. واتە: خوای گەورە ڕێگری تۆبەی گرتووە لەوکەسەی کە بیدعە دەکات تاکو واز لەبیدعەکەی دەهێنێت (واتە: هیدایەتی نادات بۆ تۆبەکردن چونکە کارەکەی بەڕەوا دەزانێت))) لە دوای باسی ئەمانە دەرکەوت ووشەی جەماعە ئەوەیە کەپێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... **ما انا عليه واصحابي اليوم**))[٥٥٨] واتە: ((ئەو ڕێبازەیە کەئەمڕۆ من وهاوەڵانم لەسەرین)) .

---

[٥٥٥] اخرجه : البیهقي في ((شعب الایمان)) (٧٢٣٩) ، الطبراني في ((المعجم الصغیر)) (٥٦٠) واسناده جیّد، كما قال الهیثمي في ((مجمع الزوائد)) (٩٢/٧) برقم (١١٠٠٨) .

[٥٥٦] أخرجه : أحمد ((السنة)) (١٥٤٦) وقال محققه : اسناده صحیح .

[٥٥٧] اخرجه : الطبراني في ((المعجم الاوسط)) وحسن اسناده المنذري في ((الترغیب والترهیب)) ، وانظر ((تهذیب الترغیب)) (٥٠) ، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح الترغیب والترهیب)) (٥٢) .

[٥٥٨] اخرجه : الترمذي في ((السنن)) (٢٦٤١) ، وحسنه الشیخ الالباني في ((صحیح الجامع)) (٥٣٤٣) ، وفي ((المشكاة)) (١٧١) ، وفي ((السلسلة الصحیحة)) (١٣٤٨) ، و((صحیح الترمذي)) (٢١٢٩) .

وەهەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((... **عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين عضوا عليها بالنواجذ**))[٥٥٩] واتە: ((پابەند بن بەسوننەتەکانمەوە وە هەروەها بەسوننەتی خەلیفە ڕاشیدینەکانەوە لەدوای من ، توند بەددانەکەکانتان بیگرن و لیّ ی لامەدەن)).

وە ئیمامی عومەری کوڕی خەطاب ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((... **فمن أحب منكم ان ينال بحبوحة الجنة فليلزم الجماعة** ...))[٥٦٠] . واتە: ((...هەرکەسێکتان حەز دەکات ناوەڕاستی بەهەشت بۆ خۆی بەدەست بهێنێت با پابەند بێت بەجەماعەوە ...)) .

٤٧- دووركەوتنەوە لەحەسودی ورق وکینە :-

ئەنەس ﷺ دەفەرموێت : ((دانیشتبووین لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ ، وە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی [**يطلع عليكم رجل من أهل الجنة**] ، **فطلع رجل من الانصار تنطف لحيته من وضوئه قد علق نعليه بيده الشمال ، فلما كان الغد قال النبي ﷺ مثل ذلك ، فطلع ذلك الرجل مثل المرة الاولى ، فلما كان اليوم الثالث قال النبي ﷺ مثل مقالته أيضاً ، فطلع ذلك الرجل على مثل حاله الاول ، فلما قام النبي ﷺ تبعه عبدالله بن عمرو ، فقال : اني لاحيت ابي ، فاقسمت أني لا أدخل عليه ثلاثاً ، فان رأيت ان تؤويني اليك حتى تمضي فعلت . قال : نعم ، قال أنس : فكان عبدالله يحدث انه بات معه تلك الثلاث الليالي فلم يره يقوم من الليل شيئاً غير انه اذا تعارو تقلب على فراشه ذكر الله عزوجل ، وكبر حتى يقوم لصلاة الفجر . قال عبدالله غير اني لم اسمعه يقول الا خيراً ، فلما مضت ثلاث الليالي، وكدت ان أحتقر عمله قلت : يا عبدالله انهُ لم يكن بيني وبين ابي غضب ولاهجر ، ولكن**

---

[٥٥٩] أخرجه : أبو داود (٤٦٠٧) ، والترمذي (٢٦٧٦) ، وابن ماجة (٤٢) ، وابن حبان (٥) ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح أبي داود)) (٣٨٥١) ، و((صحيح الترمذي)) (٢١٥٧) ، و((صحيح ابن ماجة)) (٤٠) .

[٥٦٠] أخرجه : احمد ((المسند)) (٢٦/١) ، والترمذي ((السنن)) (٢١٦٥) وقال حديث حسن صحيح غريب ، وابويعلى ((المصنف)) رقم (١٤٣) ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٣٦٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (١١٤/١) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٥٨٦) وقال محققه : إسناده صحيح على شرطهما ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٩١٣) ، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (٤٣١) ، (١١١٦) ، واللفظ لابن حبان .

سمعت رسول الله ﷺ يقول : لك ثلاث مرات : يطلع عليكم الان رجل من أهل الجنة ، فطلعت انت الثلاث المرات ، فاردت ان اوي اليك فانظر ما عملك ، فاقتدي بك ، فلم أرك عملت كبير عمل ، فما الذي بلغ بك ما قال رسول الله ﷺ ؟ قال : ما هو الا ما رأيت، فلما وليت دعاني فقال : ما هو الا مارأيت الا إني لا أجد في نفسي لاحد من المسلمين غشاً (غلاً) ولا أحسد احداً على خير اعطاه الله اياه ، فقال عبدالله : هذه التي بلغت بك (وهي التي لا نطيق))) [٥٦١] واتە: ((...ئێستا پیاوێکی خەڵکی بەهەشت دێتە ئێرە)، ئەوەندی پێ‌ی نەچوو پیاوێکی ئەنصار دەرکەوت کەتازە دەست نوێژی شۆرد بوو ئاو لەڕیشی دەتکا وە نەعلەکانی بەدەستی چەپیەوە گرتبوو ، دەفەرموێت : کە ڕۆژی دوای دانیشتبوینەوە پێغەمبەر ﷺ هەر ئەو ووتەیەی فەرموو وەکو یەکەمجار وە هەمان پیاو هات ، وە ڕۆژی سێیەمیش هەمان ووتەی فەرموو ، وەئەو پیاوە بەهەمان حاڵەتی یەکەمجاری دەرکەوتەوە کاتێ پێغەمبەر ﷺ هەستا عەبدولای کوڕی عەمرۆ دوای ئەو پیاوە کەوت و پێی ووت: من لەگەڵ باوکمدا دەمەبۆڵەیەکم بووە وەسوێندم خوارد وە تا سێ ڕۆژی تر نەچمەوە ماڵی باوکم گەر تۆ پێت خۆش بێت و ڕێگەم بدەیت من تا ئەوسێ ڕۆژە لەماڵی تۆدا دەمێنمەوە ئەنەس ﷺ دەفەرموێت: عەبدولاّ باسی دەکر کە ئەو لەو سێ شەوەدا لەگەڵ ئەو پیاوەدا نەیبینیوە لە شەودا شەو نوێژێکی وابکات بەلاّم هەرکات لە خەو بە ئاگا بهاتایە (الله أکبر) و زیکری خوای دەکرد لە جێگا کەیدا تا هەڵدەسا بۆ نوێژی بەیانی ، بەلاّم لەوسێ ڕۆژەدا قسەیەکی خراپم لێ نەبیست دوای ئەوەی ئەو سێ شەوە تێپەری وە نزیک بووکارەکانیم زۆر بەکەم بێتە پێش چاو بۆیە پێم ووت: هیچ توڕەبوون و دڵ ئێشانێك نەبووە لەنێوانی من و باوکم دا بەلاّم گوێم لە پێغەمبەر ﷺ بوو سێ جار ئاوای فەرمووی ، تۆش سێ جارەکە هاتی ، لەبەر ئەوە منیش وویستم بێم بۆ ماڵتان تاکو چاوم لە کارەکانت بێت ولاساییت بکەمەوە بەلاّم

---

[٥٦١] أخرجه : احمد ((المسند)) (٣/١٦٦) رقم (١٢٦٩٧) وقال محققه : الشيخ الارناؤوط : اسناده صحيح على شرطهما ، وعبد الرزاق ((المصنف)) (٢٠٥٥٩) ، والبزار ((المسند)) (١٩١٨) ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٦٦٠٥) ، والنسائي ((السنن الكبرى)) (١٠٦٩٩) ، وقال الحافظ ابن كثير ((تفسير القرآن العظيم)) (١٤٣/٦) ، رواه احمد واسناده صحيح على شرطهما ، وقال الحافظ العراقي ((تخريج الاحياء)) (١٨٣/٣) : اسناده صحيح على شرطهما ، وقال المنذري ((الترغيب والترهيب)) : اسناده على شرط البخاري ومسلم والنسائي ، وانظر ((تهذيب الترغيب والترهيب)) (٢٧٨٠) .

نەمبینی کارێکی وا زۆرت کرد بێت تا لەسەر ئەو کارە پێغەمبەر ﷺ شایەتی بەهەشتی بۆ دابێت ! ئەویش ووتی : وەڵاهی هەر ئەو کارام ئەنجام دەدەم کە تۆ بینیت ئەفەرموێت : کە دوای من ڕۆیشتم بانگی کردمەوە ووتی : وەرە ئەوەی کە بە منەوە بینیوتە من هەموو جار ئاوا دەکەم ، بەڵام من دوو شتم هەیە لە ژیانمدا ناپاکی و قین لە دڵمدا نیە بەرامبەر بەموسوڵمانان وە خوای گەورە هەر نیعمەتێك بدات بە هەر کەسێك حەسوودی پێ نابەم ، عەبدوڵا ووتی : بەڕاستی ئەو دوو ڕەوشتەیە تۆی گەیاندۆتە بەهەشت و (وە ئێمە توانای ئەوەمان نی یە) .

٤٨-گریان لە ترسی خواو پاسەوانی کردن لە پێناوی خوادا :

ئیبن و عەباس ﷺ دەگێڕێتەوە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**عینان لا تمسهما النار عین بکت من خشیة الله ، وعین باتت تحرس في سبیل الله**)) [٥٦٢] واتە: ((دووچاو هەن ئاگر نایان سووتێنێت ، چاوێك لەترسی خوا گریا بێت وە چاوێکیش شەوخونی و پاسەوانی کردبێت لە پێناوی خوادا)). لەڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**لایلج النار رجل بکی من خشیة الله تعالی حتی یعود اللبن في الضرع ، ولایجتمع غبار في سبیل الله ودخان جهنم ((في منخري مسلم أبداً))**)) [٥٦٣] واتە: ((ناچێتە ئاگر پیاوێك گریا بێت لە ترسی خوای گەورە تاکو شیر نەگەڕێتەوە بۆ گوانی ئاژەڵەکە وە تەپ وتۆزاوی بوون لە پێناوی خوادا لەگەڵ دوکەڵی دۆزەخ دا کۆ نابنەوە لە لووتی هیچ موسوڵمانێکدا هەتا هەتایە)).

٤٩- شەرم کردن :

ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی: ((**الحیاء من الایمان والایمان في الجنة**)) [٥٦٤] واتە : ((شەرم کردن لە باوەڕوەیە (واتە: شەرم هەستێکە لە مرۆڤ

---

[٥٦٢] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (١٦٣٩) وقال حدیث حسن غریب ، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح سنن الترمذي) (١٣٣٨) .

[٥٦٣] اخرجه : النسائي ((السنن)) (١٢/٦) ، والترمذي ((السنن)) (١٦٣٣) وقال حدیث حسن صحیح ، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح سنن الترمذي)) رقم (١٦٣٤) .

[٥٦٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٥٠١/٢) رقم (١٠٥١٢) وقال محققه الشیخ الارناؤوط : حدیث صحیح ، والحاکم ((المستدرك)) (٥٢/١) صححه علی شرط مسلم ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحیح)) (٦٠٨) وقال محققه حدیث صحیح ، والترمذي ((السنن)) (٢٠٠٩) وقال حدیث حسن صحیح ، وصححه الشیخ الالباني في ((صحیح سنن الترمذي)) رقم (١٦٣٤) .

دایە هانی دەدات کەکاری خراپە ئەنجام نەدات) وەباوەڕ لە بەهەشت دایە)) .وە هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((ان الحياء والعّي من الايمان وهما يقربان الى الجنة ويباعدان من النار)) [٥٦٥] واتە: ((شەرم کردن وبێدەنگی لە باوەڕەوەیە وە هەردووکیان خاوەنەکانیان نزیك دەکەنەوە لە بەهەشت و دووریان دەکات لە دۆزەخ)) .

٥٠- داوانەکردنی شت لە هیچ کەسێك :

ثەوبان ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی: ((من يكفل لي ان لا يسأل الناس شيئاً واتكفل له الجنة)) [٥٦٦] . واتە: ((هەر کەسێك کەفیلی ئەوەم بۆ کات داوا لە هیچ کەس نەکات منیش کەفیلی بەهەشتی بۆ دەکەم)) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت (([من يتقبل لي بواحدة اتقبل له بالجنة)) ؟ قلت : انا ، قال: ((لاتسأل الناس شيئاً))] [٥٦٧].واتە: ((هەر کەسێك تەنها ئەم قسەیەم لێ وەر بگرێت من کەفیلی چونە ناو بەهەشتی بۆ دەکەم)) ؟ ووتم : من ، فەرمووی : ((داوای هیچ شتێك لەکەس مەکە))] جارێکیان ثەوبان قامچی یەکەی بەدەستەوە بوو لەسەر ولاخەکەی لە دەستی کەوتە خوارەوە و بەکەسی نەوت ئابیدەرەوە دەستم خۆی دابەزی وهەڵیگرتەوە.

٥١- پاراستنی زمان وداوێن :

ئەبو هورەیرە ﷺ دەفەرموێت : ((من يتكفل لي مابين لحييه وما بين رجليه اتكفل له بالجنة)) [٥٦٨].

---

[٥٦٥] اخرجه : احمد (٢٦٩/٥) ، والترمذي (٢٠٩٩) والحاكم (٥٢/١) وصححه ، الطبراني ((المعجم الكبير)) (٧٤٨١) ، وابن ابي شيبة ((الايمان)) (١١٨) وقال محققه : حديث صحيح .

[٥٦٦] أخرجه : ابوداود ((السنن)) (١٦٣٤) ، والنسائي ((السنن)) (٩٦/٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابي داود)) (١٤٤٦) ، وفي ((المشكاة)) (١٨٥٧).

[٥٦٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٧٧/٥) ، وابن ماجة ((السنن)) (١٨٣٧) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١٤٣٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٤٨٧) ، وفي ((المشكاة)) (١٨٥٧) ، وفي ((صحيح سنن ابي داود)) (١٤٥٠) .

[٥٦٨] اخرجه : الترمذي ((السنن)) (٢٤٠٨) وقال حديث حسن صحيح غريب ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٧٠٣) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٥٧/٤) صححه ووافقه الذهبي ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (١٩٦٣) واللفظ لترمذي .

واتە: ((هەر کەسێك زەمانەتی نێوانی هەردوو ڕیشی(واتە: زمـان) و هـەردوو قاچـی (واتـە: عەورەتی) بکات من زەمانەتی چوونە ناو بەهەشتی بۆ دەکەم)) .

٥٢- چاکە کردن لەگەڵ خەڵکان تەنها لەبەر ڕەزامەندی خوا :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت : ((**أربعون خصلة اعلاها منحة العنــز ، مـا مـن عامـل يعمـل بخصلة منها رجاء ثوابها ، وتصديق موعودها الا ادخله الله الجنـة**)) [٥٦٩] واتـە: ((چـل شـت هەن بەرزترینیان بەخشینی بزنــە هەرکەسـێك یـەکێك لـەو چـل شـتە ئـەنجام بـدات بـەهیوای پاداشتەکەی و بەڕاست زانیبی پاداشتەکەی ئەو کەسە خوای گەورە دەیکاتە بەهەشتەوە)).

٥٣- ئازار نەدانی دراوسێ :

ئەبو هورەیرە ﷺ دەفەرمووێت : ((جارێکیان بە پێغەمبەریان ووت ﷺ ئـەی پێغەمبـەری خـوا: فلان ئافرەت شەو شەونوێژ دەکات وبەڕۆژ بە ڕۆژوو دەبێت وچاکە دەکـات وخێـر دەکـات بـەڵام شتێکی هەیە ئەویش ئەوەیە ئازاری دراوسێ زۆر دەدات بـەزمانی(واتـە: بـە قـسە پـێ ووتـن وغەیبەت کردن)، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی ((**لا خير فيها هـي مـن أهـل النـار**)) واتـە: ((ئەوە خێری تیانی یە و ئەو ئافرەتە لەئاگردایە)) ووتیان : ئەی پێغەمبەری خوا فلان کەسیش نوێژە فەرزەکان دەکات وڕەمەزان بەڕۆژو دەبێت (باسی کردەوەکانیان کرد کـە زۆر کەمــە) وە پارچە بچکۆلەی پەنیر نەبێت نایکات بەخێر (لە ڕیواتێکدا : بەڵام ئازاری دراوسێکانی نادات) پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((**هي من أهل الجنة**)) [٥٧٠] واتە: ((ئەوە یـەکێك لـە کەسـانی نـاو بەهەشتە)).

٥٤- واز هێنان لە سوێند خواردن ئەگەر لەسەر حەقیش بێت :

لە عودەی کوڕی عومیرەوە ﷺ دەفەرمووێت : ((پیاوێکی کیندەیی ناوی (**امرؤ القيس**) کـوڕی عابس بوو دەمەقاڵەی لەگەڵ پیاوێکی حەزرەموتی بوو لەسـەر پارچـە زەویـەك ، هـەردووکیان

---

[٥٦٩] اخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٢٦٣١) ، واحمد ((المسند)) (١٦٠/٢) ، وابو داود ((السنن)) (١٦٨٢) ، وابـن حبـان ((الصحيح)) (٩٥) .

[٥٧٠] اخرجـه : احمـد ((المسند)) (٤٤٠/٢) ، والبخـاري ((الادب المفـرد)) (١١٩) ، والبـزار ((المسند)) (١٩٠٢) ، والحـاكم ((المستدرك)) (١٦٦/٤)) وصححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٧٦٤) وقـال محققـه: اسناده صـحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٩٠) ، وفي ((صحيح الادب المفرد)) (٨٨).

هاتنه لای پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وه پێغه‌مبه‌ر ﷺ به كابرا حه‌زره‌مه‌وتی یه‌كه‌ی فه‌رموو : ئه‌بێ به‌ڵگه بهێنێت ، ئه‌ویش به‌ڵگه‌ی نه‌بوو بۆیه دواجار داوای له‌(امرؤ القيس) كرد كه سوێند بخوات حه‌زره‌مه‌وتیه‌كه‌ش ووتی : وه‌ڵاهی ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا گه‌ر رێگه‌ی بده‌یت ئه‌و سوێند بخوات هه‌موو ماڵه‌كه‌م ده‌ڕوات پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی :

((من حلف علی يمين كاذبة ليقتطع بها مال اخيه لقي الله وهو عليه غضبان)) فقال امرئ القيس : ماذا لمن تركها (وهو يعلم انه محق)) يارسول الله ؟ قال : [الجنة] قال : فاني اشهد ك اني قد تركتها)) [٥٧١] واته: ((هه‌ر كه‌سێك سوێندێكی درۆ بخوات بۆ زه‌وت كردنی ماڵێكی برای موسوڵمانی بۆ خۆی ئه‌و كه‌سه ده‌گاته‌وه به خوا له ڕۆژی قیامه‌تدا و خوای گه‌وره زۆر لێی به تووڕه‌یه)) وه (امرؤ القيس) ووتی : ئه‌گه‌ر ئه‌و سوێنده بزانیت له‌سه‌ر حه‌قیت وازی لێ بهێنیت له پێناوی خوادا پاداشتی چی یه ؟ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی : [به‌هه‌شته] : ئه‌ویش ووتی : ئه‌وا من وازم لێ هێنا)).

٥٥- گه‌ردن ئازاد كردنی موسوڵمان :

ئه‌بو هوڕه‌یره رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه كه پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێت : ((من اعتق رقبة مؤمنة ، اعتق الله بكل عضوٍ منها عضواً منه من النار)) [٥٧٢].

واته: ((هه‌ر كه‌سێك كۆیله‌یه‌كی خاوه‌ن باوه‌ڕ ڕزگار بكات خوای گه‌وره به هه‌ر پارچه‌یه‌ك له‌لاشه‌ی ئه‌و كه‌سه كه ڕزگاری ده‌كات ، خوای گه‌وره هه‌مان پارچه‌ی لاشه‌ی ئه‌م ڕزگار ده‌كات له ئاگری دۆزه‌خ)) .

له ڕیوایه‌ته‌كه‌ی به‌رائداrضي الله عنه ده‌فه‌رموێت: ((ئه‌عرابیه‌ك هات بۆلای پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ووتی ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا :كارێكم فێر بكه بمكاته ناو به‌هه‌شته‌وه ؟ پێغه‌مبه‌رﷺ پێی فه‌رموو : ((لئن كنت اقصرت الخطبة فقد اعرضت المسألة : اعتق النسمة وفك الرقبة)) قال : أولستا

---

[٥٧١] اخرجه : احمد ((المسند)) (١٩٢/٤) برقم (١٧٧١٦) وقال : اسناده صحيح ، والنسائي ((السنن الكبرى)) (٥٩٩٦) ، وقال ابن الحجر ((الاصابة)) (٢٥٠/١) : اسناده صحيح .

[٥٧٢] اخرجه: احمد ((المسند)) (٤٢٠/٢) والبخاري ((الصحيح)) (٢٥١٧) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٥٠٩) ، والترمذي ((الصحيح)) (١٥٤١) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٢٧١/١٠) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٣٠٨) .

بواحدة ؟ قال : لا ، عتق النسمة ان تفرد بعتقها وفك الرقبة ان تعطي في ثمنها...))[٥٧٣]
واتە: ((هەر چەندە ووشەكانت كورت بون بەلاّم پرسیارەكەت بەباشی خستەڕوو: تۆ بەندە ئازاد بكە و یارمەتی كۆیلە بدە . پیاوەكە ووتی: بۆ هەر دووكیان وەك یەك نین؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((نەخێر (عتق النسمة) ئەوەیە كۆیلەی خۆت ئازاد بكەیت بەلاّم (فك رقبة) ئەوەیە لەگەڵ كەسانی تردا پارە كۆبكەیتەوە و یارمەتی بدەیت تا كۆیلەیەك ڕزگار بكەیت)).

٥٦- بە جێهێنانی سیلەی ڕەحم و بەجێ گەیاندنی پەیوەندی خزمایەتی :

عن ابي أيوب رضي الله عنه قال : ((جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : دلني على عمل يدنيني من الجنة ويباعدني من النار ؟ قال : تعبد الله و لاتشرك به شيئاً ، وتقيم الصلاة ، وتؤتي الزكاة، وتصل ذا رحمك ، فلما أدبر قال رسول الله ﷺ : ا ن تمسك بما أمر به دخل الجنة))[٥٧٤] .
واتە: ئەبو ئەیوبی ئەنصاری ﷺ دەفەرموێت : ((پیاوێك هاتە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا كارێكم نیشان بدە نزیكم بكاتەوە لە بەهەشت و دوورم بكاتەوە لە ئاگر ؟ فەرمووی : خوا بپەرستە و هاوبەشی بۆ بڕیار مەدە ونوێژەكانت بكە و پەیوەندی خزمایەتی بە جێ بهێنە ، كاتێ كابرا ڕۆیشت ، پێغەمبەر فەرمووی گەر دەست بگرێت بەوانەی كە فەرمانی پێ كراوە دەچێتە بەهەشتەوە)).

لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرموێت : ((ووتم ئەی پێغەمبەری خوا شتێكم پێ بلێ گەر ئەنجامی بدەم بمكاتە بەهەشتەوە ئەویش فەرمووی: ((أفش السلام ، واطعم الطعام ، وصل الارحام ، وقم بالليل و النّاسُ نيام تدخل الجنة بسلام))[٥٧٥] واتە: ((سەلام لەیەكتربكە و خواردن بدە بە هەژار و سیلەی ڕەحم بە جێ بگەیەنە و لەشەودا كە خەڵكان خەوتوون شەو نوێژ بكە بە سەلامەتی دەچیتە بەهەشت)) .

---

[٥٧٣] اخرجه : الطيالسي ((المسند)) (٧٣٩) ، واحمد ((المسند)) (٢٩٩/٤) ، والبيهقي ((السنن الكبرى)) (١٠/ ٢٧٢) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣٧٤) وقال محققه اسناده صحيح .

[٥٧٤] اخرجه : احمد ((المسند)) (٥/ ٤١٨) ، والبخاري ((الصحيح)) (٥٩٨٣) ، ومسلم ((الصحيح)) (١٣-١٤)، والنسائي ((السنن)) (٢٤٣/١) واللفظ للمسلم .

[٥٧٥] اخرجه : احمد ((المسند)) (٢٥٩/٢) رقم (١٠٣٩٩) وقال محققه : اسناده صحيح ، والحاكم ((المستدرك)) (١٢٩/٤) صححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٥٠٨) وقال محققه اسناده صحيح .

٥٧- نەرم ونیانی لە کڕین وفرۆشتن و قەزاواتدا :

عوسمانی کوڕی عەفان ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((ادخل الله عزوجل الجنة رجلاً كان سهلاً ، مشترياً ، وبائعاً ،وقاضياً ، ومقتضياً)) [٥٧٦] واتە: ((خوای گەورە پیاوێکی کردە ناو بەهەشتەوە لە کڕین وفرۆشتن دا نەرم ونیان بوو وە لە دەمە بۆڵە وماف دان و ماف وەرگرتندا هەر نەرم ونیان بوو)).

وە ئیبن ومەسعود ﷺ دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی: ((الا اخبركم بمن يحرم على النار ، وبمن تحرم عليه النار ؟)) قالوا : بلى يارسول الله ، قال : [على كل هين ، لين، قريب ، ((من الناس)) سهل)) [٥٧٧] واتە: ((ئایا پێتان ڕاگەیێنم ئاگر لەسەر کێ حەرامە و وە کێ لەسەر ئاگر حەرامە ؟)) ووتیان بەڵێ: ئەی پێغەمبەری خوا ، فەرمووی : [على كل هيّن لّين ...)) واتە: ئاگری دۆزەخ حەرامە لەسەر هەموو موسوڵمانیکی زۆر خۆ بەکەم زان و نەرم و گونجاو و نزیك لە خەڵکی])) .

٥٨- ڕاست گۆیی و گێڕانەوەی ئەمانەت وپابەند بوون بە پەیمانەوە وە چاو داخستن و خۆ دوورگرتن لە حەرام :

عبادەی کوڕی صامت ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((اضمنوا لي ستاً ((من انفسكم)) اضمن لكم الجنة : اصدقوا اذا حدثتم ، وأوفوا اذا وعدتم ، وادوا اذا ائتمنتم ، واحفظوا فروجكم وغضوا أبصاركم ،وكفوا ايديكم)) [٥٧٨] واتە: ((شەش شتم بۆ مسۆگەر بکەن ((لەلایەن خۆتانەوە)) منیش بەهەشتتان بۆ مسۆگەر دەکەم : ڕاست گۆبن کاتێ قسە

---

[٥٧٦] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤١٠) وقال محققه الشيخ الارناؤوط : حديث حسن لغيره ، وابن ماجة ((السنن)) (٢٢٠٢) ، والنسائي ((السنن)) (٣١٨/٧) ، والبزار ((المسند)) (٣٩٢) ، وحسنه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن النسائي)) (٤٣٧٩)، وفي ((السلسلة الصحيحة)) (١١٨١) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (١٧٨٩) ، وفي ((صحيح الجامع)) (٣٤٣).

[٥٧٧] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٩٣٨) ، والترمذي ((السنن)) (٢٤٨٨) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (١٠٥٦٣)، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٦٩) وقال محققه : حديث صحيح بشواهده ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٩٣٥–٩٣٨)، وفي ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٢٢)، وفي ((صحيح الجامع)) (٢٦٠٩) .

[٥٧٨] اخرجه : احمد ((المسند)) (٣٢٣/٥) ، والحاكم ((المستدرك)) (٣٥٨/٤) ، وصححه والبيهقي ((السنن الكبرى)) (٢٨٨/٦) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٢٧١) وقال محققه : حديث صحيح رجاله ثقات ، وحسنه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (١٤٧٠) ، وفي ((صحيح الجامع)) (١٠١٨) .

دەکەن ، گەر بەڵێنتان دا بە جێی بهێنن ، وەگەر ئەمانەتێکتان لابوو بیگێڕنەوە بۆ خاوەنەکەی، وە داوێنتان بپارێزن ، وچاویشتان داخەن ، ودەستیشتان بپارێزن)).

٥٩ – فەرمان کردن بە چاکە و ڕێگرتن لە خراپە و یارمەتیدانی ستەم لێکراو ئازار نەدانی خەڵکی :

ئەبو کثیری زوبەیری ﷺ دەڵێت بە ئەبو زەرم ووت: [((یا أباذر دلني على عمل اذا عمل به العبد دخل الجنة ؟ قال : سألت عن ذلك رسول الله ﷺ فقال : ((الايمان بالله)) قال فقلت : يارسول الله ان مع الايمان عملاً ؟ قال : ((يرضخ مما رزقه الله)) قلت : ((يارسول الله ارايت ان كان فقيراً لا يجد ما يرضخ به ؟)) قال : ((يقول بلسانه معروفاً (يأمر بالمعروف وينهى عن المنكر)) ، قلت : يارسول الله أرايت ان كان عيياً (لايبلغ عنه لسانه) ولا يستطيع ان يامر بالمعروف ولاينهى عن المنكر ؟ قال : ((فليعن مغلوباً)) ، قلت : أرايت ان كان ضعيفاً (لاقوة له)) و لايستطيع ان يعين مظلوماً ؟ قال : ((فالتفت الي وقال : ((ماتريد ان تترك في صاحبك ((شيئاً من الخير فليدع الناس من أذاه)) (قلت له : يارسول الله : ان هذا ليسير كله) اذا فعل ذلك دخل الجنة ؟ قال : ((ما منهن خصلة يعمل بها عبد يبتغي بها وجه الله الا أخذت بيده يوم القيامة فلم تفارقه حتى تدخله الجنة))][٥٧٩] واتە: کردەوەیەکم نیشان بدە گەر بەندە ئەنجامی بدات بچێتە بەهەشتەوە ؟ ووتی : منیش هەمان پرسیارم لە پێغەمبەری خوا ﷺ کرد لە وەلامدا فەرمووی : ((بڕوا بوون بەخوا)) منیش ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ لەگەڵ بڕوادا کردوەیەکی تر هەیە بەندە بیکات ؟ فەرمووی ((لەوەی خوا پێی بەخشیوە بەشی خەڵکی بدات)) . ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ گەر ئەو کەسە هەژار بوو نەیتوانی یامەتی خەڵکی بدا؟ فەرمووی: ((با بەزمانی ووتەی چاك بڵێت و فەرمان بە چاکە بات و ڕێگری لە خراپە بکات)) .ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ گەر ئەو کەسە زمان پاراو نەبێت و نەتوانێ فەرمان بەچاکە وڕێگری لە خراپە بکات ؟ فەرمووی : ((بایارمەتی بێ دەسەلاتێك بدات)) ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ گەر ئەو کەسە بێ هێز و لاواز بێت نەتوانێت یارمەتی ستەم لێکراو بدا؟

---

[٥٧٩] أخرجه : الطبراني ((المعجم الكبير)) (١٦٥٠) ، والبزار ((المسند)) رقم (٩٤١) ، والحاكم ((المستدرك)) (١/ ٦٣) وصححه على شرط مسلم ووافقه الذهبي ، والبيهقي ((شعب الايمان)) (٣٣٢٨) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٣٧٣) وقال محققه: اسناده حسن من طريق الطبراني، وقال ابن حجر الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٣/ ١٣٥): رجاله ثقات.

پاشان پێغەمبەر ﷺ ئاوڕی لێدامەوە و فەرمووی : ((ناتەوێت هیچ چاکەیەك لـە ئـەو کەسـەی هاوەڵتدا بهێڵیت ، با ئازاری کەس نەدات)) منیش ووتم: ئـەی پێغەمبـەری ﷺ : ئـەو شـتانە هەموو کارێکی ئاسانن گەر ئەوانە ئەنجام بدات دەچێتە بەهەشتەوە؟ فـەرمووی : ((هەریـەکێك لەو کارانە ئەنجان بدات تەنها لە پێناوی خـودا تـۆ دەسـتی دەگـری لـە ڕۆژی کۆتایـدا و لیّ ی جیانابیتەوە تا دەیکەیتە بەهەشت)) .

لەڕیوایەتێکی تردا : ئەبوزەڕ ﷺ دەفەرموێت : ((ووتم : ئـەی پێغەمبـەر خـوا چـاکە چـۆن بکەین خۆ ئێمە پارەمانیە ؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((**لأن من أبواب الصدقة : التكبير و سبحان الله و الحمدلله و لاإله الاّ الله و استغفر الله ، و تأمر بالمعروف و تنهى عن المنكر ، و تعزِلْ الشوكة عن طريق الناس و العظَم و الحجـر ، و تهـدي الأعمـى ، وتُـسمِعُ الأصـم و الأبكم حتى يَفقه ، وتدلُ المُستَدِل على حاجة له قد علمتَ مكانها ، وتسعى بشدة سـاقيك الى اللهفان المستغيث ، وترفع بشدة ذراعيك مع الضعيف كـل ذلـك مـن أبـواب الـصدقة منك على نفسك))**[٥٨٠] . واتە: دەرگا و بوارەکانی چـاکە ئەمانەیـە : ووتنـی (**الله أكـبر**) و (**سـبحان الله**) و (**الحمـد الله**) و (**لاإلـه الاّ الله**) و (**اسـتغفرالله**) ، وفـەرمان کـردن بەچـاکە و ڕێگرتن لە خراپە ، لابردنی دڕك و ئێسك و بەرد لە ڕێگەی خەڵکیدا ، و دەسـتگرتنی نابینـا و ووتنەوەی قسە بۆ کەڕولاڵ تادەیبیستێت و تێ ی دەگات ، و نیشاندانی جێگەی پێویست بۆ ئەو کەسەی پرسیارت لێ دەکات ، و ڕاکردن بە هەموو هێزی قاچـەکانت بـۆ فریاکـەوتن و بـەهانا چوونی لێقەوماو ، وە هەڵگرتن بەهەموو توانای دەسـتەکانت بـۆ یارمـەتی لاواز و بـێ توانـا هەموو ئەوانە بوارەکانی چاکەن کە بۆ خۆتی ئەنجام دەدەیت.

لە ڕیوایەتێکی تردا بەرائی کوڕی عـازب ﷺ دەفەرموێت: ((**جاء اعرابي الى النبي ﷺ فقال : يارسول الله علمني عملاً يدخلني الجنة ؟ قال:[لئن كنت اقـصرت الخطبـة ، فقـد اعرضـت المسألة : اعتق النسمة وفك الرقبة ... والمنحة الوكوف ، والفئ على ذي الـرحم القـاطع ، فان لم تطق ذلك ، فاطعم الجائع ، واسق الظمأن ، وامر بالمعروف وانـه عـن المنكـر ، فـان لم**

---

[٥٨٠] أخرجه : أحمد (٢١٤٨٤) وقـال محققـه : اسناده صحيح ، و النسائي ((الكبرى)) (٩٠٢٧) ، والبيهقي ((الـشعب)) (١١١٧١) .

تطق ذلك ، فكف لسانك الا من خير))[٥٨١] واتە: ((پیاوێکی لادێی هاتە خزمەت پێغەمبەر ﷺ ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا کارێکم فێربکە گەر مـن ئـەنجامم دا پـێی بـچمە بەهەشـت؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی : ((هەر چەندە ووتەکەت کورت بوو بەلاّم پرسیارەکەت خـستەڕوو : تۆ بەندە ئازاد بکە و یارمەتی ڕزگارکردنی کۆیلە بدە .... و ئاژەڵی پڕ شیر ببەخشە ، و چـاکە بکە لەگەڵ خزمێکدا کە پەیوەندی خزمایەتی لەگەڵدا بڕیوە ، گەر ئەویشت نەتوانی نان بدە بـە برسی و کەسێکی تونی تێر ئاو بکە و فەرمانی بە چاکە بکە و ڕێگری لە خراپـە بکـە ، گـەر ئەوەی شت نەتوانی تەنها ووتەی چاك بە زمانت بڵێ)).

٦٠- ئەنجام دانی ئەم کارانە لە ڕۆژی جومعـەدا : سـەردانی نـەخۆش و بەدواچـوونی جەنازە و ئازادکردنی کویلە و نان بەخشین بە هـەژار و زوو چـوون بـۆ نوێـژی جومعـە و بەڕۆژوو بوون لەو ڕۆژەدا. :

ئەبو هورەیرە ﷺ دەفەرموێت: ڕۆژێکیان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: **((من اصـبح مـنکم الیـوم صائماً)) ؟ فقال ابوبکر : انا ، قال : ((من تبع منکم الیوم جنازة)) ؟ قـال ابـوبکر : انـا ، فقال رسول الله ﷺ : ((ما اجتمعت هذه الخصال في رجل الا دخل الجنة))**[٥٨٢].واتە: ((کێ لە ئێوە ئەمڕۆ بە ڕۆژوو بووە؟)) ئەبو بەکرﷺ ووتی من ، پاشان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((کێ لە ئێوە ئـەمڕۆ بـە دوای جەنازەیەکـدا ڕۆیـشتووە؟)) ئەبوبـەکر ووتـی: مـن ، پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی: ((ئەم کارانە لە هەر کەسێکدا کۆ ببێتەوە دەچێتە بەهەشتەوە)).

لە فەرموودەکەی ئەبو سەعیدی خودریدا ﷺ ئەو کارانـە زیـاتر بـاس کـراوە وپێغەمبـەر ﷺ دەفەرموێت: **((خمس من عملهن في یوم کتبه الله من أهل الجنة : من عـاد مریـضاً ، وشـهد جنازة ، وصام یوماً ، وراح یوم الجمعة ، واعتق رقبة))**[٥٨٣].واتە: پێنج کار هەن هەر کەسێك لە ڕۆژێکدا ئەنجامیان بدات خوای گەورە ناوی تۆمار دەکات لـە ڕیـزی نـاوی بەهەشـتیەکاندا:

---

[٥٨١] اخرجه : الطیالیسي ((المسند)) (٧٣٩) ، واحمد ((المسند)) (٤/ ٢٩٩) ، والبیهقي ((السنن الکبری)) (١٠/ ٢٧٢) ، وابن حبان ((الصحیح)) (٣٧٤) وقال محققه : اسناده صحیح .

[٥٨٢] أخرجه : ابن خزیمة (٢/٢٠٠)، وصححه الشیخ محمد ناصر الدین الالباني في ((صحیح الترغیب والترهیب)) (٩٤٥) .

[٥٨٣] أخرجه : ابن حبان ((الصحیح)) (٢٧٦٠) ،ابویعلی ((المصنف)) (١٠٤٤) ، وقال ابن حجر الهیثمي ((مجمع الزوائد)) (٢/ ١٦٩) : رواه ابویعلی ورجاله ثقات ،و صححه الشیخ الألباني في ((صحیح الترغیب)) (٦٨٦).

هەرکەسێك سەردانی نەخۆش بکات ، وئامادەی جەنازەیەك ببێت و ئەو ڕۆژە بە ڕۆژوو بێت و زوو بچێت بۆ نوێژی جومعە و کویلەیەك ئازاد بکات))

لە ڕیوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**من وافق صيامه يوم الجمعة ، وعاد مريضاً ، وشهد جنازة ، وتصدق ، واعتق ، وجبت له الجنة**))[٥٨٤].واتە: ((هەرکەسێك بە ڕۆژوو بوونی بکەوێتە جومعەوە و سەردانی نەخۆشێك بکات و لەگەڵ جەنازەیەکدا بڕوات و یامەتی یەکێك بدات و کۆیلەیەك ئازادبکات ئەو کەسە بەهەشتی بۆ مسۆگەر دەبێت)).

٦١ – تێکۆشان لە پێناوی خواداو و ئامادەبوونی مزگەوت و ڕێزگرتن و سەرخستنی پێشەوا و خۆ دوور گرتن لە باسی پاشەملە :

موعازی کوڕی جەبەل ﷛ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی :

((**من جاهد في سبيل الله ، كان ضامناً على الله ، ومن عاد مريضاً كان ضامناً على الله ، ومن غدا الى مسجد أوراح كان ضامناً على الله ، ومن دخل على امام يعزروه كان ضامناً على الله ، ومن جلس في بيته لم يغتب انساناً كان ضامناً على الله**))[٥٨٥]. واتە: ((هەرکەسێك لە پێناوی خوادا تێبکۆشێت لە زەمانەتی خوادایە (واتە: بەهەشتیە) وە هەرکەسێك سەردانی نەخۆشێك بکات لە زەمانی خوادایە ، هەرکەسێك بچێتە لای سەرکردەیەك تا ڕێزی لێ بگرێت لە زەمانی خوادایە ، هەرکەسێك لە ماڵەکەیدا دابنیشێت و لە پاشەملە باسی هیچ کەس نەکات ئەو کەسەش لە زەمانی خوادایە)).

وە لەریوایەتێکی تردا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: ((**خمس من فعل واحدة منهن كان ضامناً على الله : من عاد مريضاً ، أو خرج مع جنازة أو خرج غازياً أو دخل على امامه يريد تعزيره وتوقيره ، او قعد في بيته فسلم الناس منه وسلم من الناس**))[٥٨٦] . واتە: پێنج کار

---

[٥٨٤] أخرجه: بويعلى ((المصنف)) (١٠٤٣) ، وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيقه((لصحيح ابن حبان)) (٧/ ٦):سنده قوي .

[٥٨٥] أخرجه : احمد في ((المسند)) (٥/ ٢٤١) ، والطبراني في ((المعجم الكبير)) (٢٠/ ٥٤) ، والحاكم في ((المستدرك)) (٢/ ٩٠) وصححه ووافقه الذهبي ، والبيهقي في ((السنن الكبرى)) (٩/ ١٦٦) ، وابن حبان في ((الصحيح)) (٣٧٢) وقال محققه: اسناده حسن ، وصححه الشيخ الألباني في ((صحيح الترغيب)) (١٣١٦).

[٥٨٦] أخرجه: احمد ((المسند)) (٥/ ٢٤١) ، والطبراني ((المعجم الكبير)) (٢٠/ ٥٥) ، والبزار ((المسند)) (١٦٤٩) ، وقال الهيثمي ((مجمع الزوائد)) (٢/ ٢٩٩) : فيه ابن لهيعة وبقية رجاله ثقات ، وابن ابي عاصم في ((السنة)) (١٠٢١) وقال محققه الشيخ الالباني : صحيح .

هەن هەر کەسێك یەکێك لەو کارانە ئەنجام بدات لە زەمانەتی خوادایە: هەر کەسێك سەردانی نەخۆشێك بکات یاخو لەگەڵ جەنازەیەکدا بڕوات یاخود سەردانی پێشەواکەی بکات تا ڕێزی لێ بگرێت ، یاخود لە خانووەکەی خۆیدا دابنیشێت و سەلامەت بێت لە خەڵکی وە خەڵکیش سەلامەت بن لە دەست و زمانی ئەو)).

لە ڕیوایەتێکی تردا ئەبو ئومامە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی:

((**ثلاثة كلهم ضامن على الله ، ان عاش رزق وكفي ، وان مات ادخله الله الجنة : من دخل بيته فسلم ، فهو ضامن على الله ومن خرج الى المسجد فهو ضامن على الله، ومن خرج في سبيل الله فهو ضامن على الله**))[٥٨٧].

واتە: ((سێ کۆمەڵ هەن لە زەمانەتی خوادان گەر بژین ڕزقیان بۆ زیاد دەکات و بەدووریان دەکات لە هەموو نا خۆشیەك ، وە گەر مردیشن دەیانکاتە ناو بەهەشت: هەرکەسێك بچێتەوە ماڵەوە سەلام بکات یاخود سەلامەت بێت ئەو کەسە لە زەمانەتی خوادایە ، وە هەر کەسێك بچێتە دەرەوە بۆ مزگەوت لە زەمانەتی خوادایە ، وە هەر کەسێك بچێتە دەر بۆ تیکۆشان لە پێناوی خوادا ئەویش لە زەمانەتی خوادایە)).

٦٢—خۆشەویستی خواو حەزنەکردن لە گەڕانەوە بۆ بێ باوەڕی:

ئەنەس ﷺ گێڕاویتیەوە لە پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی : ((**ثلاث من كن فيه حرم على النار ، وحرمت النار عليه: ايمان بالله ، وحب الله ،وان يلقى في النار فيحرق احب اليه من أن يرجع في الكفر**))[٥٨٨].واتە: ((سێ شت هەن هەرکەسێك تیایدا بێت قەدەغەکراوە لە ئاگر وە ئاگریش قەدەغەکراوە لەو : ئەویش بڕوا بوونە بە خوا ، لەگەڵ خۆشەویستی خوا ، وە ئەو کەسە فڕێدانە ناو ئاگری لاخۆشەویستتر بێت لە گەڕانەوە بۆ سەر بێ باوەڕی)).

---

[٥٨٧] أخرجه : ابوداود ((السنن)) (٢٤٩٤) ، والحاكم ((المستدرك)) (٢/ ٧٣) صححه ووافقه الذهبي ، والبهيقي ((السنن الكبرى)) (٩/ ١٦٦) ، وابن حبان ((الصحيح)) (٤٩٩) وقال محققه : حديث صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الترغيب والترهيب)) (٣١٩) .

[٥٨٨] أخرجه : احمد ((المسند)) رقم (١٢١٢٢) وقال محققه الشيخ الارناؤوط اسناده حسن ، وأخرجه ابويعلى ((المسند)) (٣٧٢٧) .

٦٣- ترسان لە خوای گەورە :

خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ .....ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ ﴿٨﴾ ﴾ (البينة: ٨). واتە: بەهەشت بۆ ئەو کەسەیە کە لەخودا ترساوە، وە هەروەها دەفەرموێت :﴿ .....ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ ﴾ (إبراهيم: ١٤) واتە: بەهەشت بۆ ئەو کەسەیە کە لە هەڕەشەکانی خودا و چوونەوە بەردەمی ترساوە.

ئەبو دەرداء ﷺ دەفەرموێت: گوێم لێ بوو پێغەمبەر ﷺ لەسەر مینبەر ئەم ئایەتەی خوێندەوە: ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ ﴾ فقلت : وان زنا وان سرق یارسول الله ؟ فقال رسول الله ﷺ الثانية ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ ﴾ ... فقلت الثالثة : وان زنى وان سرق یارسول الله ؟ قال : ((وان رغم انف ابي الدرداء))))[٥٨٩].واتە: ((بۆ ئەوکەسانەی کە لە چوونەوە بەردەم خوا دەترسن دوو باخچەیان هەیە لە بەهەشتدا)) منیش ووتم: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر ئەو کەسە دزی کرد یان زینای کرد؟ پێغەمبەریش ﷺ ئەو ئایەتەی بۆ دووەم جار خوێندەوە ، منیش ووتەکەم دووبارە کردەوە ، لە سێهەم جاردا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی : ((هەرچەند ئەبودەرداش پێی خۆش نەبێت (واتە: (هەر ئەو کەسە لە خوا ترسە دەچێتە بەهەشت) .)).

٦٤- خۆشەویستی خوا :

بڕوادار پێویستە ئەو کارانە جێ بەجێ بکات کە دیکاتە خۆشەویست لە لای خوای گەورەو میهرەبان لەوانەش:

١- شوێن کەوتنی تەواوی پێغەمبەری خوا ﷺ و سوننەتەکانی :

خوای گەورە دەفەرموێت :﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾ ﴾ (آل عمران: ٣١). واتە: ((ئەی محمد بە بڕواداران بڵێ گەر ئێوە خواتان

---

[٥٨٩] أخرجه : احمد ((المسند)) (٢/ ٣٧٥) ، والطبري ((جامع البيان)) (٨٥/٢٧) ، والبغوي ((شرح السنة ٩) (٤١٨) ، والنسائي ((التفسير)) (٥٨٠) قال محققه : اسناده صحيح على شرطهما ، وابن حجر الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٧/ ١١٨) : رجاله رجال الصحيح .

خۆش دەوێت ، شوێنی من بكەون ئەو كات خواش ئێوەی خۆش دەوێت و لە گوناهـ و تاوانەكانیشتان خۆش دەبێت ، چونكە ئەو خوایە لێخۆش بوو میهرەبانە))

٢- بەجێ گەیاندنی هەموو و فەرزو سوننەتەكان :

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: خوای گەورە فەرموویەتی :

((.... ماتقرب الي عبدي بشئ احب الي مما افترضته عليه ، ولايزال عبدي يتقرب الي بالنوافل حتى احبه....))[٥٩٠]. واتە: بەندەكەم بەهیچ شتێك خۆی نزیك نەكردۆتەوە لەمن كە خۆشەویستر بێت لای من وەك ئەنجامدانی ئەو فەرزانەی كە پێویستم كردووە لەسەری وە بەردەوام بەندەكەم خۆی نزیك دەكاتەوە لەمن بە ئەنجام دانی سوننەتەكان تا بە تەواوی خۆشم دەوێت)).

٣- تەوبەكردن و خۆ پاك ڕاگرتن :

خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ ﴾ (البقرة: ٢٢٢) واتە: ((بێ گومان خوای گەورە تەوبەكاران و خۆ پاك و خاوێن ڕاگرەكانی خۆش دەوێت)).

٤- پشت بەستنی تەواو بە خوای گەورە :

خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ ....إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ ﴾ (آل عمران: ١٥٩). واتە: ((خوای گەورە پشت بەستوان بە خوای خۆش دەوێت)).

٥ - داد پەروەران:

خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ ﴾ (المائدة: ٤٢) واتە: ((بێ گومان خوای گەورە دادپەروەرانی خۆش دەوێت)).

٦- ئارامگرتن :

خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ ....وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾ ﴾ (آل عمران: ١٤٦) ((بێ گومان خوای گەورە ئارام گرتوانی خۆش دەوێت)).

٧ - **چاكەكاران:** خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ ....إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ ﴾ (البقرة: ١٩٥) ((بێ گومان خوای گەورەچاكە كارانی خۆش دەوێت)).

---

[٥٩٠] أخرجه : البخاري ((الصحيح)) (٦٥٠٢) .

٨- جەنگ کردن لە پێناوی خوادا :

خـوای گـەورە دەفـەرمویّت:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَـٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ ﴾ (الصف: ٤). واتە: ((بـێ گومـان خـوای گـەورە ئەوانـەی خـۆش دەوێـت کـە دەجەنگن لە پێناوی ڕێبازی خوادا بەیەك ڕیز و بەیەك پارچە وەك دیوارێکی قایم و داڕێژراو بـە قوڕقوشم)).

٩- ئەوانەی خۆیان دەپارێزن لە حرام و نەناسرون و خاوەنی سامانی حەلاڵن :

سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبـەرەوە ﷺ کـە فەرموویـەتی:((**ان الله يحب العبد التقي الغني الخفي**))[٥٩١].واتە : ((خوای گەورە ئەو بەندەیـەی خـۆش دەوێـت کـە خۆپەرێزە ودەوڵمەندو نەناسراوە)).

١٠- ئەوانەی دەپارێنەوە ببنە خۆشەویستی خواو ئەو کارانەیان بۆ ئاسان بکرێـت کـە دەیانگەیەنێتە خۆشەویستی خوا :

پێغەمبەر ﷺ ئەو نزایەی فێرکردووین کە بڵێین: ((**اسالك حبك وحب مـن يحبـك ، وحـب عمل يقربني الى حبك**))[٥٩٢].واتە: ((خوایە داوای خۆشەویستی تۆ دەکەم ،وە خۆشەویـستی ئەوانەی تۆیان خۆش دەوێت ،وە خۆشەویستی ئەو کارەی کە نزیکم دەکاتەوە لـە خۆشەویـستی تۆ)).چونکە هەر کاتێك بەندە گەیشتە ئـەوەی ببێتـە خۆشەویـستی خـوا ئـەو کـات نـا چـێتە دۆزەخەوە .

ئەنـەس ﷺ گێڕاویەتیـەوە کـە پێغەمبـەر ﷺ فەرموویـەتی: ((... **ولايلقـي الله حبيبـه في النار**))[٥٩٣]. واتە: خوای گەورەش خۆشەویستی خۆی فڕێ ناداتە دۆزەخەوە.

---

[٥٩١] أخرجه : مسلم في ((الصحيح)) (٧٣٥٨) .

[٥٩٢] أخرجه: احمد في ((المسند)) (٥/ ٢٤٢)،والترمذي في ((السنن)) (٣٢٣٥)، والحاكم في ((المستدرك)) (١/ ٥٢١) وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٥٨٢) .

[٥٩٣] أخرجه : احمد في ((المسند)) رقم (١٣٤٦٧) وقال محققه الشيخ الارناؤوط : اسناده صحيح على شرطهما ، والحاكم في ((المستدرك)) (١/ ٥٨) وصححه على شرطها ووافقه الذهبي ، وصححه على شرطها أيضاً – ابن كثير في ((تفسير القران العظيم)) (٤٠/ ٥٣٢) .

٦٥- پاراستنی داوێن:

عەبدولاّی کوڕی عەباس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی :((**یاشباب قریش احفظوا فروجكم لاتزنوا ، الا من حفظ فرجه فله الجنة**))[٥٩٤]. واتە: ئەی گەنجانی قوڕەیش داوێنتان پاك ڕاگرن و زینامەکەن ، هەر کەسێك خۆی داوێن پاك ڕابگرێت بەهەشت بۆ ئەوە.

٦٦- پاراستنی هەردوو چاو :

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی : ((**ثلاثة لاترى اعينهم النار يوم القيامة : عين بكت من خشية الله ، وعين حرس في سبيل الله ، وعين غضت عن محارم الله**))[٥٩٥].واتە: ((سێ کۆمەڵ هەن چاویان ئاگری دۆزەخ نابینێت لە ڕۆژی کۆتایدا (واتە ناسوتێت لە دۆزەخدا) چاوێك گریا بێت لە ترسی خوا ، وچاوێك پاسەوانی پێ کرابێت لە پێناوی خوا ، وە چاوێك نوقێنرابێت لە بینینی قەدەغەکراوەکانی خوا))

٦٧- پارێزگاری کردن لە کەسایەتی موسوڵمانێك بە پەنهانی:

ئەسمائی کچی یەزید (رضي الله عنها) گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((**من ذب عن عرض أخيه بالغيبة كان حقاً على الله ان يعتقه من النار**))[٥٩٦].واتە: ((هەر کەسێك پارێزگاری لە کەسایەتی موسوڵمانێك بکات کە لە پاشەملە بە خراپە باس دەکرێت ، خوای گەورە پێویستی کردووە لە سەر خۆی کە ئەو کەسە ئازادی بکات لە ئاگری دۆزەخ)).

٦٨- ئەوانەی ترسێنراون لە پێناوی خودا:

دایکی بڕواداران عائیشە (رضي الله عنها) گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر فەرموویەتی : ((**ماخالط قلبُ امريء [مسلم] رهجٌ (أي : خفقان القلب من الخوف) في سبيل الله الاّ حرّم الله عليه**

---

[٥٩٤] أخرجه الطبراني ((الاوسط)) (٦٩٩٣) ، والحاكم (٤/ ٣٥) وصححه ووافقه الذهبي، والبيهقي ((الكبرى))(٢/ ١٢٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٦٩٦) .

[٥٩٥] اخرجه : ابن عساكر ((تأريخ دمشق)) (٣/ ٢٩٧) ، والنسائي ((الكبرى)) (٨٨٦٩) ، وصححه الشيخ الالباني بمجوع طرقه في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٦٧٣) .

[٥٩٦] أخرجه: احمد ((المسند)) (٤٩١/٥) ، وحسن اسناده الحافظان : المنذري ((الترغيب)) (٤١٩٣) ، والهيثمي ((المجمع)) (٨/ ٩٥) ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح الجامع)) (٦٢٤٠) ، وفي ((غاية المرام)) (٤٣١) .

النار))[٥٩٧] . واتە: هەر موسوڵمانێك ترسێك کرابێتە دڵیەوە و ترسێنرابێت لە پێناوی خوادا ، ئەو کەسە خوای گەورە دۆزەخی لەسەر حەرام کردووە.

٦٩- هەرکەسێك قورئانی لە پێناوی خوادا لەبەر کردبێت:

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت : ((**لو جُمِع – في رواية– جُعِلَ – القرآن في إهاب ما أحرقهُ الله بالنار – في رواية– [ثم القي في النار ما احترق]**))[٥٩٨] .واتە: گەر قورئان کۆ بکرێتەوە لە ناو پێستەیەکدا خوای گەورە بە ئاگر نای سوتێنێت – لە ڕیوایەتێکی تردا: گەر قورئان بکرێتە پێستەیەك و پاشان فڕێ بدرێتە ناو ئاگر ناسوتێت.

داواکردنی بە هەشت لە خوا

پێویستە موسوڵمان سێ جار یان حەوت جار داوا بکات لە خوای گەورە کە بەهەشتی پێ ببەخشێت تا بەهەشتیش تکا لە خوای گەورە بکات کە ببەخشرێتە ئەو موسوڵمانە :

ئەنەس ﷺ گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: ((**من سأل الله الجنة ثلاث مرات ، قالت الجنة : اللهم ادخله الجنة ، ومن استجار من النار ثلاث مرات قالت النار : اللهم اجره من النار**))[٥٩٩].واتە: ((هەرکەسێك سێ جار داوای بە هەشت خوای گەورە بکات ، بەهەشت دێت زمان و دەڵێت: خوایە ئەو کەسە بکەرە بەهەشتەوە .وەهەرکەسێك سێ جار پەنا بەخوا بگرێت لە دۆزەخ ، دۆزەخ دەڵێت : خودایە ئەو کەسە پەنا بدە لە دەۆزەخ)).

وە ئەبو هورەیرە ﷺ گێڕاویەتیەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی:

((**ما استجار عبد من النار سبع مرات الا قالت النار : يارب ان عبدك فلاناً استجار مني فاجره ، ولا يسأل عبد الجنة سبع مرات الا قالت الجنة : يارب عبدك فلاناً سألني فادخله**

---

[٥٩٧] أخرجه : أحمد (١٥١/٤) ، وصححه الشيخ الألباني في ((الصحيحة)) (٢٢٢٧) ، و((صحيح الجامع)) (٥٦١٦).

[٥٩٨] أحمد (١٠٠/٥) ، وأبوداود (٤٣٠/٢) ، الطبراني (٣٠٨/١٧) ، وأبو يعلى (١٧٤٥) ، وحسنه الشيخ الألباني في ((المشكاة)) (٢١٤٠) ، و((الصحيحة)) (٣٥٦٢) ، و((صحيح الجامع)) ((٥٢٦٦)).

[٥٩٩] أخرجه:احمد ((المسند))(٣/ ١٤١)، وابن ابي شيبة ((المصنف))(١٠/ ٤٢١) ،والنسائي ((السنن)) (٨/ ٢٧٩) ، والترمذي ((السنن)) (٢٥٧٢) ، وابن ماجة ((السنن)) (٤٣٤٠)، والحاكم ((المستدرك)) (١/ ٥٣٥) صححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (١٠٣٤) وقال محققه : اسناده صحيح ، وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن الترمذي)) (٢٠٧٩) ، وفي ((صحيح سنن النسائي)) (٥٠٩٤) وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣٥٠٢) .

الجنة))[٦٠٠].واتە: ((هەرکەسێك حەوت جار پەنا بگرێت بە خوا لە ئاگری دۆزەخ ، لەو کاتەدا دۆزەخ دێتە زمان و دەڵێت: خوایە فلاّن کەسی بەندەی تۆ پەنای بە تۆ گرتووە لە من خوایە پەنای بدە ، وە هەر کەسێك حەوت جار داوای بەهەشت لە خوای گەورە بکات ، لەو کاتەدا بەهەشت دێتە زمان و دەڵێت : خوایە فلاّن کەسی بەندەی تۆ داوای منی لە تۆ کردوە ، خوایە بیکەرە ناو بەهەشتەوە)).

بەلاّم پێویستە لەسەر موسوڵمان سنوری دوعا بپارێزێت و داوای وردەکاریەکانی ناو بەهەشت نەکات یاخود پەنا بگرێت بە خوا لە وردەکاریەکانی ناو دۆزەخ .

ئەبو عەلاء ﷺ دەفەرموێت : (عبدالله بن المغفل) ﷺ گوێی لە کوڕێکی بوو لە دوعاکەیدا دەیووت : ((اللهم اني اسألك القصرالابيض عن يمين الجنة (اذا دخلتها) ، قال : يابني اذا سألت فسال الله الجنة وتعوذ به من النار ، فاني سمعت رسول الله ﷺ : سيكون ((في اخر الزمان)) في هذه الامة قوم يعتدون في الدعاء والطهور))[٦٠١].واتە: خوایە داوای کۆشکە سپیەکەی لای ڕاستی بەهەشتت لێ دەکەم گەر چوومە ناویەوە. ئەویش بەکوڕەکەی فەرموو: کوڕی خۆم گەر داوات کرد تەنها داوای بەهەشت لەخوا بکە و پەنای پێ بگرە لە دۆزەخ ، چونکە من گوێم لە پێغەمبەر ﷺ بوو کە دەیفەرموو: ((لە ئاخر زەماندا لە ئومەتەکەی منی کەسانێك دێن زیادەڕەوی دەکەن لە دوعاو لە دەسنوێژدا)).

لە ڕیوایەتێکی تردا دەفەرموێت : ((ان سعداً سمع ابناً له يدعوا وهو يقول : اللهم اني اسالك الجنة ونعيمها واستبرقها – ونحواً من هذا واعوذبك من النار وسلاسلها وغلالها ، فقال (سعد) : قد سألت الله خيراً كثيراً وتعوذت بالله من شر كثير واني سمعت رسول الله ﷺ يقول :((انه

---

[٦٠٠] أخرجه: ابويعلي ((المسند)) (٦١٩٤) ، وقال المنذري ((الترغيب والترهيب)) (٦/ ٢٢٩) رقم (٥٣٤٣): اسناده صحيح على شرط البخاري ومسلم ، وصححه الشيخ الالباني في ((السلسلة الصحيحة)) (٢٥٠٦) .

[٦٠١] اخرجه : احمد ((المسند)) (٤/ ٨٧) ، وابن ابي شيبة ((المصنف)) (١٠/ ٢٨٨) ، وابوداود ((السنن)) (٩٦) ، وابن ماجة ((السنن)) (٣٨٦٤) ، والحاكم ((المستدرك)) (١/ ١٦٢ – ٥٤٠) صححه ووافقه الذهبي ، وابن حبان ((الصحيح)) (٦٧٦٣– ٦٧٦٤) وقال محققه : اسناده صحيح ، والروياني ((مسنده)) رقم (٨٩٧) وصححه الشيخ الالباني في ((صحيح سنن ابي داود)) (٨٦) ، وفي ((الارواء الغليل)) (١٤٠) ، وفي ((صحيح سنن ابن ماجة)) (٣١١٦) ، واللفظ لابن حبان .

سيكون قوم يعتدون في الدعاء وقرأ : ﴿ ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعٗا وَخُفۡيَةًۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِينَ ﴿٥٥﴾ ﴾ (الأعراف: ٥٥) .

واتە: سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص ﷺ گوێی لە کوڕێکی بوو لە دوعاونزاکەیدا دەیووت: خوایە داوای بەهەشت و نیعمەتەکانی و ئاوریشمەکانی و..... وە پەناتەگرم بە تۆ لە دۆزەخ و لەکۆت و زنجیرەکانی ..... سەعد لەوێدا بە کورەکەی ووت: داوای چاکەیەکی زۆرت کرد لە خودا و وە پەناتگرت بەخوا لە خراپەیەکی زۆر ، بەلاّم من گوێم لێ بوو کە پێغەمبەری خوا ﷺ دەیفەرموو: ((کەسانێك دێن زیادە ڕووی دەکەن لە دوعاکانیاندا)).وەئەم ئایەتەی خوێند کە خوای گەورده دەفەرموێت: واتە: ((داوا لە خوابکەن بە زەلیلی و پەناهەندەی ،خوای گەورە ئەوانەی خۆش ناوێت کە زیادەڕەوی دەکەن)).

کۆتای باسەکەمان دێنین بە دوعاکەی هاوەلاّی بەڕێز ئیبنو مەسعودﷺکە دەفەرموێت:" **إنَّ من دعائي الذي لا أكاد أن ادعُ : اللهم إني اسألك [ايماناً لايرتدْ] ونعيماً لا يبيْد وقرّةُ عين لاتنفدْ و مرافقة [نبيّك] محمد ﷺ في أعلى جنة الخلد**"[٦٠٢] . واتە: لەو نزایەم کە هەرگیز وازی لێ ناهێنم دەپارێمەوە و دەلێم : خوایە داوای بڕوایەکت لێ دەکەم کە پاشگەز بوونەوەی بە دوادا نەیەت ، وە داوای خۆشیەکت لێ دەکەم هەرگیز لە ناونەچێت ، وە داوای سامانێکت لێ دەکەم هەرگیز تەواو نەبێت ، وە داوای هاوڕێیەتی پێغەمبەرکەت محمد دەکەم لە بەرزترین بەهەشت (الخلد) دا.

---

[٦٠٢] أخرجه : أحمد (٤١٦٥، ٤٢٥٥) وقال محققه : حديث صحيح بشواهده واسناده حسن ، و الطبراني ((الكبير)) (٨٤١٧)، وأبو يعلى (٥٠٥٨) ، وابن حبان (١٩٧٠) ، وابن ماجة (١٣٨) ، والبزار (٢٦٨١) .

سەرچاوەکان

١- الفهرس الموضوعي لآيات القران الكريم / جمع وترتيب : محمد مصطفى محمد / الطبعة الثانية / بغداد/ ١٩٨٤م .

٢- اتحاف الخيرة المهرة / الامام أحمد بن ابي بكر البوصيري / تحقيق: عادل سعد مع السعيد بن محمد/ الطبعة الاولى / مكتبة الرشيد / الرياض / ١٤١٩ هـ .

٣- أحكام الجنائز وبدعها / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت/١٩٦٩ م .

٤- اداب الزفاف / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الثانية / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٧ م.

٥- ارواء الغليل في تخريج أحاديث منار السبيل / الشيخ ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت/ ١٩٧٩م .

٦- الاحاديث الطوال / الحافظ أبي القاسم سليمان بن أحمد الطبراني / تحقيق : حمدي عبدالمجيد السلفي / الطبعة الثانية / مكتبة الزهراء / الموصل/١٩٨٥م .

٧- الادب المفرد / الامام محمد بن اسماعيل البخاري / ترتيب : محمد فؤاد عبدالباقي/المطبعة السلفية / القاهرة .

٨- الاصابة في تميز الصحابة / الحافظ احمد بن علي بن حجر العسقلاني / الطبعة الاولى / دار العلوم الحديثة/ ١٣٢٨ هـ / بيروت .

٩- الايات البينات في عدم سماع الاموات / العلامة علي بن محمد القارئ الحنفي / تحقيق: الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / المكتب الاسلامي / بيروت .

١٠- البداية والنهاية / الحافظ عماد الدين اسماعيل ابن كثير الدمشقي / دار بن كثير / بيروت.

١١- البعث والنشور / الامام احمد ابن حسين البيهقي / تحقيق: عامر احمد حيدر / الطبعة الاولى / مؤسسة الكتب الثقافية / بيروت/ ١٤٠٦هـ.

١٢- البعث/ عبدالله بن سلمان أبي دلود السجستانى/ تحقيق: أبي اسحاق الحويني / الطبعة الاولى / دار الكتاب العربي / بيروت/١٤٠٨هـ .

١٣- التذكرة في أحوال الموتى وامور الاخرة / الحافظ محمد بن احمد بن ابي بكر القرطبي / تحقيق : يوسف علي بديوي/ الطبعة الاولى / دار ابن كثير / بيروت / ١٩٩٩ م.

١٤- الترغيب والترهيب / الحافظ عبدالعظيم بن عبدالقوي المنذري / تحقيق : محمد محي الدين عبدالحميد / المكتبة التجارية الكبرى / الطبعة الاولى / القاهرة/ ١٩٦٢ م / مع طبعة : دار ابن كثير / بتحقيق : محي الدين مستو ، سمير أحمد العطار ، يوسف علي بديوي / الطبعة الثالثة / دمشق / ١٩٩٨ م.

١٥- الدر المنثور في التفسير بالمأثور / الإمام جلال الدين السيوطي / تصحيح : محمد زهري الغمراوي / الطبعة الأولى/ المطبعة الميمنية/ القاهرة / ١٣١٤ هـ .

١٦- الزهد / الإمام أحمد بن حنبل الشيباني / تحقيق : د. محمد جلال الشرف / دار الفكر الجامعي / مصر/ ١٩٨٠ م .

١٧- الزهد / الإمام وكيع بن جراح / تحقيق : عبدالرحمن عبدالجبار / مكتبة الدار / المدينة المنورة / ١٤٠٤هـ .

١٨- سلسلة الاحاديث الصحيحة / الشيخ محمد ناصر الدين الألباني:

المجلد الاول/ الطبعة الربعة / المكتب الاسلامي / بيروت/ ١٩٨٥م .

الجلد الثاني/ الطبعة الرابعة / المكتب الاسلامي / بيروت/ ١٩٨٥ م.

المجلد الثالث/ الطبعة الاولى / الدار السلفية للنشر / الكويت/ ١٩٧٩م .

المجلد الرابع / الطبعة الاولى / المكتبة الاسلامية / عمان / الاردن/ ١٩٨٣ م.

المجلد الخامس/ الطبعة الاولى / مكتبة المعارف / الرياض . / ١٩٩١م.

المجلد السادس/ الطبعة الاولى / مكتبة المعارف / الرياض/ ١٩٩٥م.

١٩- السنة / الامام عبدالله بن احمد بن حنبل الشيباني / تحقيق : د . محمد بن سعيد بن سالم القحطاني/ الطبعة الاولى / دار ابن القيم / الدّمام - السعودية / ١٩٨٦م.

٢٠- السنة / الحافظ ابي بكر عمرو ابن أبي عاصم الشيباني / تحقيق : الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت /١٩٨٠ م / مع الطبعة الثانية / ١٩٩٣م .

٢١- السنن الكبرى / الامام أحمد بن حسين البيهقي / مع الجوهر النقي / الطبعة الاولى / حيدر اباد / الدكن/١٣٥٢ هـ.

٢٢- السنن الكبرى / الامام أحمد بن شعيب النسائي / تحقيق : د . عبد الغفار البنداري ، سيد كسروي حسن / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٩٩١م.

٢٣- الشمائل المحمدية ﷺ / الامام يحى بن محمد بن عيسى الترمذي / دار الكتب العلمية / بيروت .

٢٤- الصحيح المسند مما ليس في الصحيحين / العلامة مقبل بن هادي الوادعي / الطبعة الاولى /مكتبة دار القدس / صنعاء / ١٩٩٦ .

٢٥- الطبقات الكبرى / الامام ابي عبدالله أحمد بن سعد / تحقيق : احسان عباس / دار صادر / بيروت / ١٣٨٠ هـ .

٢٦- العظمة / عبدالله بن محمد أبيالشيخ الاصبهاني / ت : رضاء الله بن محمد المباركفورى / دارالعاصمة/ الرياض/ ط١/ ١٤٠٨هـ .

٢٧- العلل المتناهية في الاحاديث الواهية / الامام ابي الفرج عبدالرحمن بن الجوزي / تحقيق : خليل الميس / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٩٨٣م .

٢٨- الكافي الشاف في تخريج أحاديث الكشاف / الحافظ ابن حجر العسقلاني / مطبوع بهامش الكشاف / تصحيح : مصطفى حسين محمد/ الطبعة الاولى / دار الكتاب العربي / بيروت / ١٩٨٧م .

٢٩- الكامل في ضعفاء الرجال / الامام عبدالله بن الجرجاني المعروف بابن عدي / الطبعة الاولى / دار الفكر/ بيروت / ١٤٠٤ هـ.

٣٠- المجالسة وجواهر العلم / أحمد بن مروان الدينوري / تحقيق: مشهور بن حسن ال سلمان / الطبعة الاولى / دار ابن حزم / بيروت / ١٩٩٨ م .

٣١- المختصر الصحيح لحادي الارواح / الامام ابن القيم الجوزية / اختصار : عبد الحميد احمد الدخاخني / دار المرابطين / الاسكندرية / الطبعة الاولى / ١٩٩٠ .

٣٢- المستدرك على الصحيحين / الحافظ ابو عبدالله الحاكم النيسابوري / دائرة المعارف النظامية / الهند / ١٣٤١ هـ/ مع طبعة : دارالمعرفة / بيروت / تحقيق: عبد السلام علوشي.

٣٣- المسند / الامام ابي داود الطيالسي / تحقيق : عبدالرحمان بن البنا الساعاتي / الطبعة الثانية / المكتبة الاسلامية / بيروت / ١٤٠٠ هـ.

٣٤- المسند / الامام أحمد بن حنبل الشيباني / تصحيح : محمد الزهري الغمراوي/ الطبعة الثانية / دار الفكر / بيروت / ١٣٩٨ هـ / مع طبعة : دائرة المعارف / مصر / تحقيق : الشيخ : احمد محمد شاكر / الطبعة الثالثة / ١٩٧٤ م/ مع طبعة : مؤسسة الرسالة / بيروت / بتحقيق : الشيخ شعيب الارنؤوط ، عادل مرشد ، نعيم العرقسوسي / الطبعة الاولى / ١٩٩٤- ١٩٩٩ م.

٣٥- المسند / الامام محمد بن ادريس الشافعي / ترتيب : محمد عابد السندي / دار الكتب العلمية / بيروت/ ١٣٧٠ هـ.

٣٦- المسند / الحافظ احمد بن علي بن المثنى التميمي المشهور بـ (أبويعلى الموصلي) / تحقيق : حسن سليم أحمد / الطبعة الاولى / دار المامون للتراث / دمشق / ١٩٨٤ .

٣٧- المسند / الحافظ عبدالله بن زهير الحميدي / تحقيق : حبيب الرحمان الاعظمي/ الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٩٨٨ .

٣٨- المصنف / الحافظ : عبدالرزاق بن همام / تحقيق : حبيب الرحمان الاعظمي/ الطبعة الثانية / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٣ .

٣٩- المصنف في الاحاديث والاثار / الحافظ ابي بكر بن ابي شيبه / تحقيق : عبدالخالق الافغاني / الدار السلفية / الهند .

٤٠- المطالب العالية في تخريج المسانيد الثمانية / الحافظ ابن حجر العسقلاني / تحقيق : حبيب الرحمان الاعظمي / الطبعة الاولى / دار نشر التراث الاسلامي / الكويت / ١٣٩٣هـ . مع طبعة دار الكتب العلمية / بيروت / بتحقيق : سيد كسروي حسن.

٤١- المعجم الاوسط / الحافظ سليمان بن أحمد الطبراني / تحقيق : محمود الطحان / مكتبة المعارف / الرياض .

٤٢- المعجم الصغير / الحافظ سليمان بن أحمد الطبراني / تحقيق : عبد الرحمان محمد عثمان / المكتبة السلفية/ المدينة .

٤٣- المعجم الكبير / الحافظ سليمان بن أحمد الطبراني / تحقيق : حمدي عبدالمجيد السلفي / الطبعة الثانية / مكتبة الزهراء / الموصل / ١٩٨٥ م.

٤٤- المغني عن حمل الاسفار / بهامش احياء علوم الدين / الامام عبدالرحيم بن الحسين العراقي / طبعة مصطفى الحلبي / ١٩٣٩ هـ.

٤٥- المنتخب من المسند / الامام عبد بن حميد / تحقيق : الشيخ صبحي السامرائي / عالم الكتب / بيروت / ١٤٠٨ هـ.

٤٦- الموطأ / الامام مالك بن أنس الاصبحي / تحقيق : محمد فؤاد عبدالباقي / دار احياء التراث العربي / بيروت .

٤٧- النهاية في غريب الحديث والاثر / الامام مجدد الدين ابي السعادات ابن الاثير / تحقيق : ظاهر الزاوي ، محمود محمد الطناحي / دار الفكر / بيروت / ١٩٧٩م .

٤٨- تأريخ دمشق / الحافظ علي بن الحسن ابن عساكر / مكتبة الدار / المدينة / ١٤٠٧ هـ.

٤٩- تخريج أحاديث شرح العقائد / الحافظ جلال الدين عبدالرحمن السيوطي / تحقيق : حمدي عبدالمجيد السلفي / الطبعة الاولى / مكتبة دار الاقصى / الكويت / ١٩٨٥.

٥٠- ترتيب صحيح الجامع وزيادته / ترتيب : عوني نعيم شريف / الطبعة الاولى / مكتبة المعارف / الرياض/ ١٩٨٧ م.

٥١- تفسير القران العظيم / الحافظ أبو الفداء اسماعيل بن كثير الدمشقي/ الطبعة الاولى / دار ومكتبة الهلال/ بيروت / ١٩٨٦.

٥٢- تفسير النسائي / الحافظ أحمد بن شعيب بن علي النسائي / تحقيق وتخريج : صبري عبدالخالق ، سيد بن عباس / الطبعة الاولى / مؤسسة الكتب الثقافية / بيروت / ١٩٩٠م.

٥٣- تفسيرالقرآن / ابن أبي حاتم الرازي / تحقيق: اسعد محمد الطيب / مكتبة النزار// الطبعة الاولى / ١٩٩٧م.

٥٤- تمام المنة في التعليق على فقه السنة / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الثالثة / المكتبة الاسلامية / عمّان / ١٤٠٩ هـ .

٥٥- تهذيب الترغيب والترهيب / تحقيق : عوني نعيم شريف / الوكالة العربية للتوزيع / الزرقاء / ١٩٩٠م.

٥٦- جامع الاصول في أحاديث الرسول ﷺ / الحافظ ابي السعادات ابن الاثير / تحقيق الشيخ عبدالقادر الارنؤوط / مطبعة الملاح ومكتبة البيان / ١٩٧٢ م.

٥٧- جامع البيان عن تأويل أي القران / الامام محمد بن جرير الطبري / تحقيق : محمود محمد شاكر ، أحمد محمد شاكر / الطبعة الثالثة / دار المعارف / مصر / ١٩٦٨م.

٥٨- جامع الصغير في أحاديث البشير النذير / الحافظ جلال الدين عبدالرحمن بن ابي بكر السيوطي / بهامش فيض القدير / مطبعة مصطفى بابي الحلبي / الطبعة الاولى / ١٣٥٦ هـ .

٥٩- جامع العلوم والحكم / الحافظ ابن رجب الحنبلي / تحقيق وتخريج : الشيخ شعيب الارنؤوط / الطبعة الثالثة / مؤسسة الرسالة / بيروت / ١٩٩٠.

٦٠- جلاء الافهام / الامام ابن القيم الجوزية / تحقيق : الشيخ عبدالقادر الارنؤوط ، الشيخ شعيب الارنؤوط/ الطبعة الثانية / دار العروبة / الكويت / ١٩٨٧م.

٦١- حلية الاولياء وطبقات الاصفياء / الحافظ ابو نعيم الاصفهاني / المكتبة السلفية / بيروت .

٦٢- خطبة الحاجة/ الشيخ محمد ناصر الدين الالباني/ الطبعة الثانية/ المكتب الاسلامي/ بيروت/ ١٣٩٧ هـ.

٦٣- دلائل النبوة / الحافظ أحمد بن حسين البيهقي / تحقيق : عبد المعطي أمين القلضي / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٩٨٥م .

٦٤- رياض الصالحين / الامام يحى بن شرف الدين النووي / تحقيق : عبدالله احمد ابو زينة / الطبعة الثانية / مع طبعة مؤسسة الرسالة / بتحقيق الشيخ شعيب الارنؤوط / الطبعة السابعة / ١٤٠٢ هـ / مع طبعة : المكتب الاسلامي / بيروت / بتحقيق : الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / ١٤٠٤ هـ .

٦٥- زاد المسير في علم التفسير / الحافظ : عبدالرحمن بن علي بن محمد الجوزي / تخريج : أحمد شمس الدين/ الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٩٩٤ م.

٦٦- زاد المعاد في هدي خير العباد / الحافظ ابن القيم الجوزية / تحقيق : الشيخ عبد القادر الارنؤوط ، الشيخ شعيب الارنؤوط / الطبعة الثانية / مؤسسة الرسالة / بيروت / ١٩٨٢ .

٦٧- زوائد تأريخ بغداد / د.خلدون الاحدب / الطبعة الاولى / دار القلم / دمشق/ / ١٩٩٦م.

٦٨- سلسلة الأحاديث الصحيحة/ الشيخ محمد ناصرالدين الألباني / الطبعة الاولى / مكتبة المعارف/ الرياض/ ٢٠٠٢م.

٦٩- سلسلة الاحاديث الضعيفة / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / المجلد الاول / الطبعة الخامسة / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٥ م.

٧٠- سنن ابن ماجة / الامام محمد بن يزيد بن ماجة القزويني / تحقيق : محمد فؤواد عبدالباقي / دار الجيل / بيروت .

٧١- سنن ابي داود / الحافظ ابي داود سليمان بن الاشعث السجستاني / تحقيق : محمد محي الدين عبدالحميد / دار احياء التراث الاسلامي / بيروت .

٧٢- سنن الترمذي / الامام يحى بن محمد بن عيسى الترمذي / تحقيق : أحمد محمد شاكر ، ابراهيم عطوة ، محمد فؤاد عبدالباقي / دار احياء التراث العربي / بيروت .

٧٣- سنن الدارقطني / الإمام على بن عمر الدارقطني / تحقيق : مجدي بن منصور بن السيد / الطبعة الأولى / ١٩٩٦ م / مع طبعة : مكتبة المثنى ـ القاهرة.

٧٤- سنن الدارمي / الامام ابو محمد عبدالله بن عبدالرحمن الدارمي / تحقيق : الشيخ محمد أحمد دهقان / طبعة دار احياء السنة النبوية / مع طبعة : دار الكتب العلمية / بيروت / بتحقيق وتخريج : الشيخ محمد عبدالعزيز الخالدي / الطبعة الاولى / ١٩٩٦ م.

٧٥- سنن النسائي / الحافظ احمد بن شعيب النسائي/ الطبعة الاولى/ دار الكتاب العربي/ بيروت/ ١٩٣٠ م.

٧٦- سيرة السلف الصالحين / ابي الفضل الاصبهاني / تحقيق : كرم بن حلمي / الطبعة الاولى / دار الراية / الرياض /١٤٢٠ هـ .

٧٧- شرح اعتقاد اصول أهل السنة والجماعة / الحافظ ابي القاسم هبة الله الطبري اللاكائي / الطبعة الخامسة / دار طيبة للنشر / الرياض / ١٤١٨ هـ .

٧٨- شرح السنة / الامام حسين بن مسعود البغوي / تحقيق : الشيخ : شعيب الارنؤوط ، محمد زهير الشاويش / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٣م.

٧٩- شرح الصدور بحال الموتى وأهل القبور / الحافظ جلال الدين السيوطي / تصحيح : جماعة من العلماء / مكتبة التحرير / بغداد .

٨٠- شرح العقيدة الطحاوية / الامام ابن عبدالعز الدمشقي / تحقيق : د . عبد المحسن التركي ، والشيخ شعيب الارنؤوط / مؤسسة الرسالة / بيروت .

٨١- شرح معاني الاثار / أحمد بن محمد الطحاوي / تحقيق: محمد زهري النجار/ الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٣٩٩ هـ .

٨٢- شرف أصحاب الحديث / الامام ابي بكر أحمد ابن علي الخطيب البغدادي / تحقيق : عبدالحميد الوريكات / المكتبة الاسلامية / بيروت / ١٩٨٧م .

٨٣- شعب الايمان / الامام بن حسين البيهقي / تحقيق : محمد السعيد بن بسيوني زغلول / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٤١٠ هـ.

٨٤- صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان / الامام علاء الدين علي بن بلبان الفارسي / تحقيق : الشيخ شعيب الارنؤوط / مؤسسة الرسالة / بيروت / الطبعة الثانية / ١٩٩٣ .

٨٥- صحيح ابن خزيمة / الامام محمد بن اسحاق بن خزيمة / تح قيق : حبيب الرحمان الاعظمي / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٧٢ م.

٨٦- صحيح الادب المفرد / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / دار الصديق للنشر والتوزيع / عمان / الاردن / ١٩٩٤ .

٨٧- صحيح البخاري / الامام محمد بن اسماعيل البخاري / شرح وتعليق : الشيخ قاسم الرفاعي / الطبعة الاولى / دار القلم / بيروت / ١٩٨٧ / مع طبعة : المطبعة السلفية / الطبعة الثانية / ١٤٠٧ هـ .

٨٨- صحيح الترغيب والترهيب / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٤٠٤ هـ. مع طبعة/ مكتبة المعارف / الرياض/ الطبعة الاولى /٢٠٠٠م.

٨٩- صحيح الجامع الصغير وزيادته / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني/ الطبعة الثانية / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٦ م.

٩٠- صحيح الفقية والمتفقه / الخطيب البغدادي / تحقيق: عادل يوسف العزازي / الطبعة الاولى / دار الوطن/ الرياض / ١٣١٨ هـ .

٩١- صحيح الكلم الطيب / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الخامسة / المكتبة الاسلامي / بيروت/ ١٩٨٥م .

٩٢- صحيح سنن ابن ماجة / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / مكتبة التربية العربي لدول الخليج / ١٩٨٨ .

٩٣- صحيح سنن ابي داود / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / مكتبة التربية العربي لدول الخليج / ١٩٨٨م .

٩٤- صحيح سنن الترمذي / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / مكتبة التربية العربي لدول الخليج / ١٩٨٨ م.

٩٥- صحيح سنن النسائي / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / مكتبة التربية العربي لدول الخليج / ١٤٠٢ هـ.

٩٦- صحيح مسلم / الامام مسلم بن حجاج القشيري / تحقيق : محمد فؤاد عبدالباقي / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٣٧٤ هجرية .

٩٧- صفة الجنة / الحافظ ابن ابي الدنيا القرشي / الطبعة الاولى / المكتبة العصرية / بيروت / ٢٠٠٦م.

٩٨- صفة الجنة / الحافظ أبو نعيم الاصفهاني / تحقيق : علي رضا عبدالله / الطبعة الاولى / دار المأمون للتراث / ١٤٠٦ هـ.

٩٩- ضعيف الترغيب الترهيب / الشيخ محمد ناصرالدين الالباني/ الطبعة الاولى / مكتبة المعارف / الرياض/ ٢٠٠٠ م .

١٠٠- ضعيف الجامع الصغير وزيادته / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الثانية / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٦م .

١٠١- ضلال الجنة في تخريج السنة / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٠م .

١٠٢- عمل اليوم والليلة / الامام احمد بن شعيب النسائي / تحقيق : د . فاروق حماده / الطبعة الثانية / مؤسسة الرسالة / بيروت / ١٤٠٦ هـ .

١٠٣- غاية المرام في تخريج أحاديث الحلال والحرام / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الثالثة / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٩٨٥م .

١٠٤ – فتح الباري شرح صحيح البخاري / الحافظ ابن حجر العقلاني / تحقيق : الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، محب الدين خطيب ، محمد فؤاد عبدالباقي / الطبعة الثانية / المطبعة السلفية / ١٤٠٧ هـ / مع طبعة دار المعرفة / الطبعة الاولى / ١٩٨٩م .

١٠٥ – فتح القدير الجامع بين فني الرواية والدراية في علم التفسير / الامام محمد بن علي الشوكاني / تحقيق وتخريج : سيد ابراهيم / الطبعة الاولى / الدار الحديثة / القاهرة / ١٩٩٣ .

١٠٦ – كتاب الايمان / الامام عبدالله احمد بن ابي شيبة / تحقيق : الشيخ محمد ناصر الدين الالباني/ الطبعة الثانية / المكتبة الاسلامي / بيروت / ١٩٨٣ م.

١٠٧ – كتاب الزهد/ الإمام هناد بن السري الكوفي / تحقيق: نبيل بن صلاح سليم / الطبعة الاولى / دارالبصيرة/الاسكندرية /٢٠٠٥م.

١٠٨ – كتاب فضائل الصحابة / الامام احمد بن حنبل الشيباني / تحقيق : وصي الله محمد بن عباس/ الطبعة الاولى / دار العلم / جامعة ام القرى / ١٩٨٣ م.

١٠٩ – كشف الاستار عن زوائد البزار / الحافظ نورالدين علي بن بكر الهيثمي / تحقيق : حبيب الرحمان الاعظمي/ الطبعة الاولى / مؤسسة الرسالة / بيروت / ١٤٠٥ هـ .

١١٠ – لوامع الانوار البهية وسواطع الاسرار الاثرية / الشيخ محمد بن احمد السفاريني الحنبلي / الطبعة الثانية / مؤسسة الخافقين / دمشق / ١٤٠٢ هـ .

١١١ – مجمع الزوائد ومنبع الفوائد / الحافظ نورالدين علي بن ابي بكر الهيثمي / الطبعة الثانية / دار الكتاب العربي / بيروت / ١٩٦٧ م.

١١٢ – مختصر اتحاف السادة المهرة / الامام أحمد الزين الدين البوصيري / تحقيق : سيد كسروي حسن / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٤١٧ هـ.

١١٣ – مختصر الشمائل المحمدية ﷺ / الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الثالثة / مكتبة المعارف / الرياض /١٤١٠ هـ .

١١٤ – مختصر العلو للعلي الغفار / الامام الذهبي / اختصار وتحقيق : الشيخ محمد ناصرالدين الالباني / الطبعة الثالثة / مكتبة المعارف / الرياض / ١٤١٠ هـ .

١١٥ – مختصر شرح العقيدة الطحاوية / اختصار وتحقيق : الشيخ محمد ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / دار النذير / بغداد / ١٩٦٩ م.

١١٦ – مسند الصحابة / الحافظ ابو بكر محمد بن هارون الروياني / تحقيق : صلاح محمد عويصه / الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٤١٧ هـ .

١١٧ – مسند الفردوس / الامام ابو شجاع شيرويه بن شهردار الديلمي/ الطبعة الاولى / دار الكتب العلمية / بيروت / ١٤٠٦ هـ .

١١٨ – مشكاة المصابيح / الخطيب التبريزي / تحقيق : الشيخ محمد بن ناصر الدين الالباني / الطبعة الاولى / المكتب الاسلامي / بيروت / ١٣٩٩ هـ.

١١٩ – معالم التنزيل / الامام حسين بن مسعود البغوي / دار المعرفة / بيروت / ١٤٠٧ هـ .

١٢٠ – منتخب كنزل العمال/ علي المتقي الهندي/ الطبعة الثانية / دارالفكر / بيروت / ١٣٩٨هـ .

١٢١ – نهاية البداية / الحافظ أبوالفداء اسماعيل بن كثير / تحقيق : محمد أحمد عبدالعزيز / دار التراث الاسلامي/ مصر .

ناوەڕۆك

-١	پێشەکی	٣
-٢	پێناسـەی بەهەشـت	٦
-٣	ناوەکانی بەهەشت	٦
-٤	ئامادە کردنی بەهەشت	٨
-٥	بەهەشت لەکوێدایە ؟	٩
-٦	بۆنی بەهەشت	٩
-٧	فراوانی بەهەشت	١٠
-٨	تکای پێغەمبەر ﷺ بۆ چوونە ژوورەوەی خەڵکان بۆ ناو بەهەشت	١٤
-٩	خەڵکان چۆن دەچنە ناو بەهەشت	١٨
-١٠	دەبێت لەبەردەم دەرگای بەهەشتدا چی هەبێت!	٢٢
-١١	دەرگاکانی بەهەشت و بیناکانی	٢٣
-١٢	یەکەم کەس کە دەچێتە ناو بەهەشت	٢٦
-١٣	هەژارەکان لەپێش دەوڵەمەندەکاندا دەچنە ناو بەهەشت	٣٣
-١٤	چۆن بڕواداران دەچنە ناو بەهەشت ؟	٣٦
-١٥	باخ و بێستانەکانی ناو بەهەشت	٤١
-١٦	قسەکردنی بەهەشت	٤٤
-١٧	ناوەی بەهەشتیەکان	٤٥
-١٨	ڕێگای بەهەشت	٤٧
-١٩	پـلەکـانی بەهـەشـت	٤٨
-٢٠	هەندێك لەو کەسانەی کەپلەی بەرزیان هەیە لەناوبەهەشتدا	٥٣
-٢١	کۆشك و ژوورو چادرەکانی ناوبەهەشت	٥٩
-٢٢	ئەو کەسانەی کۆشکیان بۆ دروست دەکرێت لە ناو بەهەشت دا	٦٤
-٢٣	درەختەکانی ناو بەهەشت	٦٨

-٢٤	هەندێك سیفاتی درەختەكانی ناوبەهەشت	٦٩
-٢٥	میوه و بەرو بوومەكانی ناو بەهەشت	٧٣
-٢٦	كشتوكاڵ كردن لەناو بەهەشت	٧٨
-٢٧	ڕووبارەكانی ناو بەهەشت	٧٩
-٢٨	ئاوی كەوسەر	٨٢
-٢٩	كانیەكانی ناو بەهەشت	٨٤
-٣٠	خواردەمەنی ناوبەهەشت	٨٤
-٣١	شەرابی بەهەشت	٨٨
-٣٢	حۆری عەین	٩٠
-٣٣	پێشوازی كردنی حۆریەكان	٩٦
-٣٤	ژمارەی حۆرییەكان	٩٨
-٣٥	گۆرانی ووتنی حۆریەكان	٩٩
-٣٦	خێزانی باوەڕداران لەدونیا وڕۆژی كۆتایی دا	١٠٢
-٣٧	بازاڕی بەهەشت	١٠٤
-٣٨	پۆشاكی خەڵكی بەهەشت	١٠٥
-٣٩	خشڵ وزێڕی ناو بەهەشت	١٠٨
-٤٠	ناو ماڵ وكۆشكەكانی ناو بەهەشت	١١٢
-٤١	مێرد منداڵ و خزمەت گوزاری كۆشكەكانی بەهەشت	١١٣
-٤٢	بەهەشت دووره لە تاوان كردن و قسەی پووچ	١١٤
-٤٣	چ شتێك دەبێتە پەشیمانی بۆ خەڵكی بەهەشت ؟	١١٨
-٤٤	یاد كردنەوەی ژیانی دونیا لەلایەن خەڵكی بەهەشتەوە	١١٩
-٤٥	هاتنە دی خواستەكانی خەڵكی بەهەشت	١٢٠
-٤٦	ئەو بانگەوازانەی كە بەهەشتیەكان دەیبیستن	١٢٢
-٤٧	قاپ و دەوری و پێداویستیەكانی ناو بەهەشت	١٢٥
-٤٨	بینینی دۆزەخیەكان و جێگەكانیان	١٢٧

٤٩-	بینینی خوای پەروەردگار لەبەهەشتدا	١٢٩
٥٠-	شاخەکانی ناوبەهەشت	١٣٣
٥١-	پلەو پایەی شەهیدەکان لەناو بەهەشت دا	١٣٤
٥٢-	ئاژەڵ و باڵندەو دروست کراوەکانی تری ناو بەهەشت	١٣٩
٥٣-	ئومەتی پێغەمبەر ﷺ زۆرترین خەڵکی بەهەشتن	١٤٠
٥٤-	کەمترین پلەی خەڵکی بەهەشت	١٤١
٥٥-	نیعمەتەکانی ناو بەهەشت وەسف ناکرێت	١٤٧
٥٦-	بەهەشت گرانە و رێگاکەشی سەختە	١٥٠
٥٧-	نەمری خەڵکی بەهەشت	١٥٢
٥٨-	هەندێ لەو شتانەی بەهەشت کە دابەزیوەتە بۆ دونیا	١٥٤
٥٩-	هاوەڵانی بەهەشت	١٥٩
٦٠-	هەندێ لەو کارانەی کە خاوەنەکەی دەکاتە بەهەشت	١٦٥
٦١-	داواکردنی بە هەشت لە خوا	٢١٨
٦٢-	سەرچاوەکان	٢٢١
	ناوەڕۆك	٢٣٠

بەرهەمەچاپ کراوەکانی (مامۆستا محمدی ملافائق)

١- ژیانی پێغەمبەری خوا ﷺ لە قورئان و فەرموودەکاندا/ بەرگی یەکەم
٢- قیامەت لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا.
٣- مردن ژیان ناو گۆر لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا.
٤- مافەکانی دراوسێ لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا.
٥- علامات المنافقين في القرآن والسنة الصحيحة.
٦- التكبر و التواضع في القرآن والسنة الصحيحة
٧- الموت و حياة البرزخ في القرآن والسنة الصحيحة
٨- أنباء القيامة في القرآن والسنة الصحيحة .
٩- الجنة في القرآن و السنة الصحيحة.
١٠- الصبر في القرآن و السنة الصحيحة.
١١- جهنم كما في القرآن والسنة الصحيحة.

چاوەڕوانی ئەم بەرهەمانە بن (إن شاء الله):

١- ژیانی پێغەمبەری خوا ﷺ لە قورئان و فەرموودەکاندا/ بەرگی دووەم
٢- قیامەت لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا/ چاپی دووەم.
٣- دۆزەخ لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکاندا.

نرخی (٥٥٠٠) دینار